L 88-3
342

342

ATZIŅAS

Latvju rakstnieku autobiografijas

Trešā daļa

Cēsīs un Rīgā 1924.
O. Jēpes izdevnieciba

88-5
342III
810.

Atziņas

Latvju rakstnieku autobiografijas

Trešā daļa

K. Egles sakārtojums un bio-bibliografija

M. Šneidera
BIBLIOTĒKA
RĪGA

A7717

M. Šneiders Rīgā, Brīvības ielā № 28
Elizabetes ielā № 2-b.
Vasaras nodaļa:
Mellužī I., Zāles ielā № 16/18.

Cēsīs un Rīgā. 1924.
O. Jēpes izdevniecība

E. Pīpiņa un J. Upmaņa spiestuve,
Rīgā, Marijas ielā 10

249 526k V
Viļa Lāča Latv. PSR
Valsts bibliotēka
70 34.368
0307026875

E. Pīpiņa un J. Upmaņa spiestuve,
Rīgā, Marijas ielā 10

Vīļa Lāča Latv. PSR
Valsts bibliotēka
70 34.368
0307026875

1. Kārlis Skalbe

M. Šnicdera
BIBLIOTĒKA
RIGA

Par sevi.

Par sevi varētu rakstīt vai nu ļoti daudz, vai ļoti maz.

No tā brīža, kad klibais skroders, kuŗš ar savām lielām šķērēm un čuguna pletīzeri palicis man atmiņā kā pirmais vīrs, kas mani ievadīja sabiedrībā, piešūdams maniem pirmiem svārkiem brūnas košas raga pogas, ir pagājis labs laiks un būtu daudz ko stāstīt.

No šīm brīnišķīgām pogām, kuŗas palikušas par spožāko punktu manā berna apziņā, sākas manas dzīves gaitas: vispirms uz skolu, tad ganos un atkal ziemā uz skolu... Bet viss tas jau zināms no manas biografijas, kuŗu visai sīki un rūpīgi uzrakstījis Antons Birkerts. Par manu dvēseles dzīvi lai stāsta manas dzejas un pasakas. — Tas nava daudz un es nožēloju, ka neesmu strādājis plašiem realista paņēmieniem. Priekš tam man ir trūcis pacietības un prāts vēl negriežas pie pagājības, kuŗa glabā atmiņas. Nav bijis laika atpakaļ skatīties. Es esmu dzīvojis kādai rītdienai, es esmu sities kā putnis gar dienu stiklu un glabājis sevī tikai kādas dedzinošas ilgas priekš rītdienas. Vēl tagad es, kā ieradis, skatos prom no savas dzīves, kaut gan rītdiena vairs maz ko sola un ari tas, par ko es kopā ar saviem draugiem laika gaitās esmu jūsmojis, sapņojis un cīnījies, ir jau tapis par īstenību.

K. Skalbe

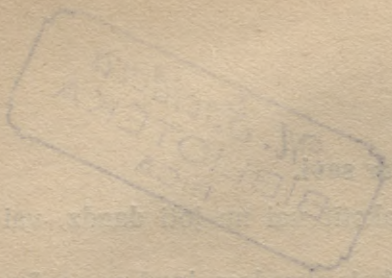

2. Augusts Bračs

«Mans mūžs ir bijis bagāts ar ķļūdām, panākumiem un nelaimēm. Ja rakstīšu par pirmām — iznāks taisnošanās vispārības priekšā; runa par otriem izklausīsies pēc lielīšanās, bet par trešām — pēc ubagošanas pēc līdzjūtības. Ne viena, ne otra, ne treša darīt negribu. Tāpēc jāklusē» — ar to bij nodomāts aprobežot autobiografiju. Bet sakārtotāja uzaicinājums rakstīt plašāk un citu priekšzīme pavedināja attēlot dažus notikumus, kuŗos atspoguļojas pirmā — gabaliņš no manas rakstnieka, otrā — pilsoņa, trešā — privatās dzīves.

I. Kā bez paša gribas tiku par rakstnieku.

Dzejot sāku apm. 9 gadus vecs. Drīz bij sakrājusies vesela burtnīciņa. Tur pirmais un vecākais dzejols sākās: «Turi tēvu zemi mīļu» — pilnīgi piemēroti 80-to gadu garam, ar atskaņām ne ķļūdainākām, kā dažam pietiekoši slavenam šodienu dzejniekam. Kad jau pirmziemnieks tā varēja sarindot atgremu domas, tad man maz imponē katra modē nākušu domu pārrindošana, — lai tā nāktu no pilsoniskiem frantiem, vai ierāvējiem proletāriešu tērpā. —

Dzejoju laikam ari draudzes skolā, kur izdevām žurnālu. Bet man nebij īstas sajēgas par dzejisku domāšanu. Sapratu zem tās kaut ko sēri saldu un raibi gleznainu. Kur manī tiešām bij parādījusies dzejiska dzīves izprata, tur toreiz viņas par tādu neturēju. Tam pāris piemēru. No skolas mūs laida uz tuvējo «Matīsiņu» (tirgu; sk. Austriņa tēlojumu). Kāds skolas biedris reiz tur bij nopircis par visu savu ka-

batas naudu vienu lielu, garu skābētu gurķi. Spožais, caurspīdīgais zaļums bij pavedinājis svešo augli noturēt par die'zin kādu saldumu. Zēns bij nokodis vienu sāļi skābu kumosu un sāpīgi raudzījās atlikumā. Ēst — nav iespējams! Zemē mest — dārgumu, par kuru viss atdots? Un es domāju: tāds ir katrs, kas savā nesaprašanā ar lielām pūlēm sasniedzis mērķi, kura vienīgā vērtība tā, ka par to atdots v i s s! — Sestdienā bars skolnieku gājām mājās. Mūs sāka sirdīgi riet ganu sunis. Paķēris akmeni, sviedu. Tā kā ar miesīgu vingrību nekad neesmu varējis spīdēt, tad akmeņam bij jākrīt tāļu aiz suņa. Savās bailēs nu apdraudētais sāka tik naigi skriet, ka paskrēja taisni zem akmens. Man likās: tā cilvēki bēg no likteņa, kura draudus tie jūt; bet savā aklumā paskrien zem sitiena, kurš neķertu, ja civēks paliktu mierīgi nogaidošs.

Semināru apmeklēdams, pārtulkoju pāri stāstiņu (Koroļenko un Turgeņeva), kurus 1898. g. «Balt. Vēstn.» ievietoja redaktors, toreizējais semināra skolotājs mācīt. Rucēlis. Kad 1899. g. semināru biju beidzis (dabuju vislabāko liecību savā kursā un, cik zinu, ari no citiem līdz tam bijušiem kursiem), dzīvoju dzimtenē pie tēva. Aiz tīri intelektuala prieka ņēmos pārrēķināt visus Kiseļeva ģeometrijas uzdevumus. Vispārīgi, intelektualais prieks man piederējis pie dziļākām baudām. No sirds priecājos pat tad, ja kāds mani asprātīgi izzoboja vai manas patiesības apgāza. Braucot vai ejot — aiz gara aika — saceru dialogus jeb vārdu kaujas starp mani un ceļā satiktiem; tādiem vajadzētu norisināties, ja mēs abi būtu apķērīgi. (Matematikas mājskolotāja eksamenu noliku Pēterpilī vēlāk, 1905. gadā).

Šaī pašā 1899. g. vasarā sacerēju pasaku «Divi suņi». Vispirms bija radusies ideja — gan no semināra pēdējā pusgada pārdzīvojumiem. Tad mēs sarīkojām nemierus pret rusifikatoru direktoru. Trīs no vainīgiem — starp tiem ari es — dabujām augstāko sodu; neizslēdza tik tāpēc, ka skolotāja diploms bij turpat deguna galā, un divi no vainīgiem bij labākie audzēkņi. Šinī «februāra revolucijā» daži biedri spēlēja nodevēju lomu; viens no tiem ir pat tautas uzticības vīrs tagadējā Latvijas augstākā iestādē! «Divu suņu» atseviškās epizodes sarakstīju juku jukām, vēlāk sakārtoju. Mans brālis strādāja Ozola grāmatveikalā Cēsīs. Tam nosūtīju rokrakstu, lai viņš bez paraksta to ievietotu, varbūt, Ozola 10 kapeiku kalendarī. Lietu biju jau aizmirsis, kad ziemsvētkos, pusgadu nostrādājis Raunas draudzes skolā kā skolotājs-pārzinis, apmeklēju vecākus, kur bij ieradies ari mans brālis, brālēns Stiprais (tagad vidusskolas direktors un augstskolas docents) un daži citi tuvāki radi. Ēdot vakariņas, brālis man pasniedza jauniznākušo «Jaunās ražas» III. sējumu, uzaicinādams mani priekšā nolasīt saturu. To darot, sazvērnieki — brālis un brālēns — sekoja man ar nodevīgu smaidu. Piepēži apjuku, nosarku un kļuvu mēms: man pretī rēgojās: «A. Brača Divi suņi». Kad es liedzos tāļāk lasīt, mani pretinieki izdarīja to paši. Un tā es tiku proklamēts par «jaunu rakstnieku, kas radies mūsu vidū», urjavots un spiezts saskandināt glāzes ar seķmju vēlētājiem. Iesākums tā tad bij pietiekoši spožs un skaļš; diemžēl tikai, ka tas tā ari palika vienīgais gadījums visā manā rasktnieka darbībā!

Viss būtu labi — goda diezgan, kad jau slavenais Zeiferts, kas pat Jūsmiņam bij ragus aplauzis,

manu darbu bij atradis par atklātībai rādāmu pat bez manas sevišķas vēlēšanās; īsto vārdu pieliekot, viņš taču ari nebūs gribējis man sagādāt kaunu! Bet pasaulē ir atrodami briesmoņi, kuŗi savās kritikās gatavi apēzt bez sāls katru iedomīgu jaunekli! Ārkārtīgi uztraukts gaidīju, ko sacīs nemirstības sargi, jo par «Jauno ražu» atsauksmes vienmēr nāca. Beidzot 1900. g. februāŗa «Austruma» burtnīcā bij spriedums ar paša Niedres (mūsu psicholoģiski-estetiskās kritikas nodibinātāja) parakstu. Kritiķis manu vārdu sastopot gan pirmo reiz, bet mana apdāvinātība esot redzama tūliņ. Viņš mani tulkoja ar lielu aizrautību kā modernās zvēru fabulas nodibinātāju un manu darbu kā labāko visā «Ražā». Nostādīt mani, tikko 19 gadus vecu autoru, kā pārāku par Saulieti un vairākiem citiem atzītiem — tas gan nevarēja būt nopietni domāts. Mana pārliecība galīgi nosvērās uz to, ka teiktais ir domāts ironiski, ka nākošā numurā Niedre paskaidros lietas būtību, un es būšu izblamējies uz visiem laikiem. Bet viss palika klusu. Ari Ozols man apgalvoja, ka nekādas blēdības te neesot. Bet man pašam gabals likās skolniecisks. Ari vēlāk man aizvien ir izlicies, ka kritiķi manu īsto kļūdu un īstās vērtības nav uzrādījuši. Varbūt tā liekas ari citiem autoriem. Tāpēc s a v ā s kritikās savus uzskatus cenšos izteikt pārliecinoši, lai autors nesajustos, it kā tam nodarīta pārestība. Viens kritiķis man tik bijis kā īsts ceļa vadonis, kuŗa kļūdu aizrādījumus uzņēmu ar pateicību; tas ir Straubergs (par Rakstn. teoriju), kaut ari citas autoritates dažos jautājumos stāv manā pusē, un pozitivās īpašības samērā ar kļūdām šis kritiķis par maz uzsvēris.

II. Kā brīvās Latvijas valdība mani lika cietumā.

Kad niknās vētras sāka pūst pār Latviju, tad lielākā mūsu gara darbinieku daļa bēga uz visam pusēm, glābdama savu ādu. Tā kā nejauka likteņa trieciena dēļ man mana āda bij kļuvusi puslīdz vienaldzīga, tad tas nebij nekāds mans nopelns, kad, evakuējot Millera realskolu, pie kuŗas skaitījos no 1906. g. valzts dienestā, paliku Vecpiebalgas Vecgropiņos kā durvī iesista nagla, pārdzīvodams visas nedienas kopā ar visiem lauciniekiem līdz pēdējam brīdim.

Ar ulmanistiem man bij iznākusi pirmā sadursme pašam nezinot un aizmuguriski. Kad, cara valdībai krītot, 1917. g. agrā pavasarī Valmierā bij sapulcēti no pagastiem priekšstāvji pa vienam no saimniekiem un bezzemniekiem, tad blakus sapulces vadoņu (Ulmaņa, Goldmaņa, Zālīša u. c.) uzrakstītiem kandidātiem Vecpiebalgas, Cirstu, Veļķu un vairāku citu pagastu delegāti bij uzrakstīūuši uz tāpeles citus vietējus kandidatus uz zemes padomi, starp tiem ari mani. Bet brīnišķīgā kārtā sapulces vadoņi tos visus vairākkārt bij nodzēsuši, neļaudami par tiem balsot, lai netrūktu balsu viņu pašu kliķes vīriem. Šo kandidātu uzstādītāju protesti nebij līdzējuši. Tad minēto pagastu delegāti bij pa laucinieku paradumam nospļāvušies, saplēsuši izsniegtās vēlēšanu zīmes un demonstratīvi aizgājuši, lai viesnīcas numurā par tautas gribas viltotājiem nosirdītos vēl pamatīgāk. Te bij redzams, ar kādiem līdzēkļiem vīri tiek pie varas.

Tāpat kā daudzos iepriekšējos un vēlākos gados, ari 1917. g., es vadīju Leimaņu dziedātāju kori, ar kuŗu taī gadā sarīkoju līgo svētkus. Šinī izrīkojumā tika uz manu pamudinājumu pacelts krāšņs

Latvijas karogs, nests procesijas priekšgalā un uzvilkts, strēlnieku orķestrim spēlējot, izrīkojuma telpām uz jumta. Cik zināms, šis ir pasaulē pirmais Latvijas valsts karogs, pacelts lielas sapulces vidū, valdot vēl nedalāmai Krievzemei. Svētumu izglabāja kāds biedrs visus lielnieku un vācu okupacijas laikus, līdz Ulmaņa valdības laikā Vecpiebalgas komendants, kapt. Jansons to noņēma. Uz kara muzeja pārziņa uzmudinājumu vēlāk tika meklēts karogam pakaļ, lai ierādītu tam cienīgu vietu tautas relikviju krātuvē, bet velti, jo nebij no tā vairs atrodamas ne skrambas.

Tā skanēja — jāatomā, arī citos apvidos — uvertira; pate opera sākās tūliņ. Sitamo instrumentu partiju izpildīja bēdīgā piemiņā glabājamā apgādības ministrija. Uz laucinieku galvām nāca būkšis pēc būkša. Notika lietas, kuŗām līdzīgas dažas beidzās vēlāk apgabaltiesā. Vēlākie cietumu pilsoņi toreiz vēl bij pie varas. Tautā pastāvēja domas, ka līdz ar zemes atbrīvošanos tautas padomē jāaicina arī pašu iedzīvotāju ievēlēti vīri, un jāizbeidzas rīdzinieku uzurpacijai, kas armiju uzturēja ne no visu iedzīvotāju kopējās valsts kases, bet no laucinieku zem katras cenas rekvizētiem produktiem. Jo zemnieku nastas bij tik lielas, kā vēl nevienas līdz tam bijušo valdību laikos — kaut arī visas tāpat veda kaŗus. Aizrakstīju pagasta valdei, lai tā šos tautas vispārīgos ieskatus celtu priekšā valdības vīriem, jo lielais nemiers tautā nekādā ziņā nevarēja nākt par labu jaunās valzts stiprumam. Bet pagasta valdē toreiz sēdēja īstas vergu dvēseles. Tās nosūtīja manu rakstu apriņķa priekšniekam ar lūgumu mani sodīt. Kamēr vēl nebij izspriezts, es 1919. g. decembŗa vidū biju aiz-

braucis uz Rīgu, sekodams demokratu savienības uzaicinājumam. Domāju, ka ap šo partiju būtu organizējami patstāvīgāk domājošie laucinieki. Nodoms izdevās tikai pa daļai, jo partijā bij daļa vadoņu ar īsti pilsētnieciskiem, daļa ar diezgan konzervativiem uzskatiem, bet trešie bij par laiskiem, lai kādreiz izbrauktu uz laukiem. Vidzemē uz Satv. Sapulci dabujām tik divus (Zamueli un Biti); es paliku kā pirmais kandidats. Pēc tam dem. savienība izjuka.

Pa to starpu janvaŗa vidū (1920.) pie manis Rīgā ieradās kāds tīps, paziņodams, ka es tiekot arestēts, pie kam viņš kabatās sabāztās rokās skandināja roku dzelžus vai brauniņu. Apmeklētājs uzrādīja kriminālpolicijas apkārtrakstu, kur starp dažādiem noziedzniekiem kā meklējams un ķeŗams atradās tiešām Augusts Bračs. Kāpēc tik svinīgi? Es, kā no pases bij redzams, biju reģistrēts Rīgā jau decembŗa vidū un paņemams katru brīdi bez meklēšanas. Pēc gaŗākas sarunas, uzrādot toreiz vēl diezgan stiprās demokratu savienības centralkomitejas locekļa — sekretara pilnvaras, mani cietumā tūliņ neiebāza, bet man vajadzēja to pašu vakaru atrazt to amata personu, kam es tik milzīgi vajadzīgs. Izstaigājos pa iecirkni, kriminalpoliciju, prefekturu. Pēc gaŗām staigām un dvēseles mokām (Kriminalpolicijā vajadzēja pieredzēt skatu, kā riebīgā kārtā Latvijas republikas ierēdņi apstrādāja kādu žīdu), izrādījās, ka pēc manis sirsnīgi ilgojas prefekts Dambekalns — nelabās vēstules dēļ. Bet viņš bij pasteidzies nevietā — es vēl biju tik nopratināms! Cēsu apriņķa priekšnieks tik krietni vēlāk mani sodīja ar 2 nedēļām aresta resp. 200 r. soda par valdības zaimošanu.

Man tas izlikās neiespējami, jo pat lielinieku terora laikā biju varas vīriem ļaužu pulkā teicis vēl smagākas patiesības. Sāku garus taisnības meklēšanas ceļus, bet soda neatcēla. Lai gan ar prefekta Dambekalna tuviniekiem mani saistīja savstarpīgas cienīšanas attiecības, un viņiem veltīts pat pāris manu dzejoļu («Mācēkļiem», «Zeme bez sāpēm»), uzsāku sūdzību pret viņu par pārāk lielo dedzību. Bet palatas prokurors man nedeva taisnības. No prefekta paskaidrojuma viņš bij pārliecībā, ka es esot bijis jau sodīts un negājis sodu nosēdēt. Tā tad viņš lietu bij izbeidzis, nepaskatījies, ka sodīšana notikusi daudz vēlāk, nekā meklēšana. No tik apķērīgiem tiesnešiem dažreiz pie mums atkarīga kā noziedznieku, tā cietušo labklājība.

Mans tēvs, kuŗam pāri par 80 gadiem (bet neviens mats vēl nav sirms), tagad vēl izpilda gandrīz 10 sabiedriskus uzticības pienākumus. Spēka gados tam amatu bij desmitiem. Viņš ir bijis ilgus gadus draudžu tiesnesis, pagasta un šķīrējtiesnesis, pagasta priekšnieks un desmitnieks, draudzes un pagasta padomes loceklis, pilnvarnieks un delegāts, dažādu biedrību priekšnieks, valdes un padomes loceklis, revidents un pilnvarnieks, aizbildnis un kurators gandrīz neskaitamās lietās. Apkārtnē viņu tur par gudru un pietiekoši godīgu. Pie viņa nāk padomos. Kā bērns noklausījos un izprasīju tēvam dažādus sarežģījumus tiesību attiecībās. Tas manī attīstījis, kā man pašam šķiet, dzīvu juridisko normu izjūtu. Es stipri, ja negrib teikt pārspīlēti, ciešu netaisnību dēļ. Man ir nācies pāri reižu stāties krievu tiesu priekšā — pat pret zvērinātiem advokatiem un foniem, bet nekad tiesa netika manus uzskatus atradusi par aplamiem. Bet Latvijā viss

M. Šneidera BIBLIOTĒKA

gājis otrādi. Esmu apzagts, krāpts, apmelots presē, cietis gan kā privatpersona, gan kā vietējās izglītības biedrības priekšnieks no amata vīru nelikumībām, bijis nelaimē un griezies pie iestādēm, no kurām man tiesība gaidīt aizstāvību, bet visur velti. Nekur neviens nav tā domājis, kā es. Vienmēr esmu gājis līdz galam. Bet taisni augstākā vietā, kur iztiesāšana nav publiska, jūtos piedzīvojis lielāko pārestību. Vienā reizē mans pāridarītājs ir bijis kādas stipras politiskās partijas vīrs, otrreiz par lietu lēmis tāds, kas nav mierā ar to, ka neesmu apprecējis viņa radinieci u. t. t. Latvijas varas vīri izrēķinājas bargi ar saviem politiskiem un personīgiem pretiniekiem. Viņiem nav valdniekam vajadzīgās pašsavaldīšanās un mēra sajūtas. Neķītrie līdzēkļi, ar kādiem dažs kļuvis pie varas, tos ir demoralizējuši. Gan tiesa, ka daži no tiem, kas man likuši netaisni ciest, figurē ne vairs vecās vietās, kā piem.: vietējais mežzinis, apr. priekšnieka palīgs, apriņķa priekšnieks, Dambekalns, palatas prokurors. Bet man nodarītās pārestības nav tāpat izlabotas. Man radusies sajūta, ka es Latvijā stāvu ārpus likuma. Kad esmu spiezts kādreiz tomēr ierasties Rīgā, tad sajūtos kā šaubīgu elementu ligzdas tuvumā. Man jādomā, ka man atkal var sagādāt kādu nāvīgu apvainojumu, kā toreiz Dambekalns.

Sūdzības tautā nāk no visām pusēm. Saprotams, attēlotie Latvijas gādnieki ir īstie viņas kaprači. Tāpēc laikrakstos veselā rakstu serijā cēlu lietas gaismā, bet panākumu nebij. Bij jānobeidz ar vārdiem: «Gan runcis dzird, bet ēd un laizās».

Nospiedošā Latvijas atmosferā mana darbība dzejas laukā mitējusies. Bez dažiem

Viļa Lāča Latv. PSR Valsts bibliotēka
Fo 34.368
0307026815

maz nozīmīgiem dzejoļiem varu minēt tik pāri gaŗāku politisku satiru: „Tà brihweſtihbas prezzeſchanna № 2“ un «Sods par bezdarbību» («Latvijā»).

III. Kā man dzīvību izglāba blaktis.

Saskaņā ar gara stāvokli, kuŗš man bij radies pieminētā liktenīgā trieciena dēļ sirds lietās (1913.), aizbrauci suz laukiem, dzīvoju pilnīgā vientulībā. Kaimiņu saimniece katru rītu atnesa pienu un maizi un ielika pa lodziņu priekšnamā. Tā biju vienīgais iedzīvotājs lielā lauku mājā apmēram 1½ gada. Kādā lietainā rudens dienā pie manis ienāca divi kurzemnieki, lūgdami telpas. Caurajā Jumurdas muižas šķūnī nevarot vairs tverties. Ārā stāvēja sieviete ar mazu bērnu uz rokas. Nu manā mājā apmetās divas ģimenes, kopā 12 cilvēku. Izbeidzoties tuvumā frontes nostiprināšanas darbiem, bēgļi pēc nepilna gada aizgāja. Paliku atkal viens.

Nobeidzu trešo dzejoļu krājumu «Izskaņa». Strādāju pie rakstniecības teorijas I. daļas. Mani Gropiņos uz ilgāku vai īsāku laiku apmeklēja daži ievērojami darbinieki, kā: profesors Maldonis, rakstnieki Kaudzītes Matīss, Ad. Erss, A. Austriņš, Jēpis-Baldzēns, mans pirmais skolnieks, ģimnazijas direktors Lapiņš, gleznotāji Zīvarts un Šterns, vijolnieks Vīnerts, aktieris Simsons, Jaunatnes savienības priekšnieks Šops, kuŗš gandrīz vienīgais mani grūtā brīdī reali atbalstījis, un daži citi. Ieradās ari daži latviešu virsnieki. Neaizmirstamā piemiņā man glabājas mana audzēkņa un cienītāja, jaunā apdāvinātā dzejnieka karodznieka K. Kārkluvalka apciemojums. Pārceldamies no krievu pulka uz latviešu bataljonu, viņš pie manis iegriezās uz vairāk dienām. Grezni iesietus viņš visur vadāja līdz dzejoļu

krājumus «Gals un sākums» un «Domas pusnaktī». Viņš bij sadzejojis atbildes manām dzejām «Saplīsušais zvans» un «Misericordia», no kuŗām tik viena iespiezta. Īsi priekš ziemsvētkiem viņš vēstulē solījās apmeklēt svētkos mani kopā ar savu līgavu. Bet pēc svētkiem saņēmu no pēdējās vēstuli, ka taisni svētkos dzejnieka jauno sirdi izurbušas pie Ložmetēju kalna vācu lodes. Tā viņam piepildījās ari attiecībā uz Latviju vēlēšanās, ko tas kādā sonetē zīmēja uz mīlestību: kaut viņš kā Mozus no kalna tik skatītu savu Kanaanu, bet nekad tur neieietu, jo tur kalpo elkiem.

1918. g. novembrī, pēc pārciestas gripes, kādu vakaru jau izkravāju uz galda «Teorijas» rokrakstu, lai atjaunotu darbu. Te naktī pamodos no savāda trokšņa. Likās, it kā pa rūtīm kapātu spēcīgs lietus, kaut gan vakarā bij mierīgs sals. Kad aizdomīgo troksni saklausīju no priekšnama aiz otras istabas, tad, paveŗot turp durvis, man sitās liesma sejā. Atlika glābiņš vienīgi caur logu. Vēja nebij; liesmu kavēja ari starpmūŗi un ģipsa sega. Daži vietējie kaŗeivji ar lielu pašuzupurēšanos izglāba lielāko daļu mantības, tās starpā apm. ¾ no manas 5000 sējumu lielās bibliotekas. Apmetos vecā klētiņā, kuŗā iemūrēja krāsni. Pa griestu šķirbām bira guļot smiltis acīs, vējš pūta caur sienām lampu nost, bet ūdens uz grīdas sasala. 1½ pēdas lielais lodziņš ar restēm bij vienīgais gaismas avots. Tā nodzīvoju 4 gadus.

Sadedzis bij rakstniecības teorijas pirmās daļas gandrīz gatavais manuskripts un citi iesākti darbi, starp tiem pantos ar atskaņām moralitates veidā sarakstāmās 3 cēlienu komedijas «Pilsonis un Avize» fragmenti — otrais cēliens pilnīgi gatavs. Bet acu

mirklī par sāpīgāko zaudējumu izrādījās sadegušie produkti. Kā saimniekam man lielinieku komiteja maizes nepārdeva, brīva tirdzniecība bij noliegta. Man tikai izdeva apliecību, ka vietējā komiteja atļauj pirkt, ja kādam ir atļauja pārdot. Bet tādas nevienam nebij. Atlikums bij jānodod komitejai priekš pilsētniekiem. Braucu uz Raunu un teicu komitejai, kuŗā bij daži mani senākie audzēkņi: «Es te tiku 6 gadus sējis; tagad atbraucu reiz pļaut.» Nedrīkstēdami pārdot, viņi man iečukstēja kādu saimnieku, — komitejas vīra tēvu, kuŗam esot noslēpta labība. Tas tiešām izvilka no apsegtiem atsperratiem kviešu maišeli. Pa nakti aizvedu, slepeni samalu un, ar surogatiem maisīdams, iztiku līdz lielinieku varas beigām.

Klētiņā dzīvodams (1918.—1922. g.) par jaunu sarakstīju teorijas I. daļu, bez tam II. daļu (kompozitiku), «Pareizrunas mācību», «Īso teoriju» un īso «Rakstniecības vēsturi». Darbs bij apgrūtināts, jo taīs pašās telpās brīžam rūca centrifuga un klaudzēja saimniecības darbu troksnis. Kad par grāmatām saņēmu dažus tūkstošus (ugunsbiedrības pabalsts pēc priekškaŗa taksacijas sniedza taisni pusskursteņa izdevumiem) — ķēros pie jaunas dzīvojamās mājas būves. Darbs 1922. g. julijā bij pilnā spēkā, kad kādu rītu ap saules lēktu mani, uz kūts augšas guļošu, pamodināja kaimiņu meitas kliedziens: «Ceļaties, klētiņa deg!» Būda bij pilnās liesmās. Sausie salmi un koki dega ar tādu karstumu, ka pat tuvoties nevarēja. Kaut ko izglābt bij nepiepildāma vēlēšanās. Te nu sadega visas manas grāmatas (pēdējos gados par jaunām biju vien izdevis pāris desmittūkstošu), instrumenti (mikroskops, fotogr. apar. un ģeodezijas rīki un

d. c.), mājturības iekārta, produkti, visas drēbes, veļa, apavi, istablietas, piemiņas, dokumenti, nauda un patlaban iespiežamās rakstn. vēstures beigu bruljons. Palika tik tās darbdienu skrandas, ar kurām vakarā biju apgulies. Nebij ne kaļotes, ko amatniekiem brokastot. Pēc tam dzīves vajadzību virkne nepārtraukti tik vijās resnumā. Kredita nebij nekāda; un kur tad ari rādīsies basām kājām un gandrīz bez krekla? Inventaru samazināju līdz tam stāvoklim, kad saimniecība kļūst jau neiespējama. Būves darbi, kuŗus biju iesācis par nožēlošanu tik plašus, kā to pielaida mans senākais finanču stāvoklis, bij pamazām jāizbeidz. Uz kūts augšas bij jāmitinājas līdz novembŗa beigām, kad ārā bij jau bieza kārta sniega. Bez pietiekoša apģērba, bez vietas, kur salijušam izkaltēties, caurvējā biju piespiezts galīgi padoties nevralģijai. Dzīves vajadzības bij jāsašaurina līdz minimumam; par ārsta dārgo palīdzību nebij ko domāt. Uz savu rakstu izdevēja padomu griezos pie Kulturas fonda dēļ dažiem simtiem, aizrādīdams, ka šajos apstākļos man nav kauns lūgt (par katru lūdzēju to nevar teikt), un viņiem nav kauns dot (par katru devumu to nevar teikt). Saprotams, mans lūgums tika atraidīts, kā tas «Vald. Vēstn.» esot bijis lasāms (man viņu kūtsaugšā abonēt nebij pa kabatai). Apkurināšanu kādā jaunās mājas istabelē ierīkoju tik martā 1923. g., kad vietējā kase piesprieda aizdevumu.

Līdz ar bruljonu sadeguši bij ari visi rakstniecības vēstures avoti. Par skaidru naudu bij jāpērk pat paša grāmatas I. d., uz kuŗas paragrafiem bij jāatsaucas. Pretīmnākšanas nekādas nesagaidīju. Gara stāvoklis un darba vieta (tumša, caurvējiga

kūtsaugša) bij pavisam nepiemēroti mierīgam zinātniskam darbam. Apstākļi nežēlīgi prasīja personīgu roku darbu ražu novācot. Izdevējam lieta novilcinājās, jo uz skolu sākumu grāmata nebij gatava. Viņam cēlās zaudējumi. Kad viņš mani neatlaidīgi skubināja, tad es jutos nepelnīti aizskārts, jo domājos jau darījis vairāk, nekā cilvēks tādos apstākļos spēj. Tas noveda pie mūsu sakaru pārtraukšanas. Sadegušos līgumus uz maniem iznākušiem un sarakstāmiem darbiem izdevējs liedzās uzrakstīt no jauna. Pēc tam esmu pat jutis, it kā viss grāmatnieku sindikats būtu nolēmis aizmuguriski man slepenu boikotu. Te pilnā mērā jāizbauda rūgtums, kas rodas darba spēka pārdevējam zem kapitalistu ķepas. Latvija tik maza; viņā tik viegli naudas vīriem saorganizēties! Gribēju savu stāvokli attēlot dramā, bet viss tas iznāktu tik nejauši, neticami, sadomāti!

Kādu apstākļu dēļ es nesadegu klētiņā? Pa mazo aizrestoto lodziņu neizlīztu pat kaķis. Uguns, kā redzams, bij sākusies priekšiņā (virtuvē), caur kuŗu gāja vienīgā izeja. Uguni, aizmidzis, es pamanītu ne agrāk, kā kad šī izeja būtu jau liesmu varā. Un dūmos vai es to atraztu? Bet blakšu dēļ es biju dažas dienas iepriekš sācis gulēt uz kūts. Šīs blaktis bij ieviesušās no lietām, kuŗas bij izglābtas pirmā ugunsgrēkā. Bet vecā mājā tās bij ievazājuši bēgļi līdz ar gultām, kuŗas tie no blakšu apsēstām mājām bij atnesuši. Visu laiku lādēju šīs blaktis, bet ja nebūtu to, es būtu sadedzis.

Vispārīgi, pārskatot mana mūža ritmiskos viļņus, redzams, ka tie sākas f, bet beidzas pianissimo. Piedzimu maija vidū, saulainas svētdienas pēcpus-

dienā, bet tagad reti kad paspīd pat rudenīgās darbdienas gaisma. Pie pirmās manas atklātās parādīšanās mani nēsāja uz rokām augsti kungi (mans krusttēvs bij draudžu tiesas priekšsēdētājs, gvardijas pulkvedis barons Budenbroks); tagad man uz pleciem sēd pavisam zemi kuņģeļi. Diplomu pasniedzot, seminara direktors teica: «Kam daudz dots, no tā tiks daudz prasīts»; bet tagad mana darba neprasa neviens ne daudz, ne maz. Cik skaļi apsveica kritika manu pirmo darbu, tik klusu saņemti beidzamie. Šīs rindas ir ja nu ne nekrologs, tad testaments gan, kurā novēlu gara radiem savu naidu pret netaisniem varas vīriem. Tagad esmu palicis dzīves nomalē. Vai esmu savu prātu izdzīvojis? Ak, to neteiks pat mani ienaidnieki, jo muļķiem nekad netrūkst piekritēju! Vai esmu aizsteidzies sava laika vispārības domai priekšā? To lai teic mani draugi, ja kādreiz kāds rodas! Pats es domāju, ka manas un valdošās sabiedrības domas ceļi ir izšķīrušies. Vai es eju ar līkumu, vai viņa — to varēs teikt droši tik nākotne.

Vecgropiņos,
17. jun. 1924.

A. Brač.

3. Apsesdēls (Apsīts)

Mans dzīves gājums.

Esmu rokpeļņa, lauku mūrnieka dēls. Deviņi gadi vecs jau aizgāju no vecākiem „maizi pelnīt", un līdz ar to ari iestājos vietējā pag. skolā. Vasaru ganos, ziemu skolā. Pagasta skolu beidzis gan sapņoju tāļāki, bet līdzekļiem trūkstot nebija iespējams. Tā iestājos Vaidavas vilnas kārstuvē, kur sabiju 4 gadus kā kārsējs, visu laiku sapņodams par skolu.

Mūsmāju pilsoņi parasti uzbrūk kādiem tur kūdītājiem, musinātājiem, kas strādniekus sarīdot pret darba devējiem, pierunājot streikot u. t. t. Kuŗais tic savam dievam un pulkstenim, te tikai aizrādīšu, kas mani samusināja, sakūdīja pirmo reizi streikot.

Vaidavā, jāsaka, cilvēku izdzina smalki, bet ēst mēs „zemākie" strādnieki dabūjām ļoti nelāgi. Vilnas laikā kārstuvē bij jāstrādā bez kādas atpūtas no plk. 3—21 vai 22. Nakts maiņu sākus negribēja pavisam dot naktī ko uzkost. Pirmo nakti nostrādāju bešā, bet otru vakaru pateicu — nenesīs ēst, nestrādāšu. Noteiktā laikā neatnesa, un es turu savas mašinas ciet. Vecākais kārsējs — divi vien esam — uztraucas. Vai nestrādādams dabūšot ēst? — „Ja jau nedabūn, nedabūn, — tad labāki nedabūt gulēdamam, ne strādājot!" — atcērtu. Šis gan strādāšot, saka. — Lai! „Ja vari, saku, strādā. Es gan nē!"

Kārstuve drīz apstājās: veens taču nevar apkalpot 3—4 mašinas. Otrā dienā tracis līdz debesīm. Kāpēc nestrādājis? — Pasaku kāpēc, un piesaku — nedos nakti ēst, nestrādāšu. Nākamu vaka-

ru, — ne vēl lāga mašinas palaistas, nes ganu skuķe lielu lielo grozu dažādiem „kungu galda" ēdieniem.

Tas bija mans pirmais streiks, kuŗu nemaz nezināju tādu esam. Un — streiks ar uzvaru. Sakūdīja — izsalkums darbā, kuŗā nekad nejutamies īsti paēduši. Vēderus jau gan pielējuši.

Jāatzīstas — visi 4 gadi man pagāja vienā „maizes kaŗā" vārda burtiskā jēgumā. Pēdējā gada deramā laikā, kad bij izbeigušies mani mācekļa gadi, ne principāls gribēja mani vēl līgt, nedz ari es vairs palikt uz priekšu. Abiem mums vienam otra bij gana.

Jāpiezīmē, ka — vienumēr sapņodams pilsētā skolā iet, pēdējo mācekļa gadu sāku ņemt stundas kaču vai krievu valodā. Tikai tas principālam briesmīgi nepatika. „Maizes kaŗā" mēs bieži „sapratāmies", t. i. viņš atzina, ka ēdiens tiešām nav lāgs, un bruka virsū cienīgai, dot kā nākas. Te viņam saskrēja gan dusmas, bet nebija naida. Naids, neieredze pret mani, tam sāka celties, ko bij izzinājis — es nodomājis iet tāļāku skolā. Ņirgu krusa bira kā maisam gals atrāvies.

Tikai savā 18. gadā varēju iestāties Cēsu elementarskolas III. klasē, no kuŗas pēc pirmā semestra pārgāju Zariņu Kārļa — Millera privatrealskolā, I. klasē.

„Millera skola", kā viņu tolaik saukāja, bij slavena savā vācietības garā. Pirmā klasē, kur iestājos pēc Ziemas svētkiem, tikai noskatījos. Otrā klasē pieteicu kārklu vācietībai kaŗu. Laiku stāvēju viens. Tad pamazām radās biedri. Pienāca brīdis, kur visa skola stāvēja divi naidīgās daļās: „aristokratos", kas dzēra, rapierojās un amizējās, un „demokratos", kas lasīja, debatēja, bumbojās.

Attiecības nogāja līdz karam, kas gan miesas spēku lietošanā vēl neuzliesmoja, bet tālu vairs nebija: „aristokrati" bij jau iegādājušies sitamos gredzenus, kad „demokrati", to izzinājuši, apgādājās pretlīdzekļus. Šajā karā par latvietību skolā un jēdzīgāku mācību sniegšanu klasē bij vairāk kādas dziļas nojautas, ne skaidras atziņas. Interesanti atzīmēt, ka skolotāja L. dēli viens šajā karā uzstājās kā igaunis kopā ar latviešiem, otrs kā vācietis — kopā ar kārkliešiem. L. pats bija igaunis; sieva — latviete. Karš skolēnu vidū izbeidzās, kad, man III. kl. pārgājušam skolā vairs nebija „aristokratu", bet Milleram bij jāatzīstas: „Tu man ienesis tādu garu, ka es vairs nepazīstu savu skolu; es vairs nepazīstu." — Tas bija nedēļas 2—3 pirms manas izslēgšanas. —

Visus skolas gadus pelnījos kā mūrnieks apkārt iedams. No Millera skolas III. klases mani izsvieda kā brīvdomātāju-dumpinieku un nemiera gara radītāju skolā, kur biju paspējis saorganizēt (nelegalu) skolnieku pulciņu „Censība". Gadu vēlāk iestājos IV. kl., dažos priekšmetos tikai kā „brīvklausītājs". — Skolu beidzis 1½ gada sabiju Valkas apr. Ziemeru muižā kā pārvaldnieka palīgs, kur nesaskaņu pēc bij vieta jāatstāj. Kādu laiku bez darba noklaiņojis, 1905. g. sākumā ierados Liepājā, kur strādāju ostā kā kuģu krāvējs („štauvers").

Pastāvīgas dzīves vietas un noteikta darba nekad man nav bijis.

Ar revolucionaro kustību un zocialisma idejām iepazinos Cēsīs, Millera skolā, jau ap 1899. gadu, bet ļoti miglaini. Vairāk skaidrības sniedza darba vasara Rīgā, kur mūrniekos iepazinos ar Amerikas „Ausēkli", bet daudz vairāk Jelgavā, kur ierados no Millera skolas izsviests. Jelgavā ierados no-

lūkā iestāties valsts realskolā — IV. kl. — bet neuzņēma kā — pārāk vecu. Skolā neuzņemts atgriezos Cēsīs, kur iegūtās revol.-zocialistiskās idejas sāku pamazām plašāki izplatīt, bet — jārīkojas bij uzmanīgi.

Pie zocialisma un revolucijas mani noveda darbs un grāmata paša pārdomā. Zocialismu nekad neesmu pieņēmis kā dogmu — atrastu, neapgāžamu, nemaldīgu patiesību — bet gan dzīvu garu un vārdu, kas šodien patiesība, rīt var izrādīties „meli" — nepatiesība. Tāds visumā valdīja gars tā sauktā „savienībā" („Latv. Zoc.-dem. Savienība"), kas pretēji īstticīgajiem „akmeņcietajiem" marksistiem, kas slēdzās „Partijā" („Latv. Zoc.-dem. Strādn. Partija"). Tāpēc ari „Savienība" zocialismā nebūt neredzēja „mūsu gala mērķi", kādu to uzlūkoja „Partija". — Kad 1917. g. pārrados dzimtenē, izrādījās, 1907. un 1908. gadā galīgi sagrautās „Savienības" atlikušie ļaudis bij jau paspējuši atkal organizaciju un uzstājās kā „Latv. Revolucionaro Zocialistu Partija", kuŗā tad ari iestājos.

Kā „Savienības" propagandistam nācās sīvi pastāvēt par 1) „darba tautas" fronti, 2) tautu pašvaldību, kas varēja noiet pat līdz pilnīgai atkrišanai no tradicionelās Krievijas, 3) zemes jautājuma nokārtošanu uz zocializacijas pamatiem; 4) tautas referendumu un iniciativi, — par lietām, ko „Partija" visas noraidīja, un kuŗu dēļ mūs apvainoja kā „Sīkbirģeļu un pusapzinīgu proletariešu" ideologus un partiju. Brīžam šī apkaŗošana kļuva negodīga, kā piem. 1906. g. Liepājā.

Revolucijā redzu dūrē savilktu mirkļa varmācību pret ilgstošām, bet katra varmācība — abēji griezīga. Revolucijas attaisnojumu meklēju ne

viņā pašā, bet idealā, kuŗam tā kalpo. Ja šis ideals nav cilvēks, noraidu jebkuŗu revoluciju.

Pārvaldnieka palīga vietu 1902. g. pieņēmu vairāk cerēdams tā attīstīt plašu propagandu muižas ļaudīs un pagastā, bet izrādījās, ka — vīlies. Vieta bij jāpamet nesaskaņu pēc ar pārvaldnieku. 1903. g. rudenī, vietu pametis, ierados Cēsīs, bet ap gada beigām biju kritis jau policijas aizdomās un 1904. g. februarī dabūju mukt. Ierados Rīgā, kur bez noteikta darba un nepierakstījies sabiju visu 1904. gadu, iepazīdamies arvien dziļāki ar zocialisma ideju un revolucijas mērķiem un paņēmieniem. Pieslējos „Uz priekšu" grupai, vēlākai „Zocialdemokratu Savienībai", kuŗā skaitījos aktīvs biedrs. 1905. g. sākumā Rīgā ķerstīts pārmuku uz Liepāju. 1905. g. rudens pusē no turienes pārrados Cēsīs, nododamies vietējo un apkārtējo pulciņu apvienošanai un idejiskai apkalpošanai. Revolucijai uznākot uzstājos pilsētā un uz laukiem kā aģitators.

Reakcijai sākoties, bij jāslapstās. 1906. g. februarī ierados Pēterpilī, bet maijā biju jau atpakaļ Rīgā, no kurienes, „Savienības" sūtīts, ierados Liepājā kā galvenais darbinieks. Šo darbu izpildīju līdz 1907. g. sākumam, kad tiku apcietināts.

Apcietinātu mani tiesāja daudzās lietās, bet par piederību pie „Savienības" piesprieda 10 gadus spaidu darbu, kuŗus nosēdēju Rīgā un Smoļenskā. Sodam pārciestam 1916. g. beigās izsūtīja uz Sibiriju, kur sabīju tikai nedaudzus mēnešus: 1917. g. sākumā, slims un novārdzis atgriezos dzimtenē, amnestēts.

Dzejot sāku savā 16. gadā, un izejot no sabiedr. apstākļiem, ar ko ari izskaidrojams Zvārguļa dzejas iespaids. „Sāpēs un smaidos" atstāja manī dziļu

iespaidu, ilgu laiku vai mana bībele būdama, kāpēc ari Zvārguli uzlūkoju kā savu skolotāju.

Dzejot iesāku, jāsaka — pilnīgi „nejauši". Tolaik dzīvoju Vaidavā, kur gājēji vai sirgām grāmatu sirgā: lasīt lasījām samērā daudz. Kā slāpa lasīt, pierāda vai tas, ka padzirduši kur kādu nelasītu, skrējām vai veršu 10—15 tai pakaļ. Cits jautājums — k o lasījām. Pašam man bij neliels, bet palabs krājums. Bij jau kāda „labu" grāmatu nojauta, bet krājums pats, ne mana izlase. Tas saradās Galviņa — Cēsīs — grāmatu veikala pārdevējas izraudzīts. Visiem mums bija katram pa norakstītu dzeju un dziesmu krājumam; katram patika šāda vai tāda „ziņģe". Kādu vakaru saķildojamies par kādu „Balt. Vēstneša" pielikuma dzejoli. Nopēlu. Man bruka virsū; noprasa, vai pats es varot labāku. „Nevarējis — atcērtu — nerunātu"! — Vēlāki tikai, gultā, kad visi jau droši vien bij manus vārdus aizmirsuši, apķēros, ka — tas taču „samelots": es taču nemaz nezināju, varu vai nevaru. — Sametās sevis kauns. Otrā dienā mēģināju sevi attaisnot ko sacerēdams. Izdevās tāds 3 pantu mīlestības dzejols. Mīlestības dzejols jau bija ari manis nopeltais. Tagad jutos kautcik apmierināts; ne pilnīgi. Vēl bija jādzird citu spriedums. Neteicis savu esam vienam otram nolasīju. Atzina labu; labāku, kā toreiz lapā. Tad atzinos pats to „sadomājis". Pietika, lai dzejols vairs nemaz nebūtu tik labs, un mani paši sāktu ņirgāt. Bet — pietika ari pašam sākt dzejot. Viens tikai — mīlas vietā apdzejoju sāpes, ciešanas, dzīves grūtumus, — to, ko vislabāki pazinu; ko sajutu un izjutu. Savs iespaids bij ari Zvārgulim — viņa dzejai ,kas manā krājumiņā, kā teicu, bij bībeles vietā.

No Zvārguļa iespaida sāku raisīties gadus 2—3 vēlāki; īpaši pēc tam, kad Teodors bij vēstulē izteicis savas domas par „Maziem pumpurīšiem" — ka tādi tie nebūtu mūsu dzejas dārzā košums, bet — esot sava „dzejas ādere", kāpēc vērts strādāt, atsvabinoties no Zvārguļa iespaida. Šis iespaids bija liels, bet gluži ne tik, cik varēja izlikties. Lielu daļu viņš tāds varēja ari izlikties aiz to, ka dzejoju to pašu vielu. Viņš tomēr bija un bija tāds, ka vienīgi Zvārguli uzlūkoju dzejā savu skolotāju, no kā es ko mācījies. Cita man viņā nav bijis.

Ja dzejot, kā teicu, iesāku savā ziņā nejaušī, vēlākā dzīvē bij mirkļi, kad gribēju to atmest, bet — n e v a r ē j u. Radās zināmi iekšēji sastrēgumi, kas ļāvās likvidējami tikai tādējādi. Dzejošana bij kļuvusi organiska nepieciešamība, kāda tā ari vēl jo projām: labs kāds pants, kāds dzejols, vai nelabs — cita lieta, bet viņu neizteikt neesu varējis. Kuŗais viņi radušies kā zināms atraisītājs, atsvabinātājs. Te ari redzu galveno, vai pat vienīgo mākslas individuelo un sabiedrisko nozīmi, bet ari — k a i t ī g u m u. — Uz mākslinieku kā zemāku tīpu raudzīdamies esu pārliecināts, ka cilvēkam audzināšanā noskaņoti izkoptam mākslinieks viņā pamazām izzūd, dodams vietu „augstākam", „pilnīgākam" tīpam.

Pirmo manu dzejoļu krājumu „Mazos pumpurīšus" cenzēja 1899. vai 1900. g. (krājums neiznāca); otro 1904. g. cenzors aizturēja kā rokrakstu, „kuŗā izklāstītas kaitīgas zocialisma mācības, un tāpēc nevar tikt izsniegts". 1905. g. necenzēts parādījās krājums „Tumsā un tvanos", bet reakcijai uzmācoties izdevējs to licis cenzēt. „Tumsā un tvanos" iznākušam sekoja „Tālu vēl rīts", „Gurstot" un „Smagas domas". Pēdējais sacerēts cietumā un nelegali „pa

tumšo" sūtīts laukā, kritis žandarmerijas rokās, gājis no rokas rokā, līdz nonācis īstajās — satraipīts, saburzīts. Krājumā daudz kļūdu.

Darbojies esu ari satirā. Pirmo reiz te uzstājos Adolfa Allunana „Zobgala Kalendarā".

1924.

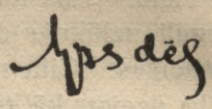

4. Julijs Pētersons

* *
*

Esmu dzimis Smiltenes draudzes Blomu pagasta Cūkgalvas krogū, kur mans tēvs bija krodzinieks. Pēc dažiem gadiem mēs pārgājām turpat blakus uz Auniņiem. Mans tēvs nomāja Auniņus ar nedaudz zemes. Tur mums bija bods un tēvs tirgojās ar liniem un sēklām. — Mans tēvs bija Raunas Baiškalna pagasta Baidiņu mājas saimnieka vecākais dēls un viņam vajadzēja mantot tēva mājas, bet Baiškalna muižas īpašnieks von Pretcmanis viņam šīs mājas atņēma, tādēļ, ka tēvs bijis stūrgalvīgs cilvēks un nav pratis kungam izdarīt pa prātam. Tēvs šo māju dēļ tiesājās visu mūžu un nomira lielā kara laikā nekā nesasniedzis. Prāva tā ir palika senatā guļot. Mana māte ir no Trikātas Cempu pagasta. Kā jauns zēns, tēvs bij strādājis namdaŗa darbus. Sapelnījis 600 vai 700 rbļ. un ar šo naudu atpircies no zaldātiem.

Mana dzimtene ir 3 verstis no Smiltenes miesta, pie Abulas upes un Brutuļu fabrikas ezera. Šis izdevīgais stāvoklis ūdens malā mani jau agrā jaunībā pavedināja uz makšķerēšanu un vēžošanu. Esmu pat mēģinājis ar flinti zivis šaut, bet ar ļoti niecīgiem panākumiem. Mūsu tuvākais kaimiņš bija Brutuļu fabrika. Ap šo fabriku man saistās jaukas atmiņas. Man, kā bodnieka dēlam, tur bija visādas privilēģijas: es varēju staigāt pa visām fabrikas nodaļām pēc patikas un noskatīties, kā maļ un bīdelē, kā vilnu kārš un dzijas vērpj, kā vadmalu auž un tālāk apstrādā, kā dēļus zāģē un tā vēl. Tur arvienu bij interesanti.

Lasīt un rakstīt es iemācījos mājās. — Tā pēc astotā gada mani nodeva Bilskas pagasta Pauzuļu skolā, kuŗa gan bij citā pagastā, bet no mūsu mājas tikai kādas 2 verstis un tā man ļoti parocīga.

Skolotāja palīgs Pēters Knostenbergs turēja skolā tādu privātu nodaļu. Tur mēs — tie «privātnieki» bijām kādi 10 vai 15 skolneeki un gājām skolā cauru gadu ar mazu pārtraukumu vasaras mēnešos. Mūsu kompanijā valdīja stipri vācisks gars, jo skolā gāja apkārtējo vāciešu bērni. Vasarā tur bija ļoti jauki, jo tad visa lielā klase bij mūsu rīcībā. Rudenī, kad sanāca ziemas skolnieki, mūs nosēdināja pie atsevišķa gaŗa galda klases kaktā. Skolotājs ar mums nodarbojās vai nu stundas sākumā, vai ari stundas beigās. Man bieži vien piekrita uzdevums būt par skolotāju — atprasītāju «ziemniekiem». Tas man ļoti patika un es ari mājās ierīkoju pats savu skolu un brīvdienās un svētku dienās ar lielu centību mācīju savas jaunākās māsas un Brutuļu fabrikas bērnus.

Man vēl jāatzīmē, ka mēs, tie «privātnieki», bijām nelegali ļaudis. Kad inspektors brauca skolu revidēt, tad mūsu galdu likvidēja un mūs izsēdināja pa «ziemnieku» nodaļām, kur mūsu uzdevums bija pieteikties pie vārda uz visiem inspektora jautājumiem. Mums nebij grūti atbildēt uz pagasta skolas kursa apmēros uzstādītiem jautājumiem.

Mūsu mājā lasīja «Balsi» un «Austrumu», bez tam grāmatas dabūjām no Smitenes bibliotekas. Man bieži vajadzēja mājniekiem lasīt priekšā. Atceros, ka tādu lielu interesantu romanu es sāku lasīt priekšā sestdienas vakarā un nobeidzu svētdienas rītā. Svētdien bij bibliotekas grāmatas jānes atpakaļ. Man bij

pašam sava atsevišķa istaba un sava galda lampa. Te nu es varēju lasīt, cik vien man patikās.

Turpat Pauzuļu skolā es sāku izdot pirmo avizi. Uz līdzdarbību aicināju visus savus koleģus, bet neviens man nekā neuzrakstīja. Tā avizi man vajadzēja pierakstīt vienam pašam. Numurs iznāca katru nedēļu un es viņu sarakstīju sestdienās no skolas pārnācis. Man gan jāatzīstas, ka avize iznāca stipri līdziga mana tēva abonētai «Balsij». Tur bij tāpat iekšzemju un ārzemju nodaļa, dažādi apcerējumi un stāstu nodaļa ar virsrakstu «Graudi un ziedi», pat sludinājumi bija. — Ja nu mani līdzskolnieki nenāca man palīgā avizi sarakstīt, tad es nedevu viņiem ari avizi lasīt. Tā nu es biju ari pats savas avizes vienīgais lasītājs. — Cik ilgi avizi izdevu —neatceros, bet viņas izdošana izbeidzās tad, kad manu interesi sāka saistīt cita lieta — un tas bija teatris.

Ap to laiku Brutuļu fabrikā sāka sarīkot mazas teatra izrādes. Man viņas ļoti patika, it īpaši luga «Meitas pūrs». Man drīz vien lieta bij skaidra: man pašam bij jārīko savs teatris. Iegādājos lugu «Meitas pūrs» un vispirms pats to izmācījos no galvas. Tad savācu trupu no saviem svētdienas skolniekiem un sāku mācīt lomas. Tas nebij viegli, bet lieta beidzot bij tik tāļu, ka vienā svētdienas vakarā izrāde varēja notikt. No mātes palagiem un deķiem iztaisīju savā istabā skatuvi, daļu no istabas atstāju kā aizkulises aktieru vajadzībām, durvīm uz blakus esošo ļaužu istabu bij aizvilkts priekškars priekšā un pati ļaužu istaba bij ierīkota par skatītāju telpām. Uz izrādi bij lūgti visi mājas ļaudis un daži kaimiņi. Ar lielo ilks zvanu tika doti vajadzīgie trīs zvani par izrādes sākumu. Lai publika negaŗlaikotos,

pirms izrādes tika aiz skatuves visu laiku griezts «aristons» — tāda maza leierkaste, kuŗu mans tēvs reiz atveda no Rīgas. — Kad mūsu muzikas direktors sāka spēlēt aiz pārskatīšanās «Kristus man dzīvībiņa», un publikā sacēlās liela jautrība, tad daži no manas trupas dalībniekiem gribēja jau laisties lapās. Ar lielām pūlēm pierunāju viņus palikt un ņēmu no publikas solījumu pa izrādes laiku no smiešanās atturēties. Beidzot sākās izrāde. Viss nu gāja tā puslīdz labi līdz tam momentam, kur pirmais mīļotājs — savas līgavas tēva pārsteigts — bij spiests uz ātru roku paslēpties un palīst zem galda. Te nu publika atkal sāka smieties. Mans jaunais varonis — par vīrieti pārģērbts sieviškis — šos publikas smieklus bij uzskatījis kā nicinošu izturēšanos pret sevi un — sāka turpat zem galda raudāt, kaut gan es — kā tēvs—pēc lugas darbības gaitas—nedrīkstēju nemaz zināt, ka tur zem galda kāds paslēpies. Ar šo incidentu tad izrāde puslīdz izjuka. — Tas mani ļoti sarūgtināja. Taī vakarā man pirmo reizi uzmācās pesimistiskas domas: vai pavisam vērts pasaulē dzīvot, ja tik briesmīgi jācieš. —Pēc pirmās neizdevības es tomēr teatri vēl neizbeidzu, bet centos viņu nostādīt pieklājīgi uz kājām. Sarakstīju pat mūsu trupai piemērotas lugas. Panākumi tomēr nebija nekādi lielie. Radās ari vēl lieli šķēršļi dekoraciju zīņā. Mana māte negribēja vairs dot palagus un dekus, kuŗus es stiepdams un naglodams biju jau stipri saplēsis.

Teatŗa lietu izbeidzu tad, kad sāku piegriezties pirotechnikai. Un tas notika tā. Uz Brutuļu fabrikas īpašnieka kāzām bij fabrikā sarīkota svinīga teatŗa izrāde un mākslīga uguņošana. Šī uguņošana man ļoti patika un tai pašā vakarā man bij ari jau pilnīgi

skaidrs mans turpmākais dzīves uzdevums: man bij jātop par raķetu meisteru. Šīs raķetes izgatavoja fabrikā dzelzs griezējs ar vienu roku, kurš savu otru roku bij, laikam, pie tām pašām raķetēm eksplozijas gadījumā pazaudējis. Viņa nelaime mani tomēr neatbaidīja no šīs bīstamās nodarbošanās. Ar lielām pūlēm es izdibināju raķetu izgatavošanas mākslas noslēpumus un iesāku pats enerģiski eksperimentēt. Pēc briesmīgām neizdevībām un vairākkārtīgas apsvilināšanās biju beidzot sasniedzis tādu mākslas pilnību, ka varēju Jāņu vakarā uzstāties pats ar savu mākslīgu uguņošanu. Sanāca daudz ziņkārīgo no visas apkārtnes. Neizdevība ari šoreiz mani vajāja. Raķetes bij nakts dzestrumā kļuvušas mitras un tikai reta pacēlās augstāk par koku galotnēm. Lielākā daļa izspurkša un izsprāga turpat uz vietas. Neskatoties uz lielām neizdevībām, es pirotechniku tomēr galīgi neatmetu un turpināju to vēl labu laiku. Šo nodarbošanos pārtraucu tikai pēc tam, kad man sakarā ar to iznāca konflikts ar vietējo policeju.

Pauzuļu skolas privātā nodaļā biju izņēmis cauri draudzes skolas kursu un ari vēl apmēram lielāko daļu no pilsētas skolas kursa ar pamatīgiem ieguvumiem vācu valodā.

Mans tēvs bij iesācis būvēt Smiltenē namu. Mums vajadzēja pārcelties uz Smilteni un man bij jāatstāj Pauzuļu skola. — Smiltenē iestājos no sākuma luteraņu draudzes skolā un vēlāk pareizticīgo draudzes skolā, bet ne vienā, ne otrā nevarēju vairs lāga iedzīvoties. Nejutos visai labi klasēs kopā ar tik daudz skolniekiem; skolotāji man bij sveši un pret mani dažubrīd netaisni, kas manī modināja spītību un naidu pret viņiem; man zuda interese mācīties un sacensties. Un tad nebija jau ari nekā lāga

ko mācīties — man vajadzēja vēl reiz atkārtot draudzes skolas kursu. Tad es beidzot izstājos no skolas pavisam un iesāku ņemt privātstundas. Mācījos visu ko, bet bez noteikta plāna un programas. Bet tad mana dzīve uzreiz notekti pagriezās uz citu pusi. Kādā dienā saņēmu uzaicinājumu no Smiltenes aptiekas īpašnieka Eižēna Bergmaņa, vai es negribētu iet pie viņa uz lasīšanas stundām. Es šo uzaicinājumu ar prieku pieņēmu un ierados noteiktā laikā. Man vajadzēja lasīt viņam priekšā kādu vācu romanu. Kad pirmā parauga stunda bij izdevusies labi, tad man vajadzēja nākt katru dienu. Lasījām romanus, rakstnieku biografijas, vēsturiskus rakstus. Eižēns Bergmanis bij liels mākslas un literaturas draugs. Viņam bij milzīga biblioteka un vērtīgi mākslas darbu krājumi. Viņš bieži ceļoja pa ārzemēm mākslas studiju nolūkos. Viņš pats ari ir darbojies literariski un sarakstījis vairāk stāstus un pasaku krājumus. Mūsu lasīšanas stundas izvērsās par sistematiskām literaturas un mākslas vēstures stundām. Man vajadzēja daudz mācīties un ari daudz mājās lasīt. Es no viņa dabūju grāmatas un jaunākos mākslas žurnalus «Kunstwart», «Die Kunst», «Das literarische Echo», «Neue deutsche Rundschau». Tā mana lasīšana izveidojās pilnīgi sistematiski. Mēs gan galvenām kārtām iepazinamies ar vācu literaturu un mākslu. Bergmaņa mājā varēju mācīties ari druscin franču valodu un tur man bij jāpieradinas pie visādas «godīgas uzvešanās» un jāpiemērojas šīs mājas stingrai disciplinai.

Taī pašā laikā es nodibināju Smiltenē savu otro teatri. Mūsu jaunajā mājā man atkal atbrīvojās pašam sava liela istaba. Tur es tad ierīkoju skatuvi un skatītāju telpas. Šoreiz skatuve bija jau pēc vi-

sām mākslas prasībām: viņa bija pēdu augstāka par skatītāju telpām, ar kārtīgu nolaižamu priekškaru un diviem komplektiem audekla dekoraciju — istaba un dārza skats. Savu guļamistabu es ierīkoju vienā no aktieru ģērbistabām. Izrādes jau notika puslīdz kārtīgi. Skatītājus ielaidām pret ielūgumiem un labprātīgiem ziedojumiem teatra dienas izdevumiem. Izrādījām lugas: «Meitas pūrs», «Cīrulītis», «Tēvijai», «Mājas atslēga», «Ubags» u. t. t. Tad tulkoju pats no vācu valodas mazas joku ludziņas, jo grūti bij atrast lugas, kuŗas noderētu mūsu nelielai trupai un šaurajiem skatuves apstākļiem. Līdz ar teatri nodibināju ari žurnalu «Pakrēslis». No šī žurnala iznāca četras kārtīgas burtnīcas. Man bij ari jau daži līdzstrādnieki, bet lielāko daļu materiala vajadzēja gādāt man pašam. Uzsāku žurnalā lielu pieccēlienu dramu un romanu, bez tam devu filosofiskus apcerējumus.

Tā nu laiks pagāja ātri un patīkami un vienā lielā sajūsmā par teatri, mākslu un literaturu. Biju jau sasniedzis savu 15. vai pat 16. dzīves gadu, bet vēl nemaz nebiju lāga domājis par to, kas no manis īsten lai iznāktu. Praktizējos kādu laiku pie mūsu pagasta skrīveŗa un tad to atmetu; devu maziem bērniem stundas un tad to atkal izbeidzu; noliku Rīgas skolotāju seminarā iestāšanās eksamenu, tiku tur uzņemts, bet tad pats atkal atteicos. Nekas mani lāga neapmierināja. Mana klusā vēlēšanās bija beigt ģimnaziju un tad studēt par advokatu, bet baidījos, ka man nebūs naudas. Šai nenoteiktībai galu darīja tas pats Bergmanis, kuŗš lika man priekšā mācīties par aptiekaru. Esot taču pienācis laiks, kur vajagot par kaut ko izšķirties. Es Bergmaņa priekšlikumu pieņēmu un bez kavēšanās sāku mācīties lati-

ņu valodu. Latiņu stundas man deva Smiltenes mācītāja muižā jaunie kandidati. Jāstrādā bij nopietni. Bet es sevi visu tomēr nevarēju atdot sausai zinātnei, man ļoti daudz laika prasīja — teatris. Bijām jau izbeiguši teatri manā istabā un pārcēluši to uz biedrības lielo skatuvi. Tagad mēs jau rīkojām lielas izrādes zem biedrības firmas un spēlējām lielas lugas: «Pazudušais dēls», «Zaudētas tiesības», «Neaizsniegts mērķis» u. t. t. Es biju netikvien aktiers, bet ari režisors un teatra direktors. Tomēr beidzot biju spiests pārtraukt savu brīvmākslinieka karjeru un aizbraukt uz Cēsīm. Iestājos tur Millera (Zariņu Kārļa) realskolas ceturtā klasē. Mani nodeva ari vēl pie paša Zariņu Kārļa panzijā. Latiņu valodu mācījos privati pie vecā Millera. — No sākuma man gan bija lielas ilgas pēc manas trupas un draugiem. Nevarēju lāga pierast pie direktora ģimenes stingrā režima, kaut gan man pašam bij sava atsevišķa istaba un mani vispār tik stingri vairs neturēja. No Cēsīm pa skolas laiku vēl divas reizes aizmānījos uz Smilteni teatri spēlēt. Cēsīs biju divus gadus. Tad noliku Rīgā eksamenu un iestājos Smiltenes aptiekā. Tas bija laikam tā ap 1898. gadu. Tagad iesākās praktisks darbs. Aptiekā es biju izolēts no ārpasaules. No astoņiem rītā līdz deviņiem vakarā strādāju aptiekā — katru dienu, pat svētdienās un svētku dienās. Bez tam man bij ari katru nakti jāceļas augšā, ja kādam iepatikās piezvanīt. Iziet es varēju tikai ar atļauju un uzrādot iziešanas vajadzības iemeslus. Bergmanis deva man daudz grāmatu un žurnalu, bet citādi turēja mani stingri un centās mani pilnīgi pasargāt no laicīgām lietām. Bet man uz viņām tomēr briesmīgi nesās prāts. Tā mūsu attiecības kļuva vēsākas.

M. Saeima BIBLIOTĒKA

Smiltenes aptiekā es iesāku — tā sacīt — nopietni «nodarboties ar literaturu». Līdz tam laikam es rakstīju tikai pats savām vajadzībām un saviem tuvākiem draugiem. Tagad es rakstīju jau avizēm. Vispirms — kā jau parasts — korespondences. Es asi nokritizēju visu Smiltenes sabiedrisko dzīvi, izdalīju dažādas derīgas pamācības kā pasauli varētu pārveidot un biju ar visu nemierā. Kā jau tas tādam 18 gadus vecam zeņķim piederas. Tās korespondences drukāja un man bij lielākais gandarījums, ka viņas nepalika neievērotas.

Tad sāku tulkot stāstus. — No visas tās grāmatu kaudzes, kuŗu es pēdējos gados biju izlasījis pie Bergmaņa, man bij viegli izvēlēties tulkošanai noderīgo materialu. Bergmaņa nopelns bija tas, ka es varēju jau pietiekoši izšķirt derīgo no mazvērtīgā. Ari tulkojumus drukāja. Tas nu mani tā sadūšoja, ka iesāku pats rakstīt stāstus un vienu tādu stāstu nosūtīju Kļaviņa «Vārdam». — Ari to nodrukāja (1901.). Kad šinī gadījumā saņēmu ari vēl no vietējā grāmatu tirgotāja mazu dāvanu kā atzinību par «smuko stāstu», tad biju pats nopietni pārliecināts, ka nu man «rakstnieka čina» jau rokā. Sāku jau prātot par lielākām lietām. «Mājas Viesa Mēnešraksts» toreiz izsolīja godalgas par labākiem romaniem. Sēdos klāt un uzrakstīju romanu. Iesūtīju to «Mēnešrakstam». Godalga gan — netika piespriesta, bet īsā kritiskā atsauksme par manu romanu bij diezgan saudzīga un uzmudinoša. Kaut gan autora vārds palika nezināms, bet es tomēr uzskatīju to par lielu neveiksmi. Tā mani druscin atvēsināja un es pagaidām atturējos no oriģinalu sacerēšanas. Bet tulkoju daudz. Pārtulkoju lugas

«Idealā sieva», «Audzināšana laulībai», kā ari stāstus un romanus.

No Smiltenes pārcēlos uz Maskavu, kur pie augstskolas noliku aptiekara palīga eksamenu. Tad pieņēmu vietu mazā pilsētiņā Ostaškovā — Tveras guberņā. Tur nodzīvoju deviņus mēnešus. Garlaicības mocīts, sāku atkal rakstīt, bet nevienam nekā no saviem ražojumiem nepiedāvāju. Pēc tam pārgāju uz Pleskavu. Tur es drīz vien iepazīnos ar latviešu koloniju un ņēmu dzīvu dalību sabiedriskā dzīvē. Sākām rīkot teatŗa izrādes. Tai lietai piekērōs ar lielu aizraušanos. Pleskavā uzrakstīju lugas «Sastingušās dvēseles» un «Seklā, pelēkā ikdienība». Pēdējo rakstīju specieli mūsu Plesavas teatrim. Tur mēs viņu ari pirmo reizi izrādījām. No Pleskavas pārcēlos uz Maskavu, kur man vajadzēja «klausīties» lekcijas. Šīs lekcijas mani ļoti maz interesēja un es piegriezos vairāk biedrību dzīvei un teatrim. Uzņēmos Maskavas Latviešu biedrības teatŗa vadību.

«Sabiedriskā darbība» Pleskavā bij mani jau iemācījusi dzīvot jautri un vieglprātīgi. Maskavas laiks iekrita taisni «trakajos» jaunības gados. Un tur nu šī jautrā un vieglprātīgā dzīve turpinājās vēl plašākos apmēros.—Tad pārbraucu uz Rīgu un pieņēmu aptiekas pārvaldnieka vietu Majoros. Šai vietā es biju līdz kaŗa sākumam. Pa vasaru strādāju Majoros, pa ziemu dzīvoju Rīgā kā «brīvmākslinieks». Manas lugas sāka izrādīt un viņas man ienesa tik daudz, ka varēju bez lielām rūpēm tīri labi dzīvot. Ļoti tuvu stāvēju jaunā teatra aprindām un šī teatra aktieru draudzei.

Manas lugas izrādīja Jaunais teatris. Teatrim

ari tulkoju veselu rindu lugu. Biju citu visu atmetis un rakstīju tikai lugas.

Jaunajā teatrī savās lugās uzstājos ari kā aktieris un viesojos provincē. Spēlēju, vadīju režijas un nolasīju pat divus priekšlasījumus par teatri.

Rīgā mani tuvākie literariskie draugi bija Pāvils Gruzna un Eduards Vulfs, vēlāk Andrejs Upīts. Mūsu «bohemā» bij arvienu jautri un interesanti. — Tīri nejauši nācu sakarā ar Kārļa Olševska «Laboremus». Sākām izdot satirisku žurnalu «Dadzis». Sajūsma bija liela un mums gāja tīri labi, bet lieta tomēr bēdīgi beidzās. Olševskis bij cilvēks ar lielām spējām un lieliem plāniem. Bet ar stipri aferistiskām tieksmēm. Pēc pazīstamā «Dadža vakara» Olševskis aizlaidās lapās un atstāja man diezgan nepatīkamu mantojumu: man vajadzēja no viņa parādiem samaksāt vienu tūkstoti un pieci simti zelta rubļus. Tad uzņēmos satiriskā žurnala «Lietuvēns» redaktora pienākumus. Šis žurnals bija jau tā puslīdz izsities cauri, bet viņu izbeidza karš un revolucija. Kara laikā, darbodamies bēgļu komitejā, laimīgi izvairījos no kara dienesta un pēc lielinieku laika uzsāku mazu drukātavu, kura pa šiem gadiem jau stipri pieaugusi. Tad iebraucu neapšaubāmi laimīgā laulības ostā un man tagad jau divi mīļi bērni.

Pēc visām tām dažādi novērtējamām mākslinieka un rakstnieka gaitām esmu kļuvis par puslīdz lietojamu cilvēku praktiskā darbā. Pa vecam paradumam gan vēl šad un tad uzrakstu pa lugai, bet tagad galvenām kārtām rakstu — rēķinus.

28. oktobrī 1924.

Julijs Peterfons

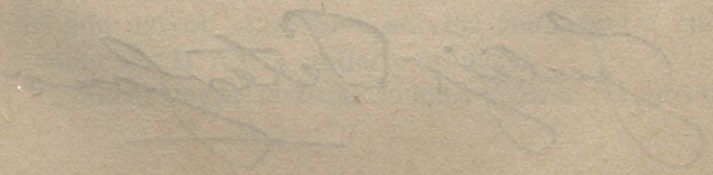

5. Kārlis Strāls

Pirmais posms manā rakstnieka dzīvē.

Kad es sevi pirmoreiz sāku apzināties par rakstnieku? Atbildēt uz to man vēl tagad nākas grūti, ja, pat neiespējami. Varbūt cilvēkiem ar zistematiskāku audzināšanu šādi jautājumi ir jau no jaunības skaidri; man ne. Man liekas, ka rakstniecība un arī katra māksla taisni caur to atšķiras no citiem arodiem, amatiem, ka teit nav tās noteiktās robežas, līdz kurai cilvēks ir bijis tikai jauneklis, bet aiz tās uzreiz stingri nostājas un apzinas kā zināma aroda darbinieks. Man šķiet, tas tāpēc, ka māksliniekam nekad nepietiek ar ārēji redzamo sagatavošanos, bet viņā jau sen iepriekš ārējās sagatavošanās, varbūt jau no pat dzimšanas, notiek kāda iekšēja augšana, kura var veidoties pat viņas nemaz neapzinot, kamēr pēdīgi arvien stiprāk pārņem nākošā mākslinieka prātus un novada viņu uz īstajām tekām. Daudzreiz šis spēks atklājas tikai jau vēlos vīra gados. Lūkošu sniegt šo jautājumu apjomā dažus datus no savas dzīves.

Mani pirmie dzejoļi parādījās atklātībā iespiesti „Pēterburgas Avizēs" 1902. gadā, vasarā, tas ir, kad man bija jau divdesmit viens gads. Bet tas nebūt nav jāuzskata par kādu izšķirošu momentu, no kura es būtu sācis dzejot vai rakstīt ari prozu. Tas viss manī risinājās jau ari daudz agrāk, padodoties saviļņojumiem, kurus manī radīja gan daba, gan iekšējs, katru augošu organismu piepildošs dzīves prieks, kurš ikvienā bērnībā mēdz nākt un lauzties

uz āru bez iemeslu un bez robežu. Dzejoju, tas ir, dziedādams sacerēju un reizām uzmetu ari uz papīra dzejolīšus, gan iedams ganos, gan strādādams citus lauku darbus. Tikai vienīgi skolā nekad. Par godu toreizējām skolām man jāliecina, ka es savējās, cik viņas tiku apmeklējis, netiku ierosināts ne uz vienu pantiņu, jo literatura kā daiļums tajos netika parādīta ne tiktāļ, lai par to iegūtu jel mazāko jēdzienu. Drīzāk jāsaka otrādi: skolas ar cēlāku mērķu cienīgu nopietnību ik ziemas strādāja pie mūsu dvēseļu atraušanas no katru pavasaru lauku poezijas modināta lidojuma. Ja pēc programas ari tika prasīta dažu krievisku dzejoļu iemācīšanās no galvas, tad nekad netika skolēnu interese par tiem rosināta tiktāļ, lai tie zinātu kaut autoru vārdu. Kāds pamudinājums kļūt par dzejnieku te varēja rasties, to nav vērts minēt.

Tā tad mani vienīgie patiesie skolotāji šai laikā bija tikai dzeguze mežā, cīrulis gaisā un pa daļai ari kaimiņu puiši un meitas dzidros vasaras vakaros, kuŗi — Dievs to zin, kur savas dziesmas bij rāvuši! Reizām, tāļu atskanēdamas, tās aizšūpoja dvēseli dziļā romantikā, reizām apņēma ar tiešās īstenības spēka pilnu un tuvu prieku. Vēlāk šiem iespaidiem arvien svarīgāk pievienojās dažādi literaturas iespaidi. Ari lasīt es paguvu vairāk mājās nekā skolā. No sākuma lasīšanā mani vairāk saistīja proza, dzeja bieži palika nesaprasta un vēsa, ja tai nepievienojās meldija vai balss. Tādēļ labākie dzejoļi arvien tika savā nodabā izdziedāti un bieži vien ar to reizi ari atmināti no galvas. Protams, es zināju ari to, ka aiz katra panta slēpjas ari viņa sacerētāja seja; bet, pilns jaunības egoisma un sava paša jūtu, es par šīm sejām maz vīžoju domāt.

Zināju daudz autoru vārdus; bet tie man ilgi vēl neteica neko daudz vairāk, kā punkts literariska darba beigās.

Pirmais dzejas darbs, kas man autora vārdu cieši iespieda smadzenēs, pēkšņi nostādīdams priekš domu skatiem ari to apbrīnojamo cilvēku, kas šo darbu sacerējis, bija ganos izlasītais Lautenbacha Niedrīšu Vidvuds. Jau pašā agrajā bērnībā caur vecās mātes gādību, cieši ieaudzis tautas dziesmu pantmēros, tiklab liriskajā kā heroiskajā, izskandēju pasakaino grāmatu pusbalsī, ar visdziļāko baudu no viena vāka līdz otram. No šā laika es sāku ari citus lasāmos darbus jau vērīgāk grupēt pēc autoriem. Apziņā sāka mosties jau sajēga netikai par atsevišķiem darbiem, bet ari par rakstniekiem kā tādiem: par Apsīti, Kaudzīšiem, Blaumani, Niedru, Poruku, krievu autoriem u. t. t. Šaī laikā biju jau sacerējis labu tiesu pantiņu, kuŗi gan jau otrā dienā pa lielākai daļai tika aizmirsti, jo bērnībā pārāk ātri mēdz sekot darbība darbībai, iespaids iespaidam, jūsme jūsmei. Dabas iespaidi jaucās ar pirmo mīlestības tieksmju burvību, grāmatu pasaule mainījās ar dzīves rūpēm un darbiem. No šā laika, tas ir, mana mūža trīspadsmitā, četrpadsmitā, piecpadsmitā gadu dzejoļiem ir uzglabājušies tikai trīs dzejolīši tautas dziesmu garā (vēlāk ari nodrukāti) — „Rudenītis", „Daugaviņa", „Meža mala" un palicis vienīgi atmiņā, pie tam diezgan neskaidri, kāds garāks mīlas skumju dzejolīts Kolcova garā.

Apmēram šaī laikā iekrīt ari mans spilgtākais dzejas baudas moments, degšanas moments, kāds, kā katrā baudā, ari dzejas baudā var būt tikai viens tāds visā mūžā, pāršķeldams visu gara un jūtu pasauli ar žilbinošu gaismas spožumu. Man šis brīdis,

diemžēl, bija savienots ar asarām, kas gan, blakus minot, tajos gados vēl nav nekāds kauns. Tomēr, ja kāds mani būtu pie tām pieķēris, es būtu vairāk kaunējies, nekā izdarījis kādu noziegumu. Man nevilšus bija gadījies rokā kāds brāļa rokas aprakstīts papirīts. Tas bija dzejolis. Es sāku lasīt un jo tāļāk lasīju, jo spilgtāk likās krūtīs kautkas briestam, galva sāka skanēt un pie rindiņas: „Un plīstot gāles klaidums skan", tiešām itkā kas pārplīsa, pielija storojošām straumēm un no acīm sāka lauzties asaras bezgalīgi līgsmās sāpēs. Pirmajā brīdī es domāju, ka to sacerējis brālis pats un nezināju, kā šaī gadījumā izturēties. Par laimi uzzināju īsto autoru, iekams vēl savu kļūdu kādam atklājis. Tas bija Poruka dzejolis „Pie loga ziemas naktī".

Tā tad jau šis laikmets jāuzlūko par to, kurā liktens mani novēlējis dzejnieka dzīves apskaužami rožainajām tekām, kaut gan es vēl gadiem ilgi nebiju par to īsti skaidrībā, nevarēdams iedomāties dzeju kā arodu. Un pat vēl tagad, ja liktenis iemiesotos man priekšā taustāmā veidā, es nezinu, kā viņam par šo labvēlību pateiktos: cirstu pliķi, vai apkamptu raudādams kā brāli.

Nākošā gada ziemā uzrakstīju ari savu pirmo prozas sacerējumu, kādu gaŗāku stāstu. Man žēl, ka viņš pazudis. Ne priekš citiem, bet pašam priekš sevis žēl. Tik karsta, ideala un tiešo jūtu plūduma pieaugušu darbos vairs nesastop. Slepenībā ilgodamies pēc kritikas, šo gabalu ari pārrakstīju un piesūtīju „Austruma" redaktoram Velmem. Protams, nenodrukāja. Bet es uz to ari nespekulēju. Galveno, ko vēlējos, es tomēr panācu: Velme atbildēja, turklāt diezgan plašā, uzmudinošā vēstulē. Es, zināms, jutos ārkārtīgi glaimots. Pats vēstules

saturs tomēr man deva maz ko jaunu: Velme rakstīja diezgan vispārīgās frazēs, bez tiešiem norādījumiem uz stāsta kļūdām. Bet pie mana toreizējā rakstīšanas veida jau kļūdu — atskaitot gramatiskās — ari nevarēja būt, tāpat kā nav kļūdu brīvā savvaļā augošam, neaiztiktam kokam. Vienīgais trūkums te var būt tikai tas, ka viņš nav vēl paaudzies diezgan liels, lai to sevišķi ievērotu un rādītu ļaudīm.

Tālākos gados, turpretīm, tas kļuva citādi. Līdz ar sajēgu par kļūdām, sāka ierasties ari kļūdas pašas. Iemīlējies sievietē, iemīlējies literaturā, dziļāk ieskatījies un asāk sadūries ar dzīvi, ari to reizēm karsti mīlēdams, reizēm nīzdams, turpināju rakstīt diezgan daudz, mācīdamies dzejā formu, prozā iekšējo ritmu; bet līdz ar visprimitivākā neapzinīgās radīšanas veida nogrimšanu pagātnē visi darbi tika kļūdu pilni, ko pats redzēju ar lielām ciešanām un dvēseles mokām. Vārdu sakot, iesākās mācēkļa gadi, kuŗi, diemžēl, ievilkās pārāk gaŗumā, ja, man liekas pat, turpinas vēl arvienu; jo (lai lasītājs piedod man, varbūt, drusku pārliecīgo atklātību) — kas cits var izdot māksliniekam gatavības apliecību, kā tikai viņš pats? Un es to, attiecībā uz sevi, vēl neesmu spējis...

Minētā laikmetā uzrakstīju vēl vienu gaŗāku stāstu „Noziedzniece", daudz skiču un dzejoļu. Bet tie visi bija daudz kļūdaināki, robaināki par pirmajiem tikai no sajūsmas izplūdušajiem dzejoļiem un pirmo stāstu. Tuvas un saprotošas dvēseles nebija nevienas. Ģimenē par rakstniecību, protams, netika runāts, lai gan tēvs savā laikā bijis liels lasītājs. Brālis nedzīvoja vairs mājās, pirmā spēcīgākā iemīlēšanās izsika tukšumā, jo es (cik smie-

klīgi tas arī nebija) ilgu laiku nezināju pat savas sirdsdāmas vārdu, bet vēlāk, kad dabūju to zināt, tad viņa man vairs nepatika, zaudēdama to oreolu, ar kādu to biju apvijis, — un mans gars palika arvien vientuļāks. Lai iejauktos sabiedriskā dzīvē un tā varbūt atrastu sev kādu garīgu atbalstu un rosinājumu, — priekš tam biju pārāk trūcīgs. Bija pāris gadījumu, kur lūkoju nodibināt sakarus ar vietējiem skolotājiem. Bet tiem literatura daudz neinteresēja, pareizāki sakot, viņi uz literaturu raudzījās no kāda realas vērtības viedokļa, kuŗš bija man svešs. Bez tam sajutu, ka viņiem nav laika ar mani nodoties. Tas viss izsauca tikpat ātru atsvešināšanos, kāda bijusi iepazīšanās. Trūcība jau tolaik mani bij padarījusi iedomīgu un aizdomīgu pret visiem, kas dzīvē pratuši ieņemt kādu stāvokli. Pret šo aizdomību un iedomību man vēlāk ir nācies vest daudz iekšēju cīņu. Bez tam es toreiz, nespēdams šiem vairāk skolas izglītības baudījušiem nekā dot pretī, no viņiem tikai prasīju. Prasīju kā bērns, kuŗš prasa, nedomādams par to, kālab lai pieaugušie par viņu interesējas. Tikai vairāk gadus vēlāk es sāku šos jautājumus pārlikt. Bet tagad redzu, ka tas tomēr nebij nekas dzīvē neparasts vai nenormals: esmu sastapis daudz cilvēku turamies pie šīs pašas „tikai prasīt" sistemas ari vēl vīra gados; viņi tikai biežāk slēpj šo savu egoismu aiz maskas, ko sadzīves kņadā sauc par gudrību.

Šais lielu sapņu, karstas sajūsmas, biežu šaubu un tvīkstošu kulturas slāpju pilnajos jaunības gados es biju un paliku savā gara pasaulē pa lielākai daļai pilnīgi viens, atskaitot grāmatas, kuŗas tomēr nācās lasīt bez izvēles un sistemas. Iekšēju mutuļu karsētas un rasinātas auga un gan attīstījās fantazija.

intuicija un jūtas, bet ne pieradums pie sistematiska garīga darba. Tas vienmēr palika ciešā atkarībā no gadījumiem, vaļas brīžiem un gara stāvokļa. Paša gribas spēks vien bija par vāju, lai uzstādītu sev noteiktus plānus vai pat tikai tuvākus mērķus un tos disciplinēti pildītu. Mācības grāmatas jaucās ar daiļliteraturu, bet ne vienā, ne otrā laukā man nebija neviena, ar ko kopā es būtu spējis savus panākumus kontrolēt, kas būtu palīdzējis īstā laikā attīstīt kādu noteiktāku, plašāku un, galvenais, reālāku pasaules uzskatu, nodibināt cietāku raksturu. Pārlieka padošanās impulsiem (kaut gan vienmēr cēliem) tādā veidā kļuva par paradumu, no kura atsvabināties galīgi pat vēl tagad neesmu spējis, bet kas man arvien vēl ir īsts ciešanu avots ikreiz, kad nākas sevi saturēt stingros grožos pie katra pēc noteikta plāna un sistemas prasoša darba, tā kā tā sauktā cilvēka „zelta daba" man arvien ir palikusi tikai neaizsniedzams ideals.

Daudz nelīdzēja pie šo trūkumu novēršanas ari tolaik nodibinājusies pazīšanās ar kādu tiešām augsti kulturēlu cilvēku, kurš vairāk gadus ņēma tuvu un draudzīgu dalību manās attīstības tieksmēs, palīdzēdams, kur spēdams. Tas bija Pļaviņu stikla fabrikas direktors, vācietis, (ne baltietis), liels gara entuziasts, kuru es arvien atminēšos ar dziļu pateicību. Ieinteresējies par manu brāli un viņa dziņām uz gleznošanu, viņš drīz vien ieinteresējās ari par mani un ziedoja man diezgan daudz laika, gan apmeklēdams mani mājās, gan ieaicinādams pie sevis. Viņa sarunas arvienu bija cēlas, tuvas mākslai un līdz ar to ari dziļi cilvēcīgas. Līdzīgi, līdz intimitatei gaiši sarunāties man vēlāk ir nācies vienīgi vai tikai ar Blaumani. Daudz ceļojis, arvien

dzīvi sekojošs pasaules kulturas parādībām, smalks bez iedomības, viņš vienīgais deva man pirmo iespēju iepazīties ar pasaules pilsoņa labākā nozīmē domāšanas veidu un kārtību. Atrazdamies pats arvien sarežģītos materialos apstākļos, jo fabrikas galvenais akcionars, žīds, viņu arvien šmauca, kamēr pēdīgi, cik atminos, noveda viņu pat līdz izūtrupēšanai, viņš, protams, nevarēja dot man iespējas izglītoties kādā sistematiskā ceļā; tomēr viņš lūkoja palīdzēt manai attīstībai ar savu personīgo iespaidu un draudzību. Viņš atvēra man savu bibliotēku, palīdzēja (pats nerunādams latviski) vingrināties vācu valodā un pasniedza ari franču valodas stundas, smalkjūtīgi pat nevaicādams nekad un nebrīnēdamies, kādam gan mērķim man, lauku zēnam, šīs zināšanas vajadzīgas. Es biju toreiz vēl tik vārīgs sevī, ka pat viņam nekad neatklāju savu nodarbošanos ar rakstniecību. Tikai reiz, atminos, izteicu viņam, ka franču valodu mācos tālab, lai varētu lasīt franču literaturu. Sirmais, kalsnējais kungs drusku paraustīja plecus, izsacījās, ka varētu gan es mācīdamies domāt ari par praktiskākiem nolūkiem, bet daudz neuzstājās un — turpināja nodarboties ar mani tāļāk. Plašā apkaimē viņš, varbūt, bija vienīgais, kurš spēja saprast, ka zināšanas var mīlēt ari tikai zināšanu pašu dēļ: viņš pats taču ari ziedoja daudz laika lietām, kurām nebija ne mazākā sakara ar kādiem praktiskiem labumiem. Viņa iespaids gan nav uzskatāms par kādu izšķirošu faktoru pie manas turpmākās dzīves gaitas nolemšanas, tomēr bija gaišs un cildinošs, kā vienīgā dzīvā saite ar to garīgo pasauli, kuŗu es citādi tēlojos sev tikai pēc grāmatām. Starp latviešiem šādu nesavtīgu entuziastu man nav nācies novērot

pat līdz šim laikam, atskaitot, protams, tikai pašu rakstnieku aprindas. Un arī tajās tikai pārāk reti. Latviešu raksturs tam vēl pārāk par smagu, nedrošu un rūpju nomāktu.

Visu šo laiku neatlaidīgi turpināju savus mēģinājumus gan dzejā, gan prozā. Pret šā laikmeta beigām, starp citu, ir radušies arī poemveidīgie fragmenti „Atmiņas" un „Kains", kā arī daudz skiču, kuŗas tomēr neviena nav izlietota.

Tikai 1902. gadā es nolēmu griezties atkal pie kāda rakstnieka pēc novērtējuma un sprieduma par savām spējām, jeb, kā tos laikus mēdza teikt, dāvanām. Vismīļāk es būtu vēlējies kādus savus dzejoļus un skicītes piesūtīt Porukam. Bet man nebija zināma viņa adrese. Tādēļ nolēmu griezties pie Blaumaņa, kuŗš toreiz strādāja „Pēterburgas Avizēs". Pilns kautrības nodevu savu sūtījumu ne vietējā, bet kādā attāļākā pasta kantorī, neatzīmēdams ne zem manuskriptiem, ne pavadvēstulē pat sava vārda, bet lūgdams atbildēt uz vecā fabrikas direktora adresi, piezīmējot tikai manus iniciaļus. Biju vēl tik naivs, ka vēstulē Blaumanim vaļsirdīgi atzinos, ka sūtu savus darbiņus viņam tikai Poruka adreses nezināšanas dēļ. Ar nepacietību gaidīju atbildes. Par laimi, Blaumanis nebija cilvēks, kas par šādu viņa nostādīšanu otrā vietā apvainotos un kļūtu pret jaunu dzejnieku partejisks. Drīzumā es saņēmu viņa atbildi. Viņš ziņoja, ka literariskās nodaļas pats vairs nevadot, bet manu sūtījumu izlasījis ar prieku un nodevis Niedram, kuŗš vismaz daļu no tā ari izlietošot un rakstīšot man ari plašāki. Reizē ar to pienāca ari Niedras vēstule, kuŗā viņš diezgan plaši izrunājās par maniem dzejoļiem un uzaicināja mani apmeklēt viņu viņa vasaras uz-

turēšanās vietā Bilstiņos, pie Kokneses. Drīzumā pienāca ari „Pēt. Avizes" ar maniem pirmajiem drukātajiem dzejoļiem „Gredzentiņš" un „Saitēs". Pirmais, kas mani šaī gadījumā apsveica, bija atkal mans vecais draugs, kuŗam pēc Niedras vēstules saņemšanas tomēr biju atklājies. Taī pašā dienā viņš atskrēja pie manis siena pļavā ar avižu numuru rokā, apkampa un vēlēja laimes, entuziasmēts par maniem pirmajiem panākumiem gandrīz vēl vairāk, nekā es pats.

Satikšanās ar Niedru, pirmā mana satikšanās ar vienu no rakstniekiem, diemžēl, nebija tomēr tāda, kādu to biju cerējis. Par spīti visai Niedras un viņa kundzes laipnībai, es jau drīzumā sajutu, ka Niedra bija sagaidījis mani drusku citādu: varbūt vairāk pārtikušu, vismaz kāda saimnieka dēlu un, galvenais, vairāk jau noteiktu, apzinīgāku, gatavāku. Es viņā, savukārt, intuïtivi izmanīju dziļākas sirsnības un vienkāršības trūkumu, negribu, varbūt, ari nespēju iedziļināties otra dvēselē un — ļoti maz dzejas, tas ir, tā, ko es turēju par dzeju. Drīzāk kādu veikalniecisku dzejnieka aroda uztvērumu, protams, plašos, itkā visas tautas lietas apjomos. Tas mani krietni atvēsināja. Mūsu satikšanās ilga dažas stundas, kuŗās mēs tomēr netikām viens otram tuvāki. Viņš daudz runāja par rakstniecību, par idejām, par dzejas formu, no kā es tomēr daudz kam nespēju vēl sekot. Par pēdējo priekšmetu viņš man apsolījās dot pat kādu grāmatu, kuŗas šķiroties tomēr neiedeva. Atvadījāmies gan tikpat laipni kā satikušies; bet es no Niedras aiznesu sev līdz itkā divejādus iespaidus: pateicību par savu dzejoļu nodrukāšanu un vīlumos savās cerībās uz tām vaļsirdīgi tuvajām attiecībām, kādas biju iedomājies

starp diviem dzejniekiem nepieciešamas un dabīgas un kuŗas man bij tēlojušās priekšā kā kautkas līdzīgs dedzīgi-laimīgām veco un jauno gulbju attiecībām saulainā ezerā. Šī fantazija, protams, izira. Ari vēlāk vēl man ir gadījies Niedram rakstīt un saņemt no viņa vēstules; bet satikties ar viņu, tuvoties viņam vairs nekad neesmu lūkojis.

Pavisam citādas attiecības man nodibinājās ar Blaumani, kaut gan personīgi satikties mums vēl drīz nebija gadījuma. Mūsu starpā attīstījās sarakstīšanās, kuŗa mūs arvien vairāk tuvināja. Neatceros, ko rakstīju viņam par savu satikšanos ar Niedru un iespaidiem no tās, bet viņš uzaicināja mani turpmāk visus literariskos darbiņus sūtīt tikai viņam, apsolīdamies tos kritizēt un gādāt, lai viss, kas laižams klajā, tiktu ari nodrukāts. Ja Niedrā es sajutu tikai redaktoru, kuŗa acīs es eksistēšu tikai tiktāl, cik man kas izdevies, tad Blaumanī es tūdaļ izmanīju draugu, kuŗš neatteiksies stāvēt klāt ari neizdevībās. Saprotams, ka viņa uzaicinājumam paklausīju ar lielāko prieku un visi mani turpmākie sacerējumi, tiklab no mājas, kā ari no kaŗa dienesta, tas ir, līdz 1905. gada rudenim, ir gājuši caur viņa rokām.

Ar parādīšanos atklātībā manas iekšējās veidošanās un mutuļošanas sāpes tomēr nebūt nerimās. Augstas sajūsmas un dziļa izmisuma brīži pastāvīgi maināijās nepārtrauktā virknē. Kaŗa dienestā pie savas attīstības varēju strādāt maz, grāmata nāca rokās reti. Daudz reiz rokas noslīga bezspēkā, redzot, ka arvien vēl darbos kautkā trūkst, ka neizdodas izteikt to, ko vēlējies un tā kā vēlējies. Ari fiziskās iespējas rakstīt bija maz. Pa lielākai daļai

rakstīju tikai savās dežures naktīs, kad citi kareivji kazarmē gulēja, jo tikai tad varēja darboties fantazija un iejūsma. Šajās naktīs ir uzrakstīti tomēr vairāki dzejoļi (gandrīz visi nelietojami) un vairāki prozas darbi, starp tiem „Teku, teku — nepanāku", „Katrīnīte" un „Dieviņa ļaudis". Šeit tikai pilnā mērā atzinu to patiesību, cik nepieciešama rakstniekam ir kaut jel periodiska, bet tieša satiksme ar ļaudīm, kuŗi spēj dzīvot viņam līdz literarisku dzīvi. Bez dzīvas domu apmaiņas, bez salīdzinājumiem rakstnieks ir nolemts tikai smakšanai un ārkārtīgām grūtībām savā attīstībā. Man, diemžēl, to nācās izbaudīt pilnā mērā un ar sāpēm še jāatzīstas, ka tas nav palicis bez slikta iespaida ari uz visu manu tāļāko darbu, laužot bezmērķībā pirmos, varbūt, spēcīgākos asnus, kuŗiem vajadzīga dzīves valgme. Ari Blaumaņa vēstules nespēja izkliedēt manā dvēselē šaī laikā arvien biežāk un smagāk nogulstošos drūmību un skumjas, kā ari vientulības sajūtu, kas palika mani ļaunie demoni uz ilgiem laikiem. To visu vēl pastiprināja dažādi tumši dzīves un viņas netaisnību pieredzējumi, tā kā priecīgs pasaules uzskats manī vairs nekad nav varējis īsti nodibināties. Arvien bijis saistīts tikai šaurā aplokā, savu priekšstatu par plašāko pasauli dibinādams vienīgi uz grāmatām un savu fantaziju, es, protams, kur vien sadūros ar dzīvi, sastapu rūgtu vilšanos. Vilšanos un sāpes par pasauli, vilšanos un sāpes ari par sevi pašu, par savām spējām, kaut jel ko redzēt pareizos samēros un attiecībās. Bieži gars noskuma, redzot, ka tas, ko es turējis par vienkāršu, bija vissarežģītākais, bet ko es turējis par sarežģītu, bija citiem sen skaidrs un vienkāršs. Nav brīnums, ka pasaule rādījās tumša. Sagruva viens gaišais sapnis pēc

M. Šnēdera BIBLIOTĒKA

otra briesmīgā cīņā ar realo. Nonācu līdz tam, ka skaistumu un estetiku vairs varēju saredzēt vienīgi sāpēs, tas ir, ka sāpes vienīgas priekšmets, kurš cienīgs, ka mākslinieks to apstrādā. Prieks un laime, bez sāpju piejaukuma likās iespējami vienīgi brutali un varmācīgi, līdz ar to neglīti. Objektivas novērošanas un attēlošanas daiļums man vēl ilgi palika kautkas pilnīgi svešs, nepieņemams, pat nenojausts. Varbūt tur daudzējādā ziņā biju vainīgs es pats ar savu pret visām dzīves brutalībām pārliecīgi vārīgo dabu, — to neņemos spriest, jo neviens nav sliktāks spriedējs par cilvēku kā viņš pats. Zinu vienīgi, ka kamēr mans gars un darbs grozījās vienīgi ap sāpēm un ciešanām, mana dzēsele tomēr vienmēr turpināja ilgoties un sapņot tikai par visu gaišu un labu.

Tomēr tas viss nevarēja laust dziņu izteikties, dziņu, izliet savus garīgos ierosinājumus, fantazijas apvītus, literariskās gleznās, tēlos un notikumos. Bet tas viss notika bez ārēja vadoša pavediena, bez literariskas skolas, bez sistemas. Vienīgais ceļu rādošais spēks bija šī dziņa un fantazija, bet ne zināšana un apzinīga sava ceļa meklēšana. Kādu savas nākošās rakstniecības darbības realu plānu uzstādīt, nospraust sev ceļu kādā noteiktā virzienā es nevarēju, jo, vienkārši, neapzinājos pat tādu vajadzību. Attēlot savas sirds un jūtu reakcijas pret apkārtni — tas bija viss. Vēl vienmēr turpināju dziedāt tikai kā putns zarā, lai ari kā sasāpināts putns.

Ar kara dienesta gadiem tad ari beidzās manas rakstnieka attīstības pirmais posms. Sagatavots japaņu kara gadījumā par rezerves virsnieku, bet turēts ari aizdomās par revolucionariem uzskatiem, tiku, dienesta termiņa beigu nesagaidījis, atlaists

atvaļinājumā, no kuŗa uz pulku vairs neatgriezos. Pārnācu mājās pašā revolucijas karstumā un tūdaļ tiku kādā sapulcē ari ievēlēts par kāda vēl nenodibināta kaujas pulciņa priekšnieku. Kaut gan pulciņš nepaguva nekā reali sevi parādīt (man pašam nebija pat neviena ieroča), tomēr, soda ekspedicijām atnākot un topot arvienu asiņainākām, atzinu par labāko, sevišķi mātes pastāvīgās baiļošanās mudināts, nozust no laukiem Rīgā.

Rīgā pārnācis, tūdaļ atrados mūsu toreizējās, līdz badam tukšās, bet līdz neprātam idealīgās rakstnieku un mākslinieku bohemas dzīves pašā virpulī. Pamazām, bet noteikti, tīri mākslinieciskās intereses arvien vairāk uzsūca sevī visas pārējās un pēc dažiem mēnešiem es skaidri sapratu un zināju, ka vairs nekad neatgriezīšos atpakaļ no rakstnieka saulaini-ērkšķainā ceļa.

Ar to var uzskatīt manas rakstnieka gaitas pirmo, vēl vienīgi intuïcijas un jūsmu vadīto posmu par nobeigtu. Ceļš bija atklāts, — vajadzēja atrast un atklāt uz šī ceļa sevi pašu, kas nākas daudz grūtāk.

Bet tas ir jau jauns posms, pilns jaunu pārdzīvojumu un atziņu, pie kuŗiem uzkavēties šoreiz nav mans nolūks.

Rīgā, 29./X., 1923.

K. Straubergs.

6. Eduards Cālītis

Manas dzīves stāsts.

Esmu dzimis 1881. gadā 8./20. aprilī Rīgā un sv. kristībā dabūjis nevien trīs kristāmos, bet ari otru, jaunu ģimenes vārdu, Zālīti, kuŗu gan, paldies Dievam, neviena pasaulīgā iestāde par manu neatzīst. No trešā līdz četrpadsmitajam gadam augu uz laukiem kā kalpa-algādža dēls. Pēc Pampaļu ministrijas skolas beigšanas atgriezos uz Rīgu, lai turpinātu izglītību. Tas bij grūts uzdevums, jo vecuma dēļ nevarēju iestāties vidusskolu zemākajās klasēs, bet tanīs, kuŗās varēju iestāties tādēļ un ari vispārējo zināšanu dēļ, prasīja ari jaunās valodas, kuŗas nebiju mācījies. Tās vajadzēja iegūt ar privatstundām, kas rokpeļņa dēlam maksāja dārgi. Tādēļ vidusskolu nebeidzis, biju spiests pats pelnīt maizi un papildināt trūkstošās zināšanas ar pašmācību. Septiņpadsmit gadus vecs iestājos kantorī ar 15 rubļiem mēneša algas. Pēc pirmā vispārīgā fabriku strādnieku streika 1899. gadā, kuŗš gluži negaidot atnesa smagas sekas ari jaunai latviešu inteliģencei, ari man bij vieta jāatstāj, jo ari es, diezin kādēļ, biju iezīmēts kā nevēlams cilvēks fabrikā. — Pēc tam mēģinājos bez panākumiem tirdzniecībā. —

1900. gadā atgriezos uz laukiem, kur nodzīvoju 7—8 mēnešus. Šim laikam manā turpmākā dzīvē bij izšķiroša nozīme. — Jau agrāk, ja nemaldos, 1898. gadā, biju nodrukājis dažus apcerējumus un ari vienu stāstiņu „Dienas Lapā", kaut ari bez sevišķām pretenzijām uz rakstnieka vārdu. Tagad nu lauku vientulībā un noslēgtībā un savā ziņā ari

vienaldzīgā bezrūpībā par materielajām vajadzībām man bij iespējams nodoties diezgan pamatīgām literariskām studijām, kas atstāja uz mani ļoti dziļu iespaidu. Šinī laikā izlasīju itin visus Emila Zolā romanus, kādi līdz tam bij iznākuši, iepazinos ar Viktoru Igò, Alfonsu Dodé un citiem tā laika slavenajiem franču rakstniekiem. Sevišķi mani valdzināja Emils Zolà, kuŗa savādais smagi nekustīgais stils tik stipri atspoguļojās ari manos pirmajos darbos. —

Šaī laikā uzrakstīju savu pirmo gaŗāko stāstu „Zemnieks", iesāku romanu „Iznīcība" un ari kādu divcēliena ludziņu, kuŗas virsrakstu vairs neatceros. „Zemnieks" nodrukāts „Austrumā" un ierosinājumu tam deva angļu-būru kaŗš, kuŗa gala iznākumu toreiz pareģoja citādu, nekā tas patiesi iznāca, bet sižetu — mana toreizējā vistuvākā apkārtne. Romans un ludziņa palika nedrukāti vai nu tādēļ, ka — romans — tiešām bij par „skarbu", kā to man rakstīja kāds redaktors, vai ari tādēļ, ka par latviešu literaturas labo garu toreiz gādāja nevien redaktori, bet ari cenzors un pirmajiem vajadzēja rēķināties ari ar pēdējo. Tas tagad gājis bojā.

Ar otro atgriešanos uz Rīgu sākās mana mūža visraibākās, viskļūmīgākās, bet ari piedzīvojumu bagātākās dienas. No maniem ģimenes locekļiem te vairs nebij neviena. Tā tad man vajadzēja būt gluži patstāvīgam un tāds ari gribēju būt. Turklāt sava rakstura dēļ, kuŗā diezgan daudz spītīga lepnuma, stūrgalvības un nepiekāpības, kas man varēja sagādāt vairāk ienaidnieku kā draugu ari privatā dzīvē, es atzinu, ka tā sauktajām algotajām vietām, kuŗas prasa padevību, piekāpību — to īpašību, kas man nebij, ne pavisam nederu. Laikam reizes divas

pārbaudot šo atzinumu praktikā, izrādījās, ka tas pareizs: — es nederēju ne kā aģents tirgotavā, ne kā „skrīveris".

Bet no rakstniecības un žurnalistikas (tās lietas bij gluži neškiramas!) ari nebij viegli pārtikt, jo honorarus toreiz uzskatīja par retumu, izņēmuma gadījumu. (Par stāstu „Zemnieks", laikam 4—5 lokšņu garu, saņēmu apaļus 25 rubļus.) — Šinī laikā sarakstīti stāsti: „Sapņos un nomodā" — pirmais mans mēģinājums tēlot sīkpilsoņu dzīvi un „Dzīvība", — ari to pašu sīkpilsoņu dzīves tēlojums ar nevajadzīgi smagu un bargu „likteņa roku" pamata idejā. Bez šiem garākajiem darbiem vesela rinda sīkāku tēlojumu no laucinieku dzīves, kuri galu galā atmaksājās labāk, kā garākie stāsti, jo par tiem bij jāmaksā mazāks honorars, uz ko skatījās katrs redaktors un izdevējs.

Dekadences laikmets pagājis man garām bez tā iedvesmējuma, kādu es novēroju pie saviem darba, likteņa un ideju biedriem. Šai virzienā man pat mēģinājumu nav, kaut gan ari realisms savas nekonzekvences dēļ mani apmierināt nevarēja. Meklējot pēc cita, jauna, labāka izteiksmes veida uzrakstītas vairākas alegorijas, kas iznākušas īpašā krājumā: „Pa saules teku" un nenodrukāts romans „Skurba". Tā varonis — Frenezijs Šlibovics — personificēts alkohols. No nedaudzajiem fragmentiem un pirmuzmetumiem, kas man no tā vēl uzglabājušies, vērojams, ka viņu ar interesi varētu lasīt nevien atturības biedrību locekļi vien.

Ļoti drīz man nācās pārliecināties, ka ari alegorija nav tas izteiksmes veids, kuru es meklēju. Īpaši tādēļ, ka ikviens lasītājs to var uzņemt un patiesībā ari uzņem tā, kā viņš pats noskaņots un

ne tā, kā autors to vēlējies. Tādēļ jau nākošajos darbos, kā: „Zuze", „Ints Grīns", „Vienalga" un dažos vēl nedrukātajos redzama pakāpeniska atkāpšanās no alegorijas, simbola. Bet šī atkāpšanās nav ari atpakaļiešana uz pārdzīvoto realismu-naturalismu. „Zuzē" reali ir tikai dabas un zituaciju tēlojumi, pati ideja, turpretīm, ir pavisam „nereala", saprotot šo vārdu tā, kā to saprata pag. gadu simt. 80. un 90. gados. Tāpat tas ir ari ar „Intu Grīnu". Daži kritiķi un lasītāji viņu galīgi pārpratuši. Tanī nav gribēta atrisināt „psicholoģiska problema" tanī nozīmē, kā cilvēks cīnas ar savu sirdsapziņu, uzvar vai pazaudē šo cīņu, ne ari „tiesas kļūda". Mans nolūks bij tēlot cilvēka pašsuģestiju, no kuŗas galu galā barību iegūst ari sirdsapziņa un uz kuŗu pamatojas gandrīz ikviena reliģija. Šī stāsta pirmais virsraksts ari bij — „Grēku piedošana". — Stāstā „Vienalga" esmu mēģinājis tēlot lauku dzīves mierīgo plūdumu ar tās elementarajām dziņām, kas tik tāļu stāv nost no tā sauktās kulturas dzīves burzas. — Man liekas, šo mērķi esmu pa daļai sasniedzis.

Pasaules kaŗš, revolucija, jukas un tiklab visas sabiedrības kā manas personīgās dzīves sadrupināšana pārtrauca uz ilgiem gadiem manu literarisko darbību. No pēckaŗa laikā rakstītajiem darbiem nodrukātas tikai nedaudz skicītes, bet par vēl nedrukātajiem, kā par tagadni, nav iemesla runāt. Kā manas darbības sākumā, tā tagad, blakus rakstniecībai jāveic ari smagais žurnalista darbs un kaut gan man vairs nav un nevar būt tā spēka un izturības kā toreiz, tomēr ceru, ka vēl kādreiz var rasties iespēja nodoties tikai rakstniecībai.

Ko vēl lai saku? Mana dzīve nav nedz sākumā, kad tai uzstāda tāļus un augstus mērķus, nav

ari, jādomā, galā, kad zem tās pavelk strīpu un paraksta kopzumu. Šodien, atceroties visu diezgan pagaŗo gadu rindu, kas pārdzīvots, kavējoties atmiņās pie reiz sapņotajiem sapņiem, pie idealiem, kas bijuši svēti un — atmesti, pie patiesībām, kas iededzināja garu un apdzisa citu patiesību priekšā... galu galā ari pie pārciestajām grūtībām un trūkuma, es nevaru noklusēt to prieku sirdī, ka ne mūsu tautai, ne rakstniecībai tas vairs nebūs jāpārdzīvo, ko viņa pārdzīvojusi. Man liekas, mēs visi esam iznākuši no biezas tumsas piesaulītē; un ja tumsā mūsu acis nevīla mūs, tad te tās radīs ceļu, kurp iet, bez šaubām, labāk. — Esat sveicināti, jūs, mana dzīves ceļa līdzgājēji un divkārt sveicināti, jūs, kam nākt pēc mums un iet tāļāk par mums!

Slokā, 22./V. 23.

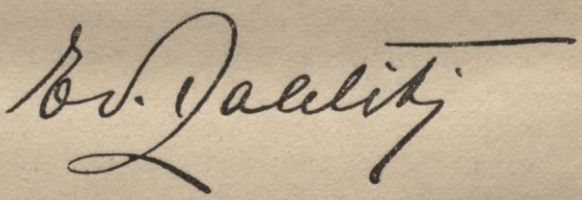

7. Haralds Eldgasts (Miķelsons)

Manas dzīves siluets.

...Dzīves siluets?... He, he? Miraža miražs, chaosa spēles kaleidoskopisks atspoguļojums?

— Kaut ari tā, ja cilvēka dzīve patiešām būtu tikai sapnis vien!...

Ar savas atziņas šaudīgās lāpas apgaismojumu, es izceļu še dažas konkretas, atmiņā saglabātas pieturas linijas no tā labirinta ceļu un eju krustojumā, kurš palicis aiz muguras vairāk kā četrdesmit gadus ilgā maldu un meklēšanas gaitā.

Esmu dzimis un ari audzis līdz sešpadsmitam dzīvības gadam uz laukiem, kuŗiem turu un turēšu mūžīgu uzticīgu mīlestību līdz manas dzīvības pēdējam apziņas uzliesmojumam. Un kā smagam nolādējumam mana dvēsele zemojas tai dzelžu nepieciešamībai, kuŗa jau veselu gadu simteņa ceturksni tura mani piekaltu pie pilsētas ielu akmeņu gultnēm, pie viņas daudzstāvaino māju kazarmām, atļaudama man tikai dažas nedēļas vai pāra mēnešus gadā atrauties, ne galīgi izrauties, no viņas nospiedošā gūsta. Es ienīstu līdz sirds dziļumiem šos horiconta plašumus aizžogojošos dzīves cietumu dzeloņtīklus, pie kuŗiem esmu nešķiŗami saistīts, kā senlaiku Venecijas galēru vergs pie sava airētāju sola. Bet, savas sirds dziļumos es vēl arvienu loloju gurdu cerību, ka, varbūt, reiz man tomēr izdosies saraut šīs nolādētās važas, nosviest no kājām visus saistošos pinekļus, un iziet brīvam un līgsmam saulē sanošā pasaules dabas bezgalībā...

Beidzu pakāpeniski draudzes skolu, realskolu un Rīgas politechniskā instituta komerc-nodaļu. Tagad varu nešaubīgi konstatēt, ka ar šo pēdējo aktu, t. i.. tirdzniecības zinību fakultates izvēli, ari esmu nodarījis lielu ačgārnību, jo taisni ar «komerciju» man dzīvē ir gājis un iet ari tagad visplānāki. Līdz šim pašam laikam, neskatoties uz visu savu cenšanos, neesmu ticis līdz kapitalu operacijām, bet pinos vēl arvien ar garļaicīgi-nepatīkamām procentu aprēķināšanas tabelēm . . . Pie tam vai uz katra soļa man nākas novērot to ustraucošo paradoksu, ka pie kapitala kombinacijām un operacijām jau sen ir nonākuši pat daudzi no tādiem maniem studiju biedriem, kuŗi ir toreiz, ir tagad, uz «jaunās» dzīves iekārtas programas un principiem atbalstīdamies, ir filosofiski, ir principieli šo kapitalu noliedz un apkaŗo, kā vienu no dzīves lielākiem ļaunumiem un netaisnībām . . .

Lai daudz maz izlabotu šo neapdomīgi pielaisto kļūdu savas profesionelās izglītības izvēlē, es noturēju vēl atsevišķu ekonomisko zinību lektora-specialpasniedzēja eksamenu, un uz tā iegūtā diploma pamata tad ari veselus desmit gadus sabiju par pedagogu-lektoru bijušās Krievijas dažādu tīpu specielās un vispārizglītojošās mācības iestādēs, skaitīdamies par īstu «činavnieku», ar tiesībām uz činu un «mundieru», kuŗu, kā to še varu atzīmēt ar lielu gandarījumu, gan nekad netiku izlietojis, par ko ne reti sanācu asos konfliktos ar savu «priekšniecību».

Bez pedagoga amata esmu izpildījis ari vēl dažādu mācību iestāžu bibliotekara, klases un internata audzinātāja uzdevumus. Esmu sevišķi lepns uz to, ka īsi pirms studiju beigšanas tiku pabijis ari bij. Krievijas Austrum-Azijas kuģu sabiedrības die-

nestā, iztaisīdams uz emigrantus pārvadājošā kuģa «Estonia», kā šī tvaikoņa skrīveŗa palīgs, interesantu braucienu uz Ameriku un atpakaļ, no kuŗa iejūsmināts uzrakstīju veselu, viena otra kompetenta literaturas pazinēja (piem. Plūdoņa) atzinīgi minētu grāmatu: «Pa Okeanu».

Jūŗas un okeanus es mīlu ne mazāk kaislīgi, kā sauszemes mežus, laukus, kalnus un līdzenumus. Esmu vispārīgi tādas klaidonīgas, nemierīgas dabas cilvēks, kuŗš lāgā nepanes ilgu sēdēšanu vienā vietā, lai kaut ari pašos mīkstākos polstera krēslos.

Šī negativā rakstura īpašība tad ari svaidīja mani no drūmā Ziemeļu Ledus okeana krastiem līdz Melnās jūŗas dzidri ziliem dienvidus limaniem un līčiem, kuŗus savā laikā tik valdzinoši apdziedājis krievu lielais dzejnieks Puškins. Viņa mani izvadāja pa Mūrmaņa krasta granita tuksnešiem, pa zilā miglā slīkstošiem Norveģijas Norrlanda fiordiem, gar Nordkapu — līdz Lofodenu salām, tāļāk caur Norveģiju un Sviedriju, līdz Sognefiordam un Bergenai, lika man klīst gar putojošām Imatras krācēm, šūpoties tāļu aiz Polarriņķa uz pusnakts saulē vismojošiem ūdeņiem, gremdēties klusās Holandes kanalu izkvadratotās polderu ainavās gar vienmuļiem Maasas krastiem. Ar vienu vārdu, viņa vadāja mani vairāk kā piecpadsmit gadus pa tuvām un tāļām pasaules malām, neļaudama nekur nodibināt sev pastāvīgu dzīves vietu, kamēr beidzot es atkal esmu atgriezies savā jaunatrastā un jaunradītā dzimtenē.

Mans pirmais atklātībā laistais literariskais darbs — monografija par J. Ŗozentalu, parakstīta ar maniem inicialiem J. M., pie kam vajadzīgos materialus un datus, kā ari vienu otru lietišķu aizrādījumu attiecībā uz raksta sižetu man sniedza

mākslinieks J. Madernieks, ar kuŗu, kā students, dzīvoju ilgāku laiku viena un tā paša dzīvokļa mebelētās istabās. Vēlāk, pēc Rudolfa Blaumaņa nāves, es ievilkos uz dzīvi viņa bijušā istabiņā, pie mākslinieka J. Rozentala, kur sabiju samērā neilgu laiku, pagūdams tomēr pietiekoši novērtēt J. Rozentala dziļo un skaisto, ir tīri cilvēcisko, ir mākslinieciskо personību. Ieinteresēts no ziemeļnieku mitoloģijas sižetiem, kuŗu studēšanai es toreiz kaislīgi biju nodevies, viņš uzgleznoja, pēc maniem nostāstiem, ari savu diezgan populāro gleznu: «Gulbju jaunavas».

1905. gadā ari pats es iestājos aktivo mākslinieku rindās, laizdams klajā savu pirmo līdz šim vēl pēc apmēriem vislielāko romanu: «Zvaigžņotās Naktis», ar J. Madernieka vāka zīmējumu un vinjetēm, kuŗš ir lasītāju, ir rakstnieku aprindās izsauca lielu sensaciju. Vienam pašam manam pseidonimam, kuŗu biju patapinājis no Skandinaviešu mitoloģijas, Rudolfs Blaumanis bij veltījis «Latvijā» veselu lielu feļetonu, uzveldams man par to pārmetumus, kuŗus vēlāk, personīgā satiksmē gan pats ņēma atpakaļ, kad bij pārliecinājies par savu aizdomu maldīgumu, (proti, ka es šo pseidonimu izvēlējies, kautrēdamies būt par latvieti! . . .).

Sajūsmināti šo darbu apsveica E. Zeltmatis, diezgan atzinīgi — Viktors Eglīts, pa daļai ari J. Asars, kaut gan mana romana idejisko, individualistisko virzienu, viņš, kā socialists, principieli noliedza. Negativi par viņu izteicās K. Skalbe un mans tradicionelais apkaŗotājs un nozākātājs — Andrejs Upīts. Bet ari viņa žultainā kritika nobāla salīdzinot ar tām rupjībām, ar kuŗām mani pagodināja savā laikā literariskie skalpētāji — socialisti J.

Jankavs un J. Jansons (sk. viņu brošuras: «Vecie elki mūsu jaunākā literaturā» un «Fauni vai klauni?»).

Neskatoties uz viņu pareģojumiem par manu moralisko un fizisko deģeneraciju un nenovēršamo sabrukumu, esmu dzīvs un vesels, mana grāmata jau sen izpirkta, bet pats «dekadentu izvirtības» tiesātājs — Jankavs beidza savu mūžu psichiatriskā slimnīcā. Tas varētu noderēt zināmā mērā par brīdinājumu tiem, kuŗi tik vieglprātīgi mēdz mētāties ar līdzīgiem apvainojumiem . . . .

Bet nav mans nolūks lasīt morali šāda tipa apsūdzētājiem — kritiķiem, jo vairāk tiem, kuŗi jau sen aizgājuši «trūdu valstī», šo vārdu tiešā un netiešā nozīmē . . .

Pēc «Zvaigžņotām Naktīm», esmu laidis atklātībā vēl «Demona Paradizē», «Vižņi» un «Pa okeanu». No tulkojumiem esmu sniedzis «Cilvēka dvēsele un socialisms» no Oskara Uailda, «Anarķisms» — Elcbachera, nodaļu par L. Tolstoju, pie kam šī brošura tika konfiscēta un uz tiesas lēmumu iznīcināta. Tāļāk šajā savas rakstniecības pirmā periodā, t. i. līdz pasaules kaŗa sākumam, tiku ievietojis savus sacerējumus vēl žurnalos «Vērotājs», «Stari», «Jaunā Raža», E. Zeltmata rediģētos divos rakstniecības almanachos (1907.—1908. g.), un strādājis līdz Rīgā iznākošā «Dzimtenes Vēstnesī» un «Latvijā».

Otrā periodā, — no kaŗa sākšanās līdz pārbraukšanai dzimtenē, es uzrakstīju plašus literariskus darbus, no kuŗiem, lielākā daļa ir neglābjami gājuši bojā. Saglabājušies tikai atsevišķi nelieli raksti, kuŗi ievietoti Petrogradā iznākošā «Baltijā», Nikolajevas krievu avizē „Южное Слово“

un turpat iznākušā žurnalā „Синяя Птица“ un citos krievu periodiskos izdevumos.

Kā vissāpīgāko zaudējumu personīgi sev pašam un maniem lasītājiem, es uzskatu man Odesas čekistu atņemto, 500 drukai pārrakstīto pusloksnes lielo romanu «Pusnakts Saules staros», kuŗu šie nekulturelie ļaudis droši vien bij nosvieduši kā sev nederīgu papīru kaudzi kādā Odesas siļķu tirgoņa žīda veikalā. Otrs rokraksts, no kuŗa iznāktu savas 400 lapas puses (drukātas) bieza grāmata, bij mani Krievijas komunistiskās revolucijas piedzīvojumi un novērojumi, kuŗus zem virsraksta «Asiņu un ārprāta valstībā» es biju nodomājis laist klajā krievu un vācu valodās, un kuŗš kāda aculiecinieka klātbūtnē tika sadedzināts ar manu atļauju no tā mana paziņas, kuŗam biju nodevis šo rakstu glabāšanā. To viņš darīja baidīdamies, ka pie Odesas universitates telpu kratīšanas, kur viņš šo rakstu slēpa, čekisti to varētu atrast, kas draudētu ari viņam ar asiņainu izrēķināšanos.

Pie trešā perioda darbiem es pieskaitu tos savus sacerējumus, kuŗi uzrakstīti sākot no 1920. g. Odesā, līdz šai dienai, t. i., no tā laika, kad iesākās jauns laikmets ne tik vien manā ārējā, bet ari manas dvēseles un intelekta dzīvības sferās. No tiem mana drama «Agarta», kuŗa uzvesta Rīgas Nacionalā un Liepājas «Jaunā Teatrī» un novele «Lords», iespiesta laikrakstā «Latvis» un iznākusi Valtera un Rapas izdevniecībā atsevišķā brošurā, kamrē citi, ari jau nobeigtie darbi, kā ari augšā minētās izpārdotās grāmatas, spriežot pēc dažiem piedzīvojumiem, vēl ilgi varēs gaidīt uz saviem atkalizdevējiem . . .

Uz manas rakstnieka individualitates izveidošanos visdziļāko iespaidu ir atstājuši sekoši faktori. Pirmkārt: ziemeļnieku, sevišķi skandinaviešu mitoloģija, par kuŗu jau augšā tiku ieminējies, un ar viņu ciešos sakaros ir kā muziķis, ir kā dzejnieks stāvošais skaņu ģenijs — Richards Vagners. No dzejniekiem — Ģete ar savu «Faustu», tāļāk — Ibsens, Hauptmanis, Dēmels, Dostojevskis, Uailds, D'Anuncio, Pšibiševskis, no filosofiem — Nīcše. No latviešu dzejniekiem un māksliniekiem ciešākās personīgās attiecībās, bez augšā minētiem J. Madernieka un J. Rozentala, esmu vēl stāvējis ar nelaikiem Emilu Dārziņu, Eduardu Vulfu un Fr. Bārdu, kuŗus visus trīs varēju ar pilnu tiesību saukt par saviem labiem draugiem un idejiski man tuvu stāvējušiem gariem. No vēl dzīvojošiem visvairāk esmu iznesis no ļoti retām satiksmēm ar Viktoru Eglīti; pie kam vairāk no personīgām sarunām ar viņu, kā no viņa darbiem, kuŗu īpatnīgās emociju koncepcijās man diezgan grūti iedzīvoties.

No latviešu dzejniekiem ar lielu sajūsmu tiku savā laikā lasījis vēl Plūdoņa un Niedras darbus, pie kam ari pēdējo skolnieka gados es augsti cienīju ari kā cilvēku. Vēlāk, kad studenta gados biju iepazinies ar viņu tuvāk, sevišķi pēc 1905. g. notikumiem, sakarā ar Cēsu grāmatu tirgotāja Ozola traģisko likteni tas tapa citādi... Tuvāki iepazīties un uz ilgāku laiku pat sadraudzēties man iznāca ari ar dzejnieku pāri: Ati un Annu Ķeniņiem, kuŗu viesmīlīgās pajumtēs ir Rīgā, ir uz laukiem, pirms pasaules kaŗa pulcējās daudz dzejnieki, gleznotāji, muziķi, starp tiem J. Madernieks, J. Zālīts, J. Kuga, A. Austriņš, E. Dārziņš, A. Sauliets un daudzi citi un citas. Pie Zvārguļu Edvarta pavadīju kādu

priekš sevis piedzīvojumu bagātu, pat liktenīgu vasaru... Ar J. Poruku studēju kādu laiku vienā un tajā pašā fakultatē, tāpat kā ar V. Plutti-Olavu, kuŗš, starp citiem, bij ari mans komiltons korporacijā „Talavijā". Porukam par labu sarīkotā literariskā vakarā Rīgā, kuŗā, cik atceros, piedalījās ari R. Blaumanis un V. Eglīts, nolasīju viņam veltītu noveli: „Baldera sapnis", kuŗa vēlāk tika iespiesta ari T. Zeiferta vadītā „Jaunā Ražā".

Paviršāki pazīstu ari vēl lielu daudzumu citu rakstnieku, dzejnieku, muziķu, gleznotāju, bet, bez jau augšā minētiem, izņemot vēl V. Purvīti un Alfredu Kalniņu — ne viņu personībām, ne viņu darbiem nav bijis priekš manis nopietnākas ievērības cienīgas nozīmes.

Savus pāŗa gadus no savas dzīves tiku ziedojis ari korporacijas „buršu dzīvei", kautgan priekš tā man, blakus minot, nekad nav bijis pietiekoši materielu līdzekļu, kādēļ visu laiku bij jānokaujas ar parādu taisīšanu un procentu maksāšanu. Šo laiku tomēr neuzskatu par galīgi zaudētu, jo neskatoties uz visām ļaunām pusēm, korporacijas dzīve sniedza man ari šo to vērtīgu, kas vēlākā dzīvē palīdzēja izlauzties cauri daudzām grūtībām, kuŗas bez šādas iepriekšējas „sagatavošanās skolas" diezin vai būtu varējis veikt. Jaunekļiem ar vāju gribas spēju es tomēr ieteicu korporacijās neiestāties, jo vajaga tomēr lielas rakstura stingrības, lai nenokļūtu tur uz bīstamiem neceļieem, no kuŗiem daudzi nekad vairs nespēj nogriezties.

Tajos 12 gados, kuŗus pēc augstskolas beigšanas pavadīju Krievijā, vasaras brīvlaikā bieži vien ceļodams ari pa ārzemēm, man nācies tuvāk iepazīties ari ar daudz interesantiem abēja dzimuma

cittautiešiem. Kā personības tie bieži vien bij bagātākas, spilgtākas, interesantākas, kā pašu tautieši, bet tuvāki sirdij tomēr bij un palika šie pēdējie.

Starp viņiem visdziļāko iespaidu uz manas rakstnieka individualitates izveidošanos ir atstājis pirms kara Allāžu, tagadējais Ropāžu mācītājs L. Bērziņš, kura pārmērīgā un nesalīdzināmi vispusīgā intelektuelā un estetiskā apdāvinātība, pēc manas pārliecības, ir par iemeslu viņa paša personīgai, māksliniecīskai neauglībai.

Visdziļākie un valdzinošākie radošā gara dzīves mūžīgie problemi ir un paliek n ā v e s un m ī l e s t ī b a s mīklas.

Nāvei esmu skatījies vairākas reizes savā mūžā cieši un dziļi acīs. Cik savādi tas ari neskan, visvairāk par viņu tiku domājis un fantazējis savos divdesmitos dzīvības gados, kad ar Nīcšes „Saratustru" vienā kabatā, ar lādētu revolveri otrā, no saviem studiju biedriem un citiem labiem paziņām ar „l i e l ā p e s i m i s t a" palamu apbalvots, bieži vien ar nopietnām pašslepkavības domām galvā, klejoju pa vientuļām, nakts tumsā ietītām Rīgas ielām. No šādas „patoloģijas" tomēr drīz vien atsvabinājos. Kad man tālākās liktens gaitās nācās atkal sastapties ar nāves valdzinoši-stindzinošo smaidu, tas notika neatkarīgi no manas brīvās gribas. Šis smaids bija šaušalīgi skaists un valdzinošs, kad viņš atmirdza manam skatam Ledus okeana zili-zaļo viļņu dzelmēs, kuŗu vēsā kapā slīka mūsu sadragātais, bojā ejošais kuģis. Un otrreiz tas bij sadistisko Odesas žīdu čekistu gūstā, kad acis nemirkšķinot vajadzēja skatīties briesmoņu sejās, kuŗās pirms manis bij vērušās jau tūkstošiem viņu nobendēto upuŗu acis...

Abas reizes es godam izturēju šos stindzinošos meduzas skatus, kaut gan vēl tagad visu manu būtību pārņem ledainas šausmu trīsas, atceroties tās dvēseles mokas, kuŗas es un citi ieslodzīti inteliģenti pārdzīvojām tajās šausmu stundās, kad turpat, kādus pāŗa desmit soļus no mūsu ieslodzīšanas vietas, tie, kuŗi vārdos sacījās celt jauno, skaisto, brīvo dzīvi, izpildīja pie mūsu brāļiem - cilvēkiem visatbaidošākā kārtā masu nāves sodus, specieli tam nolūkam ierīkotā cilvēku nāvētavā... Un tas viss tika strādāts darba tautas un visas cilvēces brīvības un brālības vārdā!...

Tikai brīnumam man jāpateicas par to, ka es, kuŗš nekad nebiju stāvējis personīgās vai sabiedriskās brīvības apkaŗotāju rindās, kuŗš tikai ar idejiskiem ieročiem, ar brīvu mutisku un drukātu vārdu biju kaŗojis pret saviem idejiskiem un manas izpratnes brīvības pretiniekiem, izglābos dzīvs no šās pekles.

Par šo glābšanas brīnumu man jāpateicas galvenā kārtā latviešu sievietei, manas daudz sevi un citus vīlušās dvēseles mīlestības iedvēsmotājai un izbūrējai.

Varbūt visas manas dzīves traģiskākā ačgārnība ir tas psicholoģiskais paradokss, ka es, būdams vienas lielas, nepārejošas mūžīgas mīlestības sludinātājs un apdziedātājs, pats esmu ticis piespiests atzīt savā dzīvē jau trešo savu lielo mīlestību, ar no viņas izaugušām tieksmēm pēc īstas, neškiŗamas laulības. Un tas nebūt nav noticis kādas vēlēšanās labad kopēt šaī ziņā Richarda Vagnera vai Augusta Strindberga dzīves stilu, nedz ari no vieglprātīgas, pārejošas aizrautības, kā to dažs labs ir gatavs novērtēt. Ja līdzīgas analoģijas vispār maz pielaiža-

mas, tad varu teikt, ka mans liktens, attiecībā uz manas personīgās dzīves mīlestības un laulības problema faktiem un viņu filosofisko un psiholoģisko novērtējumu, visvairāk līdzinās mana vairāk kā par desmit gadiem vecākā laika biedra, vācu dzejnieka Richarda Dēmeļa liktenim, no kuŗa vēl pagājušā, 1923. g., t. i., jau pēc viņa nāves, par šo jautājumu publicētas ļoti interesantas un pamācošas vēstules.

Pilnīgi man jāpiekrīt viņa sekošās rindiņās izteiktām domām:

«... Daraus knüpft man sein Geschick,
Was und wie man hasst und liebt.»
«Denn die Liebe ist das Trübe».

Kā ari tāļākām:

Bet mīlestībai jābūt skaidrai, gaišai, liesmojošai. Un taisni tādēļ, ka viņa tāda nebij un nevarēja būt manās abās pirmās laulībās, man viņa bij jālauž... Jeb, jālūst pašam, lai nestaigātu apkārt kā iztukšots, tāļāka radoša darba nespējīgs „dzīvs mironis“...

Mana pirmā, priekš manas dvēseles un atzīšanas neapšaubāmi īstā un lielā mīlestība, izturēja gandrīz vai veselus desmit gadus grūtākos laulības pārbaudījumus, draudēdama savās beigās izvērsties par īstu „strindbergianu“, kāda no drūmā ziemeļnieku barda tiek skandināta vairākos viņa romanos un dramās („Muļķa grēku sūdzēšana“, „Biedri“, u. c.). Mēs abi, ir es, ir mana pirmā dzīves biedrene, bijām par daudz stipri un spītīgi raksturi, un neviens no mums negribēja, varbūt, ari nevarēja iet ne uz kādiem kompromisiem, atteikties no sava despotiskā „es“ lēmumiem. Mēs abi bijām gatavi drīzāk lūst, nekā liekties, un, kā vēlākie piedzīvojumi man to personīgi apstiprināja, — palik-

dami šaī ziņā katrs uzticīgs sev pašam, mēs bijām rīkojušies pilnīgi pareizi, jo velti ir censties glābt to, kas īstenībā vairs nav glābjams.

Protams, ka atmošanās no šī skaistā, mirdzošā sapņa, to burvīgo gaisa pilu sabrukšana, kuŗas bij celtas no Vagnera operu un citu lielāko garu mīlestības radīto mākslas „šedevru" izsauktiem utopiskiem fantazijas veidoliem un ilgām, bij mums abiem diezgan satricinoša, kaut ari katram savādā veidā, katastrofa. Bet, tā kā mūsu laulība, mums, varbūt, jau instinktivi nojaužot šādas viņas beigas, bij apzinīgi palikusi bez bērniem, tad realā dzīvē mēs samērā viegli atstājām sev aiz muguras šīs sagrautās, kopīgās pagātnes drupas, uzsākdami katrs par sevi jaunu, patstāvīgu dzīves gaitu.

Cilvēciski daudz traģiskāku virzienu pieņēma mana otrā laulība ar krievu tautības sievieti, kuŗas temperaments un emociju kolorits veidojies no viņas slāvu rāsas estetiskās kulturas augstāko ieguvumu īpatnīgas sajaukšanās ar viņas dzīslās ritošās Azijas klejotāju tataru asinīs snaudošo orientālismu. Traģiskāku tādēļ, ka viņas rezultats ir mans karsti mīļotais, miesīgs bērns, no kuŗa jau vairākus gadus esmu šķirts, pateicoties, pirmā kārtā, savas bēguļošanas gaitām. Un viņam ir nenoliedzamas tiesības prasīt, attiecībā uz savas dzīvības attīstīšanos un izveidošanos, zināmu pienākumu izpildīšanu no tiem, kuŗi viņam šo dzīvību devuši...

Kaut gan ārīgi mana piespiestā bēgšana no čekistu vajāšanas bij mūsu izšķiršanās iemesls, iekšķīgi es varu šinī lietā atkārtot tos pašus vārdus, kuŗus Zigismundam saka, zīmējoties uz Hundingu, viņa māsa — mīļotā Ziglinde:

«Nicht bringst du Unheil in Haus,
wo Unheil schon hauset». . .

Jau pirms mūsu faktiskās piespiestās šķiršanās, starp mani un mana dēla māti bij atvērusies plaisa, kuŗa ar katru dienu tapa arvien plašāka un dziļāka, un kuŗā lēnām un nenovēršami slīka mūsu jaunās laulības dzīves nodibinātājs, — mūsu gaišais mīlestības prieks.

Pamatīgāki par šo otro mīlestību pārdomājot, man jānāk pie slēdziena, ka viņa uzliesmoja manā dvēselē kā skurbinošs pretstats tam ziemeļnieciski-nežēlīgam mīlestības stilam, kādā izbeidzās mana pirmā augšā raksturotā mīlestība. Tās izmocīts un līdz izmisumam novārdzināts, es slāpu pēc maigi-sirsnīga glāsta, pēc romantiski-sapņainas jaunavīgas mīlas dziedinošā balzama. Tādu man sniedza pretīm jaunā krievu tautas meita, bijusē Maskavas sieviešu instituta audzēkne, ar liesmaiņi-glāstošām lielām melnām acīm, kaislīga specifiski krieviskās romantikas dievinātāja, kuŗa piemērota viņas bezgalīgai platībai, šī termina ģeografiskā un psiholoģiskā nozīmē...

Es esmu tālu no netaisnīgas viņas novērtēšanas, no vēlēšanās uzvelt viņai atbildību par to, ka viņa nevarēja iedzīvoties manā ideju pasaulē, tapt man tajā īsta darba un ceļa biedrene. Pamazām es paliku viens ar savām domām, saviem rokrakstiem, kuŗi viņai ari citādi nebij pieejami, kā rakstīti viņai svešā un nesaprotamā valodā. Viņas dvēseles tieksmes un dzīves izpratne saistīja viņas ilgas pie jautras, sirsnīgas savu tautiešu sabiedrības, kuŗā tiek dziedātas kaislo nakšu poezijas apdvēstas čigānu romances, tiek dejots, kārtis spēlētas, vestas jautras, dzirkstošas, flirtam piemērotas sarunas. Un

es biju un paliku aukstais ziemeļnieks. „Grübler", kurš vēlu pāri pusnaktij sēž pie sava rakstāmā galda, risinādams savu mocošo, vientuļo domu pavedienu...

Par vienīgo vienojošo saiti starp mūsu dvēselēm un atzīšanu bij palicis vēl tikai mūsu zēniņš, kuŗa saulainie smiekli un bezbēdīgā čalošana lika aizmirst bieži vien visnospiedošāko realo tiešamību. Nežēlīgais liktens bij lēmis tā, ka manu bēguļošanas gaitu uzsākot, mūsu bērns palika vienīgi savas mātes rokās un apsardzībā.

Personīgi man nācās klīst vienam gaŗus, kā pati mūžība, šausmu un vajāšanu pilnus divus gadus tāļā Krievijas dienvidus pilsētā, jūtot katru mirkli aiz muguras man uz papēžiem sekojošās nāves drausmīgo gaitu... Viņas ēnā, ne uz saulainām dzīves skurbuma un baudu meklēšanas tekām, uzplauka manā dvēselē no jauna tā ticība uz sievieti vispārīgi, un uz manas tautas sievieti atsevišķi, kuŗu es šķitu priekš sevis jau par galīgi un uz visiem laikiem nozaudētu...

Ķeizē ar šo ticību atdzima ari manas meklēšanas ilgas un slāpes, uzliesmoja manā dvēselē jauns dzīves prieks un radīšanas iedvēsma. Neskatoties uz neiespējami grūtiem ārējiem apstākļiem, krūtīs modās jauns spars, jauna enerģija, veidojās jauni tēli, jaunas ainas, izklaidēdami senāko nogurumu, dzīves apnikumu un riebumu. Jaunas „dziesmas" mūsu dvēselē, mums, dzejniekiem, nozīmē jaunu dzīvību, un tādu mēs savās likteņa gaitās mēdzam pa laikam saukt par savu mīlestību. Jo dzīvot priekš mums ir radīt, — un katra mūsu radīšana iztek no mūsu mīlestības uz „tāļāko", uz „spokiem", kuŗu

valdzinošie vaibsti mums atmirdz mūsu pašu „skanošās dvēseles“ burvīgumā...

Šīs jaunās dzīvības visvarenību un bezgalīgo nozīmi manā liktenī es izjutu visā apmērā tikai tad, kad aiz manis bij slēgušies tūkstošu asinīm slacīto cietumu dzelžu vārti, kuŗā veselus mēnešus no vietas, katra austošā jaunā diena priekš manis varēja būt pēdējā... Ar nenogurstošu, pašaizliedzīgu, upuŗu gatavību tā, ap kuŗu audās manas ilgas un mani sapņi, kamēr es elpoju ar viņu vienu gaisu, staigāju kopīgā saules vizmā, stāvēja nomodā dienās un naktīs par manu dzīvību, darīdama visu, lai viņu saglabātu un glābtu no viņu apdraudošās drausmīgās iznīcības...

No viņas rokām es saņēmu savas atsvabināšanas pirmo prieka vēsti. Viņas nerimstošām pūlēm man jāpateicas par to, ka laikā bij izdevies sadabūt vajadzīgos komunistu parakstus, kuŗi bij nepieciešami, lai pret galvošanu atsvabinātu mani no cietuma, līdz manas lietas iztiesāšanai revolucionarā tribunalā, kuŗā viņa bij iesniegta no „čekas“...

Vēl gandrīz vai savu veselu pusgadu mēs turējamies uzticīgi kopā, kā divi uz vientuļas saliņas viļņu izsviesti bojā gājuša kuģa pasažieri, palīdzēdami viens otram nezaudēt prātu tajos murgos, kādos bij izvērtusies mūsu apkārtējā tiešamība. Un, ja mums bij lemts vēl atgriesties dzimtenē, ar nesalaustiem spēkiem un ārprāta netumšotu apziņu, tad man personīgi jāpateicas par to tikai tam „brīnumam“, ko es savas dramas „Agarta“ veltījumā minu kā savas „atjaunotās dzīves gaismu“...

Vai šī gaisma vairs nedzisīs? Vai viņa apgaismos manu atlikušo dzīves ceļu līdz mana mūža beigām? — Kas to lai zin? Kas to var pateikt?!

Tikai viens, to gada zin, viens kliedz šiem jautātājiem savu ugunīgi-apstiprinošo „ja"! Tā ir mana dvēsele, mana neprātīgā, izmocītā „mīlas maldu" novārdzinātā dvēsele... Bet, ticēt dvēselei jau esot nepiedodama vieglprātība?... To saka visi dzīves gudrie, prātīgie ļaudis. Tie paši „gudrajie", kuŗi apstrīda ari pašu dvēseles esamību... Pats par sevi saprotams, ka viņi netic un nevar ticēt ari šai manas dvēseles balsij...

Un, tomēr, es gribu viņai ticēt un sekot viņas aicinājumam! Gribu to tādēļ, ka zinu un dzīvoju jau savā tagādnē ar to savas patiesības atziņu, ka šī mīlestība ir mana likteņa augstākā vadītāja un izlēmēja. Viņas vārdā es varu sacīt visas pasaules priekšā, kā reiz to darīja mūks Luters, norādīdams uz savu bībeli: „Te es stāvu, es citādi nevaru"! Nevaru, — tādēļ ari negribu. Palikdams uzticīgs šai savas dvēseles atziņai, es esmu uzticīgs pats sev, un kā tāds es esmu „atpestīts", jo šajā ticībā ir visu manu tīšo un netīšo „noziegumu" attaisnojums.

Kā R. Vagnera nolādētais okeanu siŗotājs — holandietis savā atpestīšanas apoteozē uz dzelmē snaudošās klints, tā ari es esmu juties apstarots no savas jaunatrastās mīlas mirdzuma. Bet apkārt man šalc bezgala dziļie okeana ūdeņi, kuŗiem cauri laužas mūžam nerimstošā viļņu nemiera dziesma...

Vai tā neskan man pretīm no turienes, kurp man jāiet? No manas dvēseles bezrobežaini plašās tēvijas?...

Vadi mani, mana mīla, kā Beatrise vadīja lielo Danti, cauri šķīstošām pekles ugunīm, nedziestošās baltās gaismas valstībā.

P. S. Ja kāds no maniem lasītājiem gribētu zināt par manu personīgo dzīvi vēl izsmeļošākus un intimākus sīkumus, tad tādus viņš atradīs manos literariskos darbos, kuŗi visi, bez izņēmuma, ir rakstīti ar manas sirds purpurainām asinīm. Kā lielais Skandinavijas skalds Henriks Ibsens, tā ari es savā dzejā esmu spriedis pats par sevi nesaudzīgi — taisnīgu tiesu. To pašu esmu apņēmies darīt ari uz priekšu.

Liepājā, janvarī 1924.

Haraldo Oldgasto.

M. Šnciders
BIBLIOTĒKA
RIGĀ

BIBLIOTECA

8. Linards Laicens

Biografiskas piezīmes.

Noslēgtība ir mana rakstura pamatīpašība, tāpēc lai lasītājs nesagaida ko vairāk, kā vispārīgus ārēji faktiskus datus un slēdzienus pie tiem. Iekšējo dzīvi vajaga meklēt manos darbos, bet ari tik uzmanīgi, lai neiekristu ārējībā. Īsi uzsvērt mēģināšu tikai to manā dzīvē un darbībā, ap ko viena vai otra sabiedrības grupa trokšņojusi vai sacēlusi kādu interesi. Pārējos materialus savāks biografi un bibliografi tad, kad būs noskaidrojusies mana sabiedriskā vērtība. Tagad vēl nav paredzams, kuŗi no sīkumiem būs mākslas un sabiedriskās attīstības procesa vēsturniekam vajadzīgākie.

Manam tēva tēvam Jāņam Laicenam, kuŗš dzīvojis Jaunrozes pagasta Laicenu mājā, bija 3 dēli un 2 meitas. Mans tēvs — Pēteris — no tiem bija vecākais. Tēva māte Anna bij no Saliņu ģimenes; viņas brālis pagasta un apkārtnes hernhutiešu galva. Par tāļāko tēva radu liniju vēl dziļākā pagātnē man trūkst pilnīgi noteiktu ziņu. Vienīgi tas skaidri, ka viena šās linijas nozare sniedzas Latgalē un, domāju, ka tai ir ari sakars ar kādu senos klaušu laikos sodītu «veco Laicanu», kurš no Laicenu muižas un no soda aizbēdzis un apmeties Latgales mežos, kā tas kādā no senākiem Austruma numuriem stāstīts. Liekas, ar šo liniju vajadzētu būt sakarībai latgaliskiem Laizanu uzvārdiem, kuŗiem vāciskā «tz» vietā poliskais «z», kamēr manā dzimtenes apkārtnē šo uzvārdu izrunā: Laicans. Līdzīgu uzvārdu man visā Latvijā vairāk nav gadījies dzirdēt. — Mātes (Annas

Eideman) linija ir smilteniešos, no kurieniešu Brūkšu mājām viņas tēvs kā kalējs ar visu ģimeni pārnācis uz Opes Augstkalniem. Mana māte starp 8 bērniem vecākā (viņas brālēna dēls ir dzejnieks Rob. Eidemans). Tā manā ģimenē sastopās divas pavisam dažādu apvidu-novadu raksturu, izlokšņu un ierašu linijas: galejie igauņu un krievu robežu stichiskie malenieši un pret tiem pusiedomīgi-pašapzinīgie videnieši.

Dzimis 1883. g. 3. (16.) novembrī, Jaunrozes Metumos, kuŗus mans tēvs rentēja no muižas (Metumi un Laiceni tagad piedalīti Igaunijai). Mans agrās bērnības laiks pagāja pa lielākai daļai vientulīgā noslēgtībā, pie dabas un ganos. Skolā sāku iet ap 9. gadu pie pazīstamā pasaku un tautas māņu krājēja D. Ozoliņa Jaunrozes skolā. Tēvs bij maz izglītots, bet ļoti rūpējās par mani — savu vienīgo dēlu; māte, samērā ar apstākļiem bij diezgan lasījusi — ari manu vārdu ņēmusi no kāda latviski tulkota italiešu stāsta. Visas pirmās dzīves gudrības un sirsnīgo mīestību dabūju no viņas. Viņa bij noteikta, konzekventa rakstura. Ļoti to mīlēju, bet savādiatturīgi, vairīgi. (Mira 1905. gada vasarā.) — Tanī laikā ganos iedams izlasīju «Faustu» Mēnešrakstā. Kaut gan lielā vairumā nesapratu, tomēr tas uz mani atstāja iespaidu. Fausta komentari man bij pirmās vēsturiski mitoloģiskās zināšanas. Tos izrakstīju burtnīcā. No skolas bibliotekas lasīju daudzas grāmatas bez noteiktas izvēles. Visvairāk Fr. Hofmaņa stāstus. Skolā ne ar ko sevišķu neatšķīros un nebiju no pirmiem. Ari mācījos ne visai uzcītīgi. — Tā laika saimnieciskās krīzes dēļ tēvs māju atstāja un apmetās kā valenieks pie radiem un strādāja abi ar māti kur un kā peļņa gadījās. Man pēc 3 ziemām pie D.

Ozoliņa, bij jaiet Opes pagasta skolā, kur bij jauns skolotājs, ieslavēts kā krievu valodas pratējs. Te es tiktāļ izmācījos krieviski, ka izlasīju apm. 15 gadus vecs visu Puškinu, Koļcowu un Kozlovu, kuŗi bij skolas bibliotekā. Visā skolas laikā manī bij divi periodi: sākumā lasīju visu, kas gadījās, visvairāk beletristiku, bet vēlāk atzinu vairs tikai zinātniskas grāmatas, kuŗas ari visas no skolas bibliotekas tika izlasītas un, sakarā ar tām, izdarīti patstāvīgi fizikaliski, ķimiski u. c. eksperimenti, kā ari sakrātas botaniskas, mineraloģiskas u. t. t. kolekcijas — vienīgi pašiniciatives un pašdarbības ceļā — ar visām kļūdām un neizdevībām. Neskatoties uz jebkādas lietišķas vadības trūkumu, šis periods manī nostiprināja patstāvību un deva pirmos un stingros elementarzinātniskos ieguvumus. Pēdējā skolas laikā sāku atšķirties no citiem skolniekiem ar domu rakstiem — bet tas nevarēja būt kas sevišķs.

Tā kā skolu nekādu nebij iespējams tāļāk apmeklet, tad apm. 17 gadu vecumā iestājos par dārznieka mācekli Bormaņa muižā, kur biju 3 gadus. Šai periodā turpināju skolā iesākto pašizglītību. Sāku ari kaut ko rakstīt un pirmais no drukātiem darbiem bij kāds raksts par dārzkopību Pēterburgas Avižu saimnieciskā pielikumā. Ievadīdamies «P. Av.» orientacijā, sāku rakstīt ari dzejoļus un stāstiņus. — Pēc tam īsu laiku strādāju Rigā, Ķeizardārzā kā strādnieks, cerībā uz kādu dārznieka vietu. Bet kad tas izrādījās par neiespējamu, tad piepeši pārgrozīju visu nodomāto un, uz laukiem aizbraucis, gatavojos uz iestāšanos seminarā, kur mani sagatavošanas klasē vecuma dēļ neuzņēma. Tad iestājos A. Liepiņa privatā realskolā, IV. klasē, no kurienes zemestra vidū piespieda izstāties, jo kopā ar A. Tormani (mi-

ris) un P. Kreišmani (tag. Priekuļu lauks. skolas vadītājs) bijām piedalījušies nelegalas literaturas izplatīšanā, kapēc 1904. gada vasaru atrados zem policijas uzraudzības un rudenī tikām Pēterburgas tiesu palatā tiesāti stud. J. Mastera (rakstnieks J. Straujāns) prāvā. Mēs 3 tikām attaisnoti, bet Masteram piesprieda gadu cietokšņa. Visi šie straujie sarežģījumi mani novadīja pavisam uz citiem ceļiem, nekā to būtu varēts cerēt sakarā ar maniem pirmiem jaunības planiem.

Bormaņa muižā rakstītiem dzejoļiem nebij nekādas patstāvības, bet Valmieras skolas laikā rakstītie dzejoļi tika ievietoti mūsu slepenā skolas žurnalā «Rīts», kuŗu es rediģēju. Šaī žurnalā, bez minētiem T. un Kr. piedalījās ari J. Lapiņš u. c. Tanī pašā klasē bij ari A. Švābe, kuŗš mūsu literariskā darbībā nepiedalījās. Rīgā kā dārza strādnieks uzrakstīju pirmo lielāko stāstu, pilnīgi realistisku, kuŗu «Pēt. Av.» nevarēja nodrukāt viņa kreisās domas dēļ, ko atceros kā radikali proletarisku. Stāsts nav uzglabājies. Valmieras periodā tika drukāti pirmie dzejoļi «Pēt. Av.» zem pseidonima L. Malenietis, bet 1904. gada rudenī pirmie ar pilnu parakstu. Saturā Veidenbauma un Raiņa iespaids. 1904. g. vasarā biju iepazinies ari ar Rud. Blaumani — ceļojot kopā ar Reini Liepiņu, toreiz seminaristu. Blaumanis uz mani idejiski ne tad, ne vēlāk nekādu iespaidu neatstāja, bet viņa techniskie pamācījumi bij ļoti vērtīgi. — Bērnības iespaidi, dzimtenes apkārtnes raksturība ar savu traģismu un komismu sintezēti «Malienā».

Sakarā ar politisko prāvu un neiespēju skolas izglītību turpināt, ar 1904. gadu manā dzīvē bij iesācies jauns posms. Paliku Rigā, mēģinājos rakstīt,

tulkot un pārtiku no dažiem grašiem, gatavodamies uz tautskolotāja eksamenu un piedalīdamies tā laika slepenajā politiskajā dzīvē un ideoloģijā. 1905. gada 13. janvarī es biju ari demonstracijā un Daugavmalā pie dzelzs tilta pašā vidū starp ielenktiem un apšaudītiem; tomēr laimīgi paliku vesels. Ziemas straujie politiskie notikumi un pacilus gara stāvoklis savirzīja kopā visus jaunos. Tolaik ari Akuraters, Skalbe u. c. bij revolucionaros. Bij izdevība ienākt ari viņu sabiedrībā. — Pavasarī tautskolotāja eksamenu pie komisijas noliku, bet vietas nebij. Rudenī, īsi pirms oktobra dienām, tiku sodīts ar 2 nedēļām aresta par politisku aģitaciju, kādu es ari šur tur biju mēģinājis izdarīt — tagad jau apzinīgi. Revolucijas lielajās dienās piedalījos mītiņos, vadīju pa daļai Jaunrozes un Jaunlaicenu pagastos kustību, biju lauku delegatu kongresā, biju Jaunaicenu pag. rīcības komitejā, piedalījos monopolu un krogu slēgšanā, uradņiku atbruņošanā, ieroču atņemšanā muižā. Sodu ekspedicijas laikā slēpos Pliskavas guberņā, kur Novorževas apriņķī zem pieņemta vārda biju kādu laiku par skrīveŗa palīgu; pēc tam 1906. g. vasarā Rīgā, ari zem sveša vārda. Tanī laikā iznāca «Latvija» un «Stari», ar ko sakarā sākās mana noteiktākā un pastāvīgākā literariskā darbība. Tur tika drukāti mani dzejoļi un pirmie prozas darbi.

Rudenī caur Pēterburgu aizbraucu uz Somiju, kur Helsingforsā un uz laukiem St. Mikkeli guberņā nodzīvoju apm. gadu. Pēc tam kādu pusgadu Pēterburgā, tad Latvijā, Rīgā un citur — visur un vienmēr zem svešiem vārdiem. Tā līdz 1909. gada pavasaram. Pa šo laiku biju izlietojis vairāk nekā 7 pases. Tad — nejauši tiku arestēts. Šis laiks manā dzīvē nozīmē sekošo: nejauša, neorganizēta slēpšanās un

atsevišķa emigracija sarāva manus sakarus ar revolucionariem un socialistiem; līdzdarbība maizes dēļ «Latvijā» un Blaumanis ievirzīja pisoniskā atmosferā (ne aprindās); emigrantiskās dzīves raksturs un jaunākā krievu literatura (sevišķi Brusovs) novadīja pie individualistiski-simbolistiskā mākslas uzskata. Šis periods kaut cik izsakās dzejoļkrājumā «Kvēle» (1907.) un dažos stāstos grāmatā «Ieslēgtie». Bet šis periods bij ari viens no impulsivākiem un ražīgākiem.

Cietumā biju no 1909. g. aprīļa līdz 1911. g. maijam, pa kuŗu laiku tiku trīs reizes tiesāts: Pēterburgas tiesu palata — gadu cietokšņa; Rīgas apgabaltiesa — pusotra gada arestantu pārmācīšanas nodaļā (uŗadņika atbruņošana); bet trešo reizi par ieroču konfiscēšanu muižā tiesu palata attaisnoja. Cietumā esmu uzrakstījis daļu «Malienas» stāstiņu, daļu no dzejoļiem krājumā «Pilsētā un laukā». Apm. pusotra gada pavadīju kopā ar cilvēkiem, kuŗi izdarījuši daudz, dažādus un par smagiem sauktus noziegumus. Šis laiks ir drūms, spiedošs, lauzošs, notrulinošs. Viņš ir kādas mūža daļas zaudējumam līdzīgs; bet viņā manī galīgi ir tikusi skaidra šā laikmeta pilsoniski-sabiedriskās iekārtas nejēdzība, kuŗas sekas ir $^{9}/_{10}$ no visiem noziegumiem.

Pēc atsvabināšanas, kā tiesībās aprobežots, nevarēju izvēlēties dzīves vietu pēc paša gribas. Strādāju pa laikam «Ventas Straumes», «Liepājas Atbalss» un «Kāvu» (Valkā) redakcijās. Vispār, šis žurnalista periods mani ne ar ko neapmierināja un ari nekādi neveicināja manu rakstnieka darbu. 1913. gadā iestājos Maskavas Šaņavska universitates vēsturiski-filosofiskā fakultatē, kur klausījos labākos krievu lektorus un profesorus līdz 1916. g. Šai laikā,

1914. g. apprecējos ar Annu Kārkliņ. Kaŗa un bēgļu laikā biju L. Kulturas Biroja darbinieks, kādu laiku sekretars, darbodamies kopā ar Atti Ķeniņu u. c. pilsoņu inteliģentiem. Mana personīgā pozicija toreiz bij iesāktā individualistiskā, kuŗa politiski izpaudās kā nacional-demokratiska un bij tiklab pret labās puses pilsoņiem, kā pret socialistiem. Te sākumā man nācās darboties kopā ar Falliju, kuŗa suģestējošā personība ar piepešo nāvi uz mani atstāja dziļu iespaidu, zem kuŗa es atrados kādu pusgadu. (Šis ir vienīgais gadījums manā mūžā, kur esmu bijis kāda cilvēka iespaidā). Ar 1916. gadu es aktīvi piedalījos politiskā darbā un tas ir — apmēram pusotra gada — īpašs periods manā darbībā. Tanī laikā es rakstīju «Dzimtenes Atbalsī» un «Līdumā» daudz politisku ievadrakstu un apcerējumu, gan ar pilnu vārdu, gan ar iniciaļiem, gan bez kāda paraksta. Caur «Dz. A.» tā pamazām attīstījās vesela nacionaldemokratiska ideoloģija, kuŗas galvenais lozungs bij: Latvijas valstiska autonomija federacijā ar Krieviju. Šo valstiskās organizēšanās ideju es propagandēju dedzīgi un neatlaidīgi, tiklab rakstiski, kā priekšlasījumos, pie tam neiziedams no šķiru, bet no vistautas viedokļa. Šķiŗu starpības palika pilnīgi neapgaismotas, neuzbrūkot ne vienai pusei. (Idealistiskais nacionalisms). Piezīmēju, ka šaī laikā ez uzskatīju pat luterisko baznīcu kā vienu no politiskiem spēkiem, kas varētu pabalstīt autonomijas organizēšanu un aizsargāt no cariskās pārkrievināšanas politikas. Šis mans auksti politiskais domu gājiens tika pat iztulkots par kādiem reliģiskiem murgiem, kaut gan ticīgs neesmu bijis nekad un ari dievbijīgs ne.

Kad iesākās februara revolucija, tad nevarēja tiešajā dzīvē neizpausties šķiru pretešķības. Bēgļu

pilsoniskā inteliģence sasauca šais dienās «nacionaldemokratisku» tautas sapulci, kuŗu man nācās atklāt. Šaī sapulcē pilsonību sakāva tolaik vēl vienotā socialdemokratija, pie kam es nevarēju neredzēt un nejust, ka viņai bij taisnība, kas man vēl reiz atgādināja manu nepilsonisko būtību. Lai gan pēc šās sapulces es vēl rakstīju «Dz. A.», lai gan sarakstīju brošuru «Latvijas valsts», lai gan piedalījos nacionaldemokratu partijas organizešanā, izstrādādams viņas programu (kuŗa bij gandrīz socialistiska) un aktīvi vadīju n.-d. vēlēšanas vēlāk uz Zemespadomi Valkā, tomēr — tagad manī jau bij pilnīgi atdzīvojies senākais porletarietis un revolucionars, kuŗš kā dārza strādnieks Rīgā bij rakstījis savu pirmo stāstu. Manos politiskos rakstos jau izskanēja solidaritate ar revolucionarajiem strēlniekiem; bij jau uzbrukumi pilsonībai. Vasarā, Vidzemē, Bormaņmuižā dzīvodams, es jau skaidri redzēju aso šķiŗu diferenciacijas procesu, kā ari sāku pilnīgi reali pārliecināties par pilsonības nespēju un nejēgu autonomijas organizešanā — un rudenī jau biju uzrakstījis pirmo stāstu «Attaisnotiem», t. i. kalpa stāstu, kuŗš kādā literariskā vakarā Valkā no dažiem koleģiem un no pilsoniskajiem sēdekļiem tika uzņemts ar sašutumu. Tas bij ari norādījums uz manu turpmāko ceļu. Ar 1917. gada rudeni es biju jau galīgi sarāvis ari savus organizatoriskos sakarus ar pilsonību. Mans pēdējais politiskais raksts «Dz. Atb.» tā gada beigās bij iznīcinoša pilsoņu politikas kritika attiecībā uz Latvijas valstiskās organizēšanās jautājumu par 1917. gada revolucijas 6 mēnešu laiku. Ar to beidzās manas politiskās darbības periods nacionalisma ideoloģijas labā. Notikumi man reali bij pierādījuši, ka ārējā nacionalisma sludināšana un organizēšana šinī kapi-

talistiskā laikā ir tikai darbs pilsoņu šķiras materielo interešu, bet ne cilvēcības un kulturas labā.

1917. g. un 18. g. ziemā mēs ar sievu dzīvojām Valmierā. Es biju Latvijas vēstures skolotājs sieviešu ģimnazijas pēdējās klasēs. Valmieras ģimnazija bija pirmā vidusskola Latvijā, kur šis priekšmets tika ievests oficielā stundu planā. Valmierā darbojos ari kā latvju literaturas skolotājs real- un tirdzniecības skolās. Kad iestājās okupacijas laiks, nākošā rudenī no latvju nacionalajiem pilsoņiem organizētās skolās es vairs netiku uzaicināts tāpēc, ka vāci mani bij turējuši aizdomās un pratinājuši kā Latvijas patstāvības ideologu! Padomju Latvijas laikā vadīju Valmieras vakara kursus kā sabiedrisko organizaciju ievēlētais. Sarkanai armijai atkāpjoties tiku mobilizēts Ziemeļlatvijas armijā, kuŗā atrodoties projām no mājām, nomira 1919. g. septembrī mana biedresieva. Tas manī atstāja triecošu un lauzošu iespaidu un ari tagad es to nevaru atminēties, tāpat kā mātes nāvi, bez asām sāpēm. Manas sievas dziļi attīstītā mākslas izpratne un izjūta un mīlestības bagātā interese pie darba, nav izsakāma pāris sīkos vārdos, kādus es še varētu uzrakstīt. Šī nāve manī noteica ari pārliecību, kāda izsakās dažos manos dzejojumos: niecīgs ir katrs darbs vai mākslas veids pret to, kas civēks pats.

Valmieras periodā nobeidzu „Bula vasaru", sarakstīju pusi no „Attaisnotiem" un ekspansivākos un interesantākos „Karavanes" dzejoļus. Sabiedriskā dzīvē pēc okupacijas nepiedalījos, bet iekšēji nostiprināju sevī proletarisko ideoloģiju un izjūtu, kuŗa netika vairs teoretiski pieņemta, bet bija piedzīvojumu, pārdzīvojumu, izjutumu sekas.

Kara un revolucijas gadu izjusto un pārdzīvoto esmu centies koncentrēt grāmatā „Attaisnotie" — ar nesaudzību, nežēlību un pat bezkaunību, ja tā gribētu kāds sacīt. Pēc minētās grāmatas neesmu neko t ā d ā veidā vairs varējis rakstīt, jo liekas, ka laikmeta gadi še izteikti. Esmu uzrakstījis vairākas nelielas noslēgtas dzejoļu grāmatas-ciklus, no kuŗiem vēl neizdots ir cikls Pasauli ceļam. Šinīs dzejoļos izsakās mana tagad iespējami - proletariski - socialistiskā izjūta, uzskats un pārdzīvojumi, saskaņotā ar laikmetu stilā, kamēr „Mēbelīgā Rīga" izteic tikai grimstošo un konglomeratisko traģikomiskos veidos.

Tas dažiem it kā brīnums un nosodāmā mana pāriešana kreisā galējībā nav nekas vairāk, kā manas (u n k a t r a s) cilvēciskās esības atsvabināšanās no tās melīgās un mēbelīgās apkārtnes, kuŗā es pēc 1905. gada revolucijas un pēc 2 gadu cietuma smaguma un materielās dzīves apstākļu nelabvēlīgās sagrupēšanās biju ticis nospiests. Tie paši, kuŗi mani 1916. gadā par manu Latvijas valstiskās uzbūves prasību saukāja savās avizēs par briesmu bērnu un taisīja aizdomas pret mani par cariskās Krievijas nodevību — tie paši, Latvijas valsts varas aparatu izlietodami, iebāza mani 1922. gada 4. augustā Rīgas centralcietumā, kur bij jānosēd nepilni 8 mēneši. Kāpēc? Tāpēc, ka es viņus pārāk labi pazīstu!

Cietumā sarakstīts minētais vēl nedrukātais dzejoļu cikls, dažas loksnes aforismu un piezīmju, daļa Mēblīgās Rīgas, divas bērnu ludziņas, no kuŗām viena izveidota lielākā lugā (Mītiņš ballē) un 1923. gada vasarā izrādīta brīvā dabā, bet vēl ne-

drukāta. Tāpat izrādīta 1924. gada vasarā otrā luga «Alfa un Auto», kas veidota pēc konstruktīvisma principiem. Luga rakstīta Rīgas Arodu Beedrību Centralbiroja darba svētkiem. — Periodā no 1923. gada rudens līdz 1924. vasarai esmu pārtulkojis bez Kulturas fonda pabalsta somu tautas epu Kalevalu — 122,900 dzejotu rindu.

Kas zīmējas uz manu mīlestības dzīvi, vai arī uz citām kādām manas dzīves visiem neredzamām izpausmēm un īpatnībām, tad šinī biografisko materialu īsā uzzīmējumā neturu par vajadzīgu un iespējamu par to kaut ko minēt, jo jau sabiedriski-literariskās domu brīvības dēļ nākas ne vienam vien ciest — kāpēc tad vēl kādas mākslinieku intimās dzīves lietas sviest pret mūsu Latvijas dzeloņdrātīm?

Kādi literariski darbi, kādi rakstnieki būtu mani mācījuši? Viens no pirmiem ir Puškins. „Oņeginu" es vēl vienmēr pārlasu — gandrīz ik gada. Puškinu jūtu kā vienu no vislielākiem stila meistariem visā pasaulē. Viņa lielā vienkāršība un dedzīgā ekspresivība vēl vienmēr paliks paraugs literaturas mākslas technikai. Otrs lielmeistars Servantess, trešais Lope de Vega. Arī Bairons un Šekspirs man tuvi — pirmais ar nemirstīgu revolucionarību, otrs ar nāvīgu izsmējību. Ģeti es jūtu kā pilsoni, kaut neliedzu tam lauru. Tomēr neesmu nevienā tiešā iespaidā rakstījis, izņemot pašā sākumā Raini, Veidenbaumu un Brjusovu ap 1906. gadu. Visas manas māksliskās darbības pamatbūtība ir un paliks — pati dzīves realība. Bez dzīves caurdzīvošanas nevar būt mākslas — nevar

būt ne satura, ne izteiksmes. Ko dzīvoju, to rakstu; ko mīlu, to dzejoju.

1923./4. Rīgā.

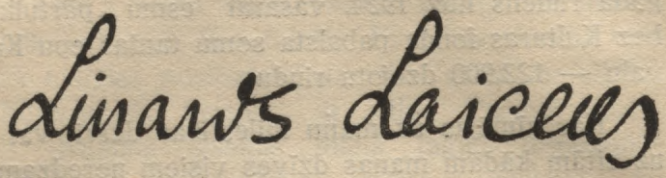

9. Antons Austriņš

M. Šreidera
BIBLIOTĒKA
RĪGĀ

Radu raksti.

Savos radu rakstos ar prieku būtu nodziļinājies līdz pat sirmākai senatnei, ja vien pieietami būtu kādi dāti un materiali. Diemžēl, Vecpiebalgas baznīcas grāmatas revolucijas laikā sadedzinātas. Meklēt un pētīt arķivos gan laikam veltīgi. Tomēr gribēju nokļūt šovasar savā pusē un lūkot savākt kādas ziņas. Bet i tas neizdevās pa lielākai daļai tāpēc vien, ka visi vecākie radi, izņemot brāli, apmiruši. Tā nu virsraksts gan iznāk, bet ziņu nav. Sāpīgi sajuzdams mūsu nevērību pret senčiem, apkampju garā aizgājušos sentēvus un jūtu šinī brīdī asinīs lejamies spēcīgu šalku kā sveicinājumu labākai nākotnei. Atceros, ka Latvijas valsts pasludināšanas dienā aizmaldījos Iekšrīgas ieliņās, itkā meklēdams kādu aizaugušu ezeru, lai paraudzītos pazemē, vai nav iespējams aizlaist neizteicamo prieka vēsti agrākiem augumiem veļu valstī.

Manam vectēvam Jēkabam bijuši pieci bērni: Jānis, Ede, Andžs, Marija un Pēters. Mira vectēvs krietni iegājis astotā desmitā. Mana māte viņu daudzināja par paslinku, kas agrāk, Rīgā braukdams, kad vēl bijis tas lētais brandvīns, nekad neesot atgriezies mājā bez sava enkurīša ratos. Man tikai prātā viņa it kā apsudrabotā sakta uz krūtīm kreklā u vecās mātes atstātā pūra lāde ar melnu gaili un dzelzī kaltiem stūriem.

Manu māti (dzim. Līze Gailīt) no jumurdiešiem atprecējis Jānis. Viņiem dzimuši divi bērni: Pēters un Marija. Jānis pats bijis labs amatnieks un uzcēlis

jaunu kūti i riju (pēdējo kopā ar otru pušelnieku Lejas-Austriņu; abi Austriņi, Lejas i Kalna, laikam cēlušies kādreiz no kopīga celma, bet par radiem vairs neskaitās). Bet Jānis drīz nomiris; saslimis no saaukstēšanās un tā vairs necēlies. . Tad māti apprecējis viņa brālis Aņdžs, mans tēvs, dreimanis un saimnieks pēc vecākā brāļa nāves.

Esmu tad dzimis 31. (19.) janvarī 1884. gadā Vecpiebalgas Kaikašos.

Tā kā zemes maz — tikai vienu zirgu strādājama pusasmīte, tad bez amata grūti elpēties. Tēva ratiņu sezona parasti sākās ar Miķeļdienas tirgu Valkā un beidzās ar Svecaini Kārsavā. Savādi iekrita i tas, ka taisni pārbraucis no šā Latgales tirga jeb, kā toreiz sacīja: no poļiem, kur ceļā jau uznākuši grūtumi, mans tēvs aizgāja pie dakteŗa un tur nomira ar trieku, 44 gadus vecs. Tēvs bija klusas dabas, darbīgs; uzcēlis dzīvojamai ēkai jauno galu. Māte pēc viņa gauži sēroja. Man tikko apgāja 8 gadi. Atceros, kā viņš rudenī pārveda man no Valmieras Simjūdu tirga gaiļa ābeci. Parasti uz Valmieru braucot, tēvs nakšņojis Trikatē pie veca radinieka, skolotāja Austriņa, kuŗu tikko atceros kādu vasaru redzējis mūsu mājā ciemojamies. Uzgāju viņu pieminētu, gan vārdā nesauktu, kā «laipnu draugu un amata biedri» Kaudzītes Matīsa «Atmiņās no tautiskā laikmeta» (I. 112. lp. rakstā par J. Ruģēnu). Drošības labad apvaicājos autoram vēstulē, vai tas ir mans vārda brālis un attāļš radinieks, uz ko saņēmu apstiprinošu atbildi. Atceros skolas gados redzējis norakstā pagaŗu satirisku dziedājumu «Vecpiebalgas baznīcas luktu gulētāji», kuŗš cirkulēja pa mūsu pusi no rokas rokā. Stāstīja, ka savā laikā kādu svētdienas

rītu šī dziesma, tāpat uz rakstītām lapiņām, spīlītē iespraustām, bijusi izkaisīta pa ceļiem un baznīcēni to ar lielu ziņkāri uztvēruši. Sacēlies uztraukums. Lieta nodota bruģu kungam, bet izmeklēšana beigusies bez panākumiem sūdzētāju pusē. Dziesmas sacerētājs esot Austriņš, Trikates skolotājs. Bez «gulētājiem», kā raksta Kaudzītes Matīss vēstulē, esot vēl ari šis tas cits līdzīgs, kā ari nopietni raksti. Garš dzejojums esot iekš «Otečestvennije zapiski» 1867. g.: «Ak latvju cilts», Jūs zemnieki, jūs mani tautas brāļi (latviski un krieviski). Par Trikates Austriņu bibliografs J. Misiņš solās rakstīt īpašu apceri. Pirms dažiem gadiem laikrakstos parādījās ziņa, ka minētais Austriņš, kurš pēdējos gadus dzīvojis Valmierā, izgājis pastaigāties, iekritis laikam Gaujā un noslīcis.

Jaunākais tēva brālis Pēters, mans krusttēvs (zīmēts tēlojumā «Zaldāts») mira nesen savā 66. mūža gadā. Ari abas tēva māsas jau aizgājušas Dieva mierā.

No mātes radiem redzēju tikai viņas tēvu un māti (Matīsu un Ilzi Gailīšus), kuŗi zīmēti stāstā «Daktu tēvs un Daktu māte». Mātes brālis Pēters miris jau senāk un apglabāts vecajos Ērgļu kapos. Par Daktu tēvu — izturēts raksturs, ne dzēra, ne pīpēja — kāds kaimiņš izteicās, ka tas jau esus tīrais burvis, jo viņš diezgan pareizi prata noteikt laiku. Pārējie mātes radi lielāko tiesu izceļojuši un izkaisījušies cits pa Rīgu (viens tēva brālis bijis ormaņu saimnieks ar 16 zirgiem); pa Vitebskas gub. (otrs tēva brālis ieguvis muižu, sengadus atpakaļ mātei rakstītā vēstulē uz aploksnes uzdrukāts sūtītāja vārds un dzīves vieta: imeņije Dubokrai); pa Smoļensku, pa Jeisku, kur kuŗais. Senāk no turie-

nes laistas grāmatas un apstāstīts kā klājas, bet vēlāk i sarakstīšanās izbeigusies. Atceros tikai no Smoļenskas kāds mātes rads mūs kādreiz apciemoja.

Mana māte nebij gluži ikdienišķa sieviete. Darbīga, paklusa, smalkjūtīga, gādīga un rūpīga. Viņā apvienojās kristisms ar veco Pērkoņa ticību. Ja kādreiz kas nošķiebās, viņa sacīja: «Ka't tev veļu māte!» Atceros šādu gadījumu: Reiz kādu rudens svētdienu māte ir ganos. Laiks apmācies, stipri miglains. Vakarā eju saukt mājā. Māte sakūrusi purva malā zem eglēm uguni. Eju izjaukt pagales, lai ātrāk nodzistu. Māte mani pamāca: «Neaiztiec vis, dēls. Lai paliek ugunskurs. Varbūt veļu māte nāk sildīties.» Kalendara mūsu mājā nebija. Laika rēķins grozījās «ap Bērtuļiem», Andrieviem, Meteņiem, Kāpostu Māru, Krustdienu. Visas ievērojamākās gada dienas un svētkus māte zināja no galvas, rēķinot tik un tik nedeļu no Jēkaupa vai Mārtiņa. Veclatviskais gads «Saules grieži» radies uz mātes ierosinājumu pamata. Māte pa daļai ietēlojusies «Ilzītē», «Klētspriekšā», «No lauku dzīves». Mira viņa īsi pirms krievu kara spēka atkāpšanās no Vidzemes 67 gadus veca.

Ari māsa Marija aizsteidzās drīz vien pakaļ savam vīram Priedem uz kapu kalniņu. Māsu pavadījām izgājušo pavasari. Viņas dēls Jānis Priede darbojas Dailes teatrī kā aktiers.

Acīmredzot, baltai viešņai ir diezgan labi iemīta teka kā uz mūsu, tāpat uz mūsu piederīgo sētām.

*

Mūsu mājā grāmatu nekādu nebija, izņemot bībeli un dziesmu grāmatu, kā ari iesietos «Mājas

Viesa» (1869. un 70.) un «Baltijas Vēstneša» 1877. g. gājumus. Bez tam Garlība Merķeļa ģīmetne mazā, mēlnā rāmītī. Par laimi turpat tuvumā bija Vecpiebalgas labdarības biedrības biblioteka. Bibliotekars turpat mūsu kaimiņš, kuŗam, skolā iedams, kādu pāra gadu tiku piepalīdzējis viņa darbā. Pa sestdienas vakariem mūsu mājā bieži vien notika lasīšana, kuŗā visvairāk piedalījās māsa un no kaimiņiem atnākušais krusttēvs kā aktivākie lasītāji. Pārējie mājinieki ietilpa klausītājos. Vēlāk pirmajiem piebiedrojos i es kā palīgs. Lielā cieņā toreiz bija Franča Hofmaņa stāsti, Šablovska «tautas bibliotēka». Vēlāk J. Ozolam turpat Kūrēnos paplašinot grāmatu veikalu, nāca klāt i «Austrums», «Jaunā Raža», kā ari «Mājas Viesis» ar «Mēnešrakstu».

Apmeklēju vispirms vietējo Upītes skolu, kur kā «vecais skolotājs» (parastā skolēnu izteiksmē) darbojās R. Resnais, no turienes pāriedams uz ieslavēto draudzes skolu. No pēdējās sevišķi prātā palikušas skolotāja Sliedes reliģijas un latviešu valodas stundas, kā ari piektdienas vakari ar kopīgu lasīšanu un jautājumu izskaidrošanu. Draudzes skolā izlaidām rokrakstā savu žurnalu «Jaunības atmiņa», kuŗā piedalījāmies 6 līdzstrādnieki, starp tiem Antons Sāļums (vēlāk skolotājs; nošauts kā revolucionars no soda ekspedicijas 1906. g. janvarī pie Vecpiebalgas veciem kapiem) un Antons Avens (tagad skolotājs Rīgas Jūrmalas vidusskolā). Bez mūsējā sāka iznākt vēl otrs žurnals «Skolēns». Tas zināmā mērā atbalsojies skicē «Cik galvu, tik prātu», uzrakstīta turpat skolā un gadu vēlāk «Dienas Lapā» iespiestā.

Pats pirmais dzejniecības mēģinājums iekrīt laikam 1896. g. vasarā, bet turpat nācu pie atziņas, ka

visi dzejas temati, kā: mīlestība, nāve, prieki i bēdas jau nepārspējami izsmelti no lielākiem dzejniekiem un tālab veltas pūles. Uzrakstījis trīs pantiņus pēc kādas ziņģes parauga un, nebūdams pats ar tiem apmierināts, atmetu tādām lietām ar roku.

Pateicību esmu parādā savam pirmam čičeronem H. Albatam, tagadējam ārlietu ministrijas ģeneralsekretaram, kuŗš toreiz kā skolotājs un Zinību komisijas vasaras sapulču referents, pa suņu dienām izbrauca no Rīgas uz zemēm un dzīvoja vairāk vasaras turpat kaimiņos, gatavodamies uz abituriju. Viņš daudz stāstīja par rakstniecību i rakstniekiem un deva lasīt grāmatas.

Pēc draudzes skolas iestājos Valkas skolotāju seminarā Rīgā, bet pavasarī manis nepielaida pie pārcelšanas eksameniem, jo direktoram bija nācis zināms, ka es rakstu avizēs. Tālab rudeni pārcēlos uz Pēterburgas zemstes seminaru, kuŗā valdīja nesalīdzināmi brīvāks gars. Pēterburgā iepazinos ar neaizmirstamo Rudolfu Blaumani, kuŗa sirsnīgā rūpība par jauniem iesācējiem vispāri pazīstama. Pa vasaru sadraudzējos ar Jāni Bērziņu-Ziemeli, kuŗš tolaik strādāja Cirstu skolā, un Kārli Skalbi. Seminarā labs biedrs bija Edvarts Jansons, ar kuŗu kopā diezgan daudz tulkojām, vingrinādamies izteiksmē un turklāt i nopelnīdami pa grasim. Seminaru beidzu 1904. g. pavasarī. Vasarā tuvāki iepazīnos ar Akurateri, Krūzu, kuŗi dzīvoja Atradzes vasarnīcā uz Pērses krasta. Līdz ar Skalbi visi kopā tur pavadījām brīnum jauku septembra mēnesi.

Skolotāja vietu dabūju Ģipkā pie Dundāgas, kur sabiju tikai dažus mēnešus. Pēc Pēterburgas te izlikās par šauru un vientulīgu, neraugoties uz jūras tuvumu. Tautskolu inspektors Talaiko pēc revizi-

M. Šneidera BIBLIOTĒKA

jas vaicāja, kālab es gājis seminārā Pēterburgā, kur tepat esot mums tik labi seminari. Atbildēju, ka tur iznāca izdevīgāki. Apstiprinājuma no Kurzemes skolu virsvaldes Jelgavā tā i nesagaidīju, jo nebija lāga tās pašas politiskās uzticamības. Tas vien jau raksturo, kāds tolaik slogs gulēja pār skolu.

Sākās revolucija un trīs reiz 13. dātums manā dzīvē.

1905. gada 13. janvara ģeneralstreikā pie dzelzs tilta mani ķēra zaldata lode. Pirmā operacija «Sarkanā Krusta» slimnīcā, kur nogulēju trīs mēneši. Otrā operacija būšot jātaisa rudenī, tā sacīja krietnais ķirurgs Dr. med. Klemms. Skolotāja vietu vecā režimā vairs nevarēju ieņemt. Piegriezos galvenā kārtā rakstniecībai. Bet rudeni ārsti operaciju atlika. Pagaidām varot iztikt.

13. maijā 1906. g. mani apcietināja. Dabūju izsēdēties iecirknī, guberņas cietumā, Ventspilī, līdz beidzot pa etapu nonācu, pirmo reiz savā mūžā, Kuldigā, kur Piektā gada decembrī es esot piedalījies pristava Detlovska noslepkavošanā. Tāds bija apvainojums.

Tiku saukts Kuldigas lielinkvizitora Bredricha priekšā, kuŗam asistēja 8 spiegi ar skroderi Alksnīti priekšgalā. Uz pēdējā tiešu norādījumu Rīgā tiku apcietināts.

Lietu nodeva izmeklēšanas tiesnesim un, diezin, kā tas viss beigtos, ja minētais skroderis nebūtu pārāk enerģiski tāļāk rīkojies. Viņš vēl bija uzrādījis veselus trīs dalībniekus tanī pašā lietā — divus Jelgavas strādniekus un laikam Pērkones skrīveŗa palīgu. Nu jau i izmeklēšanas tiesnesim šis liecinieks izlikās par apšaubāmu. Uz rudens pusi atsvabināja zem policijas uzraudzības.

Bet pēc kādas nedēļas Rīgā atkal apcietināja par jaunu. Piecas dienas noturēja slepenpolicijā, kur pratināja pats Rīgas toreizējais lielinkvizitors Greguss.

Vēlāk, kad Blaumanis bija iemaksājis priekš mums ar Akurateri naudu slepenpolicijā, Greguss izsauca mani pa otram lāgam. Nu jau runāja mazliet laipnākā tonī.

Vaj es rakstot zem pseidonima vai zem īsta vārda. Sak', zem īsta.

Tad, Greguss saka, jūs vai nu atsvabinās jeb pārvedīs uz centralcietumu.

Pārveda gan tikai uz centralcietumu. Kādu mēnesi vēlāk tomēr atsvabināja. Drīz pēc tam aizbraucu uz Somiju, kur Helzinkos ar svešu pasi nodzīvoju kādu pusgadu. Jāpiezīmē, ka veselus 12 gadus man vajadzēja kulties apkārt bez šī papīra, pierakstoties uz cita vārda gan Pēterburgā, Novgorodā, Latgalē. Mana lieta gulēja neiztiesāta Viļņas apgabala kara tiesas arķivā.

Liels garīgs atspaids dažubrīd bija muzika. Te lielākais paldies draugam komponistam Jāņam Zālīšam, kurš mani rūpīgi ievadīja šinī burvīgā pasaulē. Ar viņu ilgus gadus, sevišķi Pēterburgā, dzīvojām kopā vienā dzīvoklī.

Pie visa tā radās klāt vēl jaunas rūpes, grūtākas, smagākas, rūpes par ievainoto kāju. Tās nolika mani dažreiz uz gultas. Vajadzēja meklēt izeju. Pateicoties kara ārsta Dmitrijeva laipnai gādībai, tiku pieņemts Pēterburgas kara medicinas akademijas klinikā pie slavenā ķirurga profesora Fjodorova. Mani operēja pa otram lāgam 1912. g. rudenī. Te par jaunu pierādījās ķirurģijas apbrīnojamā visspēcība. Nogulēju gan trīs mēneši, bet tad

nu tiešām iznācu kā pilnīgi atjaunots. Slava un mūžīga piemiņa profesoram Fjodorovam!

Pēc tam vairāk kā divus gadus nodzīvoju pie Ķeniņiem Jaunbebru Siljāņos, viņu draudzīgā pajumtē, kur atkal pamazām atgriezos pie normalas cilvēcīgas dzīves. Te sāka apciemot par jaunu i muza. Te sarakstīta lielāko tiesu grāmatiņa «Nopūtas vējā», vairākas nodaļas no Pēterburgā iesāktās poemas «Necilvēks», i laba daļa dzejoļu «Klusuma gavilēm».

Vērīgs lasītājs būs, varbūt, pamanījis, ka es kavējos nākt klajā ar trešo 13-to. Patiesībā tas man i pašam atklājās tikai 1913. gadā. Un tam jau klāt sava burvība. Kāda hiromante, iebraukusi Pēterburgā no Indijas, teica, ka septembris un marts esot taisni mani laimīgākie mēneši. Un šis trešais 13-tais iekrīt, lūk, septembrī, manas apdziedātās Felicitas dzimšanas dienā.

Frontei gulstot uz Daugavu, iemīļotie Siljāņi bija jāpamet un jāvirzās nostāk. Vairāk kā pusgadu mani auklēja Maliena pašā Aiviekstas malā. Te pavērās par jaunu i Latgale ar savu Mantu kalnu.

Lielinieku laikā strādāju izglītības komisariata Mākslas nodaļā kā muzikas un gleznieciības sekciju sekretars.

Vairāk kā pieci gadi no mūža esmu upurējis avižniecībai, no tiem kāds mēnesis krīt uz «Rīta Vēstnesi», 2 gadi uz «Līdumu» Valkā un 3 gadi uz «Latvijas Vēstnesi» Rīgā. Šis upuris nesa ari savu labumu: divas vasaras es varēju ceļot. Pirmā vasara aizveda uz Italiju, otrā caur Parizi uz Spaniju. Tā radās dzejoļu krājumā «Dzīves burvība» divas nodaļas: Saulainā Italija un Spānijas atskaņas.

Ar radu rakstiem sākts, ar tiem i jābeidz. Nu jau no sievas puses, kuŗa agrāk saucās Marta Zapoļska. Viņas vectēva tēvs ar veco māti ienākuši Kurzemē poļu dumpja laikā. Tēvs galdnieks. Miris.

Bet grāmatas sastādītājs Kārlis Egle prasa pēc atziņām. Dzīves atziņa, kuŗa uzglabājusies par laimi cauri visām laiku grūtībām. Dzīves mainīgums bijis tik bagāts pēdējos gados, ka pārspēj gandrīz, pat Hofmaņa fantaziju.. Rakstniekam nu reiz atveŗas pateicīgs darba lauks.

Torņakalnā,

labības mēnesī 1924.

Autors Rudzītis.

10. Julijs Vecozols

Es un mana dzīve.

Mana dzīve, atrasdamās pastāvīgā kustībā, bijusi stipri intensiva: mainīga meklējumos, nemierīga telpā un laikā, pārvērtēdama vērtības un atziņas. Šaī kustībā formējies mans es. Šo paisuma un bēguma svārstību veidojis mans es. Šaī dzīves un es'a izveidošanās procesā notikusi manu māksliniecisku atziņu un spēju izveidošanās. Zinu no simtām doktrinām, ka cilvēks apkārtnes un apstākļu produkts; ka dzīvē nav gadījuma, bet katru parādību izsauc vairāk vai mazāk sarežģīts noteikumu komplekss; un ari to, ka agrā bērnībā nosēžas psichē pieredzes un piedzīvojumi, kas top cēloņi un dzinējspēki turpmākai attīstībai, rakstura īpašībām, pašam dzīves veidam... Un tomēr: Cik saaudzis mans es ari ar dzīvi nebūtu, tas paliek savrūp, kā pāri dzīvei stāvošs. Ir piedzīvojumi, plašas telpu pieredzes, gari laika sprīži, kuŗi, liekās, pārgājuši pāri es'am, kā lietus mākoņi ceļojošiem gulbjiem. Ir piedzīvojumi, kuŗos es ienirst, pazūd, sakausējas ar ārpasauli, pārkausē ārpasauli, pēkšņi izceļas no piedzīvojumu plūsmas stiprināts un viengabalaināks. Ir es'ā vieta, kas paliek gandrīz vai dzīves neaizskārta; ir es'ā spēks, kas veido dzīvi. Ar to es negribu teikt, ka ticu maģiskai dvēselībai, vai psicholoģiskai tabula rasa teorijai, vēl mazāk antroposofu astralmiesai, bet gribēju tikai norādīt uz to, ka dzīve un es atrodas pastāvīgā cīņā, tāpat kā es un dzīve var atrasties ari harmoniskā saskaņā. Uz šo paradoksu es atdūros, paņemdams spalvu rokā,

lai pieskārtos ar to tādam grūtam uzdevumam, kā manai dzīvei.

Un tiešām, — dzīve gribējusi citu, es citu. Dzīve gribējusi mani ieraut seklos ūdeņos, uz sēkli, es esmu centies noturēties virs ūdeņa, vēl vairāk, doties visdziļākos un plašākos ūdeņos, tos pārvarēt. Dzīve mana ienaidniece un tomēr mana būtība. Es un dzīve spēkojamies asā cīņā un tomēr saderamies, karsti viens otru mīlam. Kāds es, tāda mana dzīve, un arī otrādi.

Otra autobiografijas grūtība ir piedzīvojuma palikušā iespaida nevienādība. Piemēram, Parizē esmu dzīvojis pārāk par gadu, un man liekas, ka esmu tur pavadījis vismaz desmit gadus. Florencē pavadīju apm. 6 nedēļas un piedzīvojuma iespaids nosēdies psichē, itkā tur būtu saaudzis ar gadusimteņiem. Turpretī, Davosā nodzīvoju — ar pārtraukumiem — ap četri gadi, bet palicis saraustīts ziemas un vasaras iespaids, it kā būtu tur pāris reizes cauri ceļojis. Dziļi dvēseliskais un ārējo apstākļu un apkārtnes piedzīvojumi dalās: piedzīvojuma intensitatē kvalitativais pārsver kvantitativo.

Bet ari intensitate nav droša mēraukla. Es pazīstu zemapziņas dvēseles procesus un zinu, ka ari notveramā piedzīvojuma intensitate ne vienmēr izšķiroša cilvēka vai mākslinieka izprašanā. Ir piedzīvojumi, infantilas atziņas, kuŗi nosēdušies psichē un darbojas ar neatturamu spēku tāļāk, un tomēr tie izspiesti pat no apziņas, aizmirsti, vai uzskatīti par neievērojamiem. Šie neapzinīgie procesi iespaido nevien dzīvi, bet ari mākslas darbu. Tālab paša dzīves aprakstītājam vajadzētu Žan-Žaka Russò atklātības, Žaka Kazanovas drosmes un nekaunības un Sigmunda Freuda psichiskās paš-

analizes. To apvienot es pagaidām nevaru. Varbūt vecuma dienās... Sava es'a aprakstā es tādēļ neuzsvēršu dziļi psichisko pārdzīvojumu, nepieskāršos neapzinīgo procesu analizei, bet izķeršu pāris spilgtākos momentus no manas dzīves.

Bērnība. Mana pirmā atmiņa — ceļojums. Man bij divi gadi, kad mani vecāki, māju rentnieki, pārvadājās Jurģa dienā no Lakšu Klinceniekiem uz Mores Krieviņiem. Es sēdēju ar mantām piekrautā vezuma galā, kurvī, kā man liekas, kad zirgi apstājās pie Salmiņu kroga. Līdzdzītie lopiņi ganījās pa grāvmalu, vīri un sievas stāvēja kroga galā. Viņi apbrīnoja veco ozolu tīrumā, „māžu ozolu", ap kuŗu Rīgā braucēji vadāja zirgus. Man skan vēl ausīs brīnuma un nobīļu balsu intonacija, vīriešu nedroši, tomēr zobgalīgi smiekli. Tad man rādīja, laikām māte, turpat tuvumā esošos Krieviņus.

No Krieviņiem, kur nodzīvojām četri gadi, man uzkrājušās daudzas un dažādas atmiņas par cilvēkiem, bērniem, spēlēšanos un dažādām sīkām nerātnībām, dažas ar tuvāku gada skaitli grūti apzīmējamas. Prātā iespiedušies gaiši un saulaiņi piedzīvojumi: kā tecēju lieliem puišiem līdz uz upi peldēties; kā ceļoju no ganiem uz darbiniekiem, kā ar tēvu linu mārkā līdaku ķērām, cik jautri bij viesi kādā svētdienā u. t. t. Man prātā visa tā diena, kad ar četriem gadiem mācījos burtot kādā vecā ābecē „tēva reizi". Es neatlaidos un mocīju māti tik ilgi, līdz pratu „Mūsu tēvs" izburtot un vakarā varēju nodemonstrēt jaunās zināšanas tēvam, kas pa dienu bij izbraucis peļņā. Tad pat sāku mācīties rakstīt un rēķināt.

No Krieviņiem mans tēvs pārvadājās uz tā paša pagasta Vec-Viļām. Tas man bij liels pie-

dzīvojums, jo Viļas man visai patika. Man patika vecā rija ar kambari galā, kurā dzīvojām pusotra gada, līdz uzcēla jauno dzīvojamo ēku. Tad bija ari vēl namiņš ar lielu pavardu vidū, melniem kāšiem un ar dūmu caurumu jumtā. Kalngalā bij pirtiņa, kuŗu gan drīz noplēsa un pārcēla pie bērziem. Pļavas malā bij klēts ar dārziņu galā, tālāk zirgu stallis ar vecu ābeli tīrummalā; tur atradušās senākās mājas. Pļavas sākās tūliņ aiz kalpu klētiņas, es viņās pavadīju veselas dienas, apmīšus klejodams pa birzēm un mežiem. Kādā tīrumā bieži atradu kramakmeņa nažus un durēkļus, vaŗa un dzelzs „ģelžus". Kramus atdevu kādam večam uguns šķilšanai, ģelžus izlietoju pats. Es biju pārsteigts viņus vēlāk atrasdams Cīriķes Landes-Museum'ā un citos muzejos. Man kļuva žēl šo vērtīgo „rotaļu lietu"... Abi mani vecākie brāļi turējās kopā, tā kā es pieradinājos patstāvīgi dzīvot. Ziemā biju kā ieslodzīts vecajā kambarī ar salmu lieveņiem gar logiem; tur lasīju bībeli, zīmēju, nesu no klēts vecus „Latv. Avizes" gada gājumus, senča biezos rokrakstus un vakaros klausījos pie skalu uguns Jūles mātes — neatminu vairs šīs neizsīkstošās stāstītājas vārdu — pasakās. It sevišķi aukstos vakaros kalpi un piedzīvotāji pārvietojās rijā, kur bij siltāki. Ari man tad laimējās vienu, otru reizi iespraukties pie viņiem. — Kādreiz Vakareiropā, baudot ārējās kulturas augstāko labierīcību un mītot izlasītu cilvēku sabiedrībā, es atminējos ar lepnumu šo rijas dzīvi un jutos sevī stiprāks, apziņā, ka esmu ieaudzis no atpakaļpalikuša gadusimteņa un visai primitivās kulturas divdesmitā gadusimtenī, tā kulturēlakās parādībās.

Jaunās dzīvojamās ēkas celšanā pats dzīvi pie-

dalījos, ar ko namdari ne katrreiz bij mierā, bet par to man pašam ēka kļuva jo mīļāka. Ar lūgšanu, raudāšanu un dusmošanos piedabūju savus vecākus, ka tie mani jau ar astoņiem gadiem sūta skolā. Mana ierašanās skolā sacēla brīnumus, jo izrādījās, ka citi visi pirmziemnieki bij 11—14 g. veci. Jau pēc pāris stundām vecākie skolnieki salaida mani matos ar manu sola biedri, 14 g. veco, lielo un neveiklo lopu uzpircēja dēlu K. Man izdevās miesās tuklo biedri nogāzt zemē. Viņam uz krūtīm sēdot ienāca skolotājs un iesāka tiesu, kas beidzās ar abpusēju atzīšanos un asarām. Taī pašā vakarā es piesūtīju tai meitenei, kas man vislabāk patika — viņai bija ap 16 g. — mīlas vēstuli pašdarinātos pantos. Mācībās mani pievienoja otrziemniekiem, bet ari tur man nebij nekā ko darīt, jo biju ielauzījies ari krievu valodā, un skolotājs, kā šis, tā nākošais, uzdeva man bieži pasniegt citiem bērniem rēķināšanu, mācīt rakstīt un lasīt.

Draudzes skolā, pie sirmā Zalcmaņa tēva, es pirmreiz sadūros ar dzīves asākām tiešamībām. It sevišķi ievainoja kāds kļūmīgs incidents otrā gada skolas sākumā. Saulaiņā rudens dienā — skolnieku vēl nebij daudz — mēs, apm. 10 zēni, devāmies vistām pakaļ, lai vienu noķertu. Ceļā bij gadījusies maza graudnieka meitene, viens no maniem priekšskrējējiem bij to neviļus pasviedis gar zemi, uzminis taī uz rociņas, to pārlauzdams. Es, redzēdams meiteni zemē, apstājos, ar nolūku to pacelt. Tā kritu aizdomās, itkā būtu vainīgais, un mans tēvs un es dabūjām ierasties pie tiesas. Es nepratu aizstāvēties, ne ari izdot vainīgo, un cietu daudz no šī piedzīvojuma.

Vasarā ganos iedams lasīju tēva abonēto „Mā-

jas Viesi" un pa kaimiņiem sameklētus „Baltijas Vēstneša" romanus, „Majas Viesa Mēnešrakstu" un Žila Verna dēku romanus, vai gulēju norā, apbrīnodams staigu mākoņus, rudeņos dzērvju ceļošanu. Neapjaužama vara vilka mani viņiem līdzi, ārā no purviem un mežiem, citā dzīvē, gaišākā saulē. Nu jau bij notikušas — mājā un skolā — dažādas sadursmes ar tiešamībām, es sāku aptvert dzīvi, es negribēju dzīvei padoties, bet to uzvarēt. Tas nu nebij tik viegli. Dzirdējis šo to par dažām Krievijas skolu brīvvietām, stipendijām, es izrakstīju no kādas mācības iestādes programu. Prospekts nepienāca, bet gan atbilde uz manas vēstules otras puses, lai iesūtu markas. Vēstule bij adresēta uz draudzes skolu un to bij atlauzis palīgskolotājs Priede. Atradis manā tekstā valodas kļūdas, viņš iesteidzās klasē zils un melns no dusmām un uzbruka man visasākos vārdos. Visa skola esot izblamēta. Pēc vakara lūgšanas bāriens visas klases priekšā atkārtojās; nelaimīgais skolotājs pavadīja savus izkliedzienus ar dūru vicināšanu. Iesauca pēc tam savā istabā un draudēja mani piekaut. Bāriens bij vērsts pret kļūdām, vēl jo vairāk pret iedomu, tālākizglītoties. Es tādu skolotāja ālēšanos nesapratu, apvainots un sagrauzts griezos pie kāda krievu seminara, lai piesūta programu, šoreiz uzdodams mājas adresi. Tēvs, tiesas vīrs, to bij saņēmis pagastnamā, kur, par nodomu dēlu skolot, ticis no citiem pagasta vareniem izzobots. Viņš pārnāca nospiests un dusmīgs, mēģināja pat man uzbrukt (pirmo un pēdējo reizi). Es glābos, izbēgdams no istabas, un tikai dziļā naktī, klausīdams mātes mierinājumiem un asarām, nācu istabā gulēt. Šie gadījumi man liecināja, kādas grūtības stāv man

ceļā, meklējot garīgas attīstības ceļus. Priede man vēl reiz izteica savu nicināšanu,[1]) kad, sagatavojies aizceļot uz Rīgu, gāju pie viņa atvadīties. Tas viss tomēr nemazināja vēlēšanās stiprumu.

Rīga. Pirmo gadu Rīgā es pavadīju kā stāds bez saules un šis dzīves sprīdis man tagad izliekas, kā tā tumšā guļamistaba, kurā pa naktīm dalījos ar citiem gulētājiem. Tad pamazām atspirgu, sāku meklēt to vietu, kur iestaro saule. Piegriezos mācībām, kas nebij viegli, jo bij jānopelna uzturs, jāstrādā darbs un jāiet skolā, jāņem privatas stundas. Nodarbojos tirdzniecībā, padevu stundas, iestājos teatrī, strādāju kontorī...

Mani sakari ar literaturu: Apmeklēju teatri (latviešu un pilsētas), lasīju. Ar 15 gadiem man nāca rokās Smailsa „Pienākums" (vācu tulkojumā) un Kanta „Tīrā saprāta kritika". Kaut gan Kanta nesapratu, bet teksta grūtība deva patīkamu baudu. Sajūsminājos par Ļermontovu un Heini. Tad pat sāku dzejot, pildīdams burtnīcas ar garīem dziedājumiem un īsiem dzejoļiem. Iegādājos Dēmeļa, Lilienkrona un Flaišlēna dzejas. Vācu klasiķi man likās garlaicīgi, es dievināju Šekspiru. It sevišķi mani saistīja modernie rakstnieki. Es cienīju Zolà un Mopasanu, Tolstoja „Augšāmcelšanās" bij piedzīvojums, apbrīnoju Turgeņeva skaidro prozas stilu. Dostojevski toreiz neieredzēju, ar pūlēm — jo biju spiests — izmocīju „Brāļus Karamazovus". 1902./3. gadā pievērsos dramatiskai literaturai un

[1]) Šoreiz jau varbūt aiz konkretāka iemesla: mans tēvs nebij izdabūjis cauri tā kandidaturu uz Mores pagasta skolotāja vietu. Tai pašā gadā tēvs bij uzstājies pret Plāķi, kuŗu ievēlēja. Es nebrīnētos, ja nu — pēc divdesmit gadiem, kādā Fakultates sēdē Plāķis piemeklēja tēvu grēkus pie bērniem...

lasīju visus modernos bez izņēmuma. Hauptmans un Materlinks bij mani mīluļi. Apmaiņus es mācījos no galvas dažas „Tā runāja Saratustra" nodaļas un studēju Šopenhaueri. Pie teatra iestājos ne tādēļ, lai kļūtu ievērojams aktieris, bet lai izdibinātu dramas un teatra noslēpumu. Šis solis mani saveda konfliktā ar maniem tuvākiem un mani uzskatīja par pazudušu cilvēku. 1904. gadā piegriezos revolucionarai kustībai: Bebeļa „Sieviete un socialisms" nolika robežakmeni manam sabiedriskam uzskatam un garāka laiksprīža idejiskai darbībai. Visi mani nesistematiskie literariskie un filosofiskie atziņu uzkrājumi, humanitarie ierosinājumi meklēja pēc augstāka, noskaņotāka apvienojuma, mans garīgās rūgšanas process un ikdienas krasās pretruņas tiecās pēc sintezes; socialisms man likās būt tas akumulators, kas uzsūc augstākās kulturas vērtības, kopodams skaidrākos etiskos spēkus... Revolucija bij mana ticība; tai bija veidot netikvien sabeedriskās formas, bet pašu cilvēku un to attiecības.

Vēl vārds par manu toreizējo literarisko darbību. Redakcijas dzejoļus neievietoja. Personīgi iepazīties ar redaktoriem kautrējos. Ar 17 gadiem pavadīju kādu nakti kopā ar Zvārguļu Edvartu. Viņš brīnījās par manu lielo dzejoļu krājumu un lūdza noiet ar visiem pie viņa. Šķiroties uzspieda man „dzejnieka skūpstu" uz pieres. Es nenogāju pie viņa. Otrreiz bij līdzīgs gadījums: Es biju iesniedzis „Latv. biedrības teatrim" dramu „Nabadzības upuri". Duburs bij par manu jaunības darbu (patiesībā trešo četrcēlienu dramu) labās domās un bijis par uzvešanu, bet teatra komisijas vairākums noraidījis. Duburs bij ari ļoti glaimojoši par mani izteicies Blaumaņam un veco dramas rakstnieku

pat biedinājis no „jaunas zvaigznes". Blaumanis bij pārsteigts mani atrasdams taī pansionā, kur viņš piemetās pa „Ugunīs" mēģinājumu laiku (tur dzīvoja ari Skalbe). Viņš man atstāstīja Dubura vārdus, ka meklējis pat manu adresi, lūdza, lai dodot savus darbus viņam, viņš man izlīdzēšot ar aizrādījumiem. Es kautrējos izlietot šo laipnību. No maniem „pirmiem kuceniem" būtu vēl minami: „Indulis un Arija", operas teksts 5 cēlienos, tad divas dramas, kuŗas 1905. g. vasarā iesniedzu Ozoliņa direkcijai. Kā raudzījās uz tām teatra vadība, nezinu. Varbūt izšķirošs bij dramas „Nolaustās priedes" sabiedriskais vadmotivs. Jaunam teatrim nevarēju iesniegt, jo biju konfliktā ar Podnieku. Varbūt manai attīstībai un darbībai būtu bijis noteiktāks ceļš, ja kāds no šiem darbiem būtu toreiz parādījies uz skatuves. Pirmos ziedus vajadzēja upurēt. Dažus darbus uzglabājusi mana māte, bet krievu zaldāti sildījušies ar tiem kaŗa ziemā (it īpaši tiem patikušas vācu grāmatas zelta sējumos). Ir palikušas dažas dzejoļu burtnīcas (16./17. g.), dramatiski fragmenti, daži prozas gabaliņi, tagad spriežot: pa lielākai daļai konvencionelā stilā un naivi koncepcijā, daži turpretī ne bez savas oriģinalitates un drosmes.

Ārzemes lika manai garīgās dzīves izveidībai jaunu robežu. Sešpadsmit gadi, pavadīti emigracijā, būtu nogrupējami dažādās fāzēs, bet visumā ņemot, tie noslēdzas vienā posmā: tie mācēkļa un ceļinieka gadi.

1905. g. rudenī, pārgājis pie Tauroges kājām pār robežu, izvairījies Tilzitē ar mazu asprātību no vācu žandarma aresta, es devos lielu piedzīvojumu sajūtā uz Berlini. Tur pavadīju divas nedēļas pie

Viļuma Vēvera, kas toreiz apmeklēja dramatisko augstskolu. Vēvers bij mans vadonis pa Berlini, sākot ar teatriem, muzejiem, dažām literariskām jaunparādībām (mūs toreiz saistīja Vedekinds!) un beidzot ar pāris naktslokaliem. Man kabatā bij daži desmit rubļi un neraugoties uz visu ekonomiju, tie ātri sīka, tā kā Berline bij jāatstāj, jo Cīriķe bij mans ceļa mērķis. Šī pilsēta mani pievilka ar dīvainu spēku: tur bij universitate, lielākā Šveices pilsēta, augstu kalnu tuvums... Jau iepriekš man likās, ka tā centrs, kur atbalsojas Eiropas garīgās dzīves balsis. Es kaisu zināt, baudīt kulturu, attīstīties un izveidoties. Man vienmēr stāvēja acu priekšā Šekspirs. Ar citiem vārdiem: šolaiku rakstniekam jāzin daudz, daudz jāredz, daudz jāpiedzīvo. Vēlāk Ibsena, Tolstoja un Gotfr. Kellera studijas mani šaī uzskatā pastiprināja: rakstniekam jāsasniedz pašam sevī liela gatavība. Gandrīz ar tukšu kabatu atliku dažas lekcijas filosofiskā fakultatē. Un, kaut kauns to minēt, apmeklēju tautsaimnieciskās un dabas zinātniskās lekcijas „pa zaķi". Bet drīz ar' izbaudīju dzīves aso elpu: ar kāda drauga gādību saņēmu no Rīgas mazu sūtījumu, kas drīz vien izsika, kredīts bodē apstājās un biju tuvu izmisumam. Kad posts bij vislielāks, padoms vistuvāks: kādā rītā mani apmeklēja kāda ievērojama Maskavas profesora dēls, gribēdams papildināties vācu valodā. Otrā dienā viņš piesūtīja savu draugu un trešā kādu studentieni. Es biju glābts! Tā es dzīvoju un izglītojos trīs gadus, sagatavodams ārzemju studentus uz papildu eksameniem valodās un literaturas vēsturē. Tās deva man iespēju čakli apmeklēt teatri, koncertus, taisīt kalnu partijas, pirkt grāmatas u. t. t. Stundas un universitate mani at-

M. Šmidera BIBLIOTEKA RIGA

rāva no diezgan šaurās latv. emigrantu apkārtnes, veda personīgos sakaros ar cittautiešiem. Es tiecos dzīvi aptvert plašākos apjomos un tiešā pieredzējuma un piedzīvojuma ceļā. Šo kaislību apmierināju, studēdams un pieredzēdams.

Zemes, tautas un pilsētas. Tās mani padziļināja Eiropas, vēstures un cilvēces izpratnē. Kur būdiņas vietā cēla namu, ozolnīcas vietā templi, tur sākās augstāka kultura. Sādža rēķinājās ar tuvāko paaudzi, pilsēta ar gadu simteņiem. Es mīlu tautas, kuŗas varoņa slavu un uzvaru iemūžoja akmenī, kuŗas pielūdz akmeņa un krāsas sienas. Es mīlu pilsētas. Diemžēl, nevaru še uzskaitīt, kur visur esmu mielojies civilizacijas baudā. Izķeršu to svarīgāko.

Šveice mana otrā dzimtene: mīļa, saprotama, tuva, draudzīga. Esmu šad un tad aizceļojis, bijis tālu prom un atkal atgriezies uz Šveici, pie viņas noteiktiem, bieži noslēgtiem, bet taisniem un vienkāršiem ļaudīm. Esmu bijis šīs zemes ziemeļos un dienvidos, rītos un vakaros, bieži centros, esmu dzīvojis vācu, franču, italiešu un retoromaņu sabiedrībā. Šveices Atenas, Cīriķe, man sniegusi neaizmirstamas atziņas, Bernē esmu atradis sirsnīgus draugus, Žeņevā republikaņu lepnību un tradiciju nemitīgu tālākattīstību, Luganā latiņu rāsas dzīves daili, Davosā esmu atguvis veselību un zaudējis daļu no personīgas neatkarības, Recijas kalnos atradis vārdos neizpaustu varoņu garu un izturības sīkstumu.

Es mīlu Italiju: tur Florence mani pievelk kā mana senā dzimtpilsēta. Roma, turpretī, iedvēsa ārkārtēji traģisku iespaidu ar savu: sic transit gloria mundi! Mani valdzināja Pompeja. Turinā

es baudīju daiļāko rudeni un garšīgākos vīnus. Cik jūra ir daiļa, es visumā izjutu, uzturēdamies apm. mēnesi Nervī.

Es cienu Franciju: tā zeme — apaugļotāja ar viscilvēciskām idejām, tur cieņā skola un kultu cīņas. Parize atstāj uz cilvēku ari tad iespaidu, ja sēd tur istabā, pie aizklātiem logiem. Šerburga mani tuvināja dažu literarisku darbu izpratnei, Provansa mācīja sauli un Mistrálu cienīt, Marseļā biju trīs reizes. Monpeļjā guvu labus draugus un ieskatījos dienvidus franča dvēselē.

Amerikā pavadītie divi gadi ir kā baigs sapnis un tomēr patīkami atcerēties. Pirmais iespaids bij nospiedošs, tad darba rosībā iegrima dienas. Redaktora un sabiedriska darbība atsedza nepazītas dzīves lappuses, priekšlasījumu ceļojumi tuvināja ar pilsētām un kolonijām. Daži Čikagas iespaidi nolikti stāstā: „Kāds plašums!" („J. Dienas Lapā"). Smaga slimība okeana malā tuvināja manu es nebūtības un mūžības izjūtai.

Vācija un Anglija mani mazāk saistījušas. Totiesu jo vairāk šo zemju labais gars nācis pie manis ar saviem rakstniekiem un filosofiem, ar saviem labiem cilvēkiem. Azoru sala, San Miguele piepildīja bērnības romantiku par vulkaniskām salām, un Vīne iespiedās atmiņā kāda stipra piedzīvojuma dēļ.

Deviņus gadus esmu bijis saistīts pie universitatēm: Cīriķē klausījos filosofiju, literaturu vēstures, valodas, Parizes Sorbonā, diemžēl, tikai franču literariskās zinātnes spīdēkļus un Mākslas akademijā par mākslu. Monpeļjā pievērsos galvenām kārtām franču literaturas vēsturei (zem Gramona vadības ari folklorai un salīdzinošai filoloģijai),

Bernes universitatē studēju valsts zinātnes (rer. pol.) un tautsaimniecību.

Visi šie ceļojumi un studijas stipri saistīti ar personīgiem piedzīvojumiem, baltām un nebaltām dienām. Tieši no spalvas sāku eksistēt Amerikā, uzņemdamies redakciju (1910.). Apvainojies par to, ka dažas Rīgas redakcijas manus rakstus neizlieto, es Davosā dzīvodams piegriezos Šveices presei. Tur izdevu noveļu krājumu, rakstīju par literaturu, muziku, sportu, politiku, skices, dzejoļus un noveles. Cīriķē strādāju pie „Volksrecht'a", kā teatra un literaturas kritiķis, rakstīdams gadījumā ari citos laikrakstos un žurnalos. It īpaši še es guvu laba literaturas zinātāja slavu. Monpeljā apstākļi man atļāva nodoties vienīgi studijām. Bernē, starp citu, biju krievu telegrafa aģenturas vadītājs. Vairāk kā divus gadus nodarbojos kā korespondents par Italiju zviedru presē, rakstīdams gadījumā kādai italiešu un angļu lielai avizei, Šveices laikrakstiem, pāris vēstules „Socialdemokratam". Brīvo laiku pavadīju literariskai, psicholoģiskai un folkloristiskai pētniecībai un paša mākslinieciskam darbam.

Cilvēki. Ari satiksmē ar cilvēku no svara iespaida un piedzīvojuma intensitate. Ir daudzi tādi, ar kuŗiem esmu apēdis daudz sāls, un tomēr tie atmiņā tikpat kā izdzisuši, turpretī, ar citiem esmu pavadījis tikai dažas stundas, bet iespaids dziļš un paliekošs. Ari te būtu jāsāk ar bērnību, skolu, pirmo Rīgas posmu, bet atstāšu to vēlākiem laikiem. Ārzemēs esmu ticies ar klaidoņiem un augstāko aristokratiju.

No maniem skolotājiem mani it sevišķi valdzinājuši ar zinātni un personīgi: filosofijas vēsturnieks un atziņu teoretiķis Störrings. Man patika viņa

skaidrā doma, eksaktais stils, lietišķība un izvairīšanās no daiļrunības. Ne vienu lekciju, ne seminaru pie viņa nenokavēju. No literaturas vēsturniekiem patika Ermatingers (vācu, skandinaviešu un Šveices), Ernests Bové (franču), un Gošà (Gauchat) deva spīdošu ievadījumu italiešu literaturā. Vjané pavēra franču stila elementu noslēpumu priekškaru. Angļu literaturas vēsturnieki bij slikti lasītāji un personīgi nevaldzināja, bet es sajūsminājos par antropologu Martinu, vēsturnieku Oláru un valodnieku Gramonu. Arī kāds tautsaimnieks un tiesību filosofs mani stipri valdzināja.

Ar rakstniekiem, literatiem un žurnalistiem man bij dzīva satiksme, starp tiem visvairāk šveiciešu (biju Šveices rakstnieku biedrības biedris), tad vācu, franču, italiešu, angļu, amerikaņu, zviedru, krievu, grieķu, ungaru u. t. t. Īsa un sirsnīga draudzība man bij ar nelaiķi Otto Borngräberu (diemžēl, pie mums pavisam vēl nepazīstams), pēdējos pusotra gados satikos vai ikdienas ar Ed. Stilgebaueri, kaut gan viņa pēdējos darbus augsti necienu. Bernē satikos ar jaunībā tik ļoti dievināto Ģerartu Hauptmani, bet... laiks un piedzīvojumi atsvešinājuši. Būdams literariskās komit. loceklis, kuŗa to izrakstīja no Vācijas priekšlasījumam, mēs pie vīna glāzes izmainījām dažas nenozīmīgas frāzes. Zīmējoties uz latviešu literaturu, es ārzemēs varēju saprasties ar Masteri - Straujāni, Bērziņu - Ziemeli un Raini.

Starp revolucionariem es sanācu konfliktā ar Ļeņinu, oponēdams tam Parizē filosofiskos jautājumos. Šī stūrainā, cietā un asprātībās asā galva personīgā satiksmē mani maz imponēja. Filosofs Bogdanovs, kuŗa lekcijas Parizē es prezidēju, cēla

man vēlāk nepatikšanas. Es draudzējos ar Lunačarski un atceros ar baudu mūsu jūsmīgās sarunas par literaturu, filosofiju... Gaišā atmiņā man daudzi Vakareiropas sabiedriski darbinieki.

Kopš pāris gadiem mani sāka valdzināt jaunu reliģiozu ceļu gājējs, Die neue Schweiz autors, profesors L. Ragazs, viens no īpatnējakām Šveices personībām. Paliekošu iespaidu atstāja Parizes mācītājs, publicists, zinātnieks Vilfreds Monò (Monod). Pāris stundas ilgā saruna mani bij tā saviļņojusi, ka visu pēcpusdienu atrados sarunu varā, vaicādams sev, kur un kad esmu jau to visu dzirdējis. Vakarā man vēl bij saruna ar Annu Ķeniņa kundzi (kuŗa uzturējās tai pašā Parizes viesnīcā pie Panteona) par Latviju un naktī, manā istabā, kad sirēnu vaimanas uz ielām vēstīja par vācu aeroplanu ierašanos, mana romana „Lai nāk Tava valstība" vadmotivs un konspekts bija jau gatavs. Monò un kaŗa apstākļi bij manī atmodinājuši to ideoloģiju, kuŗa apņēma mani pirmā bērnībā un kuŗu biju galīgi piemirsis. Es atmetu utopiskā romana planu par Eiropas Savienoto valstju nodibināšanu un piegriezos pirmātnējākam.

Sievietes loma es-attīstībā nav tik vien svarīga, bet gadījumos dominējoša. Viņa ir ari vissubtilākā un visgŗūtāki pieejamā. Jau infantilais mātes - imago ir katra mākslinieka sievietības pamats. Sakarā ar to, notiek tālākie mīlas konflikti un meklējumi. Un es varu šeit sacīt, ka sieviete mani tuvinājusi cilvēka izpratnei, padziļinājusi mani jūtās un prātā, esmu mācījies caur viņu pazīt ne tik vien sievieti, bet ari pats sevi, svešas tautas un

kulturas, vīrieti un cilvēcību. Atsevišķas personas un dēkas nekrīt še svarā.

Dzimtenē. Pēdējos gados es degu tieksmēs atgriezties Latvijā. Es biju Latvijas atdzimšanas labad darbojies. Es sagaidīju darbu, pārliecībā, ka esmu vajadzīgs. Es tvīku pēc šīs zemes un ļaužu tvana, lai iegūtu jaunus spēkus un ierosinājumus, lai palīdzētu celt jauno kulturu. Es atsacījos no patīkamas nodarbošanās ārzemēs; man bij paša zemē paredzams piemērotāks darba lauks. Es atgriezos 1921. g. novembrī no dienvidus saules brīnuma krēslainā ziemas salā. Varbūt pārmaiņa ir klimata, ir apstākļu un kulturas ziņā bija par lielu un pēkšņu... Tam bij savas sekas, par kurām pagaidām klusēšu. No svara vēl atzīmēt, ka pāris cilvēku īsredzība man aizkrustoja nospraustās darbības ceļu. Varbūt pa daļai tas, varbūt citi apstākļi, varbūt dziļāka psichiska krīze noveda mani rezignacijā, kas sasniedza savu kulminaciju š. g. aprilī. Es biju tuvu Heinricha Kleista stāvoklam. Bet es esmu trīs reizes tieši nāvei acīs skatījies, to pārvarējis. Es pārciešu ari dziļo un sāpīgo krīzi. Es pavadu vasaru uz laukiem un staigāju pa laukiem un mežiem ar pārsietu sirdi. Rētas sadzīst, es atveseļojos.

Es atrodos jaunas dzīves sākumā. Līdzšinējais literariskais darbs ir tikai īss ievads. Lielais darbs vēl priekšā.

Nitaures Jaun-Zosuļos, augustā, 1922.

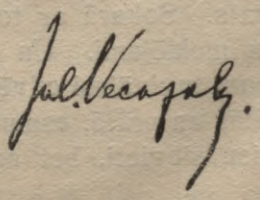

11. Kārlis Krūza

Dzīves velki.

1.

Esmu dzimis 6. aprilī (toreiz vēl jauno kalendaru nelietoja) 1884. gadā Jaun-Žvārdes (var teikt, ari Zvardes vai Zvārdes) Kalna-Sēleišos, kur mans tēvs Indriķis bij pie sava brāļa Jēkaba par kalpu. Stāsta, ka mans tēva tēva tēvs bijis Žvārdes Kreimos par saimnieku, bet vēlāk mājas zaudējis. Sēleišus, kuŗi atrodas pusceļā starp Jaun-Žvārdi, Ķērkliņu ezeru un Auces-Saldus lielceļu, atceros tikai no daudz vēlāka laika, jo tā paša gada Jurģos mani vecāki pārgājuši dzīvot uz Liel-Auces Beļu būdu Nr. 13, kur nodzīvoja astoņus gadus.

Beļu būdā pavadītie gadi ir gaišākais laiks manā mūžā. Maizes gan dažreiz pietrūka, bet visi nejēdzīgie notikumi cilvēku dzīvē tad man vēl likās kā pasaka. Reiz gan skrēju uz strautu slīcināties, bet šis gadījums neapēnoja manu bērnības prieku. Pavasari es priecājos par puķu ziediem pļavās, vasaru par spožo un silto sauli, rudeni par dzeltenajām lapām mežā, un ziemu par balto sniegu un ledus puķēm logā. No brūnām priežu mizām es izgriezu govis un zirgus, no zilās glūdas gatavoju kokus ar putnu ligzdām zaros, no sarkanā mālā dedzināju plītī pogas. Agri es sāku iet ganos, agri sāku lasīt, rakstīt un zīmēt. Pasaciņa par peles padomu bērniem man vēl prātā no ceturtā gada. Es mīlēju vientulību un labprāt izvairījos no svešiem cilvēkiem. Ar lielām mokām mani reiz ievilka

Brantu būdā, kur es dzirdēju, ka galdu var saukt ari par „tiš". Tēvs pastāvīgi gāja uz muižu darbā — dēļus zāģēt vai grāvjus rakt, vecākie brāļi un māsa dzīvoja citās mājās, tā ka Beļu būdā par mazākajiem bērniem bij nomodā tikai māte, allaž ilgodamās, kaut varētu ierīkoties, ka visiem būtu iespējams dzīvot kopā. Kad nebijām ganos, māte mums lika kartupeļus kasīt, zirņus un pupas laupīt, žagarus sacirst, vilnu kārst un dzijas spolītēs tīt. Pate viņ pastāvīgi adīja, vērpa un auda. Agri es sapratu, ka mātei grūti jāstrādā, un nekurnēju, ja ari man kāds darbs bij gadījies grūtāks.

2.

Ar prieku varu atcerēties ari savus garos ganu gadus un īso skolas laiku, lai gan laimīgais laiks pamazām aptumšojās un pār saulainajiem klajumiem sāka stiepties stipri tumšas ēnas. Ganos iet sāku jau Beļu būdā, kur mums bij ar citiem būdeniekiem kopīgas ganības, kas reizēm tālu jo tālu iestiepās Gal-Auces vai Čauvu sarga mežā, bet toreiz es vēl tikai pinos citiem pa kājām, bieži vien baidīdamies, ka neuzkāpju virsū kādam zaļganam zalktim, kuŗu minētajos mežos bij ļoti daudz. Īstu gana amatu man nācās iemācīties vēlāk, kad no Beļu būdas jau bijām pārgājuši dzīvot uz Reņģenieku Liepkalniem, kur cēlām jaunas mājas, lauzām celmus un jaunā līdumā, veldami velēnu pie velēnas, dzinām pirmās vagas. Ceļojums uz Liepkalniem bij pirmā lielā pārmaiņa manā dzīvē. Visu ceļu es nostaigāju kājām, baidīdamies, ka braucot varētu paiet nepamanīts un neizlasīts garām kāds ceļa stabiņš, uz kuŗiem bij tik daudz nedzirdētu, savādu vārdu, kas stāstīja

par nepazīstamām mājām un pirmo reizi tik redzami rādīja pasaules raibumu un plašumu.

Bet ari Liepkalnos mātes cerības nepiepildījās: darba bija gan daudz, bet maizes maz, un tā vienam vai otram gribot vai negribot vajadzēja meklēt patversmi citur. Biju patlaban desmit gadus vecs, kad kādu dienu ari man gluži negaidot gadījās dabūt pajumtu un pārtiku svešumā, lai gan avizes un grāmatas mani vairāk vilka uz svešām mājām, nekā balandas un biešu bačiņas. Svešās mājas, kur man patika nostaigāt savas ganu gaitas, bij Reņģes Katrīnas jeb Jaunā muiža. Svešajās mājās valdīja un rīkojās turīgi rentnieki; tur bij liela saime, daudz dažādu ēku, auglīgi lauki, prāvs lopu pulks un plašas ganības, kas gar baznīcu un kapiem aizstiepās pa mežu līdz pašam skolas namam. Mans saimnieks Neimanis bij stingrs, bet taisns vīrs. Savā saimniecībā viņš necieta nekādu nekārtību vai nolaidību, bet gudrā, gādīgā saimniece rūpējās, ka saime aizvien būtu krietni un kārtīgi paēdusi. Tāpat labi paēdušiem vajadzēja būt ari lopiem. Un svētdienu svinīgo sajūtu stiprināja nevien labais ēdiens, bet ari kārtīgi noturēti pātari.

Dzīdams lopus ganos, es maz nodarbojos ar nedarbiem, bet daudz lasīju, domāju, dziedāju un dzejoju. Dienas, kas bij jāpavada bez avizēm vai grāmatām, man likās kā pazudušas, kā pārāk pelēkas, putekļainas un nepilnīgas. Un negribot tās man lika sajust tādu kā slavenās skābuma ķērnes smaku, par ko biju lasījis „Skolas maizē". Bet turpat es biju lasījis ari vārdus: „Zelta putniņš saules staros, zelta putniņš mēness zaros, zelta putniņš šur un tur". Un es laikam jau sapratu, ka spožais zelta putniņš atrodams tikai grāmatās. Saimniekam

bij sakrāti kādi trīsdesmit gadagājumi vecu „Latviešu Avižu", kas kopā ar veciem kalendariem gulēja kuŗvjos un skapjos kādā neapdzīvotā istabā, kuŗā tikai goda drēbes glabājās. Šai istabā pa pusdienas laiku, kad visi gulēja, bieži vien nepamanīts ielīdu, un tā vecās avizes bij atradušas vienu jaunu lasītāju, no kuŗa kārajām acīm nepaglābās ne rinda. Un lielie kalendari labprāt parādīja ari vienu vai otru ievērojamu vīru. Tā es jau agri iepazinos ar Cimzi, Velmi, Zīslaku, Gŗāvīti un Brīvzemnieku, starp kuŗiem bij iespraudies ari kāds Manaseïns. Saimnieks abonēja „Tēviju", kuŗu izdeva un vadīja Čakste Jelgavā, un kuŗai katru nedēļu es gāju uz pagasta namu pakaļ. Ar lielu prieku es tad lasīju Mirbacha vēstules par Kurzemes hercogu Jēkabu un Annas Rūman apcerējumus par jaunāko franču rakstniecību. Par pazaudēto Tabago salu es pat apraudājos, it kā pats to būtu pazaudējis. Bet ar saviem gaŗajiem romaniem „Tēvija" taisījās mani ievilkt tādā kā baigā un savādā briesmu pasaulē, kuŗā labu laiku man lika uzturēties ari „Bālā grēfene" un citas drausmīgas grāmatas, kur bija tik daudz mocību, slepkavību un daždažādu citu negantību. Nevarēju ari saprast, kāpēc „Tēvijas" feļetonā vairs neparādās neviens dzejnieks.

Gaišāks gars mani apņēma, kad kādreiz laimējās izlasīt kādu mūsu pašu rakstnieka vai dzejnieka darbu. Bet tas notika reti, kaut gan gluži sveša mūsu dzeja man vairs nebij. Jau Beļu būdā „Skolas maize" mani bij mielojusi ar Rātmindera „Tēva klinģeŗiem", tā kā ilgi man vēl skanēja ausīs: „Kur tad Gusts? Nāc šurp, te tevim zelta krusts!" Jau Liepkalnos bij iemaldījušies, laikam no Žvārdes Arnikaišiem, daži „Austruma" gada-gājumi, kur es

M. Šneidera BIBLIOTĒKA RĪGA

atradu Doku Ata joku pilno tēlojumu „Mans dzīves rīts", Upīša neaizmirstamo stāstu par veco latviņu un Zeibota brīnišķīgo baladi „Jagaiļa gals", kas bij lasāma tik skaistā ritumā, ka ari pašam man gribējās kaut ko līdzīgu uzrakstīt. Kādu rudeni man nāca rokās „Mājas Viesa" literariskie pielikumi. Tur es atradu dažus Veidenbauma, Zvārguļa un Teodora dzejoļus, kas man tā iegulās atmiņā, ka vēl tagad tos neesmu aizmirsis. Beidzot pie mums parādījās ari „Latviešu Avizes". Un Pavasaru Jāņa vadībā tur tagad tika pie vārda ari Sudrabu Edžus, Janševskis, Līgotņu Jēkabs un Ludis Bērziņš, rādīdami, ka ari šinī laikrakstā ir patīkami labu dzeju lasīt. Bet par „Mājas Viesa Mēnešraksta" iznākšanu es varēju priecāties tikai „Tēvijas" sludinājumos.

Reizēm gadījās ari dažas gaišas grāmatas. Nevaru aizmirst, cik laimīgs es biju, kad lasīju Fr. Ad. tulkotās Krilova pasakas, ar kuŗām skolā mūs iepazīstināja krievu valodā, Šekspira „Sapni vasaras naktī", kuŗa jauko izdevumu padarīja vēl jaukāku tulkotāja Esenberģu Jāņa ģīmetne, un Augusta Deglava raibo romanu „Starp divām ugunīm". Ilgojos ari pēc Māteru Juŗa „Sadzīves viļņiem", bet vajadzēja apmierināties tikai ar kādu īsu aizrādījumu „Tēvijā" par šī darba jauno izdevumu. Par Māteru Juri man diezgan bieži stāstīja Jaunās muižas kurpnieks Neimanis, kuŗš bij ar šo apbrīnojamo cilvēku kādā bēdu brīdī iepazinies un iedraudzējies Jelgavā. Bet grāmatu trūkuma dēļ man vajadzēja lasīt ari dažādas sektantu lapiņas, baptistu brošuras un Spurģeona sprediķus.

Par pazīstamiem cilvēkiem, izņemot dažus, ganu laikā es domāju maz. Visvairāk man bija jā-

domā par Dievu, debesīm un mūžību. Es nevarēju izdomāt, kā Dieva radīts cilvēks var grēkot un ļaunus darbu darīt; kā radušies elles spēki, kas cilvēku kārdina, pievilt un ved mūžīgā pazušanā; un kas tā par mūžību, kuŗā būs nevien jaunas debesis, bet ari jauna grēcinieku moku vieta. Man bij grūti saprast, kā Visuvarētājs nav tomēr varējis pasauli radīt pēc sava prāta, lai gan gribējis cilvēku radīt pēc sava ģīmja un līdzības, bet jau pie Paradizes vārtiem ļāvis nostāties brāļa slepkavam ar asiņainu pagali rokās. Un lielā nesapražanā es biju, kad lasīdams bībeli redzēju, ko visu nepadara taisnie cilvēki, kas atraduši žēlastību Dieva acīs, kā Lats pēc Sodomas un Gomoras bojā iešanas kalnos. Es nevarēju izdomāt, kas bija tad, kad vēl nebija tā iesākuma, par kuŗu runāts pirmajā Mozus grāmatā, un kas būs pēc pastara dienas? Vai tiešām tad visi izredzētie gavilēs bez gala? Tā es mocījos ilgi, kamēr beidzot kādā dienā, kad netālu no baznīcas ganīju govis, man pēkšņi iešāvās prātā, ka Visuzinātājs jau pasaules pirmajā dienā zinājis, ka es kādreiz par viņu tā domāšu, ka es citādi nemaz nevaru domāt, un ka tāpēc visa mana domāšana veltīga. No tā laika domas par Dievu, mūžīgo dzīvošanu un mūžību mani vairs nava tā mocījušas.

Kamēr es vēl nebiju pats ar sevi skaidrībā, ilgas pēc atpestīšanas un debessmiera mani reizēm sagrāba ar tādu varu, ka es sāku lauka vidū dziedāt kādu garīgu dziesmu, — visbiežāki to, kuŗā tik bieži atkārtojas vārdi: „Pieņem mani, pieņem mani", — un tad varēju sākto dziesmu, dziedot atrazdams jaunus un jaunus vārdus, dziedāt stundām no vietas. Bet labprāt es dziedāju ari citas dziesmas: „Mēs aram un mēs sējam gan zemē

sēkliņu", „Iet, iet, iet jāiet uz citu tālu viet", „Lec, lec, lec, zirdziņ lēkšus tec", „Arvien, līdz dusi kapiņā, tu taisnīgs izturies", „Cietiet klus' ar man', jūs miesu prauli, nebrēciet, jūs brāļu, radu kauli", „Kādreiz kāds dārznieks bija, kam sirds bij bēdīga", „Kāds tēvs, kāds tēvs ir grūti pūlējies", „Krambambuli, to grēka zāli, ne savu mūžu nedzeŗiet", „Aplam bezkaunīgs lielmutis bij gaŗais Golijāts" u. t. t., kas bij nākušas vai nu no Reņģes skolas nama, vai kādām kaimiņu muižām. Tautas dziesmas vairs nebij parasts dziedāt, tā kā augot esmu dzirdējis tikai dažas. Bet ganos es negāju viens. Otra gana vietu pa lielākai daļai izpildīja kalpu sievas un meitas jeb kalpones. Viegla diena man bij, kad kādreiz ganos iznāca vecā Šulcene, kas ilgus gadus bij nodzīvojusi Remtē. Tai bij daudz dziesmu un šausmīgu spoku stāstu. Visas viņas dziesmas bij ārkārtīgi gaŗas. Man starp tām vislabāki patika strauji dziedātā „Puiš, seglo man to dūkano!" Kad visas dziesmas bij izdziedātas, tad es dzejoju. Ganos sadzejoju daudz fabulu un ari kādu gaŗu gabalu „Kā es mācījos par skroderi". Bet uzglabājušies no tām dienām man ir tikai divi dzejolīši — „Es neņemu to ļaunā" un „Šinīs laikos saiminiekam mājās dzīvot visai grūti".

Ziemu, kad visi lauki, visas pļavas un ganības pazuda sniegā, man vairs neatlika tik daudz laika ne nodoties domām, ne dziedāt, ne dzejot. Ziemu bij jāiet skolā. Uz skolu es gāju dažas ziemas no Liepkalniem, dažas no Katrīnas muižas. Iedams izvēlējos dažādus ceļus, kā kuŗu dienu labāki patika: gan pa iebrauktām pēdām gar Auna krogu, gan pa sniegu caur mežu, gan pa ledu pār sasalušām pļavām. Sevišķi skaisti bij iet mirdzošās sau-

les dienās pa baltiem kupenu kalniem, kuŗi jo augstu pacēlās Liepkalnu Gaŗajā kalnā un Jaunās muižas ganību kalnā pie baznīcas. Skolā pa nakti paliku reti. Tad vakarā gājām rotaļās un dzinām visādas nerātnības. Skolā man maz bij ko darīt, jo visas grāmatas, kuŗas tur mēdza šķirstīt, biju jau reižu reizēm pāršķirstījis mājās vai ganos, bet gaŗlaicīgi man tomēr nebij. Tās piecas ziemas, kas piederēja skolai, aizskrēja kā nemanītas. Par dzeju skolā daudz nerunāja, bet tomēr man liekas, ka vecajā skolas namā ir bijis tik daudz dzejas. Un es nezinu, kam par to lai pateicos. Vai jaunības jūtām, kuŗas es vēl nevarēju izteikt vārdos? Vai gaišajām gaitām, kas katru rītu no jauna pamodās dvēselē? Vai brīvajam laikam, kas netraucēja nodoties skaistiem nākotnes sapņiem? Vai biedriem un biedrenēm, kas man parādījuši tik daudz draudzības?

Skolas laikā man bij skaists un skaidri salasāms rokraksts. Par to nu man pastāvīgi vajadzēja savu skolas biedru grāmatās un uz burtnīču vākiem vārdus rakstīt. Daži pat vēlējās, lai es viņu vārdus uzdrukātu, jo ari ar drukāšanu es toreiz stipri vien nodarbojos [1]). Par vārdu rakstīšanu un drukāšanu aplaimotie man labprāt atnesa kādu grāmatu izlasīt. Un vecus kalendarus es tad lēti ieguvu par saviem. Tā man iekrājās prāva kalendaru kolekcija. Ar grāmatu krāšanu, protams, tik viegli negāja. Ari skolā nekāda grāmatu krājuma nebij. Vecajam Veismanim, manam pirmajam skolotājam, kādreiz bij piesūtīts liels Rīgas Latviešu Biedrības Zinību Komisijas Derīgu Grāmatu Apgādāšanas Nodaļas

---

[1]) Rakstīdams skolnieku vārdu, es jau toreiz ar «ia» un «ie» izmēģinājos.

prospekts. Tad ari viņš mums kādā jautrā brīdī, kad bij pārnācis no Auna krogus, ieteica abonēt un lasīt šīs gaŗās nodaļas grāmatas. Pats par grāmatām viņš rūpējās maz. Vairāk par grāmatām interesējās viņa askulants Brežinsku Vilis, kas Bauskas pilsētas skolā bij mācījies pazīt apbrīnojamo Krilova pasaku atdzejotāju Adamoviču un iedraudzējies ari ar jautro humoresku rakstītāju Ļūdēnu Jēkabu, kuŗa humoreskas mums pa vakariem labprāt lasīja priekšā. Derīgu Grāmatu Nodaļai, it īpaši viņas jaunības rakstiem, lielāku vērību piegrieza ari vecā Veismaņa pēcnācējs Rūvalds, kas bij nācis no Irlavas seminara, par kuŗu ari es jau kādā kalendarā biju lasījis.

Skolas dzīvē gadījās ari daži svinīgāki brīži. Tos vajadzēja pārdzīvot, kad dedzināja Ziemassvētku eglīti, bet vēl stiprākā mērā, kad negaidot uzbrauca virsū tautskolu inspektori Grāvītis un Adamovs no Tukuma un mācītājs Aleksanders Bernevics no Jaunpils. Inspektoru ierašanās vecajam Veismanim bija moku un drudža dienas. Tad viņa rokas drebēja kā apšu lapas vējā. Grāvītis, to redzēdams, sāka tūlit runāt latviski, bet Adamovam šī parādība, kā likās, neķērās nemaz pie sirds. Viņš prasīja, lai klasē runātu tikai krieviski. Man izgāja labi ar abiem inspektoriem. Grāvītis uzteica par labo lasīšanu un rēķināšanu, bet Adamovs prieciņāja, kad biju nodeklamējis un atstāstījis Krilova pasaku par pērtiķi un brillēm, ka pēc gada es jau varēšot labi runāt krieviski. Daudz labākas attiecības Veismanim bija ar mācītāju Bernevicu, kas pāris reizes gadā atbrauca pārliecināties, vai mēs pazīstam baušļus un bībelstāstus. Šinī lietā Veismanis visas cerības lika uz mani: gan jau mazais

K. zinās. Aleksanders Bernevics bija jauks, slaiki noaudzis cilvēks, veselu galvu garāks par citiem. Ar savu apbrīnojami smalko, cēlo un cienīgo izturēšanos, ar savu rāmo, bet skaidro un skaistiskanīgo valodu, ar savu parādīšanos vien viņš jau augstu pacēlās pār visiem citiem, kuŗu vidū man bij jādzīvo. Ka viņš nodarbojas ari ar dzeju, to es toreiz vēl nezināju. Jau no mazo bērnu „atlasīšanas" viņš mani bij ievērojis. No viņa es biju iemantojis pirmās grāmatas, kuŗas man vairs nevajadzēja atdot citiem. Un skolā es varēju lepoties, ka viņš nav mani aizmirsis, bet lai atbrauc kad atbraukdams — zin saukt mani vārdā. Un tā ari notika, ka pēc skolas beigšanas, kad no visiem pagastiem sabraucām Jaunpils mācītāja muižā, viņš man uzticēja rūpēties par kārtību mācībnieku mājā, kas visām citām skolām bij neparasts pārsteigums. Līdz Jaunpils mācītāja muižai es biju pastāvīgi pacēlies kā kādā kalnā, bet tālāk man vairs ceļa nebij.

3.

Vasara pēc iesvētīšanas pagāja ātri un raibi. Man vajadzēja strādāt dažādus darbus, gan parastus, gan neparastus, un reizēm bij jādomā ari par nākotni. No sākuma mājoju Liepkalnos, kur palīdzēju vecos celmus lauzt, raku jaunus grāvjus un labprāt piedalījos pie siena savākšanas. Siena plaušana jau no mazām dienām man likusies par visdzejiskāko darbu vasarā. Vēlāk piestājos pie namdaŗa Eichholca un labu laiku nostrādāju pie jaunas kūts celšanas Lūsos un kādas vecas muižas kalpu dzīvojamās mājas atjaunošanas Čakšos. Visos es ātri ievingrinājos, strādādams aizmirsu visas rūpes, bet vaļas brīžos nezināju kur dēties. Domā-

dams par nākotni, cēlu dažādas gaisa pilis, bet līdz ko atvēru acis un palūkojos visapkārt, visas tās sabruka pelnos. Tiku tikām es pārcilāju visu, kas vien man varētu rādīt un pašķirt ceļu, savā prātā pieminēdams gan turīgo tēva brāli Sēleišos, kuŗam nebija neviena bērna, par kuŗa skološanu vajadzētu rūpēties, gan kādu attālu radinieku Ķīsi, kas kādreiz, labu laiku atpakaļ, bij aizņēmies no mana tēva, kad tas vēl bijis Žvārdes muižā par kalpu, kādus četrdesmit vai piecdesmit rubļus, pazuzdams pēc tam uz visiem laikiem Rīgā, gan citus radus un draugus, kuŗiem netrūka savas rocības un liekas kapeikas pie rokas, gan savu mācītāju Bernevicu, kuŗš vienīgais, kā man tovasar likās, būtu varējis saprast, kādi darbi un nodomi mani nākotnē gaida, bet beidzot tomēr man vajadzēja nākt pie pārliecības un atziņas, ka neviens mani nesaprot, ka visā pasaulē nav neviena, kam es varētu atklāt savus slepenos sapņus.

Sapņodams savos vaļas brīžos tik savādus sapņus, reizēm, pašam negribot, es biju jau sācis spert stipri smieklīgus soļus. Es biju lasījis vai dzirdējis, ka aptiekās par dārgu naudu pērk zemes vēžus. Rakdams Cūku purvā grāvi, es biju atradis kādu zemes vēzi. Ka tas tiešām zemes vēzis, to man rādīja kāds vecs kalendars ar bildēm. Ieliku dārgo atradumu kādā cigāru kastē ar stikla vāku un nesu uz Auces aptieku pārdot. Biju lasījis, ka apgaismoti vīri palīdz mazturīgiem, bet centīgiem jaunekļiem tikt pie izglītības, un aizrakstīju „Mājas Viesa Mēnešraksta" redaktoram Zālītim nesakarīgu vēstuli, kuŗā laikam rakstīju, lai viņš man palīdz kļūt kādā skolā. Zālītis man laipni atbildēja, dodams padomu mācīties, ka lai vai galva kūp, bet

viņa atbildi es saņēmu par vēlu, kad biju jau aizbraucis pasaulē. Biju dzirdējis, ka par nodrukātiem darbiem laikraksti maksā arī honoraru. Varbūt, ka tas mani pamudināja sūtīt savus ganu dienu nedarbus uz visām pusēm, lai gan par viņu vērtību arī pats vēl nebiju drošs. Un tā manus sūtījumus vajadzēja saņemt — gan „Latviešu Avizēm" un Landsberga lielajam kalendaram Jelgavā, gan „Austrumam" Maskavā, gan „Mājas Viesa Mēnešrakstam" un „Adolfa Allunāna Zobgala Kalendaram" Rīgā. Un visi aplaimotie laikam būtu varējuši atbildēt ar Pavasaru Jāņa vārdiem, ka mani pantiņi vēl nav nekāda dzeja.

Bet dzeja cilvēka dzīvē tomēr nav bez nozīmes. Gada sākumā biju pierunājis savu brāli Jāni abonēt „Austrumu" („Mēnešrakstu" slepus pasūtīju tikai uz rudens pusi). Savu pārsteidzīgo soli viņš laikam daudz nenožēloja, jo par Zeiboltu Jēkaba „Ūdens burbuļiem" un tanīs tēloto Mārci Meimuru mums visiem bij liels prieks. Par to mēs reizēm smējāmies līdz asarām. Bet „Austrumā" bij arī sludinājums par A. Putniņa grafisko mākslu mācības iestādi Stukmaņos. Sākām runāt, ka man vajadzētu izmācīties fotografēt. Liku izsūtīt prospektu. Vajadzēja simts rubļu. Bet es pa vasaru biju sakrājis tikai kādus piecpasmit, no kuriem „Mēnešraksts" bij apēdis jau trīs. Aizrakstīju Putniņam, ka esmu mazturīgs, un saņēmu atbildi, ka jāaizbrauc aprunāties personīgi. Zināju, ka Stukmaņu miests ir Vidzemes otrā malā pie Daugavas, un braucu caur Jelgavu un Rīgu uz Stukmaņiem, aprunāties. Māte pa to laiku bij apņēmusies apciemot savu māsu Grietu, kuŗa kalpoja Žvārdes muižā, un tāpēc reti mūs varēja apmeklēt. Viss sagadījās tik savādi, ka

pēc pāris nedēļām es jau varēju raisīties vaļā no Reņģeniekiem un traukties tālumā.

Uz Stukmaņiem braucu mācīties fotografēt, bet visas manas domas piederēja dzejai. Jau braukdams aprunāties, es Rīgā biju nopircis Zvārguļu Edvarda dzejoļu krājumu „Grēcinieka sirds", kuŗu nu lasīju katru dienu. Un D. Zeltiņa apgādībā patlaban bij iznācis „Vispārīgais Zobgala Kalendars 1901. gadam", kuŗā Zeltiņš bij ievietojis ari divus manus dzejolīšus, par ko dabūju brīveksemplaru. Savu dzejnieka vārdu biju jau ganos iedams izgudrojis, pārcilādams alfabetiskā kārtībā gandrīz vai visus latviešu lietu vārdus. Lai gan savus niekus biju sūtījis Adolfam Allunānam, tomēr prieks par to, ka redzēju tos nodrukātus, mani karsēja un dedzināja kā karsta straume. Jelgavā vajadzēja kādu dienu uzkavēties. Bija jāaiznes Pavasaru Jānim uz Zaļo ielu pēdējo mīklu uzminējumi un jāapjautājas, vai ari Stukmaņos kāds abonē un lasa „Latviešu Avizes". Mīklas bij uzminētas pareizi, bet domāt par abonentiem un lasītājiem bij ekspedicijas darīšana. Man liekās, ka pirmais latviešu dzejnieks, ko es redzu, par manu apciemojumu ir drusku saīdzis. Pavasaru Jānis bij piemiedzis acis un runāja tā, itkā es viņu būtu nelaikā iztraucējis. Braucu tālāk. Rīgā nopirku divas jaunas grāmatas: Blaumaņa un Niedras „Ceļa malā" un Zvārguļu Edvarda „Jaunais gadusimtenis". Aizbraucis līdz Stukmaņiem, abas grāmatas jau zināju no galvas.

Mans principals Putniņš patlaban bij uzcēlis no raibām Daugavas radzēm jaunu māju. Mēs nu bijām viņas pirmie iemītnieki. Dzīvojām, kā pratām. Ūdeni vajadzēja nest no drenažas Daugavas krastā. Pa dienu strādājām glāžu mājā, uzņem-

dami, attīstīdami, kopēdami un retušēdami, bet vakarā vārījām tēju un lasījām Knuta Hamsuna „Viktoriju", jo Putniņš abonēja „Dienas Lapu" un pārveda no Rīgas ari „Mājas Viesa Mēnešrakstu". Kad literariskajā pielikumā ieraudzījām kādu dzejoli, tad ari to izlasījām un kopīgi apspriedām, strīdēdāmies, vai jaunie dzejnieki Skalbe un Kārlis Jākobsons kaut ko sasniegs, vai nē. Par tiem laikrakstiem, kuŗus biju visvairāk lasījis Reņģeniekos, Stukmaņos neviens nedomāja. Biju cerējis, ka dabūšu tos izlasīt Steikmaņa grāmatu veikalā, bet manas cerības bij veltīgas, jo veikalā nebij nekādas kārtības. Kaut kā gan dabūju rokā divus romanus — Mātera „Sadzīves viļņus" un Niedras „Līduma dūmos". Pēdējo lasīdams, pārdzīvoju savādi-uztraucošu sajūsmu.

Runājām ari par citām lietām. Dabūju zināt, ka Stukmaņi pieder pie Kokneses draudzes, kur par mācītāju ir Gothilfs Hillners, kas šad un tad notur dievkalpošanu ari Stukmaņu stikla fabrikas skolā, kuŗu pa logu varējām redzēt. Man likās zīmīgi, ka no Jaunpils draudzes esmu atbraucis uz Kokneses draudzi. Zīmīgi tāpēc, ka abām šīm draudzēm bij sakars ar literaturu. Bernevics bij nesen ievēlēts par Latviešu draugu biedrības Kurzemes direktoru, bet Hillners par Vidzemes direktoru. Abiem tā tad bij jāapspriež latviešu rakstniecība un dzeja. Ari Hillnera ģīmetni jau Zīslaka kalendarā biju redzējis. Tiklīdz pienāca ziņa, ka Stukmaņos notiks dievkalpošana, gāju uz stikla fabrikas skolu klausīties, kā Hillners spredikō. Bet Hillnera vietā sāka spredikōt jauns slaids cilvēks ar gaišiem matiem un dzeltēnu bārdu, raudzīdāmies caur savu pansneju kaut kur tālumā. Un vārdi

plūda kā vēsi-sērīgi viļņi pār runātāja lūpām, gremdēdami ari klausītāju sirdis kā neizprotamos skumju plūdos. Un runātāja skatiens man likās kā pazīstams: tā varēja raudzīties tikai sērīgo ceļinieka dziesmu sarakstītājs — Andrievs Niedra. Bet savādi: vēlēšanās ar viņu satikties man nebij. Vai es sajutu, ka Niedra neredz citus cilvēkus, bet var šūpoties tikai savas sajūsmas straumēs?

Vai ari es nebiju ceļinieks, kam nav kur iet no svešuma? Par mācīšanu Putniņam bij samaksāts, bet cik ilgi vairs pietiks pārtikas. Biju sarakstījis daudz dzejoļu, bet tie man nekā vēl neienesa. Citādi būtu, ja rastos kāds apgādātājs. Un es rakstīju Zeltiņam, vai viņš nevarētu manus dzejoļus izdot, bet no atbildes dabūju zināt, ka dzejoļus tik maz lasa, ka nav nemaz vērts izdot. Lai pārdotu 1000 eksemplarus, vajagot gaidīt vismaz desmit gadus. Rakstīju par to pašu lietu Zvārgulim, bet ari viņš man nekādu padomu nezināja dot. Ar Zvārguli iepazinos kādā „Ausēkļa" jautājumu vakarā, kad viņš deklamēja savu „Sievas galva" un Plūdoņa „Rekviemu". „Mans vārds Treimans," viņš teica, un beidzot apņēmās manus dzejoļus izlasīt. Patlaban bij iznācis ari viņa Zobgala Kalendars. Savus dzejoļus sāku sūtīt „Dienas Lapai", bet atbildes vēstulniekā bij vēl stipri ironiskas.

Tuvojās ilgi gaidītā gadu-simteņu maiņa. Un jo tuvāk tā nāca, jo vairāk es manīju, ka ari mūsu mierīgajā dzīvē jānotiek lielām pārmaiņām. Mans principals sāka gatavoties uz savām kāzām, un tā pa Ziemassvētkiem es varēju aizbraukt uz savu dzimteni. Ceļā biju nodomājis aiziet pie Zvārgulu Edvarda un dzirdēt noteiktu spriedumu par saviem dzejoļiem. No Liepkalniem jaunākais brālis mani

aizveda uz skolas namu, kur dedzināja svētku eglīti. Veco draugu gan vairs skolā nebij, bet es redzēju, ka ari citi skolas biedri nav mani aizmirsuši. Sevišķi priecīga par manu parādīšanos bija jautrā Ina F., laba aktrise un deklamētāja. Bet mājās man nebij miera, un pēc Ziemassvētkiem es braucu atkal atpakaļ uz Stukmaņiem. Zvārgulis par maniem dzejoļiem nodeva ļoti skarbu spriedumu, kas mani galīgi satrieca. Bet Stukmaņos mani gaidīja jauks pārsteigums. Putniņš jau bij aizbraucis uz Koknesi, bet negaidot ieradās viņa brālis no Vec-Bebru Brencēniem un pavēstīja, ka ari man jābrauc viņam līdzi uz Brencēniem, kur notikšot kāzas. Viņa gan esot no Kokneses Ūzēniem, bet kāzas norunājuši svinēt Brencēnos. Bija jauks brauciens pa klusiem ziemas ceļiem. Kāzu namā nonācām vēlu vakarā. No rīta pa sarmotiem ceļiem braucām uz Kokneses baznīcu. Un pēc salaulāšanas atkal atpakaļ uz Brencēniem. Kāzu viesu vidū bija daudz dzīvu un interesantu cilvēku, kas izteica jaunas un drošas domas un smējās par veciem aizspriedumiem, tā kā radās pat ideja sarīkot kaut ko līdzīgu jautājumu izskaidrošanas vakaram, kuŗus „Ausēklis" bija padarījis tik populārus Rīgā. Ari es gribēju izrādīt savu mākslu, un nu pirmo reizi plašākas publikas priekšā parādījos kā deklamētājs, ar lielu sajūsmu nodeklamēdams Zvārguļa „Jauno gadu-simteni". Tā kā jaunais simtenis pašlaik bija jau pie vārtiem, tad tas man likās īsti vietā. Un tā viens otrs jau sāka mani uzskatīt par jaunu dzejnieku. Kad kāzas bij nosvinētas un jautrie viesi izklīduši, mana principala un viņa kundzes tuvākie piederīgie tika sagaidīti ari pie mums Pļaviņās. Starp gaidītājiem savādā kārtā biju nokļuvis ari es, jo kundzes jau-

nākā māsa, pašapzinīgā ģimnaziste M., bij nemanot atstājusi manā dvēselē dziļu un neizdzēšamu iespaidu.

Un tā tas nu turpinājās, — iespaids sekoja iespaidam. Vispirms man vajadzēja ar Zvārguļa sakrātā „Dzejas pūra" palīdzību kaut cik sakarīgi iepazīties ar mūsu liriskās dzejas attīstību. Patīkamo ekskursiju papildināja Kaudzītes Matīsa „Smaidu un asaru jeb dzejnieku labdienu" otrais izdevums. Daudz dziļas dzejas atradu Valda „Sirdsdomās", pie kam kundze man pastāstīja, ka Valdis kādu laiku bijis ari Koknesē par skolotāja palīgu, tā kā dažs labs vēl viņu tur pieminot. Bet vēl stiprāku iespaidu atstāja drūmais Veidenbaums, ko vietām pārspēja vēl drūmākais krievu dzejnieks Nadsons, kuŗu dzejas man katrā ziņā vajadzēja izlasīt. Un kad pienāca „Mēnešraksts", tad bij ko runāt par Poruka, Aspazijas, Raiņa un Blaumaņa jaunākajiem darbiem. Un atkal es dabūju zināt, ka ari Blaumanis kādreiz dzīvojis Koknesē, un vēl tagad bieži ierodoties Koknesē, braukdams no Ērgļiem uz Rīgu. Un Rainis kā jaunstrāvnieku vadonis esot izsūtīts uz Uralu kalnu apgabalu, kur viņu šad un tad apciemojot Aspazija. Ari citi jaunstrāvnieki esot izsūtīti nometināšanā un uz Rīgu vairs nedrīkstot atgriezties. Poruks gan politiskās lietās nejaucoties. Tāpat Blaumanis. Bet par politiskajiem jautājumiem tad dažkārt izcēlās ilgas un karstas debates.

Pamazām nostiprinājās ari mans stāvoklis dzejā. Teodors Zeiferts, kuŗam biju aizsūtījis dažus dzejoļus, atrakstīja no Olaines, ka dažos manos dzejoļos esot jau kaut kas padziļš, izteikdams pārliecību, ka mēģinoties tālāk, beidzot ari — tiks kas,

piekodinādams, lai neatlaižos, un novēlēdams daudz sekmju. Zvārgulis nožēloja, ka bijis pret mani paskarbs, un kādā vēstulē izteica sirsnīgu prieku, ka šai īsajā laikā es esot gājis tik ļoti uz priekšu, piekodinādams tikai, lai neko neaizņemoties no citiem, tad lieta iešot. Bet es taču biju tik pilns citu sāpju, citu ciešanu un dzejas! Jau gada sākumā es zināju, ka rudeni mani sacerējumi būs lasāmi gandrīz vai visos Zobgala kalendaros, bet nebija vairs jāgaida ne līdz rudenim, kad manas dažas rindas jau sāka parādīties jaunajā dienas laikrakstā „Vārds". Tikai mans dzejnieka vārds „Vārda" dzejas pārbaudītājam bij licies nedzejisks, un tā no Vēsmiņu Kārļa bij palikuši tikai divi burti. Nezinu, kas to bij izdarījis — Duburs vai Dravnieks. Bet ari Pavasaru Jānim Jelgavā bij apnicis manus sūtījumus papīru kurvī sviest, un tā mani dzejoļi sāka parādīties ari „Latviešu Avizēs". Tikai „Dienas Lapa" vēl kādu laiku kavējās.

Kādu svētdienu pašā pavasara plaukumā devāmies visi uz Koknesi, kur Rīgas biedrības „Austrums" un „Rota" bij izbraukušas zaļumos. Kavējoties Pērses jaukajā lejā, netālu no ūdenskrituma tur man parādīja jauno rakstnieku Viktoru Eglīti, par kura pirmajiem stāstiem jau daudz bijām runājuši. Viņš sēdēja Pērses piekrastē zem kādas egles zaļajiem zariem un izskatījās ļoti skaists. Vēlāk Stukmaņos viņš mūs pāris reizes ari apciemoja. Runādams viņš pastāvīgi izteica tādus paradoksus un lietoja, sēdēdams pie klavierēm, tik apbrīnojamus salīdzinājumus, ka es savā nevarībā kaktā vien rāvos. Es biju pārliecināts, ka mani viņš varētu tikai izsmiet, bet kādreiz, kad bij izrunājies par Zvārguļa zirga smiekliem, viņš diezgan

nopietni piezīmēja, ka jau no izskata vien varot pazīt, ka ari es esot dzejnieks. Bet Eglīts nebij vienīgais, kas mūs Stukmaņos apciemoja. Attis Ķeniņš bij sācis sastādīt jauku „Jaunības Literaturu". Steidzos ari viņam ko piesūtīt. Ķeniņš atrakstīja nevien man pašam, bet reizē ar to bij rakstījis ari savam draugam Kleinberģim, kuŗš toreiz strādāja Stukmaņos, ka pie fotografa Putniņa aug kāds jaums dzejnieks, kuŗu vajadzētu labi rūpīgi skolot un audzināt. Kleinberģis tad ari tādā nolūkā kādu dienu ieradās Putniņa namā. Bet savu prasību pēc maniem jaunākajiem dzejoļiem viņš darīja zināmu tik kategoriskā veidā, ka no viņa audzināšanas es tomēr laimīgi izvairījos. Es zināju, ka man vēl jāaug, bet īsto ceļu, pa kuŗu iet, domāju atrast pats, ja vien laiks man atļaus nodoties dzejai.

Bet laiks bija gājis tik ātri, — mans mācības gads jau tuvojās beigām. Un es sāku domāt, ko gan esmu iemantojis Stukmaņos. Es varēju uzņemt diezgan glītus uzņēmumus; es mācēju rīkoties ar aparatu, platēm un dažādiem papīriem; pratu attīstīt, retušēt un darīt visu citu, ko pieklājīga bilde prasa, bet tomēr pēkšņi es apķēros, ka visu šo laiku esmu vairāk piederējis dzejai un sapņiem, nekā tiešajam uzdevumam, kuŗa dēļ biju braucis tik tāļu ceļu. Ko nu darīt, kad būs jāatstāj kailie Daugavas krasti? Drūmi-vienmuļīgā viļņu šņākšana nesolīja neko jautru un patīkamu. Skaistās dienas Daugavas krastos bij pagājušas.

4.

Bija jau dziļa ziema, kad ierados Rīgā. Dabūt darbu pie Rīgas fotografiem nebij iespējams. Tie pa

lielākai daļai iztika paši ar saviem mācekļiem. Bet tad atsaucīgais Atis Ķeniņš, kuŗa dzīvoklī, Slokas ielā 4, manos jaunākajos dzejoļos noklausījās nevien viņa kundze ar mazo Litiņu, bet ari daži viesi: jaunais, nepielūdzami stingrais kritiķis Vilis Dērmanis un lielais līriķis Plūdons, kuŗa slavenajam «Rekviemam», vismaz formas ziņā, es biju kādu dzejoli par Daugavas viļņu šņākšanu pakaļdarinājis, lai gan bārienu par to no slavenā parauga autora nedabūju, — ja, Ķeniņš kādu dienu, kad pārrunājām par manām izredzēm nākotnē, deva padomu, lai palieku pagaidām par kolportieri un palīdzu izplatīt tautā labas grāmatas. Naudas man nebij, bet Ķeniņš apņēmās grāmatu tirgotājiem galvot, ka var man uzticēt grāmatas uz nomaksu. Rīgā tad ari izraudzījāmies Zeltiņu, Pēteri Bērziņu un Derīgu Grāmatu Nodaļu, Jelgavā Neimani, un Cēsīs Ozolu. Nopirku diezgan prāvu čemodanu un gatavojos ceļā. Derīgu Grāmatu Nodaļā par grāmatu pārzinātāju bija sirsnīgirūpīgais Jēkabs Iniņbergs (dzejnieks Bangaitis), kas man deva daudz draudzīgu padomu.

Uzņemdams plecos smago kolportiera nastu, es gribēju sasniegt divus mērķus pa vienu ceļu: izplatīt labas grāmatas un iepazīties ar dzejniekiem, kas dzīvo uz laukiem. Atcerējos pat Sudrabu Edžu, lai gan šaubījos, vai līdz Gramzdai varēšu aizstaigāt gar Daugavas krastiem. Un ejot apmeklēt Purapuķi Aizkrauklē un Mālberģi Jaun-Sērenē vai Secē pie Staburaga. Gaišā decembŗa dienā aizbraucu pa dzelzsceļu līdz Ogrei, netāļu no Ogres upes pie kādiem labsirdīgiem vecīšiem paliku pa nakti, izlasīdams tiem priekšā Ķeniņa apcerējumu par Krišjāni Valdemāru, un tad sāku doties gar Daugavu uz augšu, atrazdamies pēc patikšanas, gan vienā, gan

otrā Daugavas krastā. Ceļi un lauki bij apsniguši, mājas pazudušas sniegā. Gāju ilgi, kamēr tikai Rembates muižā laikam atradu pirmos grāmatu mīlētājus. Kad tuvojos Aizkraukles Ignātiem, sniegs bij tā sasalis, ka varēju iet taisni pa laukiem. Ignātos naktsmājas dabūju ar lielu lūgšanu. Purapuķi nekur nemanīju. Ari samniece ātri pazuda. No rīta gribēju par naktsmājām atstāt kaut ko vērtīgāku, izņēmu no savas nastas Zvārguļa Zobgala Kalendaru un gāju uz otru galu meklēt saimnieci. Otrā galā ieraudzīju gultā kādu bālu cilvēku ar tumšiem matiem. Tas laikam bij Purapuķe. Tuvāki iet nedrīkstēju. Parādījās saimniece. Un es redzēju, ka saimniecei nepatīk, ka esmu te ienācis, un gāju tūlīt projām. Vakarā Ignātos biju uzrakstījis skumju pilnu dzejoli «Ceļa galā». No otra nodoma, apmeklēt Mālberģi, pēc nemīlīgās nakts Ignātos nolēmu atteikties.

Iedams tāļāk, kādu gabalu iegriezos aiz Aiviekstas Latgalē, bet tā kā tur neviens skolotājs negribēja saprast latviski un latgalieši grāmatas nemācēja lasīt, tad no nodoma, apmest līkumu ap Lubānas ezeru, vajadzēja atteikties un dotiess atkal uz Vidzemes pusi. Ērgļos, kur nonācu ļoti noguris, Kārlis Skalbe mani noguldināja savā gultā, lai es dabūtu drusku atpūsties, bet Blaumaņa brālis dažiem skolniekiem, kas gribēja nopirkt kādas grāmatiņas, aizdeva pat naudu. Piebalgā tik labi negāja. Draudzes skolā kāds skolotājs, laikam Sliede, man paskaidroja, ka viņiem jau pašiem esot plaša bibliotēka. Ka Piebalgā patlaban aug ari jauni rakstnieki, to es vēl nezināju, bet pie Kaudzītēm bij pārāk tāļu ko iet, jo no Piebalgas biju nodomājis steigties uz Cēsīm. Otrs gājiens mani aizveda Olainē, kur pie Zeiferta paslaik bij atbraucis ciemā Sauliets. Viņi lasīja manus

dzejoļus, apjautājās par vecumu un izglītību un sprieda, ka no manis laikam tomēr iznākšot dzejnieks, jo manos dzejoļos esot diezgan daudz patiesas sirsnības. Visvairāk runāja Zeiferts. Saulīets bij kluss, bet ari viņš izteica dažus līdzjūtīgus vārdus. Un dažus dzejoļus Zeiferts apsolījās ievietot «Jaunā Ražā». No Olaines mans ceļojums nogriezās uz Iecavas pusi, bet tas bij mans tukšākais un bēdīgākais gājiens. Kāds skolotājs pat uzkliedza, ka viņiem skolā jāmācoties, un tāpēc grāmatas lasīt neesot laika. Papildinājis Jelgavā pie Neimaņa savu krājumu, devos uz Dobeles pusi. Dr. A. Bīlensteinu, zināms, nebiju nodomājis traucēt. No šī ceļojuma man atmiņā kāds dārzs, kas bij pilns neganti ķērcošu vārnu, un Dobeles krogus nežēlīgi saltā istaba, kur uz kāda sola drebēju visu nakti, kā drudzī. Un kā drudzī es gāju tāļāk, apstaigādams gan Kurzemi, gan Vidzemi. Bikstos biju pie Fr. Hunchena, kas runāja par saviem dzejoļiem, Jaunpilī satiku dažus paziņas no iesvētīšanas dienām, Lestenes kalpu mājās iegāju kādā istabā, kur ne elpu nevarēja atvilkt, Džūkstes skolā gribēju palikt pie dzejnieka Luda Bērziņa brāļa Roberta pa nakti, bet kalpone skarbi noteica, ka skolotāja kungs aizgājis uz Džūksti un tik drīz nepārnākšot. Daudz laipnāki tiku saņemts Džūkstes Lancinieku skolā, kur man pretīm iznāca garš cilvēks ar tumšu bārdu. Viņš mani ieveda savā istabā un nolika priekšā glāzi tējas. Un istabā pie sienas mirdzēja Juŗa Neikena vārdi: «Vai tavs mūžs kam lieti der...» Un kad es dzēru silto tēju, Ansis Lerchis-Puškaitis pēkšņi iejautājās, vai es nerakstot ari dzejoļus. Kādreiz pie viņa esot iegājis Ķeniņš, un viņš tūlīt noteicis, ka spirgtais jaunekliš būs dzejnieks. Parādīju viņam «Jaunības Literaturā» savu dzejoli

«Ziemas vakars». Lerchis-Puškaitis to izlasīja un sāka runāt par manu salikteni «ugunsliesmiņās». Viņš domājot, ka abus vārdus varot rakstīt ari atsevišķi.

Jau martā laiks palika manāmi siltāks, un aprīļa pirmajās dienās, kad es gāju atkal pa Vidzemi, iestājās īsts atkušņa laiks. Galīgi nomocījies, brizdams pa sniegu un dubļiem, sasniedzu Cēsis un uzmeklēju kādu viesnīcu. Izmirkušās galošas, kas tikko vairs turējās kājās, izsviedu pa viesnīcas logu sētā, un zināju, ka tāļāk vairs neiešu. Otrā dienā braucu uz Rīgu, nokārtoju pa daļai savus rēķinus, lai gan daļa grāmatu palika čemodanā guļot, sadabūju kādu lētu objektivu, nopirku stativu un plates un sajutu no jauna prieku fotografēt. Visu vasaru pavadīju Liepkalnos, izdarīdams savā apkārtnē vienu otru uzņēmumu, kas man tomēr nekādu labumu neatnesa, jo mans objektivs ļāva attīstīt tikai ļoti neskaidrus negativus. Liepkalnos uz istabas augšas pie mazā lodziņa visu vasaru daudz dzejoju, it kā gribēdams parādīt, ka mans īstais darba lauks ir tikai dzeja. Labākos dzejoļus, ar kuŗiem pats biju kaut cik apmierināts, laiku pa laikam piesūtīju laikrakstiem. Bet sūtīdams es jau vairāk domāju par personu, kas manus dzejoļus saņems, nekā par laikrakstu, kuŗā tiem jāparādās atklātībā. Mani sūtījumi gāja — Lejas-Krūmiņam uz Rīgu, Teodoram Zeifertam uz Olaini, Veismanim uz Jelgavu, Zvārgulim uz Cēsīm un Blaumanim uz Pēterburgu. Starp redaktoriem lielāko uzmanību man līdz šim bij parādījis «Vārda» literariskās nodaļas vadītājs Lejas-Krūmiņš. Viņš pat reiz izteicās, ka apmierinātos «Vārdā» tikai ar diviem dzejniekiem — mani un Zvārguli, bet esot tomēr jālaiž ari citi pie vārda. Bet Lejas-Krūmiņa

sirsnība mani nevien iepriecināja, bet reizām ari nospieda, jo es daudz ko gribēju attaisnot, ko viņš stingri nosodīja. Rudolfs Blaumanis pret maniem dzejoļiem izturējās atturīgāki, lai gan jau februarī bij atrakstījis diezgan laipnu vēstuli, ka es jau sākot pārvārēt grūtumus, kuŗus dzejniekam atskaņu lietošana uzliek, beidzot jautādams, kāpēc es saya vārda vietā lietojot citu, jo mans paša vārds esot daudz dzejiskāks. Bet Zvārgulis vasarā rakstīja, ka viņa «Burtniekam» gribot negribot jāapstājas, jo trūkstot derīgu manuskriptu.

Oktobŗa beigās biju atkal Rīgā, un tagad nu iesākās raibas dienas. Kādu mēnesi nostrādāju fotografa Cielavas darbnīcā Aleksandra ielā, netāļu no Aleksandra vārtiem. Bet tad viņš apprecējās un cita palīga tam vairs nevajadzēja. Ap to pašu laiku noklausījos «Auseklī», kopā ar Iniņbergu, Jāni Jankavu un dižiem citiem paziņām, advokata Kreicberga tautsaimniecības kursu. «Auseklī» gribēju izmēģināties ari par aktieri, bet tā kā pirmajā vakarā, kad ierados uz mēģinājumu, suflieris Pēterdēls nebija atnācis, tad Zeltmatis mani iesēdināja suflieŗa kastē, un no tās es vairs netiku laukā, — aktieŗi ar citiem suflieŗiem vairs negribēja apmierināties. No «Ausekļa» aktieŗiem atceros: Vili Zemīti, kas ļoti patiesi un dzīvi tēloja Blaumaņa Mantrausi, viņa kluso kundzi, varonīgo Reinholdu Veicu, runīgo Ŗobertu Holmani, mierīgo Paulu Lazdiņ, un reizēm ari citus, kuŗu vārdi man jau aizmirsušies. Bet vislielāko uzmanību man piegrieza Lauma Laver un Vilma Celmkaln, kuŗām kā vēlāk izrādījās, bij sakars ar nelegalajām organizacijām. Tomēr pirmās proklamacijas kādā decembŗa vakarā es dabūju lasīt Jēkaba ielā 8, kur Kārlis Žvīgurs, ar kuŗu biju iepazīnies stacijā pie

M. Šneidera BIBLIOTĒKA RIGA

laikrakstu un grāmatu galda, bij kopā ar Vilh. Ķ-šteinu atvēris pastkaršu veikalu, ko vēlāk pārcēla uz Kārļa ielu. Žvīgurs piederēja pie Rīgas Latviešu teatŗa koristiem. Draugu vidū viņš labprāt mēdza stāstīt par teatŗa aizkulisu dzīvi, atklādams reizām tādus sīkumus, ka mana sajūsma par skatuves mākslu stiprā mērā mazinājās. Sēdēdams suflieŗa kastē un katrā izrādē vienādā mērā pārdzīvodams visas tēlojamās lomas, es ieguvu pārliecību, ka uz skatuves varētu vienlīdzīgi labi tēlot daždažādus tīpus, bet uzstāties man izdevās tikai reiz «Cerības» biedrībā, kur tēloju Jāni «Vecajā pilskungā». Žurnalists Gruzīts manu uzstāšanos bij pat atzīmējis «Dienas Lapā».

«Dienas Lapā» man vēl nebij izdevies savu stāvokli nodrošināt, bet kad mācītājs Rozens gatavojās izdot «Apskatu», tad Janševskis, kad kādreiz nejauši gadījāmies reizā Freija grāmatu veikalā, uzaicināja mani par jaunā žurnala līdzstrādnieku, pieprasīdams visā drīzumā kādus dzejoļus. Un tā nu notika, ka mans dzejolis «Reibu sapņos» varēja parādīties jau «Apskata» parauga numurā. Šis niecīgais gadījums man darīja diezgan lielu prieku. Līdz šim es pats biju visiem bāzies virsū, bet tagad mani jau aicināja, kas rādīja, ka neesmu tomēr gluži bez nozīmes. To pašu rādīja ari tas, ka ar mani labprāt sagājās vai visi jaunie dzejnieki, kas gadījās Rīgā: Merīnijs, Jūlijs Dievkociņš, A. Baltpurviņš, Ed. Cālītis, Andrievs Kalniņš, Apsesdēls, Kārlis Jākobsons un Jānis Akuraters. Merīnijs man lasīja priekšā savas ritumā rakstītās dramas, Jūlijs Dievkociņš savus jaunākos dzejoļus, un tāpat Kārlis Jākobsons. Pie Jūlija Dievkociņa notika tādi kā literariski vakari, pie kuŗiem bez manis, Akuratera,

Andrieva Kalniņa un Baltpurviņa, ņēma dalību ari Jūlijs Vecozols, kas bija jau pazīstams aktieris, jaunais muzikas māceklis Jānis Zālīts, students Jānis Beitans, kas vadīja kādu korīti, un dažas ģimnāzistes, starp kuŗām atradās ari mana paziņa no Pļaviņām. Šinīs vakaros es visai droši vēl neuzstājos, lai gan nolasīju kādu apcerējumu par Goŗkija jauno lugu «Dibenā». Daudz drošāks es sajutos kā deklamators, jo visus deklamējamos dzejoļus zināju no galvas. Tikai pirmo reizu «Auseklī» uzstājoties ar Blaumaņa «Veco dziesmu», vietām bij jāņem palīgā grāmata.

Jaukdamies pa biedrībām, ātri vien sapratu, ka aiz atklātās dzīves slēpjas kāda cita, par ko atklāti nav iespējams runāt. Jānis Asars un Dermanis gan prata savos priekšlasījumos un runās izteikt ari slepeno domu, bet varēja jau nojaust, ka jaunajam spēkam jāatrod citur izeja. Nejauši dabūju uzaicinājumu ierasties nelegālā pulciņa «Uz priekšu» sapulcē. Tādu pašu uzaicinājumu bij dabūjis ari Jānis Jankavs. Kad iegājām dzīvoklī, kur sapulcei vajadzēja notikt, mums iznāca pretīm cilvēks ar tumšu seju un dedzīgām acīm. Biju to redzējis «Ausekļa» jautājumu vakaros pie biļešu kases. Tas bija revolucionars Alberts Traubergs. Kad mēs atbildējām, ka gribam cīnīties pret patvaldību, viņš mūs veda tāļāk. Starp revolucionariem, kuŗus tur ieraudzīju, viens otrs man bij jau pazīstams. Tā students Roberts Bīriņš, kuŗš bieži uzstājās «Ausekļa» jautājumu vakaros, Laumas Laver paziņa Eduards Veiss, ko sauca ari par Baltiņu, un daži citi. Tā sākās mana darbība revolucionaru pulciņā «Uz priekšu». Pulciņā patlaban notika karstas pārrunas un strīdi par atdalīšanos no «orga-

nizacijas», kuŗas organs ārzemēs bij Roziņa rediģētais «Socialdemokrats», bet dedzīgākie darbinieki Rīgā — Luters, Buševics, Dermanis un Ozols. Rainis, Jansons un Stučka vēl uzturējās tāļumā. Beidzot nolēmām stāties sakarā ar Socialdemokratu savienību, kas ārzemēs izdeva «Proletarieti». Paši sākām izdot «Uz priekšu». Mūsu slavenākie trimdinieki bij Dr. M. Valters (Andrējs Papārde) un E. Rolavs. Kāda strādnieka bērēs vajadzēja sarīkot lielu demonstraciju ar runām un sarkaniem karogiem Pleskodales kapos. Demonstracija izdevās lieliski, kaut gan visas nodomātās runas nevarēja noturēt, jo pie kapiem jau parādījās policija. Fabrikās bij jārīko streiki unn baznīcās vajadzēja kaisīt proklamacijas. No bīstamākajām vietām tomēr tiku pasargāts, jo mani, kā Alberts Traubergs runāja, jau visur pazīstot. Mana dzeja sāka pieņemt stipri sārtu nokrāsu. Marta beigās sarakstīju dzejoli «Jaunībai», kas starp jaunā nemiera nesējiem atrada lielu piekrišanu. Bet ap to pašu laiku sacerēju ciklu «Kūpošas drupas», kuŗā izteicās mani personīgie pārdzīvojumi.

Ap Zinību Komisijas Vasaras sapulču laiku atgriezās Rīgā Rainis. Pēc sapulcēm bij jābrauc uz Majoriem, kur Rainim par godu tika sarīkots vakars, kuŗā varēja piedalīties tikai lielā trimdinieka tuvākie cienītāji. Vakarā deklamēja Aspazija un Rudolfs Blaumanis. Rainis tikai parādījās uz skatuves, bet ar savu parādīšanos vien radīja neaprakstāmu sajūsmu. No rīta, kad reizā ar Kārli Jākobsonu atstājām biedrību, mums iznāca sadursme ar kādu policistu, kas laida darbā pat savu zobenu. Pēc šīm lielās sajūsmas dienām ar Raiņa «Tālajām noskaņām» rokās aizbraucu uz Stukmaņiem, kur

pastiprināju dažas agrāko uzņēmumu plates, daudz dzejoju un sarakstīju plašu apcerējumu par mūsu jaunāko dzeju, kuŗu vēlāk nolasīju «Auseklī». Savā apcerējumā, kuŗam liku par motto Gorkija vārdus: «Ir daudz dažādu domu pasaulē, bet ir ari tādas, kas dvēseli dedzina» — aplūkoju visus dzejniekus, kas vien pāris pēdējos gados bij parādījušies atklātībā, jo spilgtā gaismā nostādīdams jaunos nemiera un vētras vēstnešus — Jūliju Dievkociņu, Kārli Skalbi, Jāni Akurateru, Andrēju Papārdi un Raini, pēdējam tomēr ierādīdams pirmo vietu mūsu dzejnieku draudzē. Un liela laime bij lidot šo vētras vēstnešu vidū.

Kad rudeni parādījos no jauna Rīgā, savus labākos draugus vairs nesastapu. Jūlijs Dievkociņš jau pavasara sākumā bij nācis pie pārliecības, ka no rakstniecības vien Rīgā nav iespējams dzīvot, un kādā jaukā rītā izbrauca ar velosipedu pa Jāņa vārtiem. Tagad viņš uzturējās Cēsīs, kur cerēja saklaušināt kādu skolotāja vietu uz laukiem. Bet Rīgā vairs nebij neviena, kas jaunos sapņotājus pulcētu pa vakariem kopā. Andrievu Kalniņu, vislielāko militarisma noliedzēju, noņēma zaldātos un aizsūtīja no «Sarkanajiem spīķeŗiem» uz Varšavu. Tur viņš nīka un mocījās kā kādā cietumā, veltīgi raudzīdamies pēc izejas. Un Akuraters bij sarunājies ar Dermani, ka jābrauc uz Maskavu studēt tieslietas. Palicis viens, bieži uzstājos mūsu pulciņa un ari citos izrīkojumos ar deklamacijām, saplūzdams kopā ar klausītājiem tādā sajūsmā, ka piedevu skaits reizēm pat sniedzās līdz piecpadsmit. Sāku ari sastādīt savu pirmo dzejoļu krājumu C e ļ - m a l a s z i e d i, kuŗu Žvīgurs un Ekšteins apņēmās izdot. Ņedzēdami, kādu piekrišanu biju ieguvis,

viņi ari rūpējās, lai kādu vakaru sarīkotu man par labu. Šis vakars, kuŗā ieradās ari Aspazija un Rainis, kuŗa dzejas es visvairāk deklamēju, tad ari notika krievu Семейное Собраніе telpās, Marijas ielā 8.

Bet nejauši es atradu jaunus draugus, kas man visu salto ziemu padarīja tik siltu un gaišu. Lauma Laver kādā izrīkojumā mani iepazīstināja ar vienkārši sirsnīgajām Dreifogeļu meitām (tā revolucionaru āprindās viņas sauca), kas dzīvoja Āgenskalnā, Bišu ielā 13, kur viņu vecākiem piederēja nams. Un tur nu es biju allaž gaidīts viesis. Kad nekur vairs nebij kur iet, gāju uz gaišo Āgenskalnu, kur visām ielām un ieliņām bij tik jauki vārdi. Nekur es vēl nebiju sajuties kā mājās. Tagad šī sajūta mani apņēma kā mīļām, glāstošām rokām. Daudz mēs runājām par pagājušām dienām un pārdzīvotām jūtām . Un brīnums: par visu te varētu runāt, it kā nekas nebūtu slēpjams un sargājams no skaudīgām acīm. Līdz šim es biju klīdis kā svešumā; te viss ap mani bij tik gādīgi-mājīgs. Un vārda dienā mani sirsnīgi sveicināja — Ženija, Austra, Lilija, Marija, Irma, puikas un visi. Marta beigās es Lilijai dziedāju savas «Pavasara dziesmas», it kā pateikdamies par gaišajiem logiem, gaišajām istabām, gaišo dārzu un gaišajām sirdīm. Bet revolucijas tuvums jau bija manāms visās malās.

5.

Maija beigās Skalbe man rakstīja, lai braucu uz Ērgļiem pie Pēteŗa Blau'a par palīgu, bet Akuraters atbrauca no Maskavas un aizveda mani uz Koknesi, kur Atradzes dārzā, kādus simts soļus no Pērses tilta, ar sava mātes brāļa, Kokneses uŗadņika Pētera Spulģa palīdzību bij atradis jauku va-

sarnīcu. Mums bij kāds savāds nodoms — ierīkot Pērses vai Daugavas krastā slepenu tipografiju, kur varētu netraucēti iespiest žurnalu «Uz priekšu» un proklamacijas, bet kamēr Edvards Traubergs, kam lietu vajadzēja vadīt, nebij vēl atbraucis, mēs varējām izdarīt ceļojumu uz Akuratera tēva mājām, Dignajas Beitaniem, netāļu no Biržu baznīcas. No mūsu nodoma tomēr nekas neiznāca, jo Traubergs bij atzinis, ka uz laukiem, kur katra savāda kustība tiek ievērota, ar tipografiju var ātrāk radīt aizdomas un iekrist, nekā Rīgā. Atradzē ar Akurateru daudz strādājām. Viņš dzejoja savu poemu «Uz saules kalnu», bet es sarakstīju «Zemgaliešu Kalendaram», ko izdeva P. Pilliņš Torņakalnā, apskatu par jaunāko latviešu rakstniecību un jau junijā ari kādus trīs stāstus — «Meža pļavās», diezgan garo gabalu «Miers» un alegoriju «Melnā siena».

Bet darba dienām vajadzēja mainīties ar maziem ceļojumiem un izbraukumiem. Jau Rīgā, satikdamies ar Skalbes draudzeni Lizeti Erdman, bijām norunājuši, ka jūnija beigās vai jūlija pirmajās dienās, ja vien laiks uzturēsies jauks, mēs ieradīsimies Vec-Bebru Beiteļos pie viņas ģimnazijas biedrenes Paulas Kļaviņ, kur viņa būs jau priekšā, un tad dosimies uz Ērgļu skolu pie Kārļa Skalbes, kuram ziemu bij laimējies uzrakstīt skaistas sajūsmas pilnu pasaku «Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties». Gājiens tomēr nenoritēja tik jauki un gludi, kā bijām gaidījuši. Skalbes Ziemeļmeita, kā mēs Lizeti Erdman šad un tad savā starpā saucām, nebij varējusi mūs Beiteļos sagaidīt, bet aizgājusi uz Ērgļiem viena. Ceļā gan Akuraters stāstīja jautrus nostāstus par Iršu kolonistiem, ar kuŗiem bij iepazi-

nies, mācīdams kādu gadu viņu bērnus, bet Ērgļu skolā mēs dabūjām zināt, ka Skalbe priekš kādas stundas — kopā ar Antonu Austriņu, Jāni Bērziņu un savu Rīgas viešņu — aizbraucis uz Piebalgas pusi. Gājām uz Braķiem pie Rudolfa Blaumaņa. Rudolfs Blaumanis smīnēja vien, priecādamies, ka nu varēs no sirds izrunāties par dzeju un dzīvi, kā ari dot mums dažu derīgu pamācību. Bet nebijām Brakos vēl ne krietni kājas atpūtinājuši, kad pagalmā parādījās ziņnesis ar svarīgu paziņojumu, ka Ērgļu uŗadņiks mums dzenot pēdas, jo atradis uz ceļa proklamaciju paku un jau paguvis saklaušināt, ka divi sveši cilvēki gar krogu aizgājuši, aprakstīdams ari mūsu uzvalku krāsu. Proklamaciju paku, protams, bij pazaudējuši jautrie ceļotāji uz Piebalgu, bet mēs tomēr palikām domīgi, kaut gan bijām nodomājuši Rudolfa labsirdību un laipnību izmantot pilnā mērā. Negribēdami celt aizdomas, ka Brakos tiek pieturētas šaubīgas personas, jau mijkrēslī manījāmies no pagalma laukā, ar žēlu skatu noraudzīdamies uz Pakšēnu ezeru lejā, ar kuŗu nu vairs neatlika laika iedraudzēties tuvāk. Vienīgais apmierinājums, atvadoties no Blaumaņa, mums bija tas, ka viņš apsolījās visā drīzumā mūs apmeklēt Atradzē. Un nebija ari par ļaunu, ka esam izsprukuši no Ērgļu uŗadņika uzraudzības. Bija jauka nakts, kuŗu izdzēsa vēl jaukāks rīts. Un šinī pašā rītā, kad pie Stapuļa, kāpjot kalnā, mēs sveicinājām sauli, Bādenveilerā bij miris Antons Čechovs, par kuŗa «Ķiršu dārzu» bijām tik daudz domājuši un runājuši, — par Čechova «Ķiršu dārzu» un Blaumaņa «Indrāņiem».

Kādu nedēļu vēlāk Blaumanis ieradās Atradzē. Likās, ka viņš ir ļoti apmierināts, ka var ar mums

kopā apstaigāt Pērses un Daugavas krastus. Biju atkal uzrakstījis divus tēlojumus — «Ilgas dziesma» un «Vakars». Un tā ka Akurateram šie tēlojumi bij patikuši, tad vajadzēja nolasīt ari Blaumanim priekšā. Blaumanis priecājās, ka manos darbos sākot ieskanēties kāda svaigāka stīga. Līdzšim es esot tikai tādus vītušus ziedus čabinājis. Tas zīmējās uz maniem dzejoļiem, jo Celmalas ziedos viņš bij atradis tikai kādus piecus sešus īstus dzejoļus. Pēc dažām dienām, kad biju pārrakstījis ari stāstiņus «Dzejnieks» un «Nespēks», braucām uz Rīgu un Jelgavu, kur mēs ar Akurateru gribējām apgādāt ar jauniem darbiem gandrīz vai visu žurnalu un laikrakstu redaktorus, izņemot Niedru Cēsīs, no kuŗa ari es jau biju atraisījies, tā ka par viņa vienīgo dzejnieku bij palicis Plūdons. Un Jākobsons Rīgā bija jau ari izdibinājis īsto iemeslu, kapēc Plūdons tik pēkšņi pieķēries «Austrumam»: Niedra viņam maksājot desmit kapeikas par rindiņu. Rīgā mums piebiedrojās Skalbe, un tad visi četri braucām uz Jelgavu pie «Vērotāja» redaktora Veismaņa. Veismanis tik daudz dzejnieku vienā laikā laikam vēl nekad savā redakcijā nebij redzējis. Viņš, kā man likās, bij atmetis savu parasto kluso kautrīgumu, diezgan daudz runāja, pasmējās pat reizēm, un droši izteica savas domas un uzskatus. Man viņš, piemēram, taisīja pārmetumus, ka no maniem dzejoļiem, kuŗi citādi esot labi, par daudz bāžot galvu ārā tendence, kāpēc maz varēšot izlietot. Bet izlietoja tomēr gandrīz visus. Blaumanis iesila un solīja «Vērotājam» uzrakstīt tēlojumu virkni par latviešu dzejniekiem, kādus trīs — par Kārli Skalbi, Kārli Jākobsonu un Pēteri Blau'u — jau turpat uz vietas demonstrē-

dams. Par mani Blaumanis šaubījās, vai esot vēl vērts ar dzejnieka lauriem kārdināt. Bet viņa šaubās jau slēpās neizsakami laipns smaids. Kad ceļā es ierunājos, ka savu «Vakaru» nodošu Veismanim, tad viņš to, laipni smaidīdams, man izņēma no rokām un labāk paturēja priekš «Varavīksnes», sava nodomātā dzejas darbu krājuma, kuŗu tam Gulbis Pēterburgā bij apņēmies izdot. Visu ceļu Blaumanis bij apbrīnojami asprātīgs, gaišs un runīgs. Daudz runājām par dzeju un revolucionaro kustibu, no kuŗas tumšajām šausmām Blaumanis mūs gribēja pasargāt, lai gan pats patlaban bij sarakstījis spēcīgu satiru par Ķomnorusku, varas un varmācības tumšo valsti. Daudz interesantu sīkumu Blaumanis mums pastāstīja ari par savu agrāk dievināto draugu Andrievu, rādīdams, ko visu it viegli spēj izdarīt šis — «šeptnieks absolūtis». «Vērotājam» atstāju savu «Ilgas dziesmu», bet pārējos manuskriptus izdalīju Rīgā — Pilliņam Torņakalnā, Zālīša kundzei «Mēnešrakstā» un Lejas-Krūmiņam «Apskatā». Skalbe kļuva domīgs un palika Rīgā, tā tad uz Atradzi atbraucām tikai trīs. Šinī ceļojumā biju iemantojis pirmo draugu veco rakstnieku vidū.

Blaumanis nebij mūsu vienīgais viesis Atradzē, un tā nebija vienīgā reiza, kur mēs viņu redzējām savā vasarnīcā. Kādā gaišā dienā atbrauca no Rīgas Attis Ķēniņš ar kundzi. Apstaigājām Pērses krāšņos krastus, pārcēlāmies par Daugavu un aizgājām līdz pašam Staburagam. Ceļā ar veco Boķi, kas ceļmalā strādāja, izrunājāmies par Mālberģi. Gribējām ar Ķēniņu gandrīz aiziet uz Skultēm, kur Mālberģis pie savas sievas radiem dzīvoja, bet negaidot pienāca vakars, un Ķēniņiem nebij laika ilgāki uzkavēties. Jūlija beigās atbrauca Līgotņu Jēkabs

ar Antonu Birkertu. Līgotnis bija tik priecīgs, ka gāja vai palēkdamies, bet Birkerts bārstīja jautras anekdotes. Vakarā lasījām viņiem priekšā savus jaunākos dzejoļus. Līgotnis patlaban vāca manuskriptus «Rīta skaņu» otram krājumam un sajūsmināts stāstīja, ka tam būšot trīs apcerējumi — par Plūdoni, Doku Ati un latviešu dramu — un «beletristiski gabali» no Teodora, Zeltmata, Ķeniņa, Aspazijas, Zvārguļa, Raiņa, mums abiem, Birznieka-Upīša un daudz citiem, piezīmēdams, ka ar savām «Rīta dziesmām» es esot gājis ļoti uz priekšu. Otrā rītā viņi abi aizgāja uz Ērgļiem pie Blaumaņa. Pie Trauberga māsas Ellas kādu laiku viesojās Amalija Daudes jaunkundze, kuŗai savā laikā Reitmaņu Andrējs bij dāvinājis dzejoļu krājumu «Ideala laimē». Un pie Akuratera dažas nedēļas uzkavējās viņa mazā Helene, sagatavodamās iestāties Luda Bērziņa skolā Jēkabmiestā. No Jēkabmiesta, kur bijām uz Lejas-Krūmiņa vadīto «Indrānu» izrādi, pie mums ieradās vesels bars viesu, kas ienesa mūsu vasarnīcā un Pērses krastos daudz smieklu un dziesmu. Vienu no viešņām, Martu Poriet, man pat vajadzēja vēlāk apdzejot. Apkārtnes iedzīvotāji mums palika sveši. Bijām tikai reiz ar Traubergu Bebŗu jautājumu vakarā, kur es nolasīju savu apcerējumu par jaunāko latviešu dzeju, pēc kam Brencenos pie Putniņiem palikām pa nakti, un pāris reizes ar Akurateru aizgājām uz Ūzēniem. Viens pats augusta beigās es aizstaigāju uz Stukmaņiem, pie kam atgriezdamies pārnesu visiem dzejniekiem, ari Skalbem, kas bij atbraucis no Rīgas, sarkanas neļķes. Būtu izdarījis ari dažus tālākus ceļojumus, bet nebij ceļanaudas. Tā Iniņbergs aicināja, lai braucu

viņam līdzi uz Talsu apriņķi, kādas 18 verstes aiz Tukuma, bet šis brauciens nenotika.

Pienāca brīnišķī jauks rudenis. Trauberģi aizbrauca uz Rīgu, bet viņu atstātās istabas ieņēma Skalbe un Austriņš. Pie pirmā kādu brīdi ciemojās ari Zete. Rudens bij tik jauks, ka visu zeptembri mēs varējām staigāt pa saules apmirdzētiem ceļiem. Ar Pērses un Daugavas krastiem iepazināmies visos sīkumos. Vērojām krāsu krāšņumu mežos, laukos un katra koka lapās. Bieži vien jautājām: «Kur tagad mūsu gleznotāji?» Bijām brīnišķīgas dzejas pilni, bet paši dzejojām maz. Dzeju sajutām katrā vārdā, katrā kustībā un solī. Dažreiz aizgājām tāļu, un tad tikai apķērāmies, ka jau pienācis vakars. Dažreiz ļāvām lieliskai jautrībai un humoram vaļu, nežēlodami ne sevi, ne citus. Vairāk vienkāršos vārdos, bet reizām ari pantos. Tādi panti vislabāk padevās Antonam Austriņam. Par mani viņš bij sacerējis apbrīnojami asprātīgu, bet ari drusku nekautrīgu satiru, kas iesākās ar vārdiem: «Brauc, Lilij, šurp un atstāj putekļaino Rīgu». Daudz neizsmeļamas vielas jokiem un jautrībai mums sagādāja Kokneses palīga skolotājs Brazovskis, Austriņa skolas biedrs no Pēterburgas laikiem, ar savu lielo medus kāri. Par to dabūja zināt ari Blaumanis un mūsu jautrību vēl pavairoja ar kādu neaizmirstamu vēstuli, kuŗa man personīgi tomēr tik patīkama nebij, jo Blaumanis man deva padomu mest dzejošanu pie malas un nolikt kādu eksāmeniņu. Mums bij pašiem sava šķiņķa ticība, un Atradzes miesnieks Krauklis, ar kuŗu pēc Skalbes un Austriņa atbraukšanas bijām stājušies kārtīgā sakarā, mūs mieloja labi. Un kad vēlā rudenī, atstājuši gaišo vasarnīcu Atradzes dārzā, mēs gājām pa dzelzceļa stigu uz

staciju, tad sirmais sargs noņēma savu cepuri un zemu jo zemu mums paklanījās. Nesaprotu, kāpēc šinī gaišajā vasarā mani reizām pārņēma neizsakāms nāves drūmums.

Ziema bij salta un stingra, lai gan pamirdzēja ari pa siltākam staram. Smagi sajutu savu vientulību un ilgi mocījos ar domām, ka vajadzētu atraisīties no visiem cilvēkiem, bet mūžīgo vientulību tomēr nevarēju panest. Kaut cik sasilu un nācu sajūsmā, uzstādamies ar deklamacijām, sevišķi Valda «Jūŗas dziesmām», bet ari deklamējot vairs nevarēju galīgi aizmirsties, jo tādu pat piekrišanu sāka iemantot ari Jānis Gulbis ar savām skaļajām frāzēm. Rīgā sāka parādīties ari citas sejas, kas atstāja simpatiskāku iespaidu: jaunais kritiķis Arturs Bērziņš, jaunais dzejnieks Kārlis Strāls, kas bij atbraucis atvaļinājumā no Ostrovas, jaunais gleznotājs Jānis Jaunsudrabiņš. Diezgan interesanti gāja Kārļa Jākobsona dzīvoklī, Augustes ielā pie Grīziņkalna, kur bij jauno rakstnieku un gleznotāju satikšanās vieta. Un ja kādam nebij citur piemešanās, tas varēja tur palikt ari ilgāki. Pat Zvārgulis tur kādreiz bij iemaldījies. Bet Agenskalns bij palicis tukšs: Bišu ielā jau dzīvoja sveši cilvēki. Kad iznāca «Zemgaliešu Kalendars», Andrējs Upīts par Niedras nokritizēšanu mani stingri norāja, bet manu pretrakstu Puriņu Klāvs «Baltijas Vēstnesī» neuzņēma. Par visu šo lietu visvairāk nobijies bij «Zemgaliešu Kalendara» izdevējs Pilliņš. Pie Akuratera kādā vakarā iepazinos ar Falliju, bet viņš man atstāja ļoti lepna, ledaina un nepieejama cilvēka iespaidu. Austriņš aizbrauca uz Dundagu, kur Ģipkas skolā pie jūŗas bij dabūjis vietu. Kādu laiku, ilgodamies pēc dienvidiem, pie viņa uzturējās ari Skalbe.

Ziemassvētkus pavadīju pie Akuratera vecākiem Beitānos. Bija klusi, mierīgi un gaiši svētki. Visi meži ap Beitaniem ziedēja sarmā. Bet Jaungada dienā bijām Jēkabmiestā, kur izpildījām svarīgus uzdevumus: izrādījām Bjernsona «Cimdu», dziedājām korī un deklamējām. «Cimdā» mēs tēlojām galvenās lomas: es ārstu Nordanu, Akuraters — Alpu. Pēc izrādes veco un jauno Jēkabmiesta draugu vidū valdīja neaprakstāma jautrība, reizām pieņemdama stipri revolucionāru nokrāsu. Atgriezdamies uz Rīgu, brīdi uzkavējos Stukmaņos pie Putniņa. «Un tad,» kā kādā dzejolī raksta Kārlis Jākobsons, «nāca sarkanās dienas ar svina pelēkām kurpēm un aizveda Hadesa lejā . . .» Kā lai aizmirst tos ledaini-skaudros šāvienus pie dzelzstilta... Nakti tie man vairs neļāva gulēt, un es aizbraucu uz Liepkalniem, kur trīs dienas nogulēju karsonī. Bet Austriņš, kuŗam ari bij gadījies būt Rīgā un iet gājiena priekšgalā, tika smagi ievainots un aizvests uz «Sarkaņā Krusta» slimnīcu pie Ģertrudes baznīcas, kur ilgu laiku karājās starp dzīvību un nāvi. «Sarkanais Andžs» (jaunākais dzejnieks un revolucionārs Salums), kas man atnesa ziņu par Austriņa ievainošaņu, bij izglābies no redzamas nāves, pēc pirmās zalves nokrizdams starp ievainotajiem sniegā. Vēlāk viņu Piebalgā tomēr nošāva. Kad atskanēja pirmie šāvieni, mēs ar Akurateru bijām gājiena vidū pie «Sarkanajiem spīķeŗiem», jo tik lielu demonstraciju Rīgas ielas vēl nebij redzējušas. Bet revolucionārā kustība neatslāba. Notika kratīšanas un aresti. Ziemas salā Rīgas gaiss nervozi virmoja. Viens otrs, ja vien bij iespējams, aizbrauca uz laukiem, lai svaigā gaisā atspirgtu no Rīgas tvana. Tā ari Skalbe ar savu Zeti bij nodo-

mājuši atstāt Rīgu. Zeti viņš bij nodomājis pavadīt līdz kādām mājām pie Staburaga, un tad doties tāļāk uz Ērgļu, Piebalgas un Cēsu pusi. Aizgāju uz staciju viņus pavadīt. Bet Skalbem bij nejauši nopirkusies vēl viena biļete, un tā es varēju viņus pavadīt līdz Koknesei. Bet Zetes draudzene Marija Dišler mani Koknesē nepameta. Vēlu vakarā iebraucām kādās mājās, kur mani uzņēma tikpat uzticīgi un laipni, kā biju uzņemts tikai Āgenskalnā, Bišu ielā 13. Šīs mājās, kuŗās iebraucu pa sasalušiem malas ceļiem, bij Seces Birznieki. Jau pirmajā vakarā, kad biju drusku apsildījies, man likās, ka viņās valdītu kāds labs gars, kāda gaiša laika atmiņa. Marija Dišler mūs mieloja ar visiem Birznieku labumiem, un kā kāda garu valsts ēna, viegla un vārīga, vakara krēslā paslīdēja mums gaŗām, pazuzdama mājas otrā galā, viņas mazā Frīda. Otrā dienā mēs aizgājām uz mežu, kur Birznieku tēvs zāģēja kokus, un apmeklējām ari Staburagu miegā. Te nebij vairs ne deklamaciju, ne runu, ne revolucijas. Un man bij kā brīnums, ka ari bez revolucijas var būt tik daudz gaismas. Un kad mēs braucām atpakaļ uz Rīgu, es zināju, ka vasaru tikšu gaidīts Birzniekos.

Vasaru pa lielakai daļai pavadīju Rīgā. Akuraters bij apcietināts. Mūsu nodoms, atrast atkal kādu jaunu vasarnīcu, nevarēja piepildīties. Pāris reizas aizbraucu uz Vidzemi. Jānis Zālīts mani aizveda uz Bērzu dzirnavām un Nītaures Ķukaušiem. Bērzu dzirnavās, kur vasaru uzturējās viņa vecāki, brālis Oskars un māsa Olga, es sarakstīju atkal «Zemgaliešu Kalendaram» plašu apcerējumu par mūsu jaunāko rakstniecību, iztirzādams katru darbu, kas gada laikā bij parādījies atklātībā. Ķakstot šo

apcerējumu, man likās, ka mans īstais darba lauks varētu būt arī kritika. Ļoti skaidri es sajutu, ka varu iejusties katra rakstnieka visdziļākajā būtībā, lai gan sajusto izteikt brīžam bij diezgan grūti. No Bērzu dzirnavām braucām ar Jāni Zālīti uz Piebalgu, kur kādas dienas pakavējāmies pie viņa radiem Kaikažos, Zeikaros un Tašķēnos. Otrreiz Piebalgā ierados 7. augustā, kad tur notika izrīkojums Pilsātnieka piemineklim par labu. Uz šo izrīkojumu saradās rakstnieki no visām malām. Tur bija Rainis, Blaumanis, Pēteris Blau's, Kārlis Skalbe, Antons Austriņš, Augusts Bračs un arī Kaudzītes Matīss. Kad visi bija jau izklīduši, atstāju Kronvalda piemineklī un aizgāju kājām līdz Siguldai, uzkavēdamies tikai kādu dienu Nītaurē. Bet ap to pašu laiku mani gaidīja pie Staburaga.

1905. gada revolucija, kuŗai bij jāsagāž tumšā tiraņu valsts un vara Krievijā, noveda mani cietumā. Tuvojoties lielajai atmodai, es biju dedzis un kvēlojis kā vienās liesmās, bet tagad man vajadzēja miera. Rīgas Centralcietumā es iemantoju dažas atziņas, no kuŗām man nav vairs vajadzējis atstāties. Tās mani sargājušas un darījušas mierīgu visās dzīves vētrās. Bet plašāki pastāstīt, ko esmu piedzīvojis un pārdzīvojis nevien revolucijas dienās, bet arī vēlāk, kad nācu no jauna dzīvē, kad strādāju «Latvijas» redakcijā, kad rakstīju un kārtoju, saņēmu un izsūtīju izklīdušo latviešu adreses Bēgļu Sazināšanās Centralbirojā Cēsīs un Rīgā, kad darbojos kā latviešu valodas skolotājs dažādās Rīgas vidusskolās, piedzīvodams vācu okupacijas laiku un lielinieku likumus, līdz beidzot redzēju piepildāmies arī savu seno sapni — Latvijas brīvību un patstāvību, — šimbrīžam man neatliek laika, jo citādi skolnieki

paliks pārāk nemierīgi par savu rakstu darbu likteni.

Rīgā, novembrī 1924.

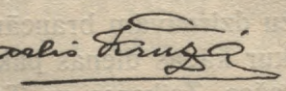

12. Eduards Meklers

Ceļā.

1884. gadā Nītaures Kalna-Kuilēnu mājā, pirmo Vasaras svētku rītā, kad saule tikko pirmos gaismas starus raidījusi pret debesīm, pati vēl slēpdamās aiz apvārkšņa, es esot ieraudzījis pasauli. Mans tēvs bij ienācējs no Piebalgas, māte Nītaurē dzimusi. Pirmo pazaudēju 4 gadi vecumā. Māte izgāja pie otra vīra un dzīvo vēl tagad. Kā spilgtākais moments no manas bērnības ir tas, kad es pirmo reizi pats savām kājām, mātes pavadībā biju baznīcā. Toreiz man bij apm. 6 gadi. Pārnācis no baznīcas, es iegāju ābeļu dārzā, uzrāpos uz dzirnakmeņa galda, zem lielā ozola un ari teicu spredikļi, atdarinādams mācītāja kustības un kautko pie sevis runādams; mani klausītāji nebij neviens cits, kā ābelēs dziedošie sīkputniņi un zvirbuļi. Manu vecāku māja atradās ļoti skaistā vietā, uz Nītaures jeb Pērļu upes, kā to ari še dēvēja, metrus 10 augstiem krastiem. Manas dzimtenes liriskā, raksturīgi latviskā daba ir bez šaubām ari redzamu iespaidu atstājusi uz manu turpmāko gara dzīvi. 10 gadus vecs nokļūstu Rīgā, mātei otrreiz apprecoties. Iestājos ģimnazijā. Nonācis līdz 6. klasei, pārdzīvoju sāpīgu dvēseles lūzumu. Man nāk rokā kāda populara brošura, krievu valodā, par Darvinu un viņa mācību. Un mana naivi-reliģiozā dvēsele top dziļi satriekta. Es kā ievainots balodis dauzu savu galvu pret savas istabas sienu, bieži būdams tuvu izmisumam un meklēju izeju. Pāriet atteistu barā es nevaru. Reliģija man jau no agrā bērnības rīta

bij sirdī jo dziļi iedēstīta. Līdz ko mēs ar māsu Emiliju pratām runāt, māte mums tūliņ mācīja: «Mūsu Tēvs debesīs», «Nākat, bērni, šurp ar bariem», un «Paldies Dieviņam, žēlīgam Tēvam par šo augstu dāvaniņu». Par to viņai mīļš paldies! No šī laika es sāku meklēt jaunu apskaidrotu reliģisku atziņu. Un šinī virzienā eju ari tagad. Ap šo laiku ari pirmo reiz nopietni iemīlos un ari tieku mīlēts, bet līgavas mātei es kā ģimnazists un vēlāk students neesmu pa prātam, jo viņa meitai vēlētos kādu jau dzīvi nodibinājušu vīru. Lieta beidzās traģiski. Jaunava iziet pie cita un pēc gada nomirst. Pēc tam notiek vēl pāris citu aizraušanos, par kuŗām tomēr še runāt būtu vēl nevietā. Dzejot sāku ap 1902. vai 3-šo gadu. Visi mani dzejas darbi lielākā vai mazākā mērā pieskaras reliģijai. Pat erotiskā lirika dziļākā savā būtībā man arvien saistās ar reliģiozām jūtām. Tā tad izeju es beidzot esmu atradis. Šī izeja ir mana īpatnēja reliģiskā sistema, kuŗu esmu sācis sev izveidot jau sākot no šī lūzuma laika. Sāku ar to, ka noliedzu visu, sacīdams, lai top Chaoss. Tad sacīju, viens bauslis tomēr ikvienam cilvēkam, ja viņš grib dzīvot, ir jāatzīst, proti: «Topi pats» — piepildi to, priekš kā tu esi nācis. Lai to piepildītu, man bij jāiet tāļāk, jāceļ sava jaunā svētnīca. Tagad es to daru. Un šis darbs ir tik skaists, aizraujošs un liels, ka, ja ari man būtu lemts dzīvot 1000 gadus, es viņa galīgi nobeigt nevarētu.

1924. g.

Eduards Mekleis

13. Angelika Gailīt

M. Šneidera
BIBLIOTĒKA
RĪGĀ

Autobiografiska skice.

Esmu vidzemniece. Mani vecāki dzīvoja Vec-Piebalgas muižas dzirnavās, kuŗas mans tēva-tēvs un mans tēvs rentēja 33 gadus no vietas. Es tur pavadīju pirmos desmit dzīves gadus. Nesaskaņu dēļ ar muižas pārvaldnieku, vācieti, mūsu ģimenei, materieli ruinētai, bij jāatstāj šī dzīves vieta un jāpāriet uz kādu mazāku vietu Lubejā. Nākamā ziemā tur nomira mana māte, vectēvs un divas mazākās māsas. Es biju atstāta pie mātes mātes Piebalgā, kur biju iesākusi iet pagasta skolā. Tas bij karstākais rusifikacijas laikmets un, atskatoties atpakaļ, šķietas, it kā ari mūsu skola būtu uzstādījusi par savu galveno mērķi krievu valodas iekalšanu. Pēc trim gadiem iestājos Vec-Piebalgas draudzes skolā, kur tanī rudenī pirmo reiz pēc vairāk desmit gadiem uzņēma ari meitenes. Te skolotāji bij īsti audzinātāji, kuŗi savam darbam nodevās ar lielu mīlestību un interesi, kādēļ šī skola man palikusi vislabākās atmiņās. Nedzēšamu iespaidu uz audzekņiem atstāja nel. skolotājs J. Sliede, kuŗš ar savu gaišo personību un plašām zināšanām prata iedvest visdziļāko cienību. Sevišķi pieķērōs savai pirmai skolotājai M. Kronvalda jaunkundzei (vēlākai Sliedes kundzei), kuŗa, būdama ļoti stingra pret mums, skolniekiem, bij vēl stingrāka pret sevi pašu. Varbūt, sava nozīme bij ari tam, ka mana māte savā laikā bij bijusi Kronvalda Atta skolniece un es no pat agrākās bērnības atcerējos mātes sajūsmu par viņu. Ari mana mātes māte

man vēlāk stāstīja par tiem laikiem, kad viņas mājās Jaun-Gaigalos sapulcējušies Kronvalds, Pumpurs, Pilsātnieks un citi. Un vecā Kronvalda kundze, kuŗa pārnāca uz Piebalgu pie savas meitas dzīvot, bieži pieminēja tos gadus.

Pēc draudzes skolas beigšanas man nebij iespējams Rīgā ģimnaziju apmeklēt, bet mācīties gribēju, kādēļ ar lielāko prieku atsaucos uz savas mātes māsas, Pumpura kundzes, aicinājumu un braucu uz Daugavpili, kur toreiz dzīvoja Andrejs Pumpurs. Es uzņēmos sagatavot mazākos Pumpura bērnus uz iestāšanos skolā, strādāju ari saimniecībā, pa druskai palīdzēja tēvs, kuŗam tolaik klājās diezgan grūti. Tā es nobeidzu Daugavpils sieviešu ģimnaziju. Daugavpilī skolā jutos līdz pat beigšanai stipri sveša; biju lauciniece un latviete, bet man apkārt bij pilsētnieces un cittautietes. — Par Pumpuru pašu man palikušas vislabākās atmiņas, kā par īstu dzejnieku ari dzīvē, ar dzīvu, ierosinošu garu līdz pat mūža beigām, bet nespējīgu ierobežot sevi tikai mājas dzīvē. Pumpuram pienāca „Mājas Viesa Mēnešraksts", kas mani iepazīstināja ar mūsu jauno literaturu: Poruku, Aspaziju, Raini, V. Eglīti. — atmiņas par Pumpuru esmu uzskicējusi „Latvijā", 1912.

Daugavpilī tomēr nevarēju iedzīvoties un biju laimīga, kad dabūju skolotājas vietu Rīgā, Ķeniņu meiteņu skolā, kur strādāju līdz 1910. g. pavasarim. Šinī vasarā apceļoju Somiju un 1910. g. rudenī pārgāju dzīvot uz Vologdu, kur manam vīram bij darba vieta. Vologdā bij visai grūti pierast, jo tā ir viena no tīpiskākām krievu provinces pilsētām Pirmā ziemā, kad man nebij nodarbošanās ārpus mājas, uzrakstīju lielāko daļu no saviem pirmiem stāstiem,

kuŗi iznāca grāmatā „Ilgas un Maldi". Mans pirmais darbs, recenzija par kādu Hamsuna romanu, nodrukāts „Latvijā". Pēc tam nākošos gados ir bijušas šinī laikrakstā manas recenzijas par sveštautu literaturas jaunākām parādībām. Vologdā dzīvodama, ikvasaras un ari Ziemassvētkos braucu uz Latviju. 1913. g. janvarī Rīgā biedrības „Sieviešu Darbs" vakarā uzstājos ar priekšlasījumu „Sievietes sabiedriskā un psicholoģiskā atsvabināšanās".

1914. g. pavasarī aizbraucu no Vologdas caur Maskavu uz Italiju. Šī zeme ar savām mākslas bagātībām un dabas apburtību atstāja uz mani nedzēšamu iespaidu, ko esmu pa daļai izteikusi savās piezīmēs, kuŗas uzrakstīju pēc atgriešanās Latvijā un kuŗas parādījās grāmatā „Vērojumi un sapņojumi".

Vologdā vēlākos gados ņēmu dalību „Ziemeļu Mākslas Veicināšanas biedrībā", dažās citās krievu biedrībās, vietējā Latviešu Biedrībā un kaŗa laikā Bēgļu apgādāšanas komitejā.

No 1916.—1920. g. pavadīju Maskavā, kur strādāju kā skolotāja „Marijas Institutā", kuŗu 1918. g. pārvērta par „padomju skolu", un mūs, visas skolotājas un audzinātājas, kuŗas dzīvojām Instituta namā, izlika no dzīvokļiem. Sevišķi grūts bij 1919.—1920. gads.

Maskavā paralēli darbam Institutā studēju Augstākos Sieviešu Kursos filoloģijas fakultatē.

No 1920. g. dzīvoju Rīgā, kur četrus gadus strādāju Ārlietu Ministrijā kā ārzemju preses referente. Tagad nodarbojos kā skolotāja Franču Licejā un turpinu studijas Latvijas Universitatē.

Mans jaunākais stāstu krājums „Dzirkstis sniegā".

Šinīs pēdējos gados esmu rakstījusi „Latvijas

Vēstnesī", „Latvijas Kareivī" un „Latvī" par ārpolitikas un sabiedriskās dzīves jautājumiem.

Tomēr, aizvien strādādama kādu citu darbu, rakstījusi esmu ārkārtīgi maz, kāpēc, man šķietas, sabiedrību maz varētu interesēt augšējie dati. Ja nu es tos tomēr dodu, tad tādēļ, ka tie pa daļai raksturo mūsu tagadnes sievietes dzīvi. Šīs sievietes psicholoģisko pusi lasītājs pie labas gribas saskatīs manos literariskos darbos, un es nedomāju, ka to visi ieraudzīs tādu, kādu to grib redzēt daži lielnieciskie kritiķi.

Angelika Gailīt.

14. Andrejs Kurcijs (Kuršinskis)

Par sevi.

Saprotams, rakstnieks vai dzejnieks nekad nav īstenībā tāds, kāds pats sev šķiet. Tomēr nav viņš pilnīgi ari tāds, kādu to iedomājas citi: līdzcilvēki, laikmeta darbinieki, sabiedrība. Tāpēc rakstnieka pareizai un objektivai izpratnei noder, starp citu, subjektivs atspulgs par sevi. Un tā subjektivi skatīta visa mana dzīve ir tikai vairāk vai mazāk intensīva cīņa pēc savas īstenības atziņas un tās māksliskās izteiksmes, objektivizējot to sabiedrības apziņā. Tāpēc jo nopietns un svarīgs man arvienu ir licies dzejnieka uzdevums. Visa līdzšinējā kultura, filosofija, māksla mākslinieka īpatnībai ir zināmā mērā tikai ārēji fakti, subjektivi pārstrādājami un pārkausējami jaunā dzīvā veidojumā. Šaī pārstrādes un pārvērtes darbā nedrīkst aprimt. Pagurstot un apstājoties mākslinieks zaudē savu sociologisko attaisnojumu, viņa māksla kļūst bezvērtīga. Tāpēc cīņa par savu mākslu īstam mākslinieka ir dzīvības jautājums, kura atrisinājums meklējams ne tikai apzinātā darbībā, bet jau daudz agrāk, mākslinieka jaunībā un bērnībā, viņa sabiedriskā saskaņojumā, vēsturē.

Esmu dzimis Kurzemē, Aizputes apriņķī, Meženieku Āpšu mājās, netālu no kalnainās Embotes kā sava tēva Pētera, dzim 1850. gadā, un mātes Lības, dzim. 1854. gadā, 6 bērns. Noteikti atminos sevi jau no divu gadu vecuma. Atminos kādu sava tēva (tēvs bij saimnieks) puisi, kuŗu 1886. gada rudenī iesauca kaŗa klausībā. Vēl tagad skaidri redzu šo

jauno rekruti sētas vidū žēli raudam. Vispār redzes atmiņas manī dzīvo paliekami, un tāpēc es nespēju neko īsti aizmirst, bieži pats sev par nelaimi.

Manas agrās bērnības atmiņas, garie ziemas vakari, ēnas pie nokvēpušām sienām, un vēlāk ganu gadu ilgie un pētīgie dabas novērojumi, pavasars ar ziediem un puķēm, vasara ar klusiem, saulainiem dienvidiem, rudens ar vēju šalkām un vakaru baismu tukšos laukos, — viss tas rada manu tā laika it kā apkārtnes izjūtas mistiku, skumīgu un vientulīgu, kas vēlāk ierosina manu pirmo dzeju. Nedrīkstam ari aizmirst, ka tas bij laikmets mūsu tautas dzīvē, kad latvju tautībnieku skaļās cerības bij jau aprimušas pilsonības mierā, un politiskā reakcija un saimnieciskās dzīves sastrēgums nospieda garu pie zemes. „Jaunā strāva" šai nospiestībā un klusumā vēl tikko dzima.

Grāmatu sāku lasīt no piektā gada. Lasīju diezgan maz, bet, palikdams bez uzraudzības, nodevos bieži lasītā pārdomai. Atminos, kāds pantiņš par dzērvēm un gaisa zilumu mani ieviļņoja kā īsts mākslas darbs. No tā laika atminos sevī ritma un vārdu saskaņu sajūtu. Dzeju es ātri iemācos no galvas un pats savas dzejas, līdz ar viņu rašanos, uz ilgu laiku uzglabāju atmiņā. Te jau sāk apzīmēties manas psiches emocionalais raksturs.

Tā kā mani brāļi apmeklēja skolas pilsētā, tad pirmos iespaidus no latvju jaunākās un cittautu literaturas es uzņēmu jau diezgan agri. Tā 1894. gadā uz mani dziļu un paliekamu iespaidu atstāja Odisejas pirmais dziedājums Mühlenbacha tulkojumā. Ne mazāk iespaidoja mani taī laikā Raiņa vadītās „Dienas Lapas" pielikumi un Veidenbauma

dzejoļi, kuŗi toreiz cirkulēja rokrakstā un kuŗus patetiski deklamēja ari mūsu mājās.

Skolā sāku iet diezgan vēlu — tikai 1895. gadā. Tam par iemeslu mana toreizējā slimošana ar nakts kliegšanu. No pagasta skolas laikiem atminu savu lielo prieku mācīties un centību, kā ari pirmās cerības par tālāku un augstāko izglītību.

Šaīs gados saņēmu ari pirmos iespaidus no „jaunās strāvas". Kaimiņos mums dzīvoja Rolavs, ar kuŗu satikās mans tēvs un kuŗu kā studentu un pirmo „politisko" 1897. gadā redzēju ari es. Bez tam mani brāļi pazina personīgi Paļeviču un Jansonu. Tēvs ņēma dalību vietējā sabiedriskā dzīvē, biedrībās un izrīkojumos un Liepājā bij pazīstams ar pirmiem socialistiskiem strādniekiem. Viņi runāja ari ar mani, kā ar pieaugušu un no viņiem dzirdēju, ja neskaitu taī laikā diezgan biežās proklamacijas, pirmo drošo patvaldības kritiku un nozaimošanu. Viss tas mani bij jau noskaņojis „jaunstrāvnieciski", kad beidzu pagasta skolu un aizgāju uz vidusskolu Liepājā, 14 gadus vecs.

Nepilnus 14 gadus vecs sāku ari mēģināties dzejā. Tiešu pamudinājumu man toreiz deva vecākais brālis Jānis, Kuldigas skolotāju seminara audzēknis un — dzejnieks. Izdevām rokrakstā „žurnalu" „Jaunību". „Jaunībā" „iespiesti" mani pirmie dzejas ražojumi par sauli, par rudens vējiem, par cilvēku, kas vēlējies cilvēcei noņemt mokas. Redzami te Treumaņa, Poruka un Veidenbauma iespaidi. Aizrāva mani toreiz sevišķi Puškins un Šekspirs, kuŗa traģedijas „Romeo un Julija" lielais iespaids droši vien jāved sakarā ar manu pirmo, saprotams, nekad neizteikto mīlu, kuŗa tomēr vēlāk atbalsojās manā dzejā.

Tā laika vidusskolu atminu tikai ar riebumu. Tās vienīgais noteiktais mērķis bij pārkrievošana. Mana centība un svaigā enerģija te tika nodeldēta nevajadzīga materiala piesavināšanai un sabiedrisko sajūtu notrulināšanai. Apkrauts ar stundu došanas darbu, pa visu šo vidusskolas laiku dzejoju maz, tā kā ar 19. gadu vajadzēja sākt gandrīz kā no jauna. Tomēr ari šaī krieviski šabloniskā vidusskolā kautko guvu: iepazinos diezgan pamatīgi ar krievu literaturu. Vienu laiku biju īsts Tolstoja piekritējs, kaut gan šis ģenijs uz mani atstāja vairāk iespaidu ar savu nelokāmo gara brīvību un konsekvenci kritikā. Nav brīnums, ka vidusskolu beidzot nodevos Šopenhaueram. Šo filosofu viņa lieliskās valodas un stila dēļ cienu vēl tagad, kaut gan viņa sistemu uzskatu vairāk kā asprātīgu gara ģimnastiku. No Šopenhauera ierosināts, iepazinos tuvāki ar Ģeti, Birģeri un Lamartinu un tuvojos romantikai.

1904. gadā iestājos tor. Rīgas politechnikuma komercnodaļā. Rakstīju klauzuras kopā ar Poruku Jāni. Skolas mācīšanos patiesībā nicināju un nodevos sabiedriskām zinībām un darbībai. Tomēr manī tā laika sabiedriski-zinātniskais pasaules uzskats vēl nebij skaidrs no veciem un dziļiem Tolstoja un sevišķi Šopenhauera iespaidiem. Manos tā laika dzejiskos mēģinājumos izpaužas it kā pesimistisks materialisms. Šo pesimistisko virzienu manā dzejā galīgi nostiprina 1905. gads. Šī gada revolucija un šausmu pārdzīvojumi uz ilgāku laiku virza visu manu garīgo darbību un piedod tai līdz šim vēl nesajustu noteiktību un sparu. Personīgas dzīves momenti itin kā atkāpjas un tirdoša un ne-

žēlīga nostājas acu priekšā tautas izmisuma pilnā lielā brīvības cīņa. Vienīgais svētums ir viņā.

Līdz ar 1905. gadu mana izglītības turpināšana dzimtenē tiek neiespējama. Pāreju uz Jenas universitati Vācijā un iestājos medicinas fakultatē. To nedarīju tikai praktiskos nolūkos vien, bet galvenā kārtā neticēdams vācu augstskolu filosofu pārmērīgam subjektivismam. Medicina kā dabas zinība vispār no tāda subjektivisma necieta. Neskatoties uz tādu specialitates izvēli, pirmos gadus cītīgāki apmeklēju filosofijas lekcijas, nodevos Kanta, jaunkantianiešu, Nicšes, Macha, Marksa un marksistu studijām.

Tomēr visa šī diezgan plašā garīgā nodarbība nespēja apslāpēt manas bēdas par nomākto un asinīs samīto dzimteni.

Visas šī laikmeta sāpīgās un drūmās sajūtas un revolucionarās dziņas pārvēršas it kā par manu individuelu pārdzīvojumu un izteicas dzejā „Saules bēdās", kas sarakstīta galvenā kārtā 1908. gadā, kad rakstīju pa dzejolim gandrīz ik vakaru.

Sākot ar 1909. gadu manā „Saules bēdu" noskaņā iestājas krize un līdz ar to ari manā dzejā.

Reakcija dzimtenē turpinājās, jaunas ierosmes nav. Vecie iespaidi paliek pārsvarā. Un jaunām strāvām mākslā pieslieties bez dziļākas iekšējas izjūtas un pārliecības nekad neesmu spējis. Pie tam ziniskā nodarbība taī laikā manī bieži aizkavē mākslisko.

1911. gadā atgriežos no ārzemēm dzimtenē un 1912. gadu dzīvoju Pēterpilī. Te lielpilsētas rafinētā un reakcijas trūdu atmosferā es saprotu Bodleru. Ja agrāk es franču liriku pazinu viņas atsevišķos korifejos, Lamartinā, Misē, Igo, Verlenā, Verharnā,

tad tagad man tā atklājās savā 19-tā gadsimteņa kontinuitatē.

1913. gada beigās pārbraucu atpakaļ Latvijā. Šī gada beigas un nākamais gads līdz pasaules kaŗa sākumam ir tas bēdīgākais un neauglīgākais manā dzejā. Tik ar šausmām tagad vēl atminos, kā tiku celts un stumdīts no mazpilsētas sabiedriskām prasībām, kamēr noteikti nenovirzos pa kreisi. Šī krizes laikmeta sajūtas izteikušās manā dzeju krājumā „Bez prieka un dailes". Viņā manāma zināma nenoteiktība un gausība, bet galā tomēr apzīmējas noteikta pārliecība par manu dzejnieka uzdevumu.

Ar pasaules kaŗa sākumu iestājas jauns periods manā dzejā. 1915. gadā pāreju atkal dzīvot uz Pēterpili. Pirmās revolucijas un šausmaināš reakcijas iespaidi bāl jaunu grandiozu pasaules notikumu priekšā. Savā literariskā darbībā, sagatavojot latvju dzejnieku darbus tulkošanai krievu valodā (Сборник Латышск. Литер. под ред. М. Горького и В. Брюсова) šai laikā personīgi iepazīstos ar Goŗkiju, Aleks. Bloku un daudziem citiem krievu rakstniekiem un dzejniekiem. Jaunām sajūtām seko jauni formas meklējumi. Ja tomēr „Manā grāmatā" vecās sajūtas un pesimisms bieži vēl pārsvarā, tad izskaidrojams tas vairāk ar to, ka šis dzeju krājums sarakstīts pa lielākai daļai līdz 1917. gada revolucijai. Te manāms kaŗa un bēguļa gaitu posts, bet apskaidrota jauna atziņa par viscilvēcību vēl tikai mostas. Un mana dzeja neuzrāda lēcienu, bet attīstās nepārtrauktībā ar manu emocionēlo būtību. Bez iespaida šai laikmetā nav palikuši ari daudzi personīgas dzīves sarežģījumi un zaudējumi: 1918. gadā nomira mana māte.

Līdz ar dzeju krājumu „Pasaules klajumā" skai-

tāms noteikti jauns posms manā dzejnieka gaitā. Attīstības dinamikā tas rādīts poemā „Vita nuova“ un galējos kontrastos un skarbumā — manā „Dvēseles kabarejā“. Senais svētums mirst. Jauns un atjaunots aug cilvēks vispasaulībā un cilvēcībā. Prieks ir pienākums, kad senās vērtības pārvērtējas vai izgaist kā bezvērtīgas. Un niecīgas liekas atsevišķa individa mokas un ciešanas cilvēces nāvē un uzvarā. Tāpēc pārdrosme un bezmērība, kas bieži neietilpst vecās dzejas noslīpētā formā. Jauna metafora dzirkstī pār vecām dzīves drupām.

Blakus šai tēliski ekspresīvai dzejai sakrājies dzejoļu sakopojums — „Dziesmas melnbaltai madonnai“. Tematiski tas pa daļai dibināts daudz agrāk, jau no 1912. gada, kad tuvāk iepazinos ar savu tagadējo sievu Luciju, kuŗa vēlāk mācījās Pēterpils Mākslas Akademijā un kuŗu Pēterpilī apprecēju 1915. gadā. Formiski šīs dziesmas gan atturīgākas, bet pēc satura tās individuelu mīlu grib pacelt viscilvēces augstumos un tāpēc ar pilnu tiesību pieder pēdējam manas dzejas attīstības periodam.

Sākot no 1919. gada dzīvoju Rīgā. 1920. gadā tiku ievēlēts Satversmes Sapulcē. Sabiedriski-politiskais darbs mūsu dienās, diemžēl, ne katrreiz sekmē dzejnieka darbību.

Latvju pilsoņu pseido-nacionalisms sen jau man apnicis. Eju meklēt savai dzīvei, domai un dzejai plašus tālumus cilvēcībā.

Rudenī, 1922. g.

Andrejs Kurzijs

15. Adolfs Erss (Rūniks)

Mani trīsdesmit gadi.

Manam vectēvam un arī tēvam piederēja lauku māja ar diviem zirgiem un sešām govīm, Ežu pagastā, Cēsu apriņķī, augstā vietā, no kurienes var tāļu pasaulē redzēt. Es domāju, ka te var redzēt visu pasauli un ka te droši vien velns kārdinājis Jezu. Augstāko vietu mūsmājas zemē sauca par Elka kalnu, kurš atzīmēts arī dažās Latvijas kartēs, bet mūsu ciemu par Ģībeniem. Gaišās dienās šī man liekas viena no skaistākām Latvijas vietām, no kurienes uz visām pusēm atklājas 20—30 verstis tāļš apvārksnis.

Dzīvojamā māja atradās zem viena jumta ar riju un piedarbu. Senāk tai bijušas divas istabas ar platu mūrīti, uz kura arī gulēts. Manā laikā tur allaž gulēja iebraucis vietējais paunu žīds. Tēvs precēdamies piebūvējis klāt trešo. Man šī māja ar trim istabām, pieliekamo kambari, dzirnavu kambari, piedarbu un salmu kambari likās neizdibināma, iespaidiem bagāta pasaule, pati Rīga, cik dzirdēju par to stāstot, nevarēja būt lielākā. Piedarbā dzīvoja gailis ar vistām, linu mašina ar koka zobiem un lielais režģa siets, bet rijā velns un dažādi katli; te stāvēja arī skrūvbeņķis ar visādiem asiem rīkiem, ko tēvs un vectēvs mācēja cilāt, taisot spainīšus, ratus un grābekļus. Dzirnavu kambarītī mitinājās pūķis, kurš bieži pārvērtās melnā runcī. Pieliekamais kambaris bija vēss un te neviens cits nevarēja uzturēties kā karotes, blodas un maizes kukulis, kurš pats arī ziemā sasala un bija jānes istabā atkausēt.

Mājas galā atradās puķu dārziņš ar jorģinēm, rozēm un kliņģerītēm. To kopa mājas meitas. Pavasaros te bija pirmā vieta, kur varēja piesaulītē sildīties. Aiz puķēm atceros jāņogulāju rindu, kuŗa nevienu vasaru nebija nolasāma. Turpat spīdēja dīķis ar melnām ūdens vabulēm un vardulēniem. Vecais tēvs bārās, kad bērni ap to darbojās. Vecais tēvs bija kalsnējs, slaiks vīrs ar melniem matiem, baltu vaigu bārdu un skūtu seju. Viņš skuvās katru svētdienu, braukdams uz baznīcu, būdams pērminders. To viņš turēja par goda amatu. Viņš bieži mani ņēma uz baznīcu līdzi un nosēdināja pērminderu solā. Man patika ērģeles un bija tā kā žēl, ka Pestītājs piesists krustā. Gaišā, baltā baznīca uz mani atstāja pacilājošu iespaidu, tas mani pavada arvienu, ari dažos darbos, šis gaišums varbūt mīt ari mana pasaules uzskata noskaņā.

Ar manu dzīvi vēl draudzīgs sakars bija klētij ar vecu salmu jumtu, kas man likās kā silts kažoks; klēts ar tīņiem, skapjiem, lādēm un apcirkņiem bija neizdibināms noslēpums, kas kādu dienu var sākt runāt. Te stāvēja veca lāde, pilna ar dažādiem rokrakstiem un dokumentiem, kuŗos es nekā nesapratu, bet kuŗu zīmogi, šņorējumi, raksti, dažādie formati saistīja un bieži man lika pa kasti kŗavāties. Es zināju, ka šie raksti bija nākuši no kādas citas pasaules, nekā tā, ko varēja pārredzēt mūsu kalnā. Un tas likās noslēpumaini. Māte stāstīja kautko tādu, kam šaīs rakstos bija sakars ar kreiskungu un pašu bruģa kungu Budenbroku. Bet tur varēja atrast ari citus ievērojamus rakstus. Kāds raksts bija ar melnām malām un krustu — tā esot bēdu ziņa. Bēdu ziņa — bēdas, tas, laikām, tāds liels, tumšs, kas paceļas pie debesīm, pāri visiem kokiem

un jumtiem. Kad nāca pērkoņa debess, tad es sajutu bēdas. Dzelžiem kaltā, mīļā lāde esot vecās mātes pūra lāde. Es dažreiz viņā uz papīriem mēģināju iegulties. Bet ja nu aizkrīt vāks — ko tad! Vecā tēva lielais ozola skapis glabāja vaskus, šūnas un medu. To drīkstēja atvērt tikai mātes klātbūtnē. Tur karājās ari lielais tēva kažoks. Māte laba būdama, te šad un tad mani pamieloja ar šūnu medu, kas smaržoja labāk par rozēm istabas sānos.

Gandrīz tikpat dzīvs kā cilvēks vēl man bija lielais bērzs pie klēts, kuŗā pavasaros urba sulas, lielais akmens aiz kaņepu lauka, līkā ābele, kuŗā viegli varēja uzkāpt un vecs klēts sānos gulošs bišu strops, kuŗā varēju paglabāt savas mantas. Kūts un jaunā rija no istabas atradās tāļu un turp vienam bija bailīgi iet — kas zin, kas tādai govij vai cūkai prātā un kas nevar dzīvot milzīgajā tumsā uz rijas ārdiem. Kalniņš aiz rijas, kur svētdienās gājām baznīcēnus gaidīt, ari likās ļoti tāļu, bet te bija skaista izskatīšanās uz lielceļu un mežu galiem kuŗiem varēja redzēt pāri līdz pašai pasaules malai. Ari septiņas verstes tālo baznīcas torni pār mežiem paceltu un Pluģu krogu ar sarkano jumtu. Vēl daudz te bija ko skatīties: Kārļa kalns, Sērmūkši, Māļi, Piebalga, Gaisiņkalns, Ģibuļi, Lielcelieši, Taurupi, ezeriņš, Žobsts, Alauksts, Brežģa kalns, Dzērbenes baznīca, Ērgļi... Kā gribētos zināt, kas tur tuvāk ir.

Tādā vietā es augu savus pirmos gadus.

Piedzimu maijā. Galvā man bijusi laimes cepurīte, kuŗu māte aizbāzusi aiz sijas. Visu laiku tā tur stāvējusi, kamēr neuzcēla jauno māju, bet veco māju noplēšot, mana laimes cepurīte pazudusi.

Man piedzimstot, tēvs aiz loga dārzā miežus

sējis. Vēlāk aiz šī loga es dzirdēju āboļus krītot; viņā rudeņos vējš svieda dzeltēnas lapas, bet ziedonī saule skūpstīja violetus ceriņu ķekarus. Daudzreiz pie loga es redzēju sēdot māti, kad tēva nebija mājā. Nezin kamdēļ viņa nopūtās? Es sēdēju uz mūrīša un domāju, cik labi būt lielam. Toreiz man varēja būt kādi pieci gadi un man gribējās izaugt par skrīveri, kāds bija tēvs. Mans tēvs, būdams zemkopis, kamēr vectēvs dzīvoja, nodarbojās kā pagasta skrīveris, sabūdams šaī amatā vairāk kā divdesmit gadu. Uznākot krievu laikiem — Aleksandra III. valdīšanā — viņam šis amats bija jāatstāj krievu valodas neprašanas dēļ. Pēc tam viņš visu mūžu ar rūpēm strādāja zemi, piecus dēlus vadīdams pa dažādiem ceļiem pasaulē. Es esmu vidējais. Mums ikvienam uz tēva zemes sava maize un skola bija jānopelna. Ari es pieci gadi gāju ganos un četras vasaras strādāju lauku darbus. Tēvs par visu ko sūri raizējās un bieži es viņu redzēju bēdīgu, tikai sabiedrībā jokoja un bija asprātīgs. Viņš lasīja laikrakstus un saprata visjaunākās domas, kas tur parādījās; ar dēliem nesaprašanās nekad neiznāca, ari 1905. gada kustībā ne, kaut gan kazaki toreiz viņu dēļ nodedzināja riju un paņēma labāko zirgu. Māte mazāk raizējās un bēdas neņēma tā pie sirds, apveltīta ar kādu gudrību, paļauties uz likteni. Ciešanas viņa panesa ar lielu pacietību un mieru. Bija reliģioza. Lasīja nevien bībeli, ari latviešu rakstniekus, cik atrada avizēs un dēlu grāmatās.

Kad biju vēl gluži mazs, vakaros tēva bieži nebija mājā — aizgāja uz pagastmāju amata darīšanās. Tad māte man mācīja ābeci un vēlāk bībelē lasīt. Ziemas rītos cēla pie uguns un atkal lika lasīt, vai skaitīt no dziesmu grāmatas. Māte adīja, vai

vērpa. Viens no maniem rīta darbiem bija ari nodziedāt mātei priekšā „Kristus jēriņš esmu es", ar ko nopelnīju pabrokastu. Abi vecākie brāļi jau gāja skolā. Septiņi gadi vecs pirmo reizi gāju mācītājam priekšā, kur lasīju dziesmu grāmatas virsrakstu un dziedāju „Kristus jēriņš". Atceros, ka taī pašā reizē mācītājs Kaspars, kurš tikko bija atbraucis no Sibirijas, klaušināja ari nākošās mācības meitas, kuŗas kaimiņu lielā istabā stāvēja riņķī, kā kumeliņu ejot. Ja kāda meita zināja uz mācītāja jautājumu atbildēt, tai bija jāpaceļ pirksts. Man tas izlikās jocīgi. No tā laika vasaras darbiem atceros dārzā bišu uzraudzīšanu, kad bērnus laiž, un ganos iešanu līdzi brālim Valdim. Bites uzraudzīt man patika. Tad dārzā varēja labi šiverēties — izvārties zālē, noskaties putnos. Ābelē bija strazdu perēklis. Traki gribējās apskatīt strazdulēnus. Uzrāpos, redzēju, bet lejā kāpjot, iekoda bite. To noturēju par Dieva sodu, ka strazdulēnos skatīdāmies parādīju zobus, jo putnu perēkļos skatoties nedrīkstot zobus rādīt, ne uzlaist elpu.

Pirmais traģiskais pārdzīvojums man gadījās ceturtā gadā, kad iekritu akā; tas visos sīkumos man vēl uzglabājies atmiņā. Bija skaista svētdiena. Brāļi ar kaimiņu bērniem darbojās aiz ogu krūmiem. Netāļu atradās aka, kuŗas grodiem bija uzsisti jauni dēlīši, ko spaiņus uzlikt. Kādam dēlīšam viens gals ticis vaļā no tapiņas. Es dēlīša vaļīgo galu pagriezu virs akas un gribēju izmēģināt, kāda tur būtu sēdēšana un tūliņ ar visu sēdekli iegāzos divas asis dziļā akā, kur par laimi gadījās tāda savāda iekārta, ka dēlīts ar vienu galu aizspriedās kādā robā, un es izmircis pie viņa varēju turēties. Mana jaunā un pirmā cepure ar astru pušķi un zilu

oderi peldēja man blakus un man ari viņas bij žēl. Manu krišanu redzējusi kaimiņu meita Minna un kliegdama skrējusi ar trepēm. Tēvs ar māti un vectēvu patlaban piebraukuši no baznīcas. Atceros, ka tēvs akā mani saņēma un pa trepēm uznesa augšā, māte ietina lakatā un aiznesa uz istabu. Slapjo cepuri turēju rokā.

Mans dzīves aploks kļuva plašāks, kad sāku ganos iet. Satiksme ar ganības paegļiem, alkšņiem, eglēm un bērziem, kuŗi katrā vējā citādi runā, mani tuvināja dabai. Es sāku pazīt zāles, pļavu puķes, sūnas. Ganības dīķos ūdens, kas visu atspoguļoja un dzīvoja līdzi katrai gaisa un gaismas pārmaiņai, būdams zils, gan pelēks, gulošs gan nemierīgs, dzīvoja līdz manām vientuļām gana dienām, kuŗās satikos vienīgi ar govīm, aitām un suni, ar sauli, lietu un zemes zaļiem augiem. Es sapratu suņa un govs dvēseli, zināju, ko nozīmē viņu izturēšanās, viņu nemiers un miers, kā tie saprot gana balsi, gana kustības. Gana amats man likās priecīgs, jo uz viņa dziesmām atsaucās meži un putni. Es daudz dziedāju. Saulainās dienās tas varen paci'āja. Man pretīm dziedāja kaimiņu gans. Liels notikums arvienu bija, kad ar kaimiņu ganu lopus salaidām kopā, tad govis badījās un mauroja, bet mums nebija jāsargā ganības robeža — lai govis staigā pa abām ganībām, pašiem vieglāk. Bet bieži tā nedrīkstēja darīt — mājās diez' kamdēļ bārās, varot sagandēt lopus un nomīdot ganību. Grūti klājās lietus dienās. Govis gan tad bija mierīgākas, bet pašam jāmirkst vai jāsēd zem egles, pastalas arvienu pilnas ūdeņa, labi, kad cauras — tad sausākas kājas. Savā ganībā es pazinu visus kokus un krūmus un tiem ar' bija ikvienam savs uzdevums, sava

M. Šneidera BIBLIOTEKA

jēga, ka viņš stāv savā vietā, ne citur. Bērzam ar egli pie dīķa bija laba spoguļošanās un tamdēļ viņi tur izauguši; četras egles rindā uz Kūlas noras, ka četri baznīcas torņi, visai ganībai piešķīra krāšņumu; eglē uz apaļās noriņas dzīvoja vāvere, vai atpūtās putni, pārskrejot no Apeckalna uz Viņogalu; paeglis pie Lielā akmeņa nostājies, lai to sargātu no ziemeļa; alkšņi purva malā nošķīra purvu no Paegļu noras . . . Kādu pusversti gaŗā ganība, kuŗa tagad apstaigājot izskatās nabadzīga un tukša ar retiem alkšņu krūmiņiem un paegļainām noriņām, kuŗās nav neviena pievilcīga dabas skata, toreiz bija bezgala plaša un bagāta; pašos neievērojamākos sīkumos mita sava īpatnēja dvēsele. Nekad vairs es dabai neesmu piegājis tik tuvu, ne viņu tā sapratis, kā ganos iedams, ieskatīdamies mazās lietās un sarunādamies ar sīkiem stādiem, ar neuzkrītošu kociņu lapam, zariem un konturām. Ganības paegļos un alkšņos man toreiz bija vairāk dvēseles un dzīvības, nekā tagad varenām linijām bagātos Šveices un Italijas peisažos. Šo dabas izjūtu var atrast dažos manos stāstos un poemās („Svētais avots“, „Jēkabs un Birons“, „Raznas krūze“ u. c.).

Laimīgas dienas nāca rudeņos, kad ganīju Reņģpurvā, trīs verstes tāļās meža pļavās „uz visu dienu“. Te ap pļavām visapkārt stāvēja birzes, kā vaŗavīksnes krāsainas un kā ērģeles skanīgas. Kāda dabas bagātība te bija visapkārt. Kā skaistākā baznīca, zelta un sarkansamta birzes te atskanēja dziedot un ūjinājot. Tāļu aiz purva, Silkalnos, vaukšķēja Sērmūkšu baronu kurti un trallināja mednieku taures. Bieži no sila izskrēja viņu izbiedēta stirna, vai zaķis, aizcilpodami pa kūlu un

pazuzdami aiz birzes stūŗa. Rudenīgu nopūtu un klusuma pilni te bija visi zari. Visu dienu viens ar lopiem es te laimīgi staigāju, fantazēdams un pārdomādams. Nezināju, ka tās pārdomas, kuŗām lāga nevarēju atrast vārdus, sauc par noskaņām. Te es ieņēmu sevī dabas rudenības izpratni, kuŗa ari nereti ieskanās manos sacerējumos.

Rudeņos, pēc ganu laika, bija jaiet skolā. Mana pirmā skola bija Ežu pagastskola un skolotājs Pēteris Liepiņš, maigas, dzejiskas dabas cilvēks, kuŗš nebija bargs, bet sirsnīgs audzinātājs ar lubāniešu pieskaņu valodā, koŗa vadonis un zaļumu rīkotājs. Skolā iestājoties, man bija desmitais gads, mācēju lasīt un noskaitīt katķismi un bībeles peršu grāmatiņu, pratu reizes rēķinu ābeces beigās un nodziedāt ari dažus koraļus. Skolā būtu jauka dzīve, ka tik nemocījusi krievu valoda, ar kuŗu bija jālauž galva katru dienu un ar to vien. Reti kad skolotājs runāja par citām jaukākām lietām. Tā kā atpūsties varēja vienīgi bībeles stāstos un dziedāšanā, vai kad skolotājs kādreiz trešziemniekiem stāstīja par svešām zemēm. Visā skolā bija tikai viena klase, un šad tad jaunākie varēja noklausīties, ko vecākiem stāsta. Skolnieki mani iesaukāja par „runci". Ne ar vienu sevišķas draudzības nebija. Visi šķita labi. Tikai kāda meitene Leontine pirmā ziemā man iepatikās, viņa sēdeja man aiz muguras, otrā ziemā patika Alvine, bet trešā ziemā nezināju, kuŗa patīk vairāk — Alvine, Leontine vai Emilija. Daži trešziemnieki meitenēm rakstīja vēstules, es savām nē, sak', kas tur par jēgu! Vienu reizi gadījās lielas bēdas — kad sestdienā ģeografijas dēļ bija jāpaliek pēc stundām. Bet krieviskā ģeografija galvā tomēr

negāja. Daudz vieglāk veicās ar rēķināšanu, sevišķi patika atrisināt uzdošanas.

Pagastskolas laikos pa svētdienām mājā un vasarās ganos sāku lasīt avizes un grāmatas. Tēvs izrakstīja „Balsi", brālis nesa no kaimiņiem „Mēnešrakstu". Lasīju kādu biezu pasaku grāmatu. „Balsī" draudzes skolas laikā man nodrukāja korespondences un pirmos literariskos mēģinājumus, ko turēju lielā slepenībā, sevī tomēr juzdams, ka man katrā ziņā jāuzraksta kas tāds, ko nodrukās. Tā nebija apzināta, iedomas, vai iegribas radīta dziņa, bet kāds izteikšanās un veidošanas instinkts. Es slepeni rakstīju stāstus, bet neiznāca tā, kā drukatos, nevarēju dabūt uz papira, kas bija domās. Skujenes draudzes skolā skolotājs Pēteris Olte mazliet iepazīstināja ar rakstniecības teoriju, bet par maz, lai kautko sajēgtu par valodas formu un rakstniecības darbu veidiem un uzbūvi. To zināju, ka ir proza un ir dzeja, romans un stāsts. Dzejoju, bet bez kādas formas un stila, tikai pēc sajūtas. Izņemot divus dzejoļus, ko iepinu domu rakstos, citus neviens neredzēja un neviens no tiem man nav ari uzglabājies. Pēc draudzes skolas dzejošanu un rakstīšanu pilnīgi atmetu, nododamies grāmatām un muzikai. Vijoli spēlēju jau pagastskolā. To man mācīja vecākais brālis Otomars, kurš gāja Cēsu pilsētas skolā un tur bija mācījies vijoli, klarneti un trompeti. Man ļoti patika mūsu ciema muzikants Gusts, kurš spēlēja polkas un valšus. No muzikas nekad tik daudz baudas un prieka neesmu saņēmis, kā bērnībā no baznīcas ērģelēm, Gusta vijoles un brāļa klarnetes. Draudzes skolā mācījos ari ērģeles, kaut gan vairāk mīlēju vijoli. Kad kādā eglītes vakarā ērģeļu pavadībā spēlēju Bacha ariju, tas bija

laimīgs vakars. Draudzes skolai bibliotekas nebija un lasīt tikai dabūju kā sestdienās mājā avizes, „Mēnešrakstu“ un „Austrumu“. Sestdienās saņemt jaunu smaržīgu avizi bija tikpat kā pēc pirts uzvilkt tīru kreklu vai pārlauzt siltu plāceni. Tad jau dzīvojām jaunā mājā, veco nopirka un aizveda pārbūvēt ciema muzikants Gusts. Ta kaimiņos stāv vēl tagad.

Draudzes skola atradās pie Amatas upes un te, sevišķi vasaras skolā, bija laba dzīve: pļavas, ēnaini apaugušas krastmalas, mežs, atvari, kur peldēties. Skolotājs Olte, stingrs un apzinīgs, prata ieinteresēt par dabas zinībām. Filosofiskas un interesantas bija viņa ticības mācības stundas, kauču vēsturi, ģeografiju un gramatiku aizvilka tikai grāmatā ar nagu — tik tāļu. Lielu akuratību prasīja ortografijā, domu rakstos un rēķināšanā. Tur es iemācījos latviski rakstīt. Olte nebija pārkrievotājs, tomēr sagatavoja uz tāļākām skolām. Mani skolas biedri: advokats J. Akmens, dziedātājs Arturs Kornets, Šmidts, Filips, Jānis Olte, tika tāļākās skolās... Nezinu, kur tagad toreizējie draugi: Platnieks, Steķis un Dreimans, kas manās dienās tāpat ietilpa, kā brūnais galds, pie kura stundās sēdēju, dzidrais stundu zvaniņš un mazais skapītis pieliekamā kambarītī. Draugs man bija ari apkaimē pazīstamais kāzu muzikants, skolotāja kučieris Živiters; viņš man deva savu vijoli, jo man pašam tādas nebija. Pie Živitera vakaros gājām ar skolas biedri Kalniņu, kurš ari spēlēja vijoli un tur muzicējām, spēlēdami trīsbalsīgas dziesmas, dejas un vieglus duetus. Kalniņu biedri sauca par artistu, mani par Faustu. Es simpatizēju kādai Grietiņai uz ceturtā sola aiz sevis, bet tas palika vienīgi mans noslēpums.

Draudzes skolā mans nodoms bija reiz izmācīties par aptiekaru, vai lopu ārstu. Bet tēvam nebija līdzekļu mani sūtīt ģimnazijā, un nolēmām, ka jāiestājas seminarā uz kroņa rēķina. Pēc draudzes skolas beigšanas braucu uz Rīgu, pārliecināts, ka seminarā iekšā būšu, bet eksamena uz kroņa rēķina neizturēju. Tad braucu uz Cēsīm, kur dzīvoja mātes māsa, apmetos pie viņas un iestājos pilsētas skolā, kur atlika divi gadi ko mācīties.

Cēsīs vairāk tiku pie grāmatām. Man patika Gogoļs, Edgars Po un Dostojevskis. Poruku mīlēju vairāk par Blaumani. Pie mātes māsas, Rubeņa kundzes, mani lutināja un par mani gādāja māsīca Antonija. Mātes māsa bija grafienes, komteses Zivers, saimniecības vadītāja; viņas vīrs kopa veco Ziversu, komteses brāli, un mēs dzīvojām divās istabās pie veciem grafiem. Te es dabūju iepazīties ar aristokratisku apkārtni. Kad grafs izgāja pastaigāties, es varēju spēlēt uz grafienes klavierēm un mācīties aristokratiski ierīkotā salonā, jo komtese pret manu tanti bija labvēlīga. No šejienes dažas ieskaņas ievītas manās dzejās. Blakus mājai atradās vecs dārzs, kuŗam ari iespaids manā stilā, tikai tagad, gadu aizplīvurojumā, viņš daudz kuplāks un ievērojamāks nekā īstenībā. No šī nelielā dārza izauguši parki, fontani un pilis ar mirstošiem ķēniņiem un skumstošu eleganci, kuŗa nav grāmatās izlasīta. Grafienes salons, ar rokoko mēbelēm, vecām portrejām un gleznām manī modināja pirmās sajūtas par stilu un dzīves gaumi. Te jau sapratu mākslas antikvariju vērtību. Zemniecības naivums un dabas pirmatnējība manī bija spēcīgi, bet kulturas izsmalcinātību un gaumi uz estetismu, kauču ne ārēji, iekšēji es iegaumēju un pa daļai piesavinājos,

ko palīdzēja vēsturisku un dabas zinātnisku grāmatu lasīšana no vietējās krievu biedrības bibliotekas, kā ari Edgars Po un Valters Skots. Pilsētas skola šaī ziņā nekā nedeva, būdama pārkrievošanas iestāde, kuŗu vadīja no Krievijas atkomandēti ierēdņi, vāji pedagogi, kuŗi izpildīja tikai programas priekšrakstus. Tur iegūtās zināšanas bija formelas un sausas — mekaniska smadzeņu vingrināšana darbībā pēc noteiktas šablonas. Cēsu pilsētiņa man nepatika kārklu vācietības un bodszeļļu špīserības dēļ. Ārpus grāmatām te nekādu ierosinājumu nevarēja atrast, tikai dejas stundās dejas skolotājs pūlējās man novilkt zemnieka cieto mizu un augumu pataisīt lunkanāku. Te ne reizes pat neiemīlējos.

Pabeidzis pilsētas skolu, iestājos turpat atvērtos skolotāju kursos, kaut gan cerēju aizkļūt uz Pēterpili un iestāties konservatorijā. Kursistiem bija lielākas brīvības un te mēs rīkojām literariskus vakarus un teatra izrādes latviešu valodā. Daži no maniem biedriem izrādījās lieli lasītāji un pasaules literaturas pazinēji. Kursos ari mācības noritēja dzīvāk un vairāk varēja tikt pie grāmatām.

Pēc kursu beigšanas un skolotāja diploma iegūšanas, nodzīvoju beidzamo vasaru tēva mājā, strādādams kā katrās suņu dienās, lauku darbus. Rudenī lūkojos pēc vietas, jo manus tāļākos nodomus izvest tēvs nespēja palīdzēt. Īsta skolotāja vieta negadījās. Iestājos Dzērbenes pagasta skolā pa pusei kā palīga skolotājs, bet vairāk kā krāj-aizdevu kases grāmatveža palīgs. Tā nostrādāju vienu ziemu, ar ko mana skolotājība izbeidzās, jo nākošā rudenī uznāca revolucija, kuŗas priekšdarbos vasarā rīkojāmies ar Auļu skolotāju Jāni Riekstiņu — tagādējo konsulu Milanā.

Ar principalu un otru palīga skolotāju visās lietās mēs nebijām vienprātīgi. Piemēram, kad es Falliju un Jēkabsonu Kārli dēvēju par labākiem latviešu dzejniekiem, viņi nevarēja saprast. Tāpat netika gudri, kā es varot lasīt krievu dekadentu žurnalu „Vjesi". Labi sapratos ar Riekstiņa brāli Pēteri, kuŗu visi turēja par jukušu, jo viņš nestrādāja zemes darba, nēsāja matus pāri pleciem un bārzdu, caurām dienām sēdēja tēva lauku mājā, mazā istabiņā un kautko rakstīja. Tas bija savādnieks un dzejnieks, krietni vecāks par mani. Viņam atvilktnē atradās biezas dzejoļu burtnīcas un stāsti, bet viņš tos laikrakstiem nepiesūtīja un nedrukāja aiz kāda „principa" — neļaut izdevējiem iedzīvoties uz rakstnieka rēķina. Ari man viņš izlasīja tikai kādus desmit dzejoļus, kuŗos man šķita esam sava, man nesaprotama īpatnība. Uz pusotras verstes tāļo Skraustu māju es bieži aizgāju. Pēterim arvienu bija interesantas domas par rakstniecību un rakstniekiem. Pats viņš dzīvoja kā īsts mūks savā kvadratasi platā cellē, ar logu uz mežu, naidā ar apkārtni. Viņa sarunām uz mani bija iespaids. Ari es atkal sāku dzejot, bet sveši man bija formas likumi un savas dzejas es nerādīju pat Pēterim. Ieskatos abi bijām revolucionari, bet viņš neatzina aktivu uzstāšanos, organizacijās un sapulcēs nepiedalījās. Es biju dedzīgs un aktivs. Un tomēr soda ekspedicija viņu nošāva — pa daļai gaŗo matu dēļ. Viņš paglabāts Dzērbenes kapsētā. Viņa rokraksti nonākuši brāļa Jāņa rokās, kad tas bija emigrējis uz Briseli. Vai tie vēl sadabūjami un kādas viņos vērtības — to bieži iedomāju.

1904. gada vasarā Dzērbenes revolucionaru pulciņš, kuŗam nebija sakaru ar Rīgas lielām orga-

nizacijām, izplatīja proklamacijas un nelegalas grāmatas, staigāja zilos un sarkanos krievu kreklos un necirpa matus. Viņā skaitījās vietējie jaunākie skolotāji, studenti, ģimnazisti un pārs inteliģentāko saimnieku. Revolucionarā darbība vēl izpaudās nelegalo dziesmu dziedāšanā un gaidīšanā, kas notiks Krievijā. Pēc manifesta nāca sapulces, delegatu sūtīšana uz Rīgas kongresiem, priekšlasījumi un pagasta valdes gāšana, ievēlot rīcības komiteju; tad mistiskās melnās sotņas gaidīšana, bruņošanās un muižnieku bēgšana. Mani ievēlēja par rīcības komitejas sekretaru. No Rīgas komiteja atveda kādas desmit medību bises. Biedrības mājā ierīkoja patronu lādētavu. Bija gatavošanās kā uz lāču medībām, vai karu. Gaidīja melno sotņu, bet melnās sotņas vietā nāca soda ekspedicija.

Pagastmājā patlaban bija tautas sapulce, kad pienāca ziņa, ka kazaki Nēķenā. Neviens nedomāja, ka viņi darīs ko vairāk, kā arestēs. Arestēts esot Nēķena komitejas priekšnieks Andersons. Sapulce tomēr pamazām izklīda. Mans protokols vēl nebija nožuvis, kad ziņoja, ka kazaki jau klāt. Izgāju laukā skatīties, vai tas tiesa. Jātnieku sotņa jāja gar biedrības māju. Tad par prātīgāku turēju iet uz skolu nekā atgriezties pagasta mājā. Nojautu, ka ari mani var arestēt. Jutu skubinājumu būt tālāk. Noslēpu bēniņu smiltīs dažas nelegalas brošuras, uzliku kādu vecu cepuri un uzvilku mēteli. Izgājis no skolas, redzēju, ka pagastnamu jātnieki aplenc. Pa kājceliņu lēni gāju uz aptieku, lielceļu un draudzes skolu. Satiku vēl jātnieku pulciņu. Bet tie man nepiegrieza vērības. Te, nogājis kādu pusversti, dzirdu, ka pie pagastmājas šauj. Sapratu, ka tas uz ļaunu. Par atgriešanos

vairs nedomāju. Iegāju piesnigušā mežā un gaidīju vakaru. Vakarā iegāju Skraustos. Tur visi raud. Pēteris muižā nošauts, Nēķena Andersons un mūsu priekšnieks Pelekss tāpat. Mani meklējot uz visiem ceļiem un mājās. Katru brīdi varot ierasties te. Lai drīzāk ejot. Pārāvu slapjās kājas un atkal mežā. Gāju, kamēr ieraudzīju uguni. Mājas. Tur atradu paziņas, kas aizveda pa meža ceļiem uz dzelzsceļa piestāni Lodi. Tās nakts sajūtas smagākās manā dzīvē, kaut gan no izmisuma glāba iedzimtais optimisms. Rītā ar vilcienu aizbraucu uz Rīgu. Te priekšā sastapu citus mūsu izbēgušos revolucionārus. Tie stāstīja, ka man uz listes pielikts sarkans krusts. Par Rīgā palikšanu lai nedomājot, lai taisoties līdz, braukšot uz Šveici. Rīgā nebiju dzīvojis, bet tumšās janvara dienās, kad uz visiem ielu stūriem žvadzēja patruļu pakavi, kad kratīja veselus kvartalus, arestēja un šāva, man tā likās nelaimes pilna, un es biju ar mieru braukt. Teica, ka braucējiem došot pases un naudu. Mēs sataisījāmies kopā četri: Laimons Gailīts, Cielēns, es un vēl kāds man nepazīstams. Pases izrakstīja realskolnieks Antons — tagad advokats. Vakara vilcienā sēdāmies, lai caur Daugavpili dotos uz Veržbolovu. Tur priekšā būšot aģents, policista uniformā, ar baltu mutautiņu krūšu kabatā. Tas pārskapēšot pār robežu. Līdz Daugavpilij mūs pavadīja Gailīša māsa Marta.

Veržbolovā diezgan laimīgi izkāpām no vilciena un raudzījāmies pēc aģenta. Tā nebija. Iegājām stacijā, bet te katram no mums pienāca pa žandarmam un uzaicināja sekot. Bijām arestēti. Tikai svešais bija ticis cauri. Pie pasu kontroles izrādījās, ka mans dokuments izrakstīts ar tādiem dā-

tumiem, kādi nav iespējami. Es gan taisnojos, ka tā pagasta skrīveŗa vaina, bet žandarmi tikai smīnēja. Mūs nosūtīja pie policijas priekšnieka un izrādījās, ka tas bija mūsu aģents. Rājās, kamdēļ viņam neesot telegrafēts.

Tagad, kur mēs iekļuvuši žandarmu rokās un kur skaidri redzams vienas pases viltojums, viņš līdzēt nevarot. Mūs ievietoja aukstās aresta telpās, kopā ar kādu piedzērušu, bet otrā dienā pa zemes ceļu aizsūtīja uz apriņķa pilsētiņu Volkoviškiem, apriņķa priekšnieka rīcībā, kuŗš bija Baltijas barons. Mēģinājums piekukuļot apriņķa priekšnieku ar mūsu naudu, viņam neizdevās, un mums bija paredzama nosūtīšana pa etapu uz Rīgu.

Mūs ievietoja aresta telpās, kur galvenie iemītnieki bija ar arestu sodīti mazi noziedznieki, dažādi bezpasīgi robežas pārnācēji, nezināmi subjekti un balti kā arī melni kukainīši. Nelielā istabā atradāmies ap trīsdesmit cilvēku, visvairāk leišu. Mūs, laikam apģērba dēļ, sauca par „paņičiem". Ēdām savu pārtiku, ko piegādāja sargs, vecs zaldats ar klibu kāju un īsu zobeniņu pie sāniem. Septiņas kapeikas, ko ieslodzītiem izsniedza dienas pārtikai, mēs neņēmām, tās palika sekretaram. Varbūt tamdēļ arī pie cietuma administracijas, kuŗā ietilpa vienīgi klibais sargs un sekretars, mums bija cieņa un ari tie mūs sauca par „paņičiem". Cietums bija vienstāva koka mājiņa ar divām istabām; vienā dzīvoja sargs ar sievu, otrā cietumnieki. Dzīvojām puslīdz kā savās mājās. Vajadzēja tik piedauzīt pie durvīm, un sargs mūs izlaida sētā, kur varēja ieelpot svaigu gaisu un izdarīt visu, ko Dievs atļāvis. Jāstaigā gan bija ļoti uzmanīgi, lai nezaudētu savu tīrību. Žogs nebija

augsts. Novērojuši visus apstākļus, mēs gatavojām bēgšanas planu — vajadzēja tik citiem cietumniekiem piepalīdzēt un reiz aizturēt sargu, kamēr mēs tiekam pāri sētai un pietiek. Pilsētā ārkārtējas apsardzības nebija. Cietumniekus, pie kuŗiem bijām lielā cieņā, nolēmām uzpirkt, jo visa nauda mums nebija atņemta. Bet kad par to lietu ar cietumniekiem bijām aprunājušies un gandrīz vienojušies, mūs aizveda uz apriņķa cietumu. Varbūt, ka bijām nodoti.

Apriņķa cietumā mūs ievietoja atsevišķā kamerā, ar logu uz sētu. Ari te bēgšanas nodoma neatmetām. Straujais Cielēns drīz apskatīja restes un nolēma, ka tās var izlauzt. Prātnieciskais Gailīts ieteica labāk bēgt pa durvīm. Es pierādīju, ka iespējams zem nārām izlauzt sienu; naži mums nebija atņemti un mīkstajā mūrī pa nakti varējām izskrabināt ķieģeļus — grūtākais ar pirmo. Nolēmām, ka jāsagatavo visi trīs ceļi — gan viens no tiem izdosies. Restu izlaušanai izmēģinājām dēli no nārām; pa naktīm zem nārām kasījām sienā caurumu, bet pa durvīm bēgšanu gatavoja no ārienes; mūs aplūkot bija atbraukuši rīdzinieki, uzpirkuši sargu un to pašu sekretaru, kuŗam atvēlējām tās septiņas kapeikas aresta telpās, bija norunāts ari par zirgiem, kas mūs aizvedīs uz robežu. Vakarā cietuma durvīm brīnišķi vajadzēja atdarīties un mums iegūt mīļo brīvību un apdraudēto dzīvību.

Un atkal taī pašā stundā, kad vajadzēja notikt brīnumam, kamerā ienāca apbruņoti draguņi un pavēlēja iet. Kurp — nezinājām. Bija zvaigžņaina nakts. Mūs veda laukā no pilsētas, gājām pa klajumu. Cielēns jau ieminējās, kad tik nevedot uz šaušanu. Izrādījās, ka cietuma sargam pietrūcis

uzņēmības ļaut mums izbēgt, un viņš mūsu nodomu paziņojis apriņķa priekšniekam, kurš saviem cietumiem neuzticēdamies, mūs nosūtīja uz kazarmām, karaspēka hauptvaktes cietumā. Te par bēgšanu nebija ko domāt, jo apsardzība bija stingra. Un tomēr panācām to ka ar sargiem dzērām konjaku un kameras durvis mums atslēdza katrā laikā un laida brīžiem mūs kopā, jo es biju atsevišķā kamerā, abi mani draugi kopā. Bet pēc dažām dienām ari man ieveda biedri. Tas bija Marģers Skujenieks, ar pārcirstu pakausi. Viņam bijuši vēl divi biedri — skolotājs Mednis un Salnājs. Tā sastapāmies seši rīdzinieki — 4 ģimnazisti un mēs ar Medni skolotāji. Trīs jaunatvestiem uzbrucis mūsu liktenis. Tāpat kā mēs, viņi uz robežas iekrituši un ielikti Volkovišķu aresta telpās pie klibā sarga. Bet bēgšana izdevusies tik tālu, ka sargu pasvieduši zem nārām, paši pa durvīm laukā un būtu sētai pāri, ja nepieskrietu sarga sieva un neieķertos kādam svārkos. Izcēlies troksnis, piesteidzies gorodovojs. Sadursmē Skujeniekam pārcirsts pakausis.

Te notika mūsu nopietnākā nopratināšana. Uzdevām savus īstos vārdus. Paziņoja, ka mūs sūtīšot Rīgas policijas rīcībā. Vēl izgājām caur trim cietumiem — Volkovišķu etapa cietums, Kauņas guberņas cietums, Jelgavas cietums, — kamēr nokļuvām Rīgas guberņas cietumā. Katrā vietā bija savāda pasaule: etapa cietumā tik daudz ļaužu, ka smakām nost, Kauņā biešu mizu zupa un barga disciplina, Jelgavā reti daudz utu, Rīgā tumšs un drūms vēsums.

Rīgā Gailīša un Cielēna piederīgie ar lielām pūlēm panāca, ka mūs izlaida policijas uzraudzībā. Tā bija laba diena, kurā es sev solīju nekad dzīvē

neizsamist. Rīgā palikām tikai dienas trīs, nolemdami, ka no policijas uzraudzības tomēr labāk aizmukt. Ar svešām pasēm aizbraucām uz Pēterpili. Tad man sākās dzīve uz dažādiem vārdiem pa Krieviju, kas ilga deviņi gadi.

*

Ar 1906. gadu sākās laiks, kad tālumā no Latvijas mans raksturs un pārdzīvojumi ieguva noteiktāku un cietāku veidu, paturot no bērnības dabas iespaidus, bet no skolas gadiem dažas grāmatu zināšanas, novērojumus un pirmās estetiski prātnieciskas pārdomas, kas kļuva pamats turpmākiem mākslinieciskiem valdzinājumiem. Man bija divdesmit gadu, un es domāju, ka esmu jau pieaudzis. (Mans dzimšanas gads ir 1885.) Kā lai bez šīs apziņas dodas pasaulē! Beidzamie pārdzīvojumi bija ari norūdījuši un es vairs nekā nebaidījos. Tikai katrs gorodovojs likās aizdomīgi manī nolūkojoties. Bija itkā vajāšanas manija. Bet tas mierīgo garastāvokli nemaitāja. Pat iekritis reiz policistu nagos kopā ar kādu meža sapulci Pēterpils tuvumā, stacijā bez uztraukuma izslīdēju no arestēto bara, iekāpu ejošā vilcienā un aizbraucu. No manis varbūt būtu iznācis labs partijas darbinieks, bet partijas lietas interesēja tikai kā sportsmeni labs lēciens, jo visus revolucijas mērķus — cara gāšanu, Latvijas pašvaldību, muižniecības iznīcināšanu — reakcija bija aizvirzījusi tālā miglā. Es neticēju, ka zaudētai lietai vairs var līdzēt. Necietu ari plātīšanos sapulcēs un lētu „tautas" atzinību. Tā no politiskās darbības izpaliku, kaut gan starp dažādiem socialistiem arvienu iznāca būt. Ari viņi lielu aktivitati nevarēja parādīt, darbodamies

slepenos propagandas pulciņos (Pēterpilī). Pēc Rīgas atstāšanas es nolēmu nodoties savu zināšanu pavairošanai, vēlējos ari izstudēt muziku. Mani valdzināja astronomija, dabas zinātnes, filosofija, vēsture, koncentrēts beletristikas stils. Mīļākās grāmatas bija Flamarions, Belše, Brjusovs un Uailds. Divi gadi Pēterpilī un gadu Maskavā lielāko daļu pavadīju bibliotekās un gleznu galerijās. Somovs, Milioti, Borisovs-Musatovs un Ņesterovs ar savu rafinēto literarisko stilu bija tīkamākie gleznotāji. Valdzināja ari Vrubeļa tumšais spēks. Redzētais, piedzīvotais, pārdomātais vēlāk deva vielu stāstiem un dzejām, kur varēju iemaskēties kā bēdīgi-jautrs komediants, savus smagākos pārdzīvojumus likdams atkārtot klauniem, bruņiniekiem, ganiem, marķiziem un meklētājiem.

Svešums un svešu mākslu iespaidi laikam par iemeslu tam, ka manos pirmos darbos maz tā dēvētā nacionalā elementa. Ar latviešu literaturu un mākslu visus šos deviņus gadus man nebija gandrīz nekāda sakara. Kaut gan rakstīšanas velniņš pastāvīgi tirdīja, un es viņam diezgan bieži klausīju, bet piedzīvoju lielas grūtības ar dzejas un prozas latviskām formām, radīdams iedvēsmētus, bet techniski negatavus un nebaudāmus darbus. Tos nevienam ari nerādīju, redakcijām nesūtīju, rakstīju bez nolūka, tikai pašas rakstīšanas dēļ. No tiem laba daļa pazudusi, kad Maskavā mani apzaga. Nedaudzi izdoti krājumā „Lūzumi", kur redzams, ka man nav bijis skaidrības pat par atskaņām un tēlu sakopošanu viengabala veidā. Asa tieksme izteikties, bet nespēja atrast ietērpu mana tā laika (1907.—1910. g.) raksturība. Te kāds no visagrā-

kiem nedrukātiem dzejoļiem, rakstīts Pēterpilī 1907. gadā:

Ieslēgts es mūros kā mūžībā pašā.
Naktī zūd ceļi,
Zeltītos kalngalos ceļi bez gala,
Bet laiks tavs kā sala,
Kur zvaigžņotos viļņos sauc veļi.

Zib misiņa kaska vien rudeņa saulē
Melns puntns, vai vijole dzied.
Misiņa kaska kā lēkā un smiedama skrien
Pa prospekta daudzseju trauksmi.
Ak, pelēkās ikdienas bērns,
Uz saucošām ielām tu viens,
Kam vijole nakts silā dzied.

Šī diena tik zila un zaļa.
Kurp traucas mans vijoles loks,
Mans dvēseles spoks?
Kad stīga kļūst skaļa,
Kā dūja man vijole dzied.

Svarīgo skaidrības nozīmi sāku saprast, kad gaišu dienu pilns rakstīju „Dzīvības Maizi", bet technikas trūka ari te. Rakstniecības teorija toreiz man būtu pašķīrusi ceļu. Bet es vairāk interesējos par muzikas intervaļiem, harmonijas pakāpēm un kādu nepazīstamu damu, nekā par tīrām atskaņām. Dzīves likstas vajāja un neļāva mierīgi nodoties vienam darbam. Svaidījos ari starp muziku un rakstniecību, nevarēdams izšķirties, kuŗai piederēt, bet skaidri redzēdams, ka abām kalpot nevar. Vijole daudz aizkavēja manā rakstnieciskā attīstībā. Bet lai atgriežos pie dzīves pavediena, kā tas ritēja pēc aizbraukšanas no Rīgas 1906. gadā.

Braucu uz Pēterpili. Līdz bija 40 rubļu un prātā nenāca vaicāt, ko aizbraucis darīšu, kā dzīvošu. Paļāvos uz nejaušībām, kas cilvēkam ir labvēlīgākas, nekā apdomība. Bija miglaina, sarmaina

un asa Pēterpils ziemas diena, kad iebraucu šaī neaptveramā ielu labirintā. Atcerējos savu vienīgo paziņu humoristu un redaktoru, studentu Kārli Ducmani, kurš vadīja „Pēterburgas Avizes". Važonis aizveda turp. Ducmanis uzņēmās uz kādām dienām pagādāt dzīvokli. Aizgājām pie Pēterpils latviešiem pazīstamā Kampara, kura interesantā personība vēlāk man kļuva viela stāstam „Rudolfs". Šaī stāstā atrodami ari mana paša pārdzīvojumi pirmā laikā Pēterpilī. Tāpat „Smējējā". Kampars mani pieņēma ar lielu laipnību. Dzīve ieritēja savādā sliedē, kur ar 40 rubļiem Pēterpilī varēja iztikt pusgadu. Peļņas nekādas nebija, bet dzīvoklis brīvs — vienu nakti pie Kampara, otru pie Bašmaņa, trešo pie Bormaņa, tad atkal atpakaļ pie Kampara, pie kura no vietas varēja gulēt ari pa nedēļai. Dienas pagāja bibliotekā un muzejos. Bet sātība bija labs pabalsts, kas aizkavēja maķeļa sadilšanu un ierosināja smadzenes uz darbību. Darba, kas dotu algu, Pēterpilī neatradu. Bija jāiztiek tāpat, kā nu Dievs kuru dienu deva. Tā divi gadi. Tikai trīs mēneši nākošā rudenī nodzīvoju uz vietas. Tas notika tā. Iestājos Danemaņa muzikas skolā, un tad man atradās mecenats skrodermeistars Bērziņš; tas deva dzīvokli un vakaros — tēju ar aknu desu, lai tikai uzcītīgi mācoties. Noteikums bija, ka man piecas stundas dienā jānospēlē bet vakaros, kad mecenats pārnāca no darba, jāspēlē priekšā. Gāja labi. Ari vijoles skolotājs vācietis Bauers bija daudz prasošs, tā kā neatlika laika apkārt staigāt. Pat bibliotekā reti rādījos. Iestājos ari teorijas kursos pie Abakumova. Bet tad ceturtā mēnesī kādu vakaru nepārnācu mājā. Tā kā man ar mecenatu bija maza konkurence siržu lietās, tad šis gadījums kļuva iemesls

tam, ka mans cienītājs mani otrā vakarā izlika uz ielas, ari pats steigšus pāriedams uz citām mēbelētām istabām. Ar savu vienīgo mantu — vijoli, ko man bija uzdāvinājis ari kāds no Parizes atbraucis drēbnieks, to nakti pārgulēju nakts patversmē. Tomēr šī nakts nebija grūtākā. Bija arī naktis, kad līdz rītam staigāju pa ielām un naktsmāju atradu, kad citi cēlās augšā.

Man arvienu gadījās darīšanas ar drēbniekiem, kuŗi patiesi ir bohemiska ļaužu šķira. Viņu darbs laikam ir tāds, kas ļauj savā nodabā daudz ko pārdomāt. Viņi visi mazliet bija filosofi un mākslinieki. Pēc incidenta ar B. atkal apmetos pie tā paša Kampara, kuŗam mājā bija klavieres un te varēju labi turpināt muzikas mācību. Tad jau ar maza kredita palīdzību biju izdevis savu pirmo dzejoļkrājumu „Lūzumi" un „Pēterburgas Avizēs" varēju iespiest pa tulkojumam, kas palīdzēja tikt pie pusdienām. Dzejoļus pa lielākai daļai sarakstīju vasarā, braukādams uz Ļesnaju, kur ar Cielēnu dzīvojām vasarnīcas istabiņā. Ar Cielēnu mēs nācām labai idejai uz pēdām — tulkot un izdot partejisku literaturu. Kas zin, iznāks labs veikals. Es — tulkotājs, viņš — izdevējs. Iesākām ar brošuriņu „Šķiru cīņa". Bet brošura negāja un „izdevniecība" likvidējās. Ļesnajā bija ēnains parks un priežu mežs, kur dienas pavadīju lasīšanā. Dzīvoju bezbēdīgi, daudz neraizēdāmies, kaut gan nākotnē nekādu izredžu nebija. Ka pārdieņus varēju aizbraukt uz Pēterpili pusdienā pie Bormaņa kundzes, kuŗa toreiz vairākiem emigrantiem deva patvērumu, ar to man visas laicīgās raizes bija dzēstas. Bija tāda pārliecība, ka liktenim pašam par mani jāgādā.

Visu attaisnoju ar toreizējo cietumnieku paruņu: ļaunāk par nāvi nekad nebūs.

1907. gada pavasarī, iestājoties suņu dienām, gadījums mani aizveda uz Mogiļevas guberņu, kur kādā muižā Meževā dzīvoja latvietis — mežkungs Šķenders. Pie viņa vasaru pavadīju puslīdz kā mājskolotājs, puslīdz kā viesis. Te mierīgā lauku vientulībā veidojās un noskaidrojās izlasīto grāmatu, pārdomu un piedzīvojumu iespaidi. Tās bija labas dienas nemiera un šķautnības pilnām smadzenēm. Šķenderu smalkjūtīgā ģimene mani labi saprata un te pienāca ari mierīgi un atpūtinoši iespaidi, kuŗi iepīti vairākos manos darbos, piemēram, „Vasaras romanā", „Satirā un Krustā" u. c.

Pēc brīvlaika atgriezos Pēterpilī, taī pašā dzīvē kā iepriekš. Tikai jaunas profesijas draugus ieguvu — burtličus, un naktsmājas pavairojās. Atceros, ka laba atpūšanās bija kādā drukātavā uz galda, kad atpūtās ari burtu kastes un mašinas, bet papiru atkritumos čabināja peles. Tikai elektrības pa nakti nedrīkstēja dedzināt. Te labi varēja šo to pārdomāt, radās dzejoļu ieskaņas. Pēterpils latviešu redaktori, kuŗiem dažus dzejoļus parādīju, tos nedrukāja, jo viņos nekā nevarot saprast. Kāda Pēterburgas latviešu avize manu nopietni domāto dzejoli bija iespiedusi joku nodaļā. Ari ta laika rakstījums pa lielākai daļai pazudis. No uzglabātā te piemērs:

Verdzene

Pie loga es sēdu ik naktis.
Tik mēness man gaŗām iet.
Pie vārtiem ar vairogiem vaktis —
Kā mēness man dienas iet.

Kurp tornī sauc skumstošie zvani?
Pa dārzu es laimīga gāju;

Ievām tad ziedēja zari,
Ik dienas gar viņām es gāju.
Nu tornī man durvis jau veŗas.
Sirdī kāds svars.
No pamales mākoņi ceļas,
Nozied mans gars.

No „Lūzumiem" jau attāļinājos. Biju nācis uz pēdām tam, ka pārdzīvojumu nevajaga izteikt tieši, sedzot to tikai ar lirisku formu, bet to maskēt ari ar sižetu. Tāds maskējums ir ari te. Tā biju nokļuvis pie simboliskās formas pirmiem principiem. Šo paņēmienu vēlāk izkopu un arvienu lietoju kā stāstos, tā dzejās. „Tiešo kailo liriku" toreiz nekā nevarēju sagremot. Maz bija dzejnieku, kuŗus mīlēju, kur fantazijai būtu ko pastaigāties. Valodas ritmu, atskaņu, noskaņu un domu bagātības vien likās par nolietotām. Gleznās atradu vairāk ko dzejniekam mācīties, kā grāmatās. Muzika kā vieglākā no mākslām, kas pieietama pat nabadzīgai fantazijai, kuŗā var kļūt jaunradītājs jau ar nošu ortografiju zināšanām un mazu iedvēsmi, man sāka likties par šauru. Tomēr Bethovena sonates aizrāva līdz visa aizmiršanai. Pie Kampara dzīvoja kāds poļu students; tas spēlēja klavieres. Ar viņu muzicējām augām dienām.

Tad man notecēja pase. Sadabūju gan citu, bet vārda maiņas sekas bija tās, ka vajadzēja atstāt muzikas skolu. Pēterpilī divi gadi bija pagājuši un aizbraucu uz Tveras guberņu, Prjamuchinas muižā par mājskolotāju, cerēdams tikt pie mierīgākas dzīves. Šejienes piedzīvojumi bija par pamatu stāstam „Velns". Ari no šejienes pa daļai nepareizās pases dēļ drīz vien bija jālaižas projām. Saslimu un nebija kurp braukt. Atlika vienīgi Meževa, kur pagājušā vasarā biju ieguvis draugus. Tur atradu

patvērumu, bet tūliņ arī apgulos ar plevritu un bronchu pārtrūkumu. Ārsts stāvokli atzina bīstamu. Tomēr rūpīgā kopšana un gādība Šķenderu ģimenē mani atkal uzlika uz kājām. Te veselodamies pavadīju gandrīz divus gadus, palīdzēdams šad tad mežkungam plānus zīmēt (te bija liela un moderna mežsaimniecība), muzicēdams un dzejodams nelietojamus dzejoļus, par viņu derību vai nederību nedomādams. Tikai otrā vasarā dabūju elektrotechnisku darbu pie Oršas apriņķa telefona būves. Tad atkal dzīve kļuva raibāka. Vadot 300 verstes garā tīkla vilkšanu, bija jābraukā pa muižām, kur iepazinos ar krievu muižniecības tīpiem un dzīvi, ko rakstniecībā gan vēl tieši neesmu izmantojis. Netiešs iespaids uz stilu un dažiem tēlošanas paņēmieniem tam tomēr ir. Kā tādu pusinženieri un pusmākslinieku, kurš spēlēja vijoli un par kuru nevienam nebija lāga skaidrības, ari kā iecienītā Šķendera „radinieku" (tā daži runāja), mani visur saņēma ar pietiekošu cieņu un viesmīlību un vadāja divjūgos. Jutos gandrīz kā Čičikovs. Labas dienas renesanses noveļu stilā pavadīju Mogiļevas muižniecības priekšnieka pilī, kur ritēja eleganta dzīve, varbūt kā Kurzemes hercogu vasaras rezidencē. Krievu aristokratu sirsnība, kura bieži nokļuva līdz valsirdībai, nebija salīdzināma ar Baltijas vācu uzpūtību. Izsmalcinātība, estetiska gaume satiksmē ar ļaudīm te bija savienota ar zināmu vienkāršību. Kādā muižā vadīju ari parka stādīšanu. Tur iznāca dīvains romans ar muižas īpašnieka kundzi un mājskolotāju — neuzrakstīts stāsts ar komisku sižetu. Stāstus piedzīvot te bieži bija izdevība, bet mana gaume uz piedzīvojumiem bija tāda, ka es biežāki stāstu pārvērtu dzīvē, nekā dzīvi stāstā, kamdēļ

damām biju kā neizprotams un par daudz vieglprātīgs. Viņas meklēja traģedijas, vai primitivu aizraušanos, jo toreiz modē bija Arcibaševs, Andrejevs, Verbickaja. Smieties par sevi viņas neprata, būdamas vairāk madonniskas, kā mefistofeliskas.

Pastāvīgā dzīves vieta man joprojām bija Meževā pie Šķendera. Mitu glītā bēniņu istabiņā, ar logu uz muižas ezeru, sādžas baznīcas zaļiem torņiem un labības laukiem, aiz kuriem vilkās tumša mežu strīpa. Vasarās pa logu nāca iekšā visi dabas jaukumi: ziedu smaržas, lakstīgalu klakšķināšana un sirds nemiers, ko atnesa siltais vējš no dārza aiz ezera, kur katru pavasari atbrauca kāda Kalugas Julija, domādama par Meževas Romeo.

Pēc telefonu būves, kad bija uzlabojusies veselība, devos uz Maskavu, ar nodomu tomēr turpināt muzikas studijas un ari mainīt apkārtni, kuŗa uz laukiem likās izsmelta. Sākumā, kamēr bija līdzpaņemtie krājumi, peļņas nemeklēju, bet laidos atkal bohemiski valīgā dzīvē, kā Pēterpilī, ņemdams tikai vijoles stundas pie konservatorijas profesora Dulova. Bet šī bezbēdīgā labklājība ilga tikai pusotra mēneša. Bija jāmeklē peļņa. Izmēģināju roku kā rakstāmmašinu lentu aģents. Bet nebija panākumu, jo trūka aģentam nepieciešamās pacietības, uzņēmības un nekaunības. Kantoris drīz mani atlaida. Tad iekļuvu muzikantu krodziņā un ierakstījos ari muziķu birojā. Te radās halturas — spēlēju kāzās, ballēs, kinematografos, kamēr iekļuvu kādā restorana orķestrī un vēlāk cirkū. Kādu laiku atkal gāja labi: vakaros spēlēju, bet dienas pavadīju bibliotekā. Iepazinos ar latviešu studentiem: Jāni Lapiņu, Mekleri, Dāli, Rozīti. Tie moraliskā ziņā man kļuva liels atbalsts. Bieži pie viņiem aizstaigāju.

Viņi mani laikam turēja par dzejnieku, jo klausījās manos dzejoļos, skubināja rakstīt. Meklers pat uzņēmās izdot manu dzejoļkrājumu „Dzīvības maize", ko vēlāk ari izdarīja. No Maskavas restorana laika ņemts kolorits stāstam „Spāniešu komediants".

Maskavā uzrakstīju „Marķiza mīlestību", pēc spožām viesībām pie kāda fabrikanta. Pirmo reizi to rakstīju krieviski un tikai pēc gadiem izstrādāju galīgi un latviski. Ari „No burvja kausa" iecerēts Maskavā pavasarī plaukstošā dārziņā pie paziņām, kuŗus bieži apciemoju. Toreiz bija skaidra, silta svētdiena ar retiem, augstiem mākoņiem, bet manī skumjas noskaņas. Pirmais uzrakstījums bija īss, kā dzejols prozā. Vēlāk tas izzaroja un ari tikai pēc gadiem trim ieguva gatavību. Taī laikā pārdzīvoju kādu romantisku krizi. Tās dēļ drīz Maskava man zaudēja pievilcību. Staigāju pilns pretruņām un mainīgām noskaņām, kad var redzēt daudzas vēl neredzētas lietas. Toreiz pirmo reizi ieraudzīju un sapratu Gogoļa pieminēkli, kuŗam tik daudz reiz bīju gājis garām kā akls. Ar pavasara sezonu izbeidzās muzikanta peļņas laiks, radās grūtības ar dzīvokli, jo mans saimnieks, armenis, pie kuŗa īrēju kaktu, uzteica, iznāca konflikts ar kādu man pārāk labvēlīgu sievieti, pret kuŗu manā sirdī bija par maz labvēlības, kad viņa gribēja mani ievilt savas patmīlības tīklā un iznīcināt. Pavasaris bija silts un zilgans, gribējās dzirdēt cīruļus un nolēmu Maskavu atstāt. Ari mani draugi-studenti bija aizbraukuši suņu dienās.

Aizbraucu pie kādas paziņas Brjanskā, bet no tejienes uz klosteri „Baltie Krasti". Te varēju dzīvot bez naudas, peļņas un darba. Kā svētceļinieks un grēku nožēlotājs. Agri gan bija jāceļas un jāiet

uz rīta dievvārdiem, bet tas nebija grūti. Klusā, mierīgā klostera dzīve salauztās jūtas nomierināja. Skuju mežs un dzidrā upe saprata manas slepenākās domas. Šejienes dzīve pa daļai aprakstīta „Satirā un Krustā". No šejienes ar svētceļiniekiem aizgāju uz „Kluso Ūdeni", ar nodomu iet viņiem līdz ari uz Ķijevu. Ar šiem Dieva ļautiņiem bija laba dzīve, jo viņiem maz pasaulē vajadzēja — tikai spieķa un somas. Tad students Pauls Dāle atrakstīja vēstuli un atsūtīja ceļa naudu, lai braucot uz Rīgu, par ko tam, laikām, biju rakstījis. Tomēr tāļāk par Smoļensku netiku — neiznāca biļetes. Smoļenskā gribēju ieķīlāt savu vienīgo mantu — vijoli (lielāku grāmatu un nošu krājumu Maskavā man nozaga). bet nekā nedeva. Tad vienīgo reizi savā mūžā braucu par zaķi, sēdēdams uz vagona trepītēm līdz Oršai, kur tuvumā dzīvoja kā vīndeģis mans draugs un ari revolucijas bēglis, kurzemnieks Jēkabs Skoliņš. Ari Meževa te bija tikai verstis desmit. Jēkabs bija Turgeņeva tips, liels medinieks, zvejnieks, dabas mīļotājs, prātnieks un romantiķis. Mīlēja savu salatu dārzu, medību suni, bisi un Pšibiševski, kuŗu lasīja vairākkārtīgi. Vīndedzinātava ar vātēm, retortēm, tvaika katliem, ar spirta, kartupeļu un kukuruzas smaržu bija dīvaina māja, kuŗā Jēkabs bija kā viduslaiku burvis, kas prata pagriezt vajadzīgā laikā skrūves un krānus, bet prata ari spriest par reliģijas un mistikas jautājumiem. Dažu nakti sarunās mūs sastapa rīta gaisma. Brīvlaikā viņš dienām klejoja pa mežu ar bisi un suni. Vai to visu varēja cerēt no bijušā socialista? Socialisma reliģiju mēs bijām pazaudējuši. Kā saimniecisku idealu to tikai aiz pārprataluma var saukāt par reliģiju. Reliģijas elementi likās atrodami vienīgi mākslā, zi-

nātnē, kad beidzamās atziņas apstaro iedvēsmēta gaišredze. Pamatodamies uz šīm atziņām, toreiz uzmetu skicējumus filosofiskiem dzejoļiem, kā „Dabas elementi", „Saules nāve", „Pirmais cilvēks" u. c. Pēc sarunām ar Jēkabu, jaunās domas arvienu pierakstīju kabatas grāmatiņā un daudzas no šīm piezīmēm izmantotas „Satirā un Krustā", tāpat kā dažas vēstules, ko rakstīju tagad mirušai L. A. No vēstules veidots arī „Tālais tuvums". Pie Jēkaba pavadītā laikā varu atrast sākumu dabas izjūtu pavedieniem, kas Latgales kolorita atrisināti, izaužas sajūtu gleznās „Raznas krūzē".

Tad saņēmu ziņu, ka Rēzeknē dzīvojot mans vecākais brālis. Gribējās pabūt latviskā pusē. Braucu turp. Tā iekļuvu Latvijā, kaut gan Rēzekne nebija latviska. Te sākumā spēlēju kinematografā vijoli, vēlāk pārvaldīju spēles Saviesīgās biedrības klubā, devu stundas, strādāju kādā kroņa kancelejā. Šad tad izbraucu uz apkārtnes muižām kā „elektrotechniķis", elektrisko zvanu un telefonu remontos un kā klavieru skaņotājs. Tā nodzīvoju gadus divus ar svešu pasi.

Taī pašā laikā, no Maskavas braukdams, mani apciemoja rakstnieks Vainovskis, kurš aicināja kādu laiku pavadīt pie viņa jūrmalā, Asaros. Braucu turp. Savāda izjūta bija, atkal braucot pa Vidzemi un redzot tās birzes un kalnus. Tad visgaišāk redzēju starpību Krievijas un Vidzemes peisažā. Tur klaji nabadzīgā, pie zemes piespiestā vienmuļība, te — krāšņa uz augšu sviesta birstalu un pakalnu paceltība, kur balss atskan kā augstā svētnīcā. Ka tā redzēju, tam cēlonis varbūt bija arī zināšana, ka braucu pa savu dzimteni.

Jūrmalā turpināju savu pirmo Rēzeknē iesākto

stāstu rakstīšanu „Greizsirdība“ un „No burvju kausa“, kuŗus nodrukāju tikai pēc dažiem gadiem. Ar „Burvju kausu“ taī pašā vasarā gan mēģināju griezties pie „Druvas“ redaktora Zeiferta, bet tas atzina par nedrukājamu. Un labi bija, ka nenodrukāja, jo kad pēc kāda gada to vēlreiz pārrakstīju, viņš iznāca daudz gatavāks, kādu ari nodrukāju „Līdumā“ Valkā. Pirmais iespiestais stāsts bija „Greizsirdība“ un dzejols prozā „Mākoņu karalis“, „Līdumā“ (1916. g.) un „Latvijā“. Krājumos „Maskas“ un „Greizos Ratos“ uzdotie gada skaitļi zīmējas uz darbu pabeigšanas laiku. Stāsti nav sarakstīti vienā paņēmienā, bet ilgāku laiku, pat gadiem, rakstīti, nēsāti un atkal pārrakstīti. Vienā rāvienā nerakstu ari tagad. Stāsti jāpārraksta mazākais divas reizes. Tikai feļetoniskus avizes viennumura tēlojumiņus un recenzijas nepārrakstu. Dzejoļus pārrakstu un laboju.

No jūŗmalas vēl atgriezos Latgalē, kur līdz rudenim dzīvoju pie skolotāja Sestuļa Kokarevā. Biju ari citās Latgales vietās. Tad vecais paziņa redaktors Ducmanis uzaicināja par korektoru pie „Līduma“, pēc kam apmetos Rīgā vēl ar to savu šaubīgo pasi. Tas jau bija kaŗa gads un manai pasei pienāca mobilizacija. Tad nolēmu legalizēties. Aizbraucu pie izmeklēšanas tiesneša Cēsīs, kur vajadzēja atrasties manai 1905. gada lietai. Tā kā ierados labprātīgi, tad izmeklēšanas tiesnesis nearestēja, bet nolika policijas uzraudzībā līdz lietas iztiesāšanai apgabaltiesā. Līdz iztiesāšanai manis neņēma ari zaldatos, kaut gan ložu gadi sen bija gaŗām. Man bija trīsdesmitais gads. Tā izmeklēšana un tiesāšana vilkās līdz 1917. gada revolucijai, un es vēl nebiju iesaukts kaŗā.

Būdams korektors, arvienu tulkoju avižu feļetoniem stāstus. Ar trīsdesmito gadu 1915. gadā ciešāk piegriezos avižniecībai un rakstniecībai un pēc tam vairs citus amatus neesmu piekopis. Sāku atradināties arī no muzikas, redzēdams, ka ta rakstniecību stipri manī konkurē. Kamēr sistematisko vijoles spēli atmetu, tagad būs jau gadi seši, kaut gan kafejnīcā pie stipras kafejas klausoties muzikantos, dažu reizi pirksti deg un gribās skriet, izraut tam tur instrumentu un atgriezt Maskavas laikus.

Tādi bija mani trīsdesmit gadi un tiem bijis galvenais iespaids līdzšinējos manos darbos. Rakstīt par dzīvi šaipus viņiem varētu tikai tad, ja viņa nebūtu tik tuva un tieša, pašā par maz vēl noskaidrota, par maz vēl ietverta literariskās maskās. Trīsdesmit gadus turpretīm varu atcerēties kā svešus, tāļus, pusaizmirstus, no kuŗiem vērīga acs manos stāstos var atrast to, kā trūkst šaī autobiografijā.

Iesākot rakstīt šīs atmiņas, biju nolēmies būt vaļsirdīgāks, nekā tas izdevās. Jo vairāk tuvojos dzīves pusdienai, jo vairāk jūtu lietas, par kuŗām spalva neraksta. Laikam ikvienā dvēselē ir vissvētā vieta, kas pieietama tikai vienam un kuŗa man vāji atspoguļojas tikai sacerējumos. Tās ir lietas, kas tiešus vārdus nemīl, kas var dot tikai atspīdumus, bet aizskartas ar tiešā vārdā vesumu, var nomirt, nodzist, pazust, kā skaidru gaisu mīloša putna bērni no cilvēka elpas. Kaut gan no šīs svētākās vietas man nākuši dziļākie mākslinieciskākie ierosinājumi, es viņas nespēju atdarīt. Tāpat nevaru runāt par mirušo Irenas ierosinātāju, par Albines prototipu, kas atspīd ari Soragózas

Dievmātē, par nesasniegto Elizabeti, kuŗa iesāka Rozaliņu, lai to pabeigtu cita. Nevaru rakstīt ari par aizmirsto un nekad tuvu nebijušo Ženiju („Satirā un Krustā"), par melno damu Pēterpils publiskā bibliotekā, kuŗai nesacīju tā, ko vajadzēja sacīt, par grēku Brjanskā un piedzīvojumiem kādā Maskavas pagrabā. Vēl pats neesmu skaidrībā, kas tie par gaišiem ceļiem, pa kuŗiem mani vedusi trīsdesmitā dzīves gadā atrastā svētā Sofija-Helena, dodama elpu daudzām mākslinieciskām iecerēm. Bijušais liekās ka brīnišķa parādība, apskaidrots nereals redzējums, ko gadi aiznesuši, bet kuŗš arvien vēl valdzina, realizēdamies mākslas tēlos. Domājot par vissvētāko vietu, liekas, ka citam nekad neizdosies viņā ieskatīties, kaut gan literariskas radīšanas procesa noskaidrošanai un ari dažu darbu labākai izpratnei tas nāktu par labu. Vairāki mani draugi, dzīves liecinieki un darbu ierosinātāji jau aizgājuši mūžībā, daudzi pazuduši, katrs gads, liekas, mani padara vientuļāku, bet aizgājēju sejas, viņu kustību un dzīves linijas vēl atspīd manī, ievīdamās dzejās un stāstos, viņu netiešie darinātāji bijuši ari viņi. Neatceros sava darba, kam nebūtu kautkāds sakars ar viņiem, ar manu apkārtni. Kaut gan var likties, ka dažs mans sacerējums nav izaudzis no apkārtnes un dzīves, bet tādas domas rada viņu stils. Savā būtībā tie līdz beidzamam ir piedzīvoti un izciesti, ne sadomāti. Uz stilu bijis iespaids pasaules literaturas sasniegumiem, kas sildījuši manas domāšanas fizioloģisko augšanu. Vēl grāmatas devušas nokrāsu vienai otrai atsevišķai domai, ne darba būtībai un ierosinājumam, kas bijis paša pārdzīvojums. Visiem saviem darbiem varu atrast atšifrējumus savā dzīvē, ko viņi aizmaskējuši, bet to da-

rot būtu jāatklāj nepieietamā dvēseles svētumu glabātuve, no kuŗas uz mani spīd irreala gaisma. Tā man ļauj slavēt visgrūtākās dienas.

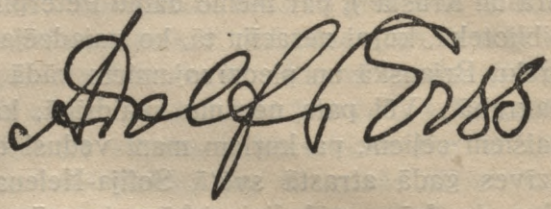

16. Jānis Lapiņš

Autobiografiska skice.

Netaisos mirt, vai darbību likvidēt, dažreiz domāju, ka tikai nupat sākšu dzīvot īsto dzīvi, bet no manis prasa autobiografiju. Tas gan liekas drusku komiski, ka par paša pagātni jādomā piepūstiem vaigiem un tikai labs vien, labs vien jāstāsta. Bet šīs grāmatas sakārtotājs skubina pasteigties reizā ar citiem, varbūt frakotiem, mazliet reprezentēties. Kā provincialim man liekas drusku neveikli tajos galvas pilsētas zalonos, es vislabāk runātu par tiem citiem kungiem, kas man priekšā un aiz muguras. Bet lai jau! Šoreiz paklausīšu.

Es esot dzimis 13. (25.) junijā 1885. gadā Raunas draudzē, Veselauskas Pintuļu klētiņā. Mana māte gan kratījusi galvu, ka esot dzimis 13. dātumā, jo tas esot nelaimīgs skaitlis, bet citi teikuši, ka taisni tas esot laimīgs. Un kā lai māte nepriecātos par pirmo puiku. Esot bijis saulains rīts (ap desmitiem), un gailis kaŗeiviskā balsī mazo zelli apsveicis. Pravietojuši, ka es būšot liels dziedātājs, bet, diemžēl, esmu iznācis tikai dziesmu mīlētājs, jo man balss nekad nav bijusi labāka kā gailim. Neesmu māņticīgs, bet 13. dātums gan var padarīt cilvēku par zīlnieku: daudzi manai dzīvei ievērojami notikumi ir gadījušies 13. dātumā. Vieniem šis skaitlis laimīgs, otriem nelaimīgs. Man — abas šīs lietas kopā. Vissvētākā vietā, vislabākos nodomos man vienmēr gadās klauns vai vājprātīgais priekšā. Manā liktenī rakstīts, ka man ners vienmēr nāk līdz.

Stāsta, ka mani tēvu-tēvi septiņpadsmitā vai

sešpadsmitā gadu simtenī esot atnākuši uz Veselausku no Āraižiem un bijuši mājrūpnieki. Mans tēva tēvs Jānis bija audējs un tirgotājs, kas izstaigājis malu malas. Viņš sācis ar nabadzību, bet ticis par bagātu vīru; bija gudrs, taisns un nopietns vīrs, kas nedzēra un nesmēķēja, bija tiesas vīrs, un tāpēc pie viņa bieži nāca ļaudis pēc padoma juridiskās lietās. Viņš bija stiprinieks un ļoti darbīgs vīrs, kas viens no pirmajiem šajā apgabalā ierīkoja lielu ābeļu dārzu. Mana tēva māte Liene bija dzīves priecīga, mūžīgi smaidoša, lai gan viņai bija miruši 5 bērni. Viņa zināja daudz vecu vārdu un vēl vairāk nerātno dziesmu. Divdesmit gadu laikā es nedzirdēju, ka tie kādreiz sanīstos un teiktu viens otram skarbus vārdus, un šādu satikšanu šis pāris motivēja ar to, ka vienam tēvs bijis brūveris, bet otram dzērājs. Vectēvu un vecmāti es visvairāk esmu mīlējis savā dzimtā un sākumā domāju, ka iedzimtību esmu dabūjis tikai no viņiem, un esmu tēvam un mātei svešs, bet vēlāk tas neizrādījās par pareizu.

Mans tēvs Pēteris (mācītājs Verhufs tam rakstījis — Laping) bija drusku paskolots un jaunībā bija par skolotāju Bīriņos un Veselauskā. Bet tā kā skolotāja ienākumi bija gluži niecīgi, tas pārnāca uz tēva rentes māju, Pintuļiem. Viņam ir gājis kā Peram Ģintam un tāpēc mana bērnība un jaunība bija ļoti nabadzīga. Tēvs bija cilvēks, kuŗu no grāmatas nevarēja dabūt pie darba, un kuŗš dažreiz tikai tad gāja gulēt, kad citi cēlās uz darbu. Jaunībā tas dzejojis un bijis kluss Pēterburgas „Dunduru" līdzstrādnieks. Darbā tas bija pasaku stāstītājs, pigoru taisītājs, kuŗš vienmēr runā par citām zemēm un ar fenomenālu atmiņu var stāstīt par visādiem niekiem 30 gadus atpakaļ, bet maz interesējas par

praktisko dzīvi. Mana māte, Karolīna Gudre, ir ieprecēta no Jaun-Raunas un viņas senčos ir daudz baznīcas kalpu. Mātes rados ir vai nu strādīgi jūsmu cilvēki, vai arī baudītāji, pat erotiķi. Mans mātes brālis bijis tik populars skolotājs, ka uz kapiem viņu izvadījuši lāpu gājienā. Mana māte jūsmu un paredzēšanas cilvēks, kas dzīvo sāpju vai prieka asarās. Tēva rados, turpretīm, kolosalas darba spējas un nevaldāma dzīves jautrība, līdz pat avanturismam.

Lasīt iemācījos piecus gadus vecs. Ar vectēvu lasījām bībeli, līdz apžilba acis un tad, izstrīdējušies, sākām no jauna. Man nekad nav paticis Jāzeps, jo man likās, ka to tikai skuķis var mīlēt. Par to man briesmīgi patika lasīt par žīdu kariem, kā viņi taisījuši troksni un sasituši savas krūzes. Tā vien gribējās dot ar nūju pa traukiem, lai plīst. Ganos nekādu karjeru neesmu taisījis, jo augstāk par cūku un zosu ganu neesmu uzdienējis. Vai tas bija likteņa norādījums, ka mūžā visnopietnākā darbā mani daudz traucēs filosofiskas zosis? Kā bērns mīlēju būvēt dzelzsceļus un celt mājas, te es neizšķīru sapņus no patiesības, un vēl šodien nevaru pateikt, kas tur ir īstenība un kas safantazēts. Braucot uz Rīgu, vai uz tirgiem vectēvs mani ņēma līdz. Nakti braucot vienmēr redzēju halucinācijas, lecu no ratiem, lai ķertu kādu putnu, vai arī griezu zirgu grāvī no imažionariem braucējiem. Pusaudzībā mana mīļākā rotaļa bija kāpt augstu kokos un dziedāt, kā līdz dzied Raunas kalni un lejas. Pagastskolā mīļākā zinātne — ģeografija.

Pirmo skolu apmeklēju Veselauskā pie Ed. Aukas, kas bija teicams skolotājs. Še piedzīvoju arī savu pirmo mīlestību, un kas gan tas būtu par

dzīves aprakstu, ja viņā nebūtu pieminēta mīlestība? Es neatradu pretmīlestības, neskatoties uz izmisuma un naivuma pilnām vēstulēm. Mani izkonkurēja skaists zēns, kurš bija daudz pārāks par mani, jo prata no burtnīcas vāka iztaisīt sev uzkreklī un tāpēc meičai izlikās ļoti oriģinēls. Cīņas iekaisumā kādreiz pateicu, ka izmācīšos par pašu pagasta skolotāju. Par to man iedeva seminarista palamu, mana reputacija meičas acīs un mīlestība bija gluži pagalam. Bez atbildes paliku ari otrā mīlestībā. Galējais lūzums, jeb traģedija norisinājās šādi. Es mīlēju jāt, bet mana ķēve ļoti baidījās no šāvieniem. Un kad es kādreiz laidu vaļā pilnām zēģelēm, kaut kur tuvumā šaudams kāds baidīja zvirbuļus un tik briesmīgi nobiedēja manu Rozinanti, ka es atrados uz akmeņiem neģēlīgi sasities. Un tāds es ierados skolā uz rotaļām. Viņas bija obligatoriskas, un, tavu nelaimi, man bija jāķer viņa. Ar tādiem soļiem es laimi nenoķēru, izsaucu kanibaliskus smieklus, un mana Dulcineja no manis galīgi atkratījās. Par tādiem likteņa jokiem es ļoti sāpinājos un uz ilgiem laikiem tiku pesimists, bēgu no mīlestības, nogrimu grāmatās. Manā noslēgtībā un paškritikā līdz 30 gadiem šais sferās nebija plašāku un drošāku lidojumu.

Pēc pagasta skolas mācījos Raunas dr. skolā pie rakstnieka Aug. Brača, pie kura es arvien vairāk piegriezos mākslai. Bračs pat skolniekus ievilka sabiedriskā darbā, bet citādi bija ass, nīdās ar māc. Jendi, par kuŗu uzrakstīja stāstu „Ko lampa pieredzēja". Še Rauna atminēja agrāko skrīverpalīgu Kārli Skalbi, kuŗš tik labi spēlējis teatri, ka varējis iztaisīt tādu dumju seju, kādu līdz tam Raunā neviens neesot vēl redzējis. Un šis Skalbe, kā jau

M. Šnoiatra BIBLIOTEKA RIGA

peļņās braucošs piebaldzēns, ieradās pa vasaru Raunas draudzes skolā par otro skolotāju. Viņš tikko bij izlaidis „Cietumnieka sapņus". Bračs tēviem Skalbi slavēja kā dzejnieku, viņš kādreiz sasniegšot pat Zvārguļa slavu. Skalbe mūs, skolniekus, aicināja pie sevis un rādīja kādu ilegalu bildi, kur dažādas šķiras spiež krievu zemnieku. Šķiroties no Raunas, Skalbe uzrakstīja par mums dzejoli: „Tik vienu ziediņu". Es viņam iedāvināju atmiņas par četrdesmito gadu nemieriem, kuŗus 1906. gadā nodrukāja. Draudzes skolā es daudz lasīju, bez latvju rakstniekiem iepazinos ar Puškinu, Ļermontovu, Gogoļu, Dostojevski, Turgeņevu, Čechovu, tad vēl diezgan daudz izlasīju no Škespira, Ibsena, Ģetes, Valtera Skota un Zudermaņa. Draudzes skolā Bračs un Skalbe bija labi skolotāji un sevišķi no Brača daudz guvu. Ja esmu sācis rakstīt, tad tur daudz vainīgs Bračs. Vēlāk ar Braču mani ceļi daudz krustojās. Varbūt zem Skalbes iespaida es būtu vairāk mēģinājies stāstu rakstniecībā, ja viņš mani nebūtu ierāvis politikā.

Raunas draudzes skolas apmeklēšanas laikā man nācās uzstāties publiski divējādā veidā. Es uzrakstīju pirmo korespondenci, par savu Veselausku, ka tur neviens nekā nedara sabiedriskā dzīvē, bet vai dzeŗ, vai guļ. Parakstījos, laikām, mg. Tagad visi meklēja to vīru, kas tādu gara darbu dzemdinājis. Uz tādu knauķi, kā es, nevienam nekrita aizdomas, bet beidzot nosprieda, ka neviens tik slikts nevarot būt, kā Marijkalna Melngailis, manas dzimtenes brīnišķais komponists. Un ja veselauskiešos par viņu negāja laba slava, tad vainīgais biju gan, laikam, es. Otra mana uzstāšanās bija muzikā. Draudzes skolai bija sava muzikas kapele. Kā sla-

venais d'Endi es sāku ar bungām, jo Bračs sprieda, ka pēc manām muzikalajām spējām man zemāku amatu nevarot dot. Mēs devām koncertus, spēlējām ballē, un laucinieku neuzmanīgās ausis bundzinieku vienmēr dzirdēja. Par spēlēšanu Tanisa kalna ballē, kāds bija mūs nokritizējis avizēs, — esot, lūk, par klusu spēlēts. Bet kāds „labvēlis" bija atbildējis, ka šī ziņa ir no gaisa grābta, draudzes skolnieki esot spēlējuši tā, ka bungas dzirdētas pat piecu verstu attāļumā. Tavu spērienu! — Tā ir pirmā, bet ari visatsaucīgākā kritika, kas par mani kādreiz rakstīta. Un kā lai nepiemin manu muzikālo darbību, kad sešos mazos bundziniekos, es uz bungām pat zolo spēlēju.

Visu mūžu esmu bijis un būšu neizlabojams sapņotājs. No manas tēva mājas var redzēt Zilo kalnu un bērnībā biju pilns ar teikām par Zilo kalnu. Naivi sapņoju, kaut mēs latvieši varētu sakrāt tik daudz naudas, ka nopirktu no krieviem vienu apriņķi un tur ierīkotu brīvu valsti. Tāļāk sapņoju ietikt mākslas akademijā, bet spārni bija par īsiem. Tetmaiera ierosināts, sapņoju tikt Mitveidas inženieru institutā, lai būtu inženiers. Man neizdevās iestāties ari skolotāju seminarā, bet es ietiku Cēsīs, Millera realskolas ceturtā klasē. Še, starp citu, piedalījos ari pie ilegalas sabiedrības dibināšanas. Viņas uzdevums bija cīņa par nacionaliem idealiem. Šos idealus zēna naivitatē biju uzrakstījis krievu valodas skolotājam un tas dumpīgo burtnīcu nodeva Milleram. Viņš mani izsunīja klases priekšā, bet kabinetā iesaucis mani nobučoja. Millers ari deva man brīvu skolu un ar savu jautrību iemācīja dzīvi mīlēt. Cēsīs sēdēju uz viena sola ar Arv. Švābi, no

kuŗa es „špikoju" vācu diktātu, bet domās un vispārējā attīstībā tas kopēja mani.

Nākošā gadā mācījos Liepiņa realskolā Valmierā, dzīvodams kopā ar Švābi, kuŗš še Valmierā sāka parādīt pētniecisku garu un likās uz ķimiju. Valmierā gāja skolā ari Bormaņu dārznieka jaunēklis L. Laicens, kuŗš rakstīja dzejoļus Raiņa garā, bet vēlāk pārgāja uz Blaumani. Visi kopā izdevām literarisku žurnalu un — iemācījāmies dejot. Bet Laicens bija un palika kautrais dejotājs, kādu viņš pats tēlo. Skolā bija darba daudz, bet viņa pati deva maz, bija jāstrādā pašmācības ceļā. Še Valmierā es sasaucu pirmās ilegalās politiskās sapulces Gaujas malā, kur lasījām politiskas brošuras.

Vasaru apceļoju Vidzemi, aizejot līdz Mārcienai, tad uz Koknesi un atpakaļ. Apmeklēju ari Skalbi, bet tas — bija aizbēdzis, policijas vajāts.

1904.—5. gadu mācos Jelgavā. Še notiek skolnieku ilegalo pulciņu dzīva darbība. Rakstu un lasu referatus, uzturu sakarus ar dažiem rakstniekiem Rīgā. Nākošā vasarā, 1905. g., Raunā ir dzīva revolucionara kustība. Esmu viņas vidū . un pie Strantes ezera mītiņā noturu pirmo publisko runu. Raunā revolucionaru pasivu biedru ir ap 300, bet aktivu darbinieku, kas ari iztiek no revolucionarās darbības, ir tikai 5—7. Starp tiem divi ir bijuši zirgu zagļi, viens dedzinātājs, kas par viltotas naudas taisīšanu tika izsūtīts uz Sibiriju, ir divi huligani. Revolucija viņus brīnišķīgi pārvērtusi, tie gandrīz atmetuši senos netikumus. Visi līdzekļi ir atļauti, un man acis par tumšām, lai redzētu šos ļaudis īstā gaismā. Es redzu tikai tautas atsvabināšanu un tajā šie darbinieki ir apbrīnojami, avanturistiski un tāpēc spēj aizraut katru jaunu prātu.

Par šo ļaužu pārvēršanos jūsmoju ne tikai es, bet ari tādi ļaudis, kā K. Ducmanis. Bet vēlākā revolucijas un viņas darbinieku demoralizēšanās man pamazām atver aci̦s.

Man nav iespējams tāļāk mācīties, un tāpēc jādomā par naudas pelnīšanu. Aizņēmies naudu, braucu uz Pēterpili, likt mājskolotāja eksamenu matematikā un vēsturē. Eksamens ir tik viegls, ka par viņu maz domāju, bet lielāko laika daļu pavadīju publiskā bibliotekā, kur galīgi sagatavoju savu pirmo rakstu par 40. gadu nemieriem, kas 1906. g. februarī drukāts kādā no Rāviņa izdevumiem. Še 1905. gada rudenī Pēterpilī redzēju ari pirmos legalos latv. mītiņus, ar visiem komiskajiem un nopietnajiem tīpiem. Uz Pēterpili braucu kā fantasts Plūdoņa atraitnes dēls, bet man nācās redzēt lielpilsētas izvirtušos raksturus. Viss tas modināja pret Pēterpili un lielpilsētu riebumu. Patīkamus brīžus pavadīju tikai K. Ducmaņa-Atskabargas kompanijā. Viņš toreiz vadīja Rāviņa avizi.

Nākošā ziemā strādāju Cēsu draudzes skolā kā otrs skolotājs. Esmu mazs, sīks vīrelis, kas no Pēterpils klimata un badošanās dabūjis nejauku krūšu lēkmi, kuŗā jāspļauj asinis. Rudens paiet mītiņos, bet drīz vien sākās sodu ekspediciju laiki. Arestētos šauj netāļu no manas skolas. Man grēku nav daudz, mana mazā auguma nav neviens ievērojis, tomēr es jūtos kā šaušanai pie staba piesietais, naktīs jādzird nošaušana. Bieži ari jāsatiekas ar vājprātīgo Poruku. Bet es nevaru nekur emigrēt, un tas saspīlē nervus vai līdz halucinācijai. Es spēju dzīvot tikai starp skolniekiem. Man ir bail bez cilvēkiem un bail no cilvēkiem.

Nākošā gadā esmu Rīgā Redbergas skolā un

strādnieku vakaru kursos, bet no janvaŗa pāreju uz Valkas tirdzniecības skolu. Valkā man patīk strādāt, bet starp skolotājiem ir dzērāji, kas skolu stipri demoralizē. Šad tad apmeklēju strādnieku un skolotāju ilegalas sapulces un Palīdzības biedrībā turu priekšlasījumus. Valkas latviešos ir daudz labu, uzņēmīgu izglītības darbinieku, bet centrā stāv bufetes turētājs, bijis tirgotājs, aktieris, režisors un joku dzinējs J. Pavlovičs, kuŗš vēlāk tiek par bagātu īpašnieku un latv. rakstnieku draugu bēgļu laikos. Strādāju strādniecībai, bet no socialisma pamazām šķiŗos. Socialistiskā valsts sāk likties kā murgi. Sarakstos ar Skalbi un Laicenu Somijā un nevaru paciest, ka Jansons visus jaunākos rakstniekus lamā. Atklāti sapulcēs apstiprinu, ka Viktors Eglītis, ko Jansons sauc par izvirtuli un dekadentu, nav nekāds izvirtulis, bet godīgs idejisks darbinieks. Ari es no socialistiem tieku ieskaitīts individualistos un dekadentos un ar to es nonāku pie krīzes un šķiršanās no socialisma. Tā bija literatura, kas mani attāļināja no socialisma. Vaļas brīžus pavadu pašizglītībā. Mani ļoti valdzina Ģete un Ibsens. Politikā manī nekad nav noticis lūzums, bet lēnas attīstības, kritikas un paškritikas gaita.

1909. gadā iestājos Maskavas komercinstitutā; priekšā daudz bijušo biedru. Mēs studējam ekonomiskas zinātnes. Rīgas socialisti Maskavas studentiem, bijušiem biedriem, raida pakaļ lāstus, jo studēšana esot bēgšana no cīņas. Studēju tādā nodaļā, kuŗai nav nekāda sakara ar komerciju un, proti — pedagoģiskā nodaļā, un par specialitati izvēlos politisko ekonomiju un socialo filosofiju. Bet tajā pašā laikā ne mazāk mani pievelk literariskās studijas.

Seminaros visvairāk es strādāju tiesībās pie

Kistjakovska un filosofijā pie Bulgakova un Novgorodceva. Novgorodcevam bija vairākus gadus filosofijas seminars. Šī seminara darbības rezultats ir viņa pazīstamā grāmata par sabiedrisko idealu. Pie diploma darba nostrādāju vienu gadu. Tas ir vēsturiskā materialisma kritika: „Vēsturiskais materialisms kā socioloģiska teorija". Žīds Goldsteins mani gandrīz noveda neceļos. Tas bija iedomājies no manis iztaisīt savu skolnieku un profesoru. Tāpēc, kad biju beidzis institutu, viņš mani ievilka savā ekonomiskās politikas seminarā. Bet kad tas prasīja strādāt pēc viņa tematiem un savu mūžu ziedot sindikatu izpētīšanai, es no šī kunga padevīgi atvadījos, par ko viņš man valsts eksamenā lika svīst. Paraleli institutam un pēc viņa beigšanas Maskavā studēju literaturu, kas mani valdzināja arvien vairāk. Še mani mīļākie profesori bija Rozenovs un Aichenvalds. Bet Sakuļinu, ko kursistes nesa uz rokām, es nevarēju ne acu galā ieraudzīt. No Maskavas aizbraucu 1915. gadā.

Studiju laikā līdzekļus nopelnīju strādājot presē. Pirmā studiju gadā, dzīvodams Maskavā, vadīju Valkā iznākošo nedēļas laikrakstu „Kāvi", kuŗa vietējās nodaļas vadītājs un ari uzsitējs pie lielā āmura bija J. Pavlovičs. Kad „Kāvus" varēju nodot L. Laicēnam, tad pārgāju uz „J. Dienas Lapu" pie Pīpiņa. Tā kā naudas vajadzēja, tad strādājis tiku diezgan daudz. „J. Dienas Lapā" nebiju diezin cik vēlams elements, jo kreisās aprindas nevarēja manu darbību sankcionēt. Biju par daudz pilsonis. Atminu, ka es ne mazumu pārmetumu guvu par rakstu „Materielā un garīgā kultura", jo tā sadalīt kulturu nevarot. Esot tikai viena kultura; garīgais neesot nekas.

Bez „J. D. Lapas" Maskavas laikos strādāju vēl „Jaunā Vārdā", „Līdumā", „Latvijā", tad „Domās", „Skatuvē un Dzīvē" un iekš „Moskovskija Vedomostji". Es sakopoju un K. Ducmanis rediģēja stilu studentu rakstu krājumam „Burtnieku Pūrs", no kuŗa iznāca divi sējumi. Kā students uzrakstīju ari savus pirmos pētījumus. Tie ir monografija par Aspaziju, kur pirmo reiz uzrādītas starp labām ari sliktās puses Aspazijai, kas toreiz bija tik populara. Tāļāk ir monografija par Skalbi. Kā asākam garam man nācās aizskārt Skalbes humanismu. Maskavā rakstīti ir ari darbi „Psicholoģiskā reliģiozitāte jaunākā latv. literaturā" un „Psicholoģiskā iedzimtība". (Domas.) Publicistikā esmu darbojies pilnīgi patstāvīgi, jo „Kāvos" man nevarēja būt neviena vadītāja, zem kuŗa iespaida izstrādātu stilu. Mācījos pats, uzmeklējot savas kļūdas, un vienmēr sarku par saviem darbiem.

No idejām, kuŗas es sludināju un kuŗas toreiz nebija populāras, bet vēlāk sev iekaŗoja redzamu stāvokli, pirmā kārtā varētu minēt nacionalisma ideju. Kopš deviņdesmitajiem gadiem radikali noskaņotā sabiedrība nīda visu nacionalo. Bet līdz ar kreisajiem gāja jaunatne, lepodamās ar to, ka viņa nav nacionala. Kreisās aprindas sākumā manus rakstus par nacionalismu uzņēma noteikti naidīgi, bet tad apmierinājās ar to, ka esmu viņiem gluži svešs. Ar vienu, otru radikalu studentu par šo jautājumu nodebatējām cauras naktis. Bet kad Skujenieks „Burtnieka pūrā" izteicās par nacionalismu atzīstoši, tad viena, otra ledus sirds kreisajās aprindās iesila priekš nacionalās idejas. Ja socialistos pirms kaŗa varēja atrast vienu, otru nacionali do-

mājošu cilvēku, tad te savi nopelni Skujeniekam, kuŗu viņu aprindas uzskata par lielu autoritati.

Lai nacionalo sasniegtu, es ieteicu būt lepniem uz savu tautību, runāt tikai latviski, pārējos boikotējot, ieteicu izkārtnēs uzsvērt latvisko, latviski rakstīt uz rūpniecības etiķetēm. Lai latviešu tauta būtu stipra, ir vajadzīgs, lai viņa būtu bagāta. Tāpēc jāpērk muižas un jādala bezzemniekiem, jāceļ amatniecības un zemkopības skolas, latviešiem jāiet uz tirdzniecību un rūpniecību. Tagad šādas lietas liekas smieklīgi elementaras, bet toreiz par viņām bija jācīnās, kaut ari tās tikpat vecas, kā latvju kultura.

Otra ideja, kas laikā pirms kaŗa visvairāk figurēja manos rakstos, ir — prasība pēc garīga dižciltīguma. Domāju, ka latviešu demokratisms, antinisms ir izkopts līdz tādai pilnībai, kā nevienai citai Eiropas tautai, jo latvieši dievu padarījuši ne tikai par plebeju, bet pat par nabagu, turpretīm normala cilvēka dvēseles otra puse — dziņa uz valdniecisko ir palikusi novārtā. Pie tam latviešu prese tik stipri apkaŗojās savstarpēji, ka atlikās rakstīt — „vairāk cildenuma". Latviešu tautai, latviešu dvēselei ir jāaug; gadu simteņiem smacētās dižciltīguma tieksmes jāceļ augšā no rudimentarā stāvokļa, jo mēs ne no mūžības esam lemti būt par kalpu tautu. Lielākais raksts par šo jautājumu man ir Skalbes „Latvju strēlniekā".

Sakaros ar šo ideju ir doma par Latvijas patstāvību tad, kad par to baidījās domāt pat drošinieki un saimnieciskie vīri patstāvības ideju neatzina par pieņemamu, jo bez lielās Sarmatijas valsts Latvija saimnieciski nevarot eksistēt. Latvijas valsts ideju starp rindiņām sāku propagandēt 1914. gadā, pir-

mās kaŗa dienās un tā tika pārrunāta ari Maskavas studentu aprindās, kad rīdziniekiem bija galīgi pretēji ieskati. Daži latvieši, kopā ar ukraiņu studentiem, gājām apmeklēt ievestos austriešu gūstēkņus, lai dzirdētu to, ko gribējām dzirdēt. Cenzura bija tik neapķērīga, ka pielaida pat vārdu „patstāvība". Kad nodibinājās latvju strēlnieku pulki, es uzrakstīju viņiem apsveikumu, teicot, ka tie iemieso mūsu domas par patstāvību. Cenzors šo rakstu nelaida cauri, bet Goldmanis caur Kurlovu izdabūja, ka to „Līdums" nodrukā. Par latvju pulkiem un viņu nozīmi man bija citādas domas, kā pārējiem rakstniekiem un es tās maskējot mēģināju izteikt stāstā „Nemierīgā vasara", bet cenzors attiecīgās vietas strīpoja. Es negribēju, ka kaut vienu cilvēku upurē svešai idejai, jo katrs latvietis jātaupa, mūsu spēki jākrāj priekšdienām. Bet tagad mūsu tauta jāpopularizē un latviešiem pašiem jāaudzē pret sevi cieņība. 1916. gada vasarā rakstā „Latvju dižciltīgums" uzrakstīju, starp citu, šādas vietas: „Mūsu bataljoni ir tāls mūsu nacionalā kaŗa spēka simbols, kas caur dziļu nakti liek atminēties, kas mēs būtu, ja mēs būtu brīvi ļaudis... Un Latvija nodreb priekā: viņa atminās savas pirmdzimtības tiesības, savas nacijas dižciltīgumu. Kurzemes māju dūmos ir noticis brīnums: tur mēs atkal ieraugam mūsu zemes svēto bruņniecisko seju... Zilā tālē ir aizkustināts Viestura zvans. No viņa zelta skaņām sirdis trīc ilgu priekā pēc latviešu bruņinieka... Vai šis zvans atkal aprims un paliks melna nakts, un mēs piemirsīsim savas zemes dievišķi cilvēcīgo, cildēni bruņniecisko seju? Tā būtu mūsu garīga nāve. Kad „liktenis no svešuma atvedīs mājā mūsu trimdeniekus (bēgļus), mēs būsim kā sapņotāji, bet

mēs nekārsim vairs sapņu un vaidu kokles svešās Bābeles vītolos, jo visas mūsu ilgas būs pēc Viestura zobena nesēja, latviešu bruņinieka, kuŗam — vards Latvija ir par visu augstāks pasaulē". Pēc diviem gadiem tas piepildījās.

Galvenā ideja, no kā esmu dzīvojis savā publicistiskā darbībā, kas ir bijusi manas dzīves saturs, ir — Latvijas apgaismības ideja. Latviešiem ir kāds studenta tīps, kas katru ideju, katru domu, ko viņš piesavinājies, tūliņ grib nest savai tautai, kas lekcijās ne vienmēr iet ar slāpēm, meklēt patiesību, bet klausoties sapņo: kaut to es varētu mācīt ari savai tautai. Ilgus gadus esmu piederējis pie šī tīpa, bet tagad aizgājis no tā. Maskavas studenti tos laikus bija dzīvi līdzstrādnieki latviešu laikrakstiem. Esmu propagandējis technisko izglītību un dziņu uz saimniecisku patstāvību, bet ne mazāk dziņu uz klasisko kulturu. Staigājot gar Maskavas klasiskajām ģimnazijām, man bieži asaras skrēja acīs par latviešu realismu, par smago zemes tārpa garu latviešu tautā. Man gribējās, kaut latvji vairāk strādātu mūžībai.

Vasarās studenta gados dzīvoju no lekciju lasīšanas, pie kam studiju gados esmu nolasījis tautai 55 lekcijas par literariskiem un kulturēliem jautājumiem. Policija mani reti kad kavēja. Tikai Rīgā reiz iznāca skandals, kuŗa dēļ mani tikko neizsūtīja. Es glābos ar to, ka pristavu sūdzēju gubernatoram.

Maskavā nebija studentiem tradicijas žūpot vai mīlestības dēkas pārvērst par sportu. Taī vietā bija ienācis modē apmeklēt sapulces un — apprecēties. Pirmajā punktā es pildīju tradicijas, otrā nē. Kādreiz biju pat Palīdzības biedrības priekšnieks,

bet atradu, ka tā ir briesmīga laika nosišana, tāpēc pēdējos gados sabiedriskā dzīvē biju atturīgs. Pie manis reti kāds nāca, laikām pa lielākai daļai tāpēc, ka mans dzīvoklis vienmēr bija ļoti nabadzīgs, strādnieku rajonā. Esmu arī kompanijā neinteresants cilvēks. Visvairāk satikos ar Bastjāni, Skujenieku, Švābi, Laicenu, P. Rozīti, K. Ozoliņu un P. Dāli. Švābe pārdzīvoja interesantu evoluciju. 1905. g., kad visi bija kreisi, Švābe nodevās ar pētnieka garu ķimijai. Aizmirsts nomaļajā Rūjenē mīlestības sāpēs tas sāka vairāk dzejot un ar saviem „Kāviem" es viņu ievilku latv. literaturā. Viņš gribēja parakstīties ar formulu H_2O (ūdens), bet es nodrukāju viņa īsto vārdu. Sākumā Švābe nebija kreiss, bet, lai tiktu pie vārda, bija gājis uz socialdemokratu organu, kas viņam plaši atvēra durvis. Lai vieglāk tiktu uz augšu, Švābe par savu onkuli izvēlējās Andr. Upīti un ar vienu rāvienu iekaroja sev vārdu, bet ari tika tik kreiss, ka veciem revolucionariem tas likās neparasts. Tāds „Dobuļa" autors atnāca uz Maskavu un še, apmeklēdams Šaņavska universitati, jauno rakstnieku kompanijā noslīpēja 1905. g. asumus, līdz tika par mākslinieku un pētnieku. No visiem cilvēkiem, ko esmu pazinis Maskavas laikā, Švābe bija visoriģinālakais, ar vislielāko temperamentu, bet ari vismazāk audzinātais, kā jau vienīgais dēls.

Cik trokšņains un vientiesīgs bija Švābe, tik kluss un šķelmīgs Linards Laicens. Viņš bija ieaudzis mazpilsētiņas un lauku atmosferā, šo kluso dzīvi tēloja un par viņu smēja. Grūti nācās Laicenu dabūt uz Maskavu. Bet tas bija svētīgs laiks viņa mūžā. Šeņavska univerzitatē viņam ātri atraisījās spārni, tas sāka rakstīt pat ievadrakstus, iet poli-

tiskā dzīvē, pie tam sākumā kā konservators. Maskavā radās viņa labākie stāsti: tajos jau ir lielpilsētas gara plašums. Maskavā ar Laicenu sagājos gandrīz katru dienu. Bet kad Laicens atkal pārbrauca uz mazpilsētu, un šī pilsēta tika revolucionārāka par lielpilsētu, tad Laicens līdz ar mazpilsētas garu tika revolucionars.

Trešais, ar ko man nācās vairāk satikties, ir Pāvils Ŗozīts, kuŗš toreiz pārdzīvoja vētru un dziņu laikmetu nevien studijās un literaturā, bet ari personīgā dzīvē. Viņš visiem imponēja ar savu pārdrošību, kuŗa neizšķīra fantazijas un realitates. Šajā kompanijā pagāja atpūtas brīži un visiem mīļā piemiņā ir Dimitradzes vīna pagrabiņš uz Tveras ielas ar kaukaziešu vīnu un šašļiku. Ari Ŗozīts Maskavā ļoti spēji attīstījās un tika par redzamu dzejnieku. Bez tam Maskavā nācās bieži tikties ar Ŗeini Liepiņu, Ersu un dažreiz ar Skalbi. P. Dāle jau toreiz bija profesora tīps ar dziļi nopietnām ūsām, viņam Sturm und Drang uznāca pēc studijām, Valmierā.

1914. gada rudenī strādāju «Līduma» redakcijā, bet es nejutu līdz mūsu avižu noskaņai. Domu biedrus varēju atrast tikai Maskavā, studentu vidū. 1915. gada vasarā no jauna strādāju «Līduma» redakcijā. Domāju, ka nav vēl nācis laiks par šo periodu izteikties. Varu atzīmēt, ka «Dzimtenes Vēstnesis», kas toreiz bija visvairāk urāpatriotisma garā noskaņots, rakstīja, ka es esmu socialdemokrats un valsts nodevējs. Sakarā ar to gāja ari baumas, ka «Līdums» ir Krievijas ienaidnieku nopirkts. Ļaudis, kas tagad ieņem augstus valsts amatus, toreiz «Līdumam» meta acīs šo apvainojumu. Tik maz patriotiski viņi bija šai laikā. Kādai rakstnieku grupai, ar V. Eglīti priekšgalā, nācās pret

šādu «Līduma» apvainošanu protestēt. Kad vāci lauzās Kurzemē un latvju tauta bija kā spārnos, prese kliedza, lai latvieši bēg, tad es no «Līduma» slejām saucu, lai iedzīvotāji nebēg. To pārdrukāt tikai H. Asaram bija dūša un saprāts. Par šiem rakstiem, ar kuŗiem es gribēju apturēt bēgļu straumi, dabūju ciest daudz pārmetumu. Bet kad redakcijā ienāca kāds kurzemnieks un ar neviltotu tautas sirsnību stāstīja, kā latviešu tauta iet bojā, redakcijas un izdevēju aprindās mani uzskati bija uzvarējuši. Man liekas, ka pat no krievu viedokļa tā bija dulla ideja — radīt armijas aizmugurē no bēgļiem nemierīgu elementu. Bet kad latviešu prese turpināja dziesmu, ka latviešiem ne tikai jāatstāj dzimtene, bet jāizposta ari Rīga, kad avižu slejās tika denuncēti tie fabrikanti, kas kavējās fabrikas evakuēt, man prese tā apriebās, ka es viņai atmetu ar roku un pārgāju uz skolotāja amatu.

No 1915. gada rudeņa esmu skolotājs Valmieras tirdzniecības skolā. Bet tā kā manu rakstu dēļ es nevarēju dabūt politiskās uzticamības liecības, tad es iestājos bēgļu apgādāšanas organizacijā «Ziemeļpalīdzība», kur kā rajona pārziņa palīgs vai pārziņa vietas izpildītājs nostrādāju vairāk kā 2 gadus. Darba bij tads milzums, ka kaŗa laikā esmu uzrakstījis tikai dažus īsus rakstus un vienu stāstu «Līdumā». Par to dzīves ērtības bija pievelkošas, jo varēju izlietot jājamos un braucamos zirgus, cik tik vaļas bija. Šīs ērtības baudīja ari tie rakstnieki, kas viesojās pie manis.

1917. gada sākumā Valmierā notika Vidzemes zemes sapulce, kuŗā bezzemnieku priekšstāvji ievēlēja mani par savu delegātu zemes padomē. Šī sapulce pirmās revolucijas dienās bija ļoti svarīgs

un raksturīgs akts. Sapulces rīkotāji Latvijai prasīja tikai provincialu autonomiju (ne valstisku) un tūliņ pārgāja uz apspriedi par lopu sērgām. Vidzemes zemes padomē, kā Rīgā, tā Valkā, biju prezidija loceklis. 1917. gads pagāja politisko partiju organizēšanā.

1917. gada rudenī nodibinājām Valmierā pirmo Latvijas tautas universitati, kuŗā sabiju par vadītāju līdz lielinieku otrai ienākšanai. Septiņpadsmitā gada ziemas svētkos tautas universitate sarīkoja Tērbatas universitatē lekciju ciklu. Še pirmo reiz akademiskās telpās latviešu valodā lasīja zinātniskas lekcijas. Uzstājās ari prof. Osis. Kopš 1917. g. esmu ari Valmieras sieviešu ģimnazijas un realskolas skolotājs un daudz strādāju pie pašizglītības.

1918. gada beigās pārcēlos uz Rīgu, lai vadītu kādu laikrakstu, bet lieliniekiem ienākot, nometos Jelgavā par ģimnazijas direktoru. Cik man zināms, tā ir pirmā latviskā vidusskola Zemgalē un Kurzemē. Kā pedagogs piegriežu vērību skolnieku pašdarbībai. Kā strādāju skolā, pa daļai var spriest pēc «Zemgales dārziem». Tā kā skolas bija gluži bez skolas grāmatām, tad mans pedagoga pienākums bija par tām gādāt. Piecu gadu laikā esmu uzrakstījis sešas skolas grāmatas, kas piedzīvojušas 12 izdevumus. Presē neesmu daudz strādājis, jo, atklāti sakot, tagadnes prese man nepatīk. Šajos piecos gados kādu laiku esmu vadījis „Zemgalieti", tad, visvairāk zem pseidonimiem, drukājies „Brīvā Zemē", „Latv. Vēstnesī», «L. Kareivī», «Latvī», «Jaunā Zemgalietī», «Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā», «Ritumā» un «Latvju Grāmatā». Bez tam esmu uzrakstījis monografijas par Ausekli un Neikenu, kas ir prasījis milzumu pūļu materialu vākšanā. Priekšlasījumus esmu

lasījis maz, būs caurmērā 12 pa gadu, bez tam katru vasaru lasīju lekcijas skolotāju kursos. Ārpus tā Latvijas Tautas Universitatē esmu lasījis kursus par latvju literaturu, dramas teoriju un vēsturi, vispārējo literaturu un latviešu poetiku. Ari šīs lekcijas, protams, prasa daudz laika un atvelk no rakstniecības, bet viņas skubina iekšēji izkopties.

1921. gadā no jauna iestājos studēt un šoreiz Vīnes universitates filoloģiskā fakultatē, bet nākošās divās vasarās biju Leipcigas universitates students. Vasarās daudz laika esmu pavadījis ārzemēs, esmu pamatīgi apceļojis Vāciju, tad vēl Čechoslovakiju, Austriju, Italiju un pa daļai Franciju.

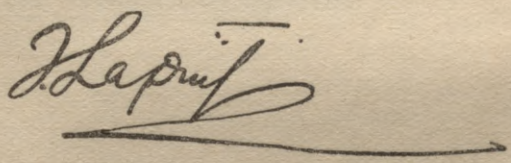

17. Elza Sterste

* *
*

Esmu dzimusi Piebalgā, mātes vecāku mājās Naurēnos, kur mans Tēvs nodzīvoja kādu laiku atpūzdamies pēc pabeigtās Manaseina revizijas. Nepilnu gadu vecai man jau vajadzēja pa ziemas salu un puteni ceļot uz Rēveli, kur veseliem gabaliem vēl dzelzsceļa vietā bij pasta zirgi. Rēvelē pavadītie trīs gadi man zināmi tikai no nostāstiem. Sveštautiskā sabiedrība Tēvam nebij pa prātam un pie pirmā gadījiena viņš no Rēveles prokuraturas pārcēlās uz dzimteni. Stāsta, ka noteicēja par jauno dzīves vietu esot bijusi es. Prokurors D., labs mājas draugs, jokodams teicis, lai es izšķirot starp Rīgu un Jelgavu, pie kam mana izvēle kritusi uz pēdējo. Tā ilgus gadus Sterstes [1]) dzimta ir nodzīvojusi uz vietas šinī Kurzemes galvas pilsētā, pa daļai paturēdama savas vidzemnieciskās īpatnības. Viņas harmoniskā, garīgi rosīgā un laimīgā vidū ir pagājusi mana bērnība un visa mana dzīve ir bijusi cieši saistīta ar to.

Jelgavas laikmetā man jau daudz kas ir atmiņā no tuvākās apkārtnes. Pirmais dzīvoklis bij netāļu no stacijas, kur pāri ielai bij redzama kapsēta ar tumšiem krustiem. Blakus viņai, kur tagad paceļas stalts nams, bij dūkste un vakaros tur sēri dziedāja zemes vēzis. Man liekas, ka šīs ainas neapzinīgi un nedzēšami bij iespiedušās dvēselē, jo vienatnē manas domas nekad nebij jautras. Rotaļas mani maz

---

[1]) Respektējot ģimenes tradiciju mēs savu vārdu rakstām bez garuma zīmes.

pievilka: māsas bij dažus gadus jaunākas par mani un es bieži un labprāt mēdzu viena būt.

Tuvākā apkārtne bij pavisam pretēja. Mūsu nams stāvēja latviešu sabiedrības centrā un augām dienām un vakariem tur bij dzirdama jautra viesu čalošana. Tēvs uzturēja ciešus sakarus ar sava laika idejiskiem darbiniekiem, kuŗi no malu malām viņu apciemoja. Tur bij Jurjānu Andrejs, Vēbers, Brīvzemnieks un daudz citi. Manās acīs izauga Jelgavas latviešu pilsonība, kuŗai iesākumā piemīta viss jauneklības bezbēdīgais svaigums. Atšķirībā no Rīgas vecpilsoņiem, kuŗi mēdza nodoties materialām interesēm un partiju ķildām, jelgavnieki mīlēja nopietnu darbu un laikam tamdēļ viņi tagadējā valsts dzīvē spēlē tik ievērojamu lomu. Tolaik Jelgavas klusumā radās Zemnieku Likumu tulkojums, kuŗš lika pamatu mūsu juridiskai valodai un dažu Odisejas dziedājumu tulkojums, kuŗu tāļākizdošana gan lasītāju trūkuma dēļ bij jāaptur. Veseliem vakariem es noklausījos kā Homers (tā draugu starpā bij iesaukts K. Mühlenbacha kungs) kopā ar Tēvu draudzīgi pārrunāja tulkoto tekstu. Vakaros bieži vien saradās Sterstes mājās, kur tērzēja un dziedāja, vai ari brauca vizināties uz Lapu krogu.

Tolaik vecā teatrī notika Adolfa Allunana izrādes, bet Vācu Amatnieku Biedrības zāle varēja lepoties ar pirmklasīgiem māksliniekiem, kuŗus pievilka vācu muižniecība. Šie koncerti un teatrs bij tie galvenie baudījumi, kuŗi jelgavniekiem bij pieietami.

Uz manu audzināšanu no sākuma pārāk stingri neskatījās. Es biju visas šīs jautrās un bezrūpīgās dzīves maza lieciniece. Mani veda ari uz koncertiem un teatra izrādēm, bet pāragri ierosinātā fanta-

zija sāka tik dzīvi darboties, ka vecāki bij bažās un man bij mājās jāpaliek. Pēc kāda laika es dzirdēju, ka vecais teatrs bij nodedzis.

Mīļākā nodarbošanās man tolaik bij zīmēšana un dažs labs Tēva dokuments tapa nelūgtā kārtā ilustrēts. Ar savu biezo zīmējumu burtnīcu es devos pie viesiem, kas mūs, bērnus, mīlēja un viņiem tur bij kāda zīme jāatstāj. Starp mazo draugiem man silti atmiņā ir palicis Rainis, tolaik palīgs pie mana Tēva, kuŗa zīmējumi man ilgu laiku glabājās. Šī vecā, visādi izraibotā un izkrāsotā zīmējumu burtnīca man bij savāda pasaule, kur līnijas, krāsas un vārdi saistījās brīnišķīgā valodā. Iedomu spēja bij tik spēcīga, ka viss man likās kā brīnumā. Ari vēlāk šo sajūtu esmu pazinusi dzirdot skaistu muziku, dzeju, un daiļu skatu, vai seju redzot. Tikai dažus gadus atpakaļ viņa it kā zudusi, pēc tam, kad caur nāvi esmu tuvus cilvēkus zaudējusi. Īstenība stāvēja tik tuvu iedomātam, ka bieži vien nevarēju izšķirt, kas ir patiesībā un kas sapnī. Tā es biju pārliecināta, ka kādreiz esmu lidojusi un grūtos brīžos līdz mokām mēģinājusi sev iestāstīt, ka īstenība ir tikai iedoma. Šie grūtie brīži bij tādi, ka nozuda kāds manis audzināts balodis, bij nolausts zieds manā dārziņā, vai man kāds teica ļaunu vārdu.

Bērns būdama biju diezgan noslēgta un ne ar Māti, ne ar māsām savās gaitās nedalījos. Māte tolaik maz ar mums nodarbojās un mēs augām savās bērnu istabās, kur mēs allaž pulcējāmies ap Veculīti, mātes māti, kuŗa prata skaitīt visādas dziesmas un stāstīja par mēŗa un vilkaču laikiem. Dzīvoklis bij tik plašs, ka tur arvien varēja paslēpties un šīs gaŗās amfiladas ar saviem noslēpumainiem pakāpieniem un nišām priekš manis bij kā radītas.

No agras bērnības atminu savu Tēvu pie rakstamgalda, vīnstīgām apaugušā kabinetā un mani soļi bieži zagās uz šīm aizliegtām durvīm. Ilgus gadus viņš nodevās klusam un nepateicīgam advokaturas darbam un tikai vaļas brīžos rakstīja savus iemīļotos avīžrakstus. Tēvā bij brīnišķīga sirdsskaidrība un labvēlība un visu mūžu viņš palika nelabojams idealists. Neparastas gara spējas un iedzimta noblese viņu arvien nostādīja zināmā attālumā no citiem. Visu mūžu viņš ir pašaizliedzīgi un bagātīgi no sava gara devis un mēs, bērni, to pa daļai atradām sevī iedzimtu.

Skaidram un mierīgam Tēvam blakus bij nemierīgā, pašaizliedzīgā un labā Māte, kuŗa ar savu lielo dvēseles spēku allaž pār mums ir nomodā bijusi. Kaut gan Māte ir baudījusi tolaik tik parasto vācu panzijas izglītību, sabiedrībā viņa ir pratusi latvisku toni dot un mājā ir ievedusi latviskas tradicijas. Māte bij pirmā, kas mani iemācīja latviski un franciski lasīt.

Ap septiņiem gadiem sāk jau pamosties interese uz grāmatām. Mans pirmais gaŗākais lasījums bez bērnu pasakām bij Austrumā drukātā Sudmalnieku Līziņa. Tēva grāmatu skapī bij vasela rinda latviešu rakstnieku, Velmes Austrums un Kļaviņa Ŗota. Tika izlasīti visi dzejoļi un stāsti, bet Sudmalnieku Līziņu lasīju slepeni no vecākiem. Šinī pat laikā sāku pati rakstīt. Ŗakstīju ari slepeni, meitu istabā, un uzrakstīto glabāju uz krāsns. Tā bij kāda pasaka par vardi, vairāk neko neatceros. Varbūt viņa radās zem to daudzo pasaku iespaida, ko meitas man vakaros stāstīja. Sākot ar šo pirmo opusu visu mūžu esmu kaut ari ne daudz rakstījusi.

Astotā gadā jau sākās kārtīgas stundas. Mana

skolotāja bij kāda vecas krievu muižnieku cilts atvase, Nadežda Ivanovna Savinič, kuŗa ilgus gadus ar mūsu ģimeni ir bijusi saistīta kā audzinātāja, skolotāja un tuvs mājas draugs. Kad tēvs iegādājās mājas uz laukiem, viņa vasaras pavadīja pie mums, Kauliņos. Stundām ilgi viņa ar bērniem klejoja pa laukiem un pa mežu un es nenovērzdamās klausījos viņas gaŗajos nostāstos. Nadežda Ivanovna prata vienkārši un labi stāstīt un atvēra man krievu literaturas bagātības. Ar savu kulturelo būtni viņa aptēsa manu nevienādo un nemierīgo dabu un no mežonīgas iedomu pasaules piegrieza īstenībai. Pa vasaras brīvdienām visa mana pasaule koncentrējās kādā nomaļā puķu dārziņā, pie kuŗa ieejas virs vārtiem pacēlās uzraksts «Hortus Elsae». Tur bij visādas puķes, kameņu stropi un dziļa ala, kur nobēgt no celvēkiem. Lai dārzā ziedi izskatītos brīnišķīgāk, es viņus rītiem krāsoju dažādām krāsām. Tas, protams, bij mans noslēpums un es ar prieku noskatījos savas kaimiņienes sajūsmā, kuŗai labprāt apsolīju sakni no nekur neredzētas maigi rožainās dalijas.

Kad es biju vienpadsmitā gadā, vecāki sāka domāt par skolu un mani gatavoja uz vietējo sieviešu ģimnaziju. Nesaskaņas ar priekšnieci lika grozīt nodomus un mani beidzot nodeva vācu meiteņu skolas otrā klasē. Tas bij liels notikums manā dzīvē. Ģimenē augusi, es nekā nezināju par vietējām asām nacionalām attiecībām un nu man bij jāpieredz, ka kārkluvācu bērni ņirgājās par to, ka man reliģija bij jāmācās latviešu valodā. Tā bij kauna lieta un vai tai, kam ienāktu prātā šinī skolā kādu vārdu latviski runāt! Skolas priekšniece, Pauker jkdze, bij ļoti izglītota dama, bet savu vācu līniju viņa prata cieši

sargāt. Tā skolas gadi, kuŗi pieder pie laimīgākiem mūžā, bieži vien manī modināja rūgtumu, kas pie manas noslēgtās dabas atnesa ilgu, tumša pesimasma pilnu vētras un dziņu laikmetu. Skola tomēr ir daudz pozitiva devusi. Vecākās klasēs mēs, latvietes, jau bijām sev stāvokli iekaŗojušas un bijām labākās skolnieces. Šī mazā latviešu grupa un daži skolotāji un skolotājas man palikuši labā atmiņā. Tāpat pašai skolai ar viņas dzelzs disciplinu daudzā ziņā esmu pateicīga.

Jau trīspadsmit gadu vecai man bij dzejoļu burtnīca, kuŗā bij krievu valodā rakstīti dzejoļi. Apdzejoti tika ikdienišķi dzīves notikumi un centralo vietu ieņēma mans Tēvs, kuŗu es dievināju. Dzejoļi nākamās burtnīcās ieguva arvien vairāk lokanību un gatavību un beidzamos skolas gados tie ir rakstīti latviešu, vācu, krievu un franču valodās, pie tam savādā kārtā latviskiem ir negatava un neveikla izteiksme. Savādi tas tamdēļ, ka mūsu ģimenes valoda arvien ir latviska bijusi. Laikam vainīgas būs pastāvīgi skolā dzirdamās svešvalodas un ekskursijas krievu-vācu literaturā. Temas dzejoļos ir vai nu cēla rakstura, vai erotiskas, jo tolaik bieži aizrāvos.

Paši pirmie skolas laika dzejoļi man ir pazuduši un aizmirsušies, tikai no piektās klases sākot ir uzglabājušies daži panti. Šajos dzejoļos vēl nav tā smagā pesimisma, kas neiztrūkstoši pavada vēlāko dzeju:

Viena stīga mūžam
Žēli, žēli trīc,
Lido jautrām dziesmām
Nesaskaņā līdz.

Tikko es biju skolas solu atstājusi, kad zuda intrese pret vācu valodu un literaturu un dzejots tapa

tikai vairs latviski. Mans vienīgais skolotājs, kam rādīju savus dzejoļus, bij mans Tēvs. Veseliem vakariem kopā sēdējām pie dzejoļiem vai domu rakstiem, kur Tēvs ar drošu roku dzēsa, tēsa un slīpēja. Viņam vienīgam varu pateikties, ka viņš man ir devis aprautu un skaidru izteiksmes veidu un atradinājis no damu spalvai tik ļoti piemītošās izrunāšanās un paviršības. Tolaik es bieži savus dzejoļus pārliku muzikā. Tagad sen to vairs nedaru, bet arvien vēl pēc uzrakstīšanas viņus nodziedu pie sevis. Tikai caur muziku skaidri redzu, kas ir atmetams, kas labs. Rakstu ātri un vēlāk laboju, bet daudz dzejoļu, sevišķi pēdējā laikā, kuŗi ir bez labošanas uzrakstīti.

Kādreiz Tēva abonēto Apskatu šķirstot, man ienāca prātā šim žurnalam savus dzejoļus piesūtīt. Liela prātošana bij, zem kāda vārda rakstīt, jo biju nedroša un Tēva vārdam negribēju kaunu darīt. Tamdēļ beidzot izvēlējos savas dzimtās vietas nosaukumu, kuŗš man likās ļoti labskanīgs. Kad pastnieka pienestā Apskatā ieraudzīju nodrukātu savu dzejoli, sirds man apstājās no uztraukuma un prieka. Pievedīšu šo dzejoli:

Krusts.

Pie aukstas sienas laistās
Nakts tumsā zelta krusts;
Cik daudz zem tā nav raudāts,
Cik daudz zem tā nav justs!
Nakts klusumā pie krusta
Es baigi piespiežos;
Nekur man nava miera,
Vai tas man mieru dos?

Šis dzejolis ir pēdējā skolas gadā rakstīts un nodrukāts 1902. gadā. Viņā ieskanas reliģisks motivs, kuŗš nav vienīgais manā dzejā, jo sevišķi tanī laikā biju ļoti reliģioza.

Uz dzejoļu drukāšanu skatījos arvien kā uz blakus lietu un nepavisam nevarēju saprast, kā par viņiem var honoraru prasīt. Pirmo honoraru tad ari es saņēmu tikai 1920. gadā no Latvijas Sarga. Kaut gan rakstīju vai ik dienas, tomēr tā bij vēl tikai diletantiska dzeja; viņa neizslēdz citas mākslas, kuŗām nodevos ar tādu pat sirsnību. Jau no desmitā gada iestājos Cinnius jaunkundzes muzikas skolā un pat skolas laikā stundām ilgi sēdēju pie klavierēm. Neaizmirstami ir vēlie vakari, pavadīti pie Šopēna, Šūmaņa vai Mocarta, kad Jelgava jau dusēja dziļā miegā. Atmiņā šī muzika saistās ar pavasaraino un smaržaino gaisu, kuŗš plūda iekšā caur plaši atvērtiem logiem. Ar lielu interesi Tēvs sekoja manai muzikas attīstībai un katrs jauniestudētais gabals gāja caur viņa stingro kritiku. Ari mans krusttēvs, Jurjānu Andrejs, kuŗš kādu vasaru pavadīja pie mums uz laukiem, ir daudz pie manas muzikalās attīstības darījis. Vēlāk uz Haŗkovu sūtīju viņam harmonijas uzdevumus, kuŗus viņš tik laipni un pacietīgi laboja.

No ta laika muzika arvien bij dzirdama mūsu mājā, jo ari jaunākās māsas sāka spēlēt. Aleksandrai es pati ierādīju notis un viņa tik ātri attīstījās, ka drīz vien mani technikā pārauga.

Man nebij citu domu, kā pēc skolas beigšanas doties uz konservatoriju. Tomēr ari muzikai nenodevos pilnīgi un no šīs bīstamās mētāšanās mani nopietni brīdināja. Tūlīt nevarēju konservatorijā iestāties un šie nebeidzamie gaidīšanas gadi pieder pie tumšākiem un nemierīgākiem manā dzīvē. Mana iekšējā portreja tanī laikā ir visai maz pievilcīga, jo biju diezgan iedomīga un neīsta. Iekšējās nesaskaņas darīja mani drūmu un sabiedriskā dzīvē mi-

M. Šneidera BIBLIOTĒKA

zantropisku. Es bēgu no cilvēkiem un pat ar savējiem turējos sveši. Labu daļu vainagas bij grāmatas, Šopenhauers, Niecše, Tolstojs un citi, kas manī radīja bīstamu krīzi, bet bij arī drusku pozas klāt, jo, dažreiz, lai gan nedejoju, uz dejas vakariem gāju un filosofēdama ā la Tolstai, uzturējos blakus telpās.

Šinī grūtā, sevī pārdzīvotā tapšanas laikmetā nāca vēl spilgts ārējs moments klāt. Tuvojās 1905. gads un viņa dvesma jau bij jūtama gaisā. Jelgavas apkārtējos mežos notika mītiņi, kuros ari dažas līdzskolnieces slepeni ņēma dalību.

Vietējā pilsoņu sabiedrībā bij noticis manāms lūzums. Nebij vairs ne pēdu no tās bēzbēdīgās jautrības, ko redzēju pirmos bērnības gados. Visi bij kā sevī ierāvušies un apklusuši. Līdz ar to ģimenēs sāka izplatīties vācu iespaids, jo tolaik pilsoniskā sieviete negribēja jeb nespēja latviskas tradicijas radīt. 1905. gads bij grūts pārbaudīšanas gads latviešu pilsonībai vispāri. Tautas brīvības kustību viņi pārprata un nostājās naidīgi pret to. Mūsu māja it kā izolējās, jo Tēvs nebij zaudējis dzīvus sakarus ar tautu un viņa spalva atkal atdzīvojās. Kaut gan 1905. gada notikumos nekādu aktivu dalību neņēmu, tomēr iekšēji pārdzīvoju tos smagi. Atceros, cik sāpīgi mani aizkāra kāda piezīme Jelgavas «Spēkā», kur pārmeta, ka latviešu pilsoņu mājās spēlējot klavieres, kamēr uz ielām topot cilvēki apšauti. Spēlētāja biju es pati un mana muzika bij Beethovena sēru maršs Sulla morte duna eroe.

Dzejā izzūd liriskie motivi un pats pants top vadīts no kāda nemierīga un saraustīta ritma:

«Stāv krastmalā jauneklis straujais,
Iz jūras vētru sauc,

Un nemiera pilnu sirdi
Viņš gaida, lai viļņi trauc.
— — — — — — — —
Uz krūtīm zvejniekam sirmam,
Tad dziļi galva slīgst:
Viņš zin kā dzīve mieru
Ar vētras saucējiem līgst
— — — — — — — —

Jeb:

Es atradu tevi izmisuma mokās.
Vēl gaisā dobji kapa zvani trīc,
Vēl tavu bērnu karstās asins lāses
Nav dzēsis sniegā jaunais baltais rīts.
— — — — — — — —
Laid, ka es tavās rētās roku lieku,
Vai mana lepnā tauta esi tā,
Kas vainagoto galvu augstu nesa,
Bet nu kā Nioba stāv salausta.

Personiskās dzīves prieki un bēdas guļ «Atmiņu šķirstā», kur «Viss pīšļos tapis, tik spožas Vēl manas asaras mirdz.» — Plaši un asi iezīmējas nākamais ceļš:

Viena gaita man ar sauli —
Uz priekšu nirt,
Ar liesmas zobenu
Tumsu šķirt.
Viena gaita man ar mēnesi —
Bez apstājas irt,
Sirds asinis atdot
Un mirt.

Pilsoniskā sabiedrība bij pārāk vienaldzīga pret mākslu un nekādu ierosinājumu nespēja dot. Es viņā jutos sveša un ar briesmām domāju, ka mans mūžs paietu viņas vidū. Tagad, no malas skatoties, es daudz saudzīgāk pret to izturos un redzu tanī dažu labu interesantu un patīkamu cilvēku. Manā dzejā ir daudz drūmu motivu, kas raksturo toreizējo gara stāvokli:

Pa purvu nāvīgi tvani klīst
Un saules gaisma tik salta līst.
Starp baltgalvju pūkām, kas saulē viz,
Sīks sērdienīgs bērziņš izaudzis.
Uz viņu siekstas, kas zemē jau trūn
Starp sirmiem sūnājiem slepus glūn.
Viņš velti tiecas uz purvmalu kļūt,
Tam drīzi siekstai zem sūnājiem būt.
Bet gaisā jau dobju švīkoņu dzird:
Sāk bezdibeņu ūdeņi virt;
Tie viņu skavos spēcīgos
Kaut nedzīvu malā izskalos.

Caur dzejnieku D. iepazīnos ar krievu simbolistiem, bet viņi tolaik nekādu redzamu iespaidu manā dzejā nav atstājuši. Drīzāk tur ir jūtams Tālo Noskaņu dzejnieks un Skalbe (Pa noru tek, Basās kājiņas trīc, Viss miglas villainē ietinies rīts). Zem Aspazijas iespaida laikam nekad neesmu bijusi. Katrai jauniznākušai grāmatai sekoju ar lielāko interesi, kaut gan rakstnieku aprindas man bij gandrīz gluži svešas.

Še beidzas mans Jelgavas periods, uz kuŗu jau varu pilnīgi objektivi lūkoties. Apstākļi, kuŗos pagāja mana bērnība un agrā jaunība, bij tik ļoti labvēlīgi, kā retam. Viņos es varēju brīvi izveidoties savam nākamam mākslinieces mūžam, ja nesaskaņa nebūtu manī pašā, kas stipri kavēja māksliniecisko attīsību. Par nākamiem dzīves gadiem es iešu vieglāk pāri, jo viņi man vēl stāv pārāk tuvu.

1906. gadā rudenī beidzot aizbraucu uz Pēterburgu un iestājos konservatorijas klavieru klasē. Mans brauciens uz Pēterburgu bij notikums, jo pilsoņu tradicijās nebij, savas meitas tāļākām studijām no ģimenes projām laist. Muzikas literaturu pazinu jau diezgan labi, jo muzikas skolā biju vecākā klasē, bet manā spēlē bij daudz sasteigta provinces dile-

tantisma, kuŗam bij jāizzūd ar vecklasiķiem sastopoties. No tā laika man vismīļākais ir Bacha-Kuperena laikmets un pats jaunākais, starp kuŗiem neredzu liela lēciena.

Pēterburgas laikmets manī maz ko noskaidroja, varbūt vēl tikai paasināja grūto iekšējo krīzi. Dzejā jūtams it kā pagurums un izsīkums (Mūžīgā bezveidu ēna, Tu ceļā man spārnus salauzi, Uz cieta klintāja nosviedi, Un jūŗa tad palika lēna.). Tēvs pat reiz man deva padomu mest rakstīšanu pie malas, bet tas nebij tik viegli izdarāms, jo no agras bērnības biju ar dzeju saaugusi un mani sliktie dzejoļi taču nevienam ausis neapgrūtināja.

Rakstīju ari prozā. Vientulība, Opus 1, Vera — visur ir tēlota māksliniece, kuŗa ir zaudējusi ticību uz sevi. Ari pati biju šo ticību zaudējusi, ar nežēlīgi asu analizi iznīcināmā visu, kas bij pozitivs manā muzikā un dzejā. 1910. gadā atstāju konservatoriju un pagaidām zīmēju Röricha Mākslas Veicināšanas skolā, jo jau Jelgavā biju drusku gleznojusi. Šinī mākslā tomēr biju bez pretensijām un mans vienīgais nodoms bij iedziļināties formā.

Beidzot es Pēterburgas bulu sāku sajust kā slogu un ilgojos pēc kādas citas saulainākas pilsētas. Pēc gadiem, bēgļu laikā caur Pēterburgu braucot, man viņa bij pilnīgi sveša, jo es tur no sevis neko nebiju atstājusi.

Kādu pavasara vakaru, pa Morskuju staigājot, apstājos pie pazīstama mākslas veikala loga, iz kuŗa man pretīm raudzījās no Luvra nozudušās Monas Lizas seja. Viņas aicinošā smaida priekšā man piepeši iešāvās prātā: Parize! Parize, par kuŗu biju jau skolas gados sapņojusi! Tūlīt rakstīju vecākiem

par manu nodomu doties turp un piekrišanu saņēmusi, visu vasaru dzīvoju kā drudzī.

1911. gada rudenī devos uz Franciju, paliku tur divus gadus. Tie ir bagātākie un skaistākie gadi manā dzīvē un par viņiem es nevaru bez iekšēja saviļņojuma domāt. Francijā beidzās mans ilgais krīzes laikmets un es atguvu skaidrību un līdzsvaru. Zem franču mākslas un kulturas iespaida izklīda romantiski saraustītie, tumšie mākoņi un skaidrās latiņu debesis atmirdzēja aiz viņiem. Francija ir otra mana dzimtene, jo viņā es atdzimu garīgi. Ar lielāko prieku vēroju, ka mūsu jaunā māksla ir atradusi ceļu uz Franciju, jo caur viņu tā atradīs sevi.

Latiņu kvartala poezija ar vecām zvanu meldijām, senlaicīgiem namiem un šaurām ielām, gotu dievnamu klusums, ērģeles un vecie koŗi, elektrības un auto pilnie bulvari ar viņu kafejnicām, raibo karnevalu, rožu kaskadēm un visu šo lēno ilgo pavasari, zaļā Sena, kuŗā spoguļojas simtgadīgi torņi un kuŗas tālēs mūžīgi lido Vatò rožainā migla, Versaļa ar savām fontanu čalām, beidzot mans efejās paslēptais mazais paviljons, kuŗš kā bezdelīgas ligzda pieslējās pie augsta mūŗa un kur nomaldījies papagailis skatījās uz mani no vīģes koka, — vai tā nebij tā pati brīnišķīgā pasaule, kas man no katra stūŗa raudzījās pretīm agrā bērnībā?

Lai gan Parizē daudz spēlēju, tomēr muzika nogāja uz otra plāna, jo es sapratu, ka katrai mākslai ir sava technika, kuŗa prasa mākslinieku visu un nedalītu. Mana dzeja Francijā pilnīgi pārveidojās un vāciski abstrakto pantu vietā, kuŗus vienīgi es pati varēju atšifrēt, radās daudz skaidrāka, vienkāršāka un pat latviskāka dzeja, jo tikai Francijā es visā pilnībā sajutu savas latviskās īpatnības.

Parizē iestājos Sorbonē un apmeklēju Luvra mākslas skolu. Pēc dzirdētām bezkonturu lekcijām biju pārsteigta par franču konstrukcijas spējām, no viņu loģikas, skaidrības un sistemas, kas spīd cauri katram īstam franču darbam. Nevienā bibliotekā neesmu jutusi tik svinīgu klusumu un tādu tuvību ar vecām grāmatām, kā Parizes Nacionalā, jo tur prot brīnišķīgi klusi strādāt.

Jelgavā pārbraukusi, iestājos Ķeizariskā Muzikas skolā, kur divus gadus vadīju klavieru klasi. 1913. gada beigās izdevu dzejoļu krājumu Preludijas, kurā ietilpa nedaudz dzejoļu, atlikušies no ilgas un rūpīgas sijāšanas. Tanī pat ziemā sarakstīju komediju Lāča galmā, divus cēlienus kādai citai komedijai un sāku poemu Dzelmes vārti. Pie prozas pēc pirmiem mēģinājumiem vairs neesmu ķērusies, jo skaitu to par grūtāko no mākslām. Prozā esmu tikai dažas kritiskas esejas no franču literaturas rakstījusi.

Šie divi ģimenē pavadītie gadi ir pilni radoša darba prieka. Ari pati Jelgava pēc ilgiem gāju gadiem likās pārvērtusies. Es viņu ieraudzīju jaunā gaismā un pēc lielpilsētu trokšņa iemīlēju viņas jumtu ģēveļus, vecmodīgo iedzīvotāju stilu un provinces klusumu.

Pēc grūtiem, Pleskavā pavadītiem bēgļu gadiem, 1918. gada aprilī atgriezos Rīgā un strādāju kā franču valodas skolotāja. 1920. gadā apprecējos ar dzejnieku Virzu un nākošā gadā iznāca mans otrais dzejoļu krājums Eizebijs un Florestans, kuram nosaukums, tāpat kā pirmajam, ņemts no muzikas pasaules.

Pēdējie gadi ir bijuši pilni smagu zaudējumu, kuŗus nest man ir palīdzējusi mazā Amarillis.

Zelma Stērste

18. Voldemars Dambergs

Mana autobiografija.

Mani uzaicina uzrakstīt autobiografiju, ierobežojot šim nolūkam atļautās lapaspuses. Tā tad man jāpievalda spalva. Un to, man šķiet, es vislabāk izdarīšu, netēlodams savu dzīves gaitu vispāri, bet gan galvenā kārtā izceldams tikai to, kas tieši vai netieši, lielākā vai mazākā mērā ir veidojis manī dzejnieku un rakstnieku. Pirmā brīdī varētu likties, ka visa bērnība tamdēļ ir jāstrīpo, kā laiks, kurā aktivais dzejnieka gars ir vēl dusējis. Tak bērnība un viņas iespaidi ir tā zeme, kurā dīguši pirmie dzejiskās iedvēsmes ziedi un kura tamdēļ līdz zināmam mēram ir arī noteikusi vēlāko — krāsas, formas un sugas. Tālabad es arī bērnībai ziedošu dažas lapaspuses.

Dzimis esmu ārpus Latvijas robežām, Pēterpils guberņā, netāļu no dzelzsceļpiestātnes „Siverskaja", kņaza Vitgenšteina muižā „Družnoseļje", par kuŗas pārvaldnieku bija mans tēvs. Viņš tāpat kā arī mana māte vēl jaunībā pameta Līvbērzes pagastu, pie kuŗa tie abi bija piederīgi. Līdz kuŗam gadam sniedzas manas bērnības atmiņas, es nevaru pateikt. Bet viņas ir sekošas: liels, ērts nams, ar plašām zāli, ēdamo, guļamām un bērnu istabām; namam klāt pieslējās dažas kvadratverstes liels parks ar plašām, gaŗām alejām, dīķiem, kanaliem, baznīciņu, vasarnīcām, oranžereju, kegļu māju, siltzemju ķiršu šķūņiem; tad biežas, skaļas un jautras viesības pie tēva, kad ari mums bērniem, t, i., man un gadu jaunākai māsai — vecākais brālis un māsa

jau apmeklēja skolu Pēterpilī — radās paziņas un draugi, no Pēterpils, Gačinas un citām apkārtnes vietām saviem vecākiem līdzi atbraukušie, puikas un meitenes. Muižā „Družņoseļje" tēvs nodzīvoja līdz 1891. gada rudenim, kad nesaskaņu dēļ ar jauno muižas mantinieku tēvs pameta savu vietu un pārbrauca uz Pleskavas guberņu, kur mēs 1891. un 2. gada ziemu un pavasari nodzīvojām pie jaukiem Plusas upes krastiem vasarnīcās „Retenje" un „Obrif". Šeit neizdevīgā uzņēmumā pazaudējis visu iekrāto kapitalu, tēvs pārcēlās uz Viļņas guberņu, Ļidas apriņķi, kur mēs no sākuma kādu laiku nodzīvojām pie tēva brāļa, muižas „Dokudovo" pārvaldnieka, bet vēlāk pārgājām uz baltkrievu sādžu „Pudzino". Šeit tēvs iepirka mežus un uzcēla koku zāģētavu. Pēdējās divas minētās vietas, „Dokudovo" un „Pudzino", atradās dažu verstu atstatumā no skaistiem Ņemanas krastiem, kuŗai un tās apkārtnei es vēlāk veltīju šīs rindas:

Un dvēsle aizlido kur Baltkrievijas klaji,
Kur plavas milzīgas un veci ozolāji,
Caur kuŗu izliektiem un plaši plestiem zariem
Šalc sirmā mūžība pa klusiem novakariem.
Tur straujā Ņemana te cauri plavām plūst,
Te krastos smilšainos, kas upes dzilē grūst.
Tur meži tumstoši no veciem lapu kokiem,
Un noslēpumu tie un, liekas, pilni spokiem;
Un naktis satumst tur tik siltas, tumši-zilas,
Un zvaigznes iedegas kā spožas zelta šķilas!

Ņemanas romantiskās apkaimes un dabas iespaidi ir tie, kuŗi visdzīvāk iespiedušies man atmiņā.

Šaī laikā kopā ar savu māsu Elizabeti — jaunākā Marija un vecākā Julija nomira ar difteritu 1892. un 3. gada ziemā, bet vecākais brālis Ernsts

apmeklēja Jelgavas realskolu — mēs iesākām pie mājskolotājas latvietes grūtās zinību piesavināšanās gaitas. Es pie vidējās uzcītības uzrādīju puslīdz labas sekmes, nenaidodamies ne ar pašām zinībām, nedz ar viņu priekšstāvēm-mājskolotājām, kuŗas pa visu mūsu sagatavošanas laiku izmainījās divas. Kas attiecas uz lasīšanu, tad, ievingrinājies šajā mākslā, es sāku diezgan uzcītīgi lasīt, bet gandrīz tikai krievu valodā, kuŗa bija arī mūsu mājas valoda. Ja mēs, bērni, runājām latviski, tad galvenā kārtā pateicoties tam, ka pie mums dzīvoja no visiem mums iemīlētā mātes māte, kas krieviski neprata, un arī pateicoties tam, ka abas mūsu mājskolotājas E. K. un L. H. jaunkundzes, kuŗas sekoja viena otrai, bija latvietes un mācīja mūs latviski lasīt un rakstīt. Latviešu grāmatas es citas neatceros lasījis, kā tikai tautas teikas Derīgu grāmatu nodaļas izdevumā. Bet Puškins, Ļermontovs, Turgeņevs, Saltikovs, Mamin-Sibirjaks un daži citi autori, kas strādāja līdzi žurnalā „Ņiva", bija tie, kuŗus es līdz 13. gadam izlasīju. Tomēr brīvā daba, vasarā peldēšanās un vizināšanās ar laivu pa gaŗām tekošo upīti un dzirnavu dīķi, ziemā slidināšanās turpat, rotaļas ar sādžas baltkrievu zemnieku puikām un meitenēm, kuŗi svētdienās veseliem bariem sapulcējās mūsu mājas plašajā sētā, arvienu bija mūsu mīļākais laika kavēklis.

Es pēc savas dabas nebiju ne pārāk straujš, ne pārāk lēns, bet gan ļoti atturīgs, kautrīgs un bieži, savās domās nogrimis, mīlēju atdoties dzejiskām sajūtām. Tā skaistās pavasaŗa dienās man patika uzkāpušam upītes vītolu zaros, viegli šūpoties vēja viļņos un skatīties, kā pāri saules aplietiem laukiem uz Ņemanas milzīgo plavu „Požarovo" pusi augstu

gaisā riņķo stārķi, pļavas simtgadīgo ozolu iemītnieki. Varbūt, tā bija viena no pirmām pazīmēm, kas liecināja par manu tuvību mākslas pasaulei; otrā bija tā, ka man patika klausīties savu skolotāju klavierspēlē. Diemžēl, tikai viņu muzikalā izglītība nebija necik dziļa un pirmo sajūsmu par muziku manī modināja sentimentalie Genzehalsa „Feengrüsse" un tamlīdzīgi darbi. Tomēr klavierskaņās es sajutu citu brīnišķīgu pasauli, kuŗa mani apbūra un darīja domīgu. Taustāmi šī mana tuvība mākslai parādījās tad, kad, skraidīdams pa mājas sētu, es galvā pārtulkoju no vācu valodas krievu — kādu bērnu dzejolīti, kuŗa pirmās rindas skanēja:

Es war einmahl ein Kahter,
Der brummte täglich sehr...

Šo dzejoli es pārtulkoju ātri, ne kautko nezinādams ne par atskaņām, ne pantmēru, nedz ritumu, apmēram gadus vienpadsmit, divpadsmit vecs. Ja pēc šī pirmā mana tulkotā dzejoļa varētu taisīt kaut kādus slēdzienus par nākamo dzejnieku, tad tiem, katrā ziņā, jāliecina, ka manī nav modies jūtīgs sapņotājs liriķis, bet gan fabulas cienītājs epiķis. Šis gadījums ir vienīgais, kuŗš tanī laikā tieši liecināja par manām „radošām" tieksmēm: mani vairāk valdzināja daba ar skaisto Ņemanas upi, plašām pļavām un mežiem, rotaļas ar sādžas bērniem, grāmatas un arī nopietna gatavošanās uz trešo realskolas klasi.

1899. gada maijā, 13 gadus vecs, sekojot dzimtas tradicijām mūs sūtīt skolā uz Jelgavu, es, kopā ar mājskolotāju un viņas jaunāko māsu, kuŗa no rudens pie mums viesojās, devos ceļā, pirmo reiz ieraudzīdams Latviju, par kuŗu jau biju daudz dzirdējis runājam un stāstam kā vecākus, tā mājskolo-

tājas. Es zināju, ka mani pārsteigs labi augstu uzdzītie lielceļi, ar grāvjiem katrā pusē, atsevišķi starp laukiem izkaisītās mājas, bet nevis sādžas, kā Baltkrievijā, ko es tiešām ari ieraudzīju, vilcienam tuvojoties Možeikiem. Un pēc četrām, piecām stundām, lietainā maija rītā es pirmo reiz ieraudzīju savas tēvu zemes, Zemgales, galvas pilsētu — Jelgavu. Tā kā man neizdevās galīgi nolikt eksamenu uz trešo klasi — bija jāsagatavojas uz pēceksameniem krievu valodā rakstiski un zīmēšanā — un tā kā viens pats es neuzdrošinājos braukt tālo ceļu uz mājām, es paliku Zemgalē, kādu laiku nodzīvodams mājskolotājas vecāku mājās Zaļenieku Mazkauliņos un pārējo vectēva mājās Abomenēs, Līvbērzes pagastā. Nevaru teikt, ka Latvija, spriežot pēc pirmiem iespaidiem, man patiktu: man pietrūka Krievijas plašuma, brīvības klejot visos virzienos cauri mežiem, pāri pļavām un laukiem. Bez tam, vectēva mājās es jutos vientuļš un atstāts. Un, lūk, še, sērās un ilgās pēc mājām, pēc tālās Ņemanas, es atkal sāku „radīt". Varētu likties, ka šoreiz tīru liriku: sēru un ilgu dziesmas. Nē. Es atkal ķēros pie dažādām fabulām, šoreiz pārdēstīdams viņas no prozas dzejā, un atkal krievu valodā. Cik atminos, sēdēdams Abomeņu dārzā zem kādas ābeles, es uz atsevišķām lapiņām pārliku dzejā sekošas prozā lasītas, saistošas fabulas: „Par ēzeli un zāles maisu", „Par kurmi un ezi", „Par ziepju burbuli, salmiņu un ogli" un citas, uzticēdams viņas glabāt kādai biezai vecmātes dziesmu, vai spredikļu grāmatai, kopā ar kuŗu, domājams, šīs fabulas būs aizceļojušas uz citu labāku pasauli. Lasītājs atkal redz, ka manī modās noteiktas tendences uz episko dzeju.

Šis otrais mēģinājums dzejot priekš ilga laika

ari bija pēdīgais, jo augustā, ieticis Jelgavas realskolas trešajā klasē un novietots kāda maza gubernatora kanclejas ierēdņa mazpilsoniskā ģimenē pilī, ierauts no klusas lauku dzīves klases un pilsētas troksnī, es gluži un galīgi aizmirsu katras domas par dzeju. Pēdējam par iemeslu bija, varbūt, ari tas, ka manas dzejiskās tieksmes tika apsorbētas no muzikas, jo māte mani nodeva Cinnius jaunkundzes muzikas skolā, turpināt klavieŗu spēli, pamatus kuŗai, tikai, diemžēl, ne visai pareizus, bija jau likušas mūsu mājas skolotājas. Ticis laba, apdāvināta pedagoga rokās, es drīzā laikā tā ieinteresējos priekš muzikas, ka spēlēju ne mazāk par divām stundām dienā, pamudināts tikai no iekšienes. Drīzi Cinnius jaunkundze man noteikti ieteica iestāties konservatorijā, ko es ari nolēmu darīt, pabalstīts no mātes, bet tēvam pretojoties, jo pēdējais manī vislabāk gribēja redzēt inžinieru. Cinnius jaunkundzes muzikas skola bija pirmā mākslinieciskā pasaule, kuŗā es iekļuvu un kuŗā sāku mācīties to mīlēt un saprast. Še, kaut ari pavirši, es iepazinos ar komponistu Juliju Sproģi. Mūsu intereses toreiz šķīra instrumenti: Julijs Sproģis spēlēja vijoli, es klavieres, un bez tam Sproģis bija daudz revolucionārāks, neapmierināmāks par mani un, cik atminos, drīzi izstājās no muzikas skolas. Gadus piecus domas par konservatoriju manī valdija, un es ar neatlaidīgu uzcītību turpināju mācīties klavieŗu spēli. Realskolā turpretīm manas sekmes un uzcītība bija daudz nevienādākas. Nogāja pat tiktāļu, ka, aizrāvies ar slidu skriešanu un deju, es piektā klasē paliku uz otru gadu.

Cik lasītājs līdz šim būs nojaudis, tad latvietības lieta manī nebija nostādīta necik spoži. Dzimis un

audzis es biju Krievijā un vēl tanī laikā, kad plašākās latviešu aprindās nacionalā apziņa nebūt nebija spilgta, lasījis tiku gandrīz tikai krievu dzejniekus un rakstniekus, un, kā jau aizrādīju, pirmie iespaidi no Latvijas mani nevaldzināja. Tas pats man ari jāsaka par maniem pirmiem iespaidiem no klases un pa daļai ari panziona biedriem: viņi mani pārsteidza ar bezkaunību, kauslību, negantību un no sākuma mani piezoboja, jo Krievijā es biju pieradis pie daudz mīkstākiem un laipnākiem spēļu biedriem. Tak pēc iestāšanās Jelgavas realskolā, mani sakari ar Kreeviju nepārtrūka, jo vasaras un ziemassvētku brīvlaiku es pavadīju pie vecākiem. Poetiskās Ņemanas es gan vairs nedabūju redzēt, jo 1899. gada vasarā vecāki no Viļņas guberņas, Ļidas apriņķī, pārbrauca uz dzīvi muižiņā „Janelišķi", pie stacijas Rudziški, Troku apriņķī, un pēc 2—3 gadiem uz muižu „Meļitonovo", netāļu no pasta stacijas Gorki, Minskas guberņā, Bobruiskas apriņķī. Bet neskatoties uz to, ka manī nebija nekādu noteiktu latvisku tradiciju, klasē es vistuvāk sagājos ar latviešiem un tā maz pamazām sāku iejusties latviešos. Un tomēr latviešu rakstniekus es gandrīz nemaz nelasīju, jo, vienkārt, krievu un vācu grāmatas bija pieejamas daudz bagātākā izvēlē un, otrkārt, pirmie dzejas paraugi, ar kuŗiem es iepazinos pēc „Mājas Viesa Mēnešraksta" un „Vērotāja", man likās, salīdzinot ar krievu dzeju, tik elementari, nemuzikali, skarbi un nepierasti, ka mani nepamudināja uz tālāku iepazīšanos ar latviešu autoriem. Un bez tam tak manas vērības centrā stāvēja muzika. Slidotava, dejas vakari un pirmās romantiskās intrigas ari aizņēma tik daudz laika, ka pie grāmatām es atgriezos tikai sestajā priekšpēdējā realskolas klasē,

bet šoreiz jau pie ziniska un filosofiska rakstura darbiem, lasīdams starp citām Strahova „Filosofiskās etides".

Šie 1903./4. un 1904./5. gadi priekš manis bija savā ziņā krizes laikmets. Vispirms cieta katastrofu mana apņemšanās kļūt par klaviervirtuozu. Še kļūmīgi liktenīgu lomu nospēlēja mana nodošanās viegl- un smagatletikai, ar kuru es sāku diezgan sistematiski nodarboties realskolas pēdējās klasēs, nezinādams, ka tas atstāj ļoti ļaunu eespaidu uz pirkstu lokanību un tā tad uz pašu klavierspēles techniku. Pats nenojauzdams kamdēļ, es sāku just, ka savā spēles technikā es ne tikai vairs neeju uz priekšu, bet pat eju atpakaļ. Šim apstāklim vēl pievienojās tas, ka manu vecāku materialais stāvoklis bija kļuvis daudz ļaunāks un man bij jāpārtrauc muzikas stundas. Otrkārt, šie gadi priekš manis bija krizes laikmets ari tajā ziņā, ka es sadūros ar nopietniem pasaules uzskata jautājumiem. Bez gluži dabīgas vajadzības pēc viņiem, — jo es jau tuvojos otrā gadu desmita beigām —, tos izvirzīja taī laikā uzausušais jaunstrāvniecisms, pret kuru es, saskaņā ar savu diezgan pasivo dabu, ieņēmu novērotāja lomu, gan iepazīdamies ar viņa saturu un atzīdams viņa nopietno idejisko pusi, bet novērzdamies no viņa neestetiskā dabiskuma un dabas bērnu morales, jeb, pareizāk, amoralitates. Tāpat ari es izvairījos no iejaukšanās politikā. Bet drīzi visam tam pāri pacēlās no jauna pamodusies interese pret rakstniecību, varbūt, pa daļai pateicoties tam, ka muzika vairs neuzsūca sevī visas manas mākslinieciskās tieksmes. Vispirms es sāku interesēties par latviešu rakstniecību, un pirmā grāmata, kuru es iegādājos un izlasīju ar lielu inte-

resi, bija Skalbes „Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties"; vēlāk izlasīju Aspazijas „Sidraba šķidrauts". Šie toreiz vismodernākie latviešu rakstniecības darbi ar savu plūstošo iedvēsmu un valodu saskanēja ar tām neapzinīgām prasībām, kuŗas manī bija ieaudzinājusi krievu literatura. Ap šo pašu laiku es sāku arī drusku rakstīt; visupirms dienas grāmatu, kuŗa gan no dienas grāmatas īstā nozīmē drīzi pārvērtās stāstu, tēlojumu un prātojumu burtnīcā. Acīmredzot, personīgās izjūtas un piedzīvojumi mani mazāk saistīja par manī mītošo epiķi un domātāju. Rakstīju un arī korespondēju es tanī laikā krievu valodā lasītājiem saprotamu iemeslu dēļ. Starp citu es sarakstījos ar Jelgavas latviešu patriota meitu S. jaunkundzi, kas manī bija pamodinājusi to romantiku, priekš kuŗas es biju disponēts jau no bērnības, no 11—12 gadiem. Un, lūk, 1904. gada pavasarī, maija skaistā vakarā, sēdēdams Jelgavas pils dārzā tā saucamajā „Nopūtu alejā", varbūt, romantisku neapmierinātu jūtu, varbūt skaista vakara un, visticamāk, tiešas radīšanas vajadzības pamudināts es uzrakstīju pirmo savu dzejoli — arī krievu valodā, — no kuŗa es atceros pirmo pantu:

Тиха майская ночь,
Не смыкаю я очъ,
И цвѣты и листы
Сладкимъ сномъ объяты

noslēgdams viņu ļoti pesimistiski un drūmi:

Послѣ васъ, сладкихъ грезъ
Жизнь полна горькихъ слезъ.

Jelgavas realskolā manī klases biedri, starp citiem, bija Ed. Vulfs, Jānis Bokalders, K. Zalktis, tagadējais sūtnis Anglijā V. Bisenieks un Baltijas vācu dzejnieks Hanss Günters (vēlāk Johannes von Günther). Pēdējam gadījuma dēļ izlasīju jau minēto

dzejoli, un izpelnījos neviltotu atzīšanu. Hanss Günters iepazīstināja ar šo manu dzejoli gleznotāju Valteri, kuŗš to atrada par tik teicamu, ka izsacīja vēlēšanos iepazīties ar autoru. Galu galā šis dzejols, kā to man paziņoja Hanss Günters, tika uzņemts projektētā baltiešu autoru krājumā „Der Schnee taut", kuŗš bija domāts vācu un krievu valodās; bet, kā tas bieži notiek, izkusa tukšās varbūtībās. Šie mana pirmā dzejoļa spožie panākumi pamudināja mani savas spējas neslēpt zem pūra, un es dzejoju krievu valodā te par putniņu sprostā, te par ērgli uz klintīm, kuŗu aizrauj jūŗas aukas, par rudens sīkā lietus skumjām u. t. jpr.

1905. g. pavasarī es beidzu realskolu, un, aizbraukdams atkal uz Krieviju, šoreiz uz Minskas guberņu, kur vecāki dzīvoja jau apmēram no 1902. gada, es devu vārdu S. jaunkundzei uz priekšu sarakstīties un ari dzejot latviešu valodā. Doto vārdu es turēju, bet pie pirmiem mēģinājumiem rakstīt dzejoļus latviešu valodā asi sajutu, cik latviešu pants vēl neizstrādāts, neveikls un lapidars. Sevišķi man nepatika tādas nabadzīgas atskaņas, kā: aizgāja — labāka. Bet cik es biju iepazinies ar latviešu dzeju, šādām atskaņām bija pilnas pilsonības tiesības, un ar skumju un neapmierinātu prātu no sākuma pieņēmu viņas ari es. 1905. gada vasarā un rudenī es uzrakstīju divus stāstiņus: par velnēnu un viņas dzīves filosofiju un fantastiski simbolistisku par kādu ceļinieku Celviru, kuŗš iemaldās maldu princeses pilī, bet kuŗas īsto patukšo būtību tam atklāj velnēns prāts. Rudenī es atkal atgriezos Latvijā, iestādamies Rīgas politechniskā institutā mechanikas nodaļā, pa daļai izpildīdams tēva vēlēšanos, redzēt mani inženieru, pa daļai sekodams

realskolnieku tradicijām iestāties politechniskos institutos. Rīgā es turpināju diezgan intensivi dzejot un bieži satikos ar Hansu Günteru, kurš dzīvoja Jelgavā un iepazīstināja mani ar krievu un vēlāk ari cittautiešu dekadentu darbiem. Dekadenti atstāja uz mani ļoti spilgtu un dziļu iespaidu un starp viņiem kā prozaiķis sevišķi mani pārsteidza Edgars Allans Po.

1905. gads bija aukains un nemierīgs politisko notikumu dēļ. Mītiņi un konspirativās sapulces ieinteresēja mani; man radās sakari ar toreiz nelegalām zocialdemokratu organizacijām un es diezgan nopietni lasīju viņu literaturu. Tak pie pirmām sarunām ar tiem es atdūros uz nesamierināmām pretešķībām uzskatos par moderno mākslu un rakstniecību. Tā kā socialdemokrati nostājās asā opozicijā pret jaunāko dekadentu mākslu, bet tā kā manī viņa, turpretīm, bija iekaŗojusi visas zimpatijas un tā kā es sāku sajust, ka intereses pret mākslu manī ņem pārsvaru par visu citu, es instinktivi sāku atrauties no šīs kustības. Bez tam, ne daba, ne audzināšana mani nedisponēja asai, neiecietīgai sabiedriskai cīņai. Politisku apstākļu dēļ tā paša gada rudenī Rīgas politechnika tika slēgta, un, apgādājies no H. Güntera ar moderno krievu un vācu rakstnieku darbiem, es aizbraucu uz Minskas guberņu, pie vecākiem. Še lauku klusībā plašajā muižā „Meļitonovo" es iedziļinājos dekadentos un Nietcšē, kuŗu pēdējie skaita par savu ciltstēvu.

1906. gada janvarī es aizbraucu uz Novgorodu, pie vecākā brāļa Ernesta, kur tas kā specialists mežkopis kalpoja zemstes iestādēs. No turienes februara vidū es aizbraucu uz Jelgavu un tiku laipni uzņemts H. Güntera dzimtā, kuŗas vidū pavadīju

dažas nedēļas. Še biežās un garās sarunās ar H. Günteru, es pirmo reiz tiku informēts dzejas un stila technikas sīkumos, iepazinos ar oktavu, tercinu, sonetu īpatnībām, atskaņu tīrību un bagātību u. t. t. Viss tas mani ļoti ieinteresēja un es, turpinādams dzejot, sāku piegriest sevišķu vērību formas jautājumiem. Cik tas savādi neizliktos, bet Hanss Günters bija ari tas, kurš mani no jauna ieinteresēja priekš latviešu rakstniecības, sevišķi atzinīgi atsaukdamies par Viktoru Eglīti, no kura toreiz — man jāatzīstas — es nebiju nekā lasījis. Būdams ļoti aktivs un uzņēmīgs, viņš ne tikai pats iepazinās, bet iepazīstināja ari mani personīgi ar Viktoru Eglīti, Kārli Jēkabsonu, Aleksandru Dulbi, tā ievezdams mani latviešu rakstnieku saimē.

Šaī laikā mani vecāki galīgi atstāja Krieviju un 11. martā pārbrauca uz tēvu-tēva mājām Abomenēm. Latvija uz ilgu laiku palika par mūsu pastāvīgo dzīves vietu. Šī pavasara 22. martu pēc vecā vai 4. aprili pēc jaunā stila es ari skaitu par savas rakstnieka darbības sākumu, jo minētā dienā es uzrakstīju pirmo paliekamo dzejoli, sonetu „Un atkal maldi bija sapņu tēli". Kad pēc dažām nedēļām, uzrakstījis vēl dažus dzejoļus, es ar viņiem ierados Rīgā pie Viktora Eglīša, viņš pirmo reiz bez šaubīšanās atzina manī dzejnieku. Tāpat viņš atzina manī rakstnieku-prozaiķi pēc tam, kad es devu viņam izlasīt stāstiņu „Maskas". Vispāri V. Eglīts atstāja uz mani visdziļāko iespaidu ar savu plašo izglītību un dziļo, lokano un dzīvo prātu. Drīzi mūsu attiecības kļuva draudzīgas un, iebraukdams Rīgā, es arvienu apstājos pie Eglīšiem un rudenī, pāriedams uz dzīvi Rīgā, es apmetos pie viņiem kādā brīvā istabā.

Beidzis realskolu, es 1905. gada rudenī biju iestājies Rīgas politechnikas mekanikas nodaļā, bet 1906. gada pavasarī izstājos, redzēdams, ka visas manas intereses piegriežas rakstniecībai. Tagad lasītājs var uzstādīt jautājumu, kā īsti noritēja manī radīšanas process, un kādas ir viņa raksturīgākās pazīmes. No vienas puses, var izlikties diezgan indiskreta autora savas radīšanas pašanalize, bet, no otras puses, autors pats tak vislabāk var pārredzēt to, kas viņā notiek, radot kādu darbu. Bet iekams es kaut druscin mēģinu atplīvurot šo savā būtībā mīklaino procesu, man jaaizrāda, ka visu laiku viņš nava gluži vienāds, bet ka, izmainoties paša autora garīgai sejai, izmainās ari viņš. Šai evolucijai ir savi īpatnēji likumi, kuŗus atzīmēt es ari centīšos; vismaz tos, kuŗus noskaidrot sev pašam man ir izdevies. — Pašā radīšanas procesā par svarīgākiem es skaitu plastisko redzēšanu un ritmisko viļņojumu, tad iedvēsmi un kā trešo momentu pašu radīšanas, šai gadījumā rakstīšanas procesu, vai plastiskās redzēšanas un ritmiskā viļņojuma iemiesošanu vārdos. Tā saucamo emocionalo vai jūtu saviļņojumu es skaitu par mazāk svarīgu vai, pareizāki, par tādu faktoru radīšanas procesā, kuŗš tieši uz viņu neattiecas: emocionalais saviļņojums var tikai, — bet ari ne arvienu — likt darboties plastiskai redzēšanai un ritmiskam viļņojumam, bet tieši pats radīšanas procesā dalības neņem. No šī viedokļa, man liekas, ļoti labi var izskaidrot Oskara Uailda uz pirmo acu uzmetienu tik paradoksalo teicienu, ka visi sliktie dzejoļi ir radušies no īstām jūtām, jo viegli var iedomāties, ka īstās jūtas, t. i. tādas, kuŗas sagrābj visu cilvēku, var ari nepamodināt plastisko redzēšanu un

ritmisko viļņojumu, t. i. neaizskārt cilvēkā dzejnieku.

Kas attiecas tieši uz mani, tad rakstnieka un dzejnieka darbības pirmajā laikā plastisko redzēšanu un ritmisko viļņojumu manī modināja tā saucamā jaunības iedvesme, ar kuŗu savos jaunekļa gados ir apveltīti ļoti daudzi un kuŗa vēlāk vai nu zūd pavisām, vai dod vietu citai „Dieva aicināto" jeb, prozaiski izsakoties, „profesionalu" iedvesmei. Pie manis — un es domāju, ka tā ir viena no raksturīgākām jaunības iedvesmes pazīmēm — viņa uzausa sporadiski, laiku pa laikam; tad es sajutos par dzejnieku, un man izdevās uzrakstīt vienu, otru īsu dzejoli, vai dažas rindas prozas, parasti ne vairāk par 20 vai 30. Iedvesmei izgaistot, es sajutos gluži nespējīgs, gluži „izkritis" no dzejas pasaules. Tad, kad iedvesme mani apmeklēja, un sevišķi tas bija tā pirmā laikā, es viņai sekoju akli kā somnambulā, pat maz domādams par panta, vai stila gludumu un pareizību, labodams i vienu, i otru vēlāk: es vēl nebiju ieguvis meistarību, kuŗa ar drošu roku veido mākslas darbu, bet kā akls mācēklis es sekoju tur, kurp mani veda iedvesmes brīdis. Par to pasauli, kuŗā mani veda šie iedvesmes brīži, lasītājs iegūs vislabāko sajēgu, izlasīdams manu pirmo dzejoļu krājumu „Zīmējumi". Uz vienu šīs pasaules īpašību es varu aizrādīt: viņā manas dzīves ikdiena un apkaime vai nu nemaz neatspoguļojas, vai ari ļoti pārveidota.

1906. un 7. gadu ziemu es nodzīvoju Rīgā pie Eglīšiem un 1907. gada vasaru uz laukiem, Abomenēs, sarakstīdams šajā laikā dzejoļu krājumu „Zīmējumi" un sekošus stāstiņus-miniaturas: „Spogulī", „Jautrs stāsts", „Stāsts par sabiezētām asarām",

M. Šneidera BIBLIOTĒKA RĪGA

„Aiva“, ‚Pana stabule“ un „Pie avota“, kuŗus ar dažiem citiem vēlāk sarakstītiem, esmu sakopojis grāmatā „Visvalda Tūla stāsti, miniaturas“. Nolēmis iestāties universitatē, es šaī laikā mācījos latiņu valodu, bez kuŗas nav domājama humanitaro zinību studēšana. 1907. g. rudenī es tiku vaļā no kaŗaklausības, jo tiku ieskaitīts 2. šķiras zemes sargos, un mēs, kopā ar rakstnieku V. Eglīti, iestājāmies Tērbatas universitates filoloģijas fakultates klasiķu nodaļā, Eglīts 1907. gada rudenī, bet es 1908. gada janvarī.

Runāt par saviem studiju gadiem kā par kaut ko veselu un viengabalaiņu nevaru, jau vienkārt tamdēļ, ka viņi ieilga. Tam bija vairāki iemesli. Viens no pirmajiem bija tas, ka klasiskās filoloģijas studijām es, kā realskolnieks, biju vāji sagatavots. Otrs bija tas, ka dzīvodami kopā pirmos divus semestrus ar rakstnieku V. Eglīti, mēs mazāk nodevāmies tieši universitates priekšmetiem, kā plašās universitates bibliotekas izmantošanai un dzīvām pārrunām par rakstniecības un vispār mākslas jautājumiem. Šīs sarunas ļoti sekmēja manī rakstnieka un dzejnieka īpatnības nogatavošanos un, varbūt, jo vairāk tamdēļ, ka pēc temperamenta, pēc dabas un pašas pieiešanas pie dzejas vielas mēs stipri atšķīrāmies viens no otra. Bez tam, iestādamies augstskolā, mēs kā viens, tā otrs turpinājām tikpat intensivi kā agrāk nodoties rakstniecībai. Šajā laikā, t. i. 1908. gadā es rakstīju dzejoļus, kuŗi ievietoti otrā dzejoļu krājumā „Bareljefi“. No pirmā „Zīmējumiem“ viņš atšķiŗas caur to, ka viņā mazāk kontakta ar dabu, dabas svaigo dvesmu un vairāk iegremdēšanās pašā dvēselē un viņas caurspīdīgās vizijās; „Bareljefos” konkretais spēks uz

laiku it kā zaudēts, it kā kļuvis astrālāks. Kaut ari šajā, kolorita un dvēseles noskaņu ziņā šie abi krājumi atšķiras viens no otra, tak dzejoļu uzbūves un miniaturo formu ziņā viņi ir līdzīgi. Uzrakstījis šo dzejoļu krājumu, es uz kādu laiku jutu sevī dzejas apsīkumu; vismaz dažus mēnešus man neizdevās uzrakstīt nevienu dzejoli, kuŗu es varētu atzīt par lietojamu. „Zīmējumu" un „Baraljefu" pasauli un izteiksmes līdzekļus es biju jau izsmēlis. Pēc vairāk kā pusgada pārtraukuma 1909. gadā es uztaustīju tos dzejas līdzekļus un man atvērās tā pasaule, kuŗu izsmelt es esmu mēģinājis dzejoļu krājumā „Dvēseles ritmi" un vēl neiespiestajā „Mozaika". Šo savu soli no „Baraljefiem" uz „Dvēseles ritmiem" es īsumā varu raksturot, kā konkreta spēka atgūšanu, kā atgriešanos pie dabas, dvēseles pārdzīvojumu un saviļņojumu iemiesošanu jaunās, vairs ne tik miniaturās formās, jaunos plašākos vērienos.

Runādams par šo laiku, es nevaru gluži noklusēt savus intimākā rakstura pārdzīvojumus. Jau no manis minētās romantiskās attiecības ar S. jkdzi izbeidzās ar to, ka viens, tā otrs no mums tika ierauts jaunos romantiskos pārdzīvojumos. Šī mana jaunā un jau daudz asākā un spēcīgākā aizraušanās ilgus gadus spēlēja lielu lomu kā manā dzīvē, tā dzejā un viņa bija tā, kas saīsināja un atvieglināja pārejas krizi no „Bareljefiem" uz „Dvēseles ritmiem", līdz pašiem pamatiem saviļņodama manus prātu, jūtas un gribu un dodama tiem jaunus saturu un virzienu. Pirmos divus, trīs gadus mūsu attiecības ar F. jaunkundzi bija gaišas un laimi sološas; bet tad maz pa mazām noskaidrojās mūsu temperamentu un raksturu nevienādības, kuŗas pēc smagiem pārdzīvojumiem mūs noveda pie atsvešināšanās.

Šai iekšējai traģedijai priekš manis bija ari pozitiva nozīme, jo viņa nocietināja manu pārāk mīksto un, kā mani koleģi mēdza aizrādīt, sievišķīgo raksturu. Šo dzīves skolu vēl ļaunāku padarīja grūtie mājas apstākļi, jo mans tēvs, būdams gan enerģisks, bet nepraktisks, nenojauda to, ka mūsu lauksaimniecība pāriet no graudkopības uz ienesīgāko lopkopību. Naudas trūkuma dēļ es bieži no mājām uz Tērbatu devos tikai ar dažiem rubļiem kabatā. Protams, ari tas kavēja manas studijas, jo dažu labu reiz man līdzekļu trūkuma dēļ bija jāpamet universitate un jābrauc uz laukiem. 1910. gada rudenī pēc ilgas un grūtas slimības nomira mans tēvs un man, praktiskās lietās gluži nepiedzīvojušam, bija jāuzņemas mājas vadība. Protams, ka es nespēju uzlabot viņu sašķobījušos stāvokli. Tā tas gāja līdz karam, kurš ne tikai manā personīgā, bet visas cilvēces likteņos ienesa spējas pārmaiņas. Bet iekam es pāreju uz šiem saviļņojumu bagātiem laikiem, es vēl pakavēšos pie savas studentu gadu sabiedriskās dzīves un pie tā, kā uz mani kā rakstnieku un dzejnieku atsaucās iepriekšējie smagie dvēseles pārdzīvojumi.

Pirmos studiju gados, iegrimis savos tīri individuālā rakstura pārdzīvojumos, nodevies jūtu dzīvei un vispāri būdams pēc savas dabas atturīgs, es neņēmu dalību vispārīgā studentu dzīvē. Tikai vēlāk, kad personīgās laimes pamati sabruka un es tiku ierauts cīņā par eksistenci un savas dvēseles dzīves līdzsvaru, es sajutu vajadzību ari pēc sabiedriskas darbības ārpus rakstniecības. Es iestājos studentu biedrībā „Atauga", un, ieguvis sev pāris domu biedru, iesāku cīņu par visjaunāko, tā saucāmo „dekadentu" virzienu mūsu rakstniecībā, pret kuru bija opozicijā toreiz latviešu studentu vairums.

— Šī cīņa uz vairākām frontēm uzreiz, saviļņodama līdz pašiem dziļumiem manu dvēseli un garu, palīdzēja atmodināt manī to otro īsto dzejnieku un mākslinieku iedvesmi, par kuŗu es jau minēju agrāk. Pirmā, jaunības iedvesme nodzisa līdz ar „Bareljefiem", un tas arī bija viens no iemesliem manis jau minētai pārejas krizei pēc „Bareljefiem".

Pirmais kaŗa gads manā dzīvē neienesa nekādas sevišķas pārmaiņas, atskaitot to, ka es sāku asākā formā sajust, ka mani nervi, pateicoties iepriekšējo gadu pārdzīvojumiem un pa daļai arī pārpūlēšanai, ir nopietni bojāti. Slimība aizgāja tik tālu, ka par visu 1915. gada zmestri es nevarēju sagatavot un nolikt nelielu eksamenu, pie kuŗa ilgāk par nedēļu studenti nemēdza strādāt. 1915. gada vasarā vispārīgais bēgļu vilnis mūsu dzimtu no Abomenēm aizskaloja uz Novgorodas (tagad Čerepovecas) guberņu, netāļu no pilsētiņas Tichvinas, pie vecākā brāļa Ernesta, kur tas dzīvoja un darbojās kā valdības virsmežzinis. Še, sabojāto nervu dēļ, nespēdams lasīt bez pārtraukuma pat ne 10—20 minutes, es visu rudeni un ziemu pavadīju atpūzdamies un ar sportu un fiziskiem darbiem ārstēdams nervus. Tomēr es mēģināju ari rakstīt, bet ne vairāk par 4—6 rindām dienā. 1916. gada janvarī es jau jutu, ka nervi ir drusku atlabojušies un tamdēļ devos uz Tērbatu, lai noliktu atlikušos 5 eksamenus.

Iestājies par jaunu universitatē, es kaut ļoti gausi — strādādams ne vairāk par 1—2 stundām dienā, — tomēr sāku virzīt uz beigām universitates darbus. No sarunām ar kādu filologu, vācieti, es nācu pie tās pareizās atziņas, ka garīgās un dvēseles dzīves pašdisciplinai ir vislielākā nozīme pie nervu ārstēšanās. Apmierinājis sevi ar domu, ka

viss jau ir zaudēts, es ar gribas spēku piespiedu sevi nekad un ne par ko neuztraukties un arvienu saglabāt vislielāko dvēseles līdzsvaru. Pievienodams tam klāt drakoniski stingru dzīves režimu un ārstēšanos ar nervu masažu, es lielā mērā atguvu i vienkārši darba, i rakstīšanas spējas. Sakarā ar to es sāku sajust spējus iedvesmes uzplūdumus un sarakstīju lielāko daļu no „Dvēseles ritmu" pēdējās nodaļas „Dvēseles rapsodijas" dzejoļiem.

Par intimiem romantiska rakstura pārdzīvojumiem šajā laikā es varu teikt tik daudz, ka pēc izšķiršanās ar F. jaunkundzi, viņi galīgi neizbeidzās, tak manā rakstnieka un dzejnieka attīstībā viņi vairs nespēlēja tik lielu lomu, atskaitot, protams, to, ka iedvesmēja uzrakstīt vienu otru darbu, jeb darbu ciklu. — Šai laikā es — apmēram pēc desmit gadu ilgas darbības rakstniecības laukā — sāku sajust zināmu gatavību sava rakstura un savas dzejnieka īpatnības veidojumā. Vajadzīgie ieroči turpmākam darbam plašākos apmēros bija jau iegūti, pirmās grūtās cīņas izcīnītas. Šī 1919. g. novembrī es beidzu universitati un decembra mēnesī tiku iesaukts karaklausībā; es iestājos latviešu strēlnieku rezerves pulkā un manā dzīvē iesākās jauns laikmets.

Rīgā, 1923.

Valdemārs Zamberģis

19. P. Ramizars (Ozoliņš)

Mirkļi.

(Īsas atmiņas par manu pagātni.)

Vajaga tikai uz mirkli aizvērt acis, un ainas no tālās pagātnes iznirst tik dzīvas, itkā ne gadu desmiti, bet tikai dienas desmitas būtu pagājušas no viņa brīža...

Melns, šaurs kvadrats sienā, aiz viņa nakts. Gaiss zilas miglas piesūcies. Kūp lampiņa, vai skals pie krāsns, kur mūrītis pieplacis. Līksts, šūpulis, un istabā neviena. Tas pirmais iespaids bērnībā, ko atminu. Bet vai tā istabiņa, vai pirts, vai tiešām tā ir bijis jeb tikai liekas, no vēlākiem nostāstiem iespaids izveidojies? — to nezinu. Bet jau skaidri atminu braucienu vakara krēslā pa grumbuļainu, žagariem izliktu purva ceļu, kad rati tā kratīja un es vēlējos, kaut drīzāk ceļam būtu gals. Un vēl no tā paša vakara atminu balināšanai izklātas gaŗas audekla strīpas un griezes griešanu ceļa malā. Varēja būt man tad 2 vai 3 gadi, ne vairāk.

No ceturtā gada man jau atmiņu daudz. Tad veļas bluķis noderēja par velosipēdu, bet alkšņa spieķis par jājamo zirgu. Tad no pērkoņa slēpos istabas kaktā vai gultā zem segas. Un bij tik labi, jūtoties drošībā! Atminu ari to, ka reiz grantsbedrē, kas bij mājas tuvumā, atradu sarkanu, mīkstu akmentiņu un ka ar to varēja uz sienām strīpas vilkt. Bet gadu vēlāk es brīnījos, kāpēc debess mala beidzas tur, kur pagājušo gadu dzīvoju, bet virs tagādējām mājām tās visaugstāki stāv, un vai varētu no viņa kūts jumta aizsniegt debesis, ja paņemtu gaŗu kārti rokā?...

Svētdienas rītos es mīlēju klausīties, kā baznīcā zvana. Kad baznīcā beidza zvanīt, es ņēmu vecu izkapti, vai kādu dzelzs gabalu, piesēju aukliņā un ņēmos zvanīt pats, auklas galus ausīs iebāzis. Darbdienās, kad māte gāja govīm zāles pļaut, es gāju līdz. Kā brīnums likās sveša, gaiša māja meža malā, kā brīnums likās viss, ko redzēju.

Septiņus gadus vecs jau sāku iet ganos. Bet pa ziemu, garajos vakaros, sēdēju uz mūrīša, basās kājas savilcis čukurā un klausījos pasakas par dimanta olu, ko laimīgais zvejnieks zivī atradis, par burlakiem, vilkiem, lāčiem, burvjiem, raganām, prinčiem un princesēm, vai burtoju „Bērnu dārzā" Kristus piedzimšanu.

Pienāca laiks iet skolā. Sarkanai divstāvu mājai ceļa malā ne vienreiz vien jau biju garām gājis. Tā bij Vec-Piebalgas Ogrēnu skola, kurā kā skolotājs taī laikā strādāja Kaudzītes Matīss. Saprotams, pirmo reiz skolā nevarēju justies visai drošs: gar sienām vien, gar sienām vien spiedos un tumšajā šaurajā koridorā, kas veda uz guļāmistabām.

Dzīvā atmiņā man ir iespiedusies pirmā saruna ar Matīsu. Bij vakars. Klasē ienāca skolotājs ar lielu čupu tāpeļu. Tās tika izdalītas pirmziemniekiem. Katrs gāja pie galdiņa, dabūja tāpeli un gripeli un sēdās savā vietā. Kad pienāca mana rinda, Matīss prasīja: „Nu, kā tevi sauc?" — „Pēters." — „Bet uzvārds?"

Ja, to es nezināju!...

Tad Matīss prasīja, cik liels tagad būšot mans parāds, ja tāpele maksājot 15, bet gripele 1 kapeiku? Uz to es, gribēdams būt pieklājīgs, smaidot atbildēju:

„Nu, to jau gan tu pats labāk zināsi!"

Pa vasaru atkal ganos. Te vecie „Dienas Lapas“ un „Baltijas Vēstneša“ gada gājumi laiku kavēja. Un ja vēl gadījās kāda grāmata — tad priekiem nebij gala. Bet bij saimnieki, kas avizes un grāmatas nelasīja. Tad izpalīdzēja fantazija, agrāk lasīto vai dzirdēto papildinot.

Tas nebij grūti. Brauc pa lielceļu kariete. Vai viņa nevar apstāties? Viņa tiešām apstājas. No karietes izkāpj kāds kungs. „Kā tevi, zēn, sauc?“ — „Pēters.“ — „Cik jūrā ūdens?“ — „Aizdambējat visas upes, kas jūrā ietek, un es tūliņ izmērīšu.“ — „Tu esi apķērīgs zēns. Tu man patīc. Brauc līdz!“ Un es atstāju savu ganāmo pulku un braucu kungam līdz!... Vai tādas lietas grāmatās nenāk priekšā? Kāpēc gan lai tā nenotiktu ari ar mani? Doma rit tālāk, nav manā spēkā viņu apturēt. Tā paiet cēliens, skaties, jau laiks lopus mājās dzīt.

Otrā dienā es vedu sarunas ar stārķi, šo lielo, neveiklo putnu, kurš patiesībā nemaz nav putns, bet no ļaunā lielvezira par stārķi pārvērsts princis...

Paiet vēl pāris gadu. Kaudzītes Matīss dod man līdz vēstuli Sliedem, un es tieku uzņemts Vec-Piebalgas draudzes skolas otrā klasē. Te vaļas brīžos lasam jau „Mājas Viesa Mēnešrakstu“, kautgan Rainis vēl smags un neizprotams. Tuvāks un mīļāks Skalbe. To klusumā dievinām. Rudenī, kad aiz Kalna kroga tirgus, Skalbes plānā mēteļa stūri vējā plīvojot saista pie sevis visu mūsu uzmanību. Ari Austriņš (Fr. Airētājs) svaigs vēl vecāko skolēnu atmiņās.

Pēc diviem gadiem draudzes skola jāatstāj: piens cibiņā sarāvies, maizes doniņa tapusi vēl vieglāka. Par tālāko izglītību nebij ko domāt: trūka

līdzēkļu. Māte viena pelnītāja, bet ko gan taīs laikos varēja sapelnīt, ejot par kalponi!

Tāls no dzīves īstenības, pilns rožaināko cerību, ierados Rīgā. Pirmā laikā izvadāju petroleju, saņemdams par darbu no plkst. 7 rītā līdz 10 vakarā 8 rubļus mēnesī pie visa sava. Tā nostrādāju visu ziemu. Pavasarī iestājos svaru darbnīcā, tad Dancigera drēbju krāsotavā, beidzot Feniksa fabrikas čuguna lietuvē, saņemdams 60 kap. dienā. Te pirmo reiz iepazinos ar proklamacijām un mazām, zilām grāmatiņām (zocialdemokratu partijas ārzemju izdevumi), kuŗas lasīju aizraudamies. Sāku apmeklēt meža sapulces, kuŗās dažreiz uzstājās ari Jānis Asars, sajūsmināmdams un aizraudams visus ar savām dedzīgām, dziļi izjustām runām. Strādnieku kustība mani aizrāva līdz. Nemiers strādnieku masās auga un beidzot atrada izteiksmi grandiozos janvaŗa gājienos pa Rīgas ielām ar asiņainām beigām 13. janvarī pie dzelzs tilta... Tā bij Pēterpils 9. janvaŗa atbalss Rīgā.

1905. gada beigās mani apcietināja. Bij viss, kā parasts: sitieni ar šauteņu rezgaļiem pa galvu un muguru, izsmejošie šņācieni, ka atkal viens putniņš iegāzies, pavēle bēgt pie Pāvila baznīcas, tumšā naktī...

Nosēdēju Rīgas Centralcietumā vairāk kā gadu. Cietumā pavadītais laiks iezīmē veselu laikmetu manā dzīvē ar pārdzīvojumu bagātību un dziļumu. Šaī laikā tika nodrukāts mans pirmais dzejolis „Cīņā" — Šķiŗoties. (Es šķirdamies tik vienu vēlos, ja dzīve mūs kad kopā sauks: nekas lai nepārvērš mūs gļēvos, lai satikšanās — cīņas lauks!)

1907. gada sākumā mani atsvabināja no cietuma. Pa vasaru aizbraucu uz laukiem, sagatavojos

un rudenī iestājos Valmieras skolotāju seminarā. Bet seminaru pabeigt vis neizdevās. Ceturtā gadā, kad vajadzēja dabūt no karaļa klausības komisijas uz gadu atvaļinājumu, Rīgas žandarmerija informēja seminara direktoru, attiecībā uz manu neseno pagātni. Tagad par seminara beigšanu, saprotams, nevarēja būt ne runas. Aizbraucu uz Rīgu, kur pēc kādām dienām saņēmu paziņojumu „bijušam Valmieras skolotāju seminara audzēknim", ka kurators, saskaņā ar seminara padomes lēmumu, neatzīst par iespējamu mani, kā politiski neuzticamu, atstāt seminarā.

Atlikās tikai karaļa dienests: ložu gadi bij klāt. Kā vienkāršs karavīrs nokalpoju sapieru bataljonā 4 gadus. Tas bij tas pats Centralcietuma turpinājums, ar to starpību tikai, ka pirmējā, neskatoties uz cietuma režīmu, varēju justies iekšēji brīvs, bet te — nē. No karaļa dienesta mājās netiku. Sākās karš. Krustām, šķērsām izstaigāju Poliju. Tad praporščiku skola Ķijevā, pēc tam Feodosija. Februara revolucija mani sastapa Rževā. Tā paša gada pavasarī pārnācu uz Latviešu strēlnieku rezerves pulku Valmierā. Vācu okupacijas laikā atrados Tērbatā. Pēc pāris mēnešiem no turienes izrāvos, aizbraukdams uz Maskavu, kur, kā bijušo virsnieku, mobilizēja sarkanā armijā.

Būdams vairāk kā 10 gadus šķirts no Latvijas un pie tam tādos apstākļos, ka gadiem pat vēstules nesaņēmu, — es negribot atsvešinājos no literariskās pasaules. Man liekas, ka rakstīt var tikai tad, ja ir cerība uzrakstīto nodrukāt.

Tie nedaudzie dzejoļi un īsākie prozas gabaliņi, kas parādījušies atklātībā no manis, ir rakstīti pa lielākai daļai beidzamos seminara gados un karaļa

dienesta sākumā („Jaunā Dienas Lapā", „Dzīvē", „Izglītībā", „Domās", „Vārpās", ;;Jaunā Ražā" un citur). Kaŗa un revolucijas gados neko neesmu uzrakstījis, izņemot vienu, otru teatra recenziju vai satirisku dzejolīti krievu avizēs.

Mans dzīves ceļš ir bijis stipri grumbuļains, un man nav iemesla būt sevišķi jautram. Šaī ziņā ciešu ari kā satiriķis un humorists.

3./X. 23. g.

P. Rainis.

M. Šneidera
BIBLIOTĒKA
RIGA

20. G. Mīlbergs (Skuju Fridis)

Īsas piezīmes.

Pašam par sevi visgrūtāk rakstīt.

Tas tādēļ, ka še tik daudz ko teikt. Apmulsis staigā pa puķēm nokaisītu atmiņu pļavu un nezini, kuŗu ziedu plūkt, kuŗu pamest.

Kad beidzot esi savācis pietiekošu pušķi un taisies aiziet, — tev jāatzīstas, ka visskaistākie ziedi tomēr vēl palikuši nenoplūkti. —

Esmu dzimis un uzaudzis tāļā Vidzemes malienas stūrī: trūkumā un mūžīgās raizēs pēc maizes kumosa. Apkārtnē, uz katra soļa — nabadzība, māņticība, garatumsība, drebēšana barona priekšā.

Pirmās bērnības atmiņas — saraustītas, tomēr spilgtas. Sešu gadu vecumā jau spiests staigāt ganu gaitās, pelnīt sev uzturu un apģērbu. Lasīt un rakstīt iemāca māte. Deviņu gadu vecumā iestādamies Aluksnes pagasta skolā, pie vecā Berkuļa, esmu jau izlasījis lūgšanu grāmatu, dziesmu grāmatu, bībeli, «Skolas maizi», visus kalendarus un citas grāmatas, kas vien mājās un kaimiņos sadabūjamas. Pa retam tēvs, no pagastmājas atgriezdamies, atved kādus vecus, pussaplēstus avīžu numurus. Tos ņemu līdz uz ganiem un viņu saturu iemācos no galvas. Starp citiem, no tā laika lasījumiem, vēl tagad gluži labi atceros, ja nemaldos — Zvaigznīša dzejoli: «Gan ir jauki citās zemes malās, Tur — kur cita saule spīd...»

Neesmu vēl pagastskolu beidzis, kad mana tēva rentes māju — «Sprogas» — nopērk kāds ienācējs igaunis. Mēs pārvietojamies uz Skuju mājām, 5 verstes no Aluksnes. Še bijām vēl lielākā atkarībā no

barona, jo Skuju ciems (6 mājas) skaitījās muižas klaušu zemes gabals.

Barons Fitinghofs bieži jādelēja un braukāja pa mūsu zemi. Rudeņos un ziemās rīkoja medības. Nereti iebēgu kaņepēs, vai noslēpos kartupeļu vagā, lai nebūtu jābučo baronam roka . . .

Skujās pavadīju bērnību un agrās jaunības gadus. No šejienes trīs gadus apmeklēju Alūksnes draudzes skolu. Tēvs jau bij man sarunājis skrīvera palīga vietu, kad piepeši no kāda miruša krusttēva saņēmu 300 rbļ. mantojumu, kas pašķīra manu ceļu. Aizbraucu un iestājos Valkas pilsētas skolā, pēc tam pedagoģiskos kursos — un kļuvu par skolotāju.

Visus vasaras brīvlaikus pavadīju Skujās, ardams, ecēdams, plaudams, grāvjus rakdams, vārdu sakot — izpildīdams visus vasaras puiša pienākumus. Katru brīvu brītiņu izlietoju lasīšanai un rakstīšanai. Grāmatas dabūju no Alūksnes dziedāšanas un muzikas biedrības bibliotekas. Vislabāk man toreiz patika Ausekļa, Māteru Jura un Augusta Deglava raksti. Turpat man kaimiņos auga Alvīna Skuja (dzejnece Klitija), ar kuru kopīgi izmēģinājamies dzejošanā jau kā mazi bērni.

Kaislība uz rakstīšanu manī pamodās ļoti agri. 12 g. v. Alūksnes draudzes skolā jau rakstīju saviem draugiem par piemiņu akrostichonus. 13 gadus vecs uzrakstīju ludziņu «Ciema puikas», kuru pa brīvlaikiem samēģinājām Alūksnes Jāņa kalniņā un vēlāk nospēlējām «publikas» klātbūtnē — mūsu piedarbā. Bez manis, izrādē toreiz ņēma dalību vēlākie: nelaikis valodnieks E. Brencis, nelaikis Mālupes skolotājs H. Egle un bij. Alūksnes stacijas priekšnieks A. Ronis.

Pēdējā gadā draudzes skolā izdevām jau savu žurnalu «Maņa», kuŗu rediģēja tagadējais aktieris-režisors Jānis Simsons. Skolotāji A. Ernests un tagadējais Saeimas loceklis H. Salnis mums to labprāt atļāva.

Valkas pilsētas skolā nebij nevienas latviešu valodas stundas. Tādēļ mēs paši skolnieki slepeni nodibinājām savu pašizglītības pulciņu, pie kuŗa pastāvēja žurnals: «Pelavas un Graudi». Vēlāk es sāku rediģēt Valkas skolu apvienoto skolnieku mēnešrakstu «Rīts», no kuŗa man vēl uzglabājies viens numurs, kā dārga piemiņa. Šinī žurnalītī starp citu, ievietojuši savus rakstus J. Pāvils (P. Jansons), nelaiķis J. Kārstenis, O. Tīmans, K. Ābele u c. 1905. g. revolucijai uznākot, sākām izdot hektografētu žurnalīti «Dzirkstele» — latviešu, igauņu, krievu valodās. Latviešu nodaļu vadīju es; igauņu — tagadējais sabiedriskais darbinieks un dzejnieks Augusts Köivs; krievu — rakstnieks Mordvinovs. Bez tam iznāca satirisks skolnieku žurnalīts „Pliķis".

Šinī laikā (1906. g. sākumā) mani pirmie darbiņi parādījās jau ari drukāti — Valkas Pauliņa Latvju Tautas kalendarī un Rīgā, A. Kukura satiriskajos izdevumos.

No tā laika es nekad vairs neesmu spējis atrauties no spalvas. Visvairāk mani pamudināja R. Blaumanis, nodrukādams dažus satiriskus dzejolīšus «Skaidienā» un Ed. Treimanis, uzņemdams mani par līdzstrādnieku savā «Zobgala» kalendarā. Nekādu padomdevēju un pabalstītāju man nebija. Līdz 1911. gadam nebiju pat vēl neviena īsta, dzīva rakstnieka redzējis. Rakstīju, kā mācēju un ko sirds lika. Zināmu moralisku atspaidu man deva J. Rauska Valkā, izdodams manas grāmatiņas «Akordi iz sa-

jūtu pasaules» un «Skolmeistars». Tāpat nelaikis J. Ozols, Cēsīs, kurš man izdeva bērnu ludziņu «Zaglis». Ozolam (un viņa pēcnācējiem) es ari vairākus gadus sastādīju populāro «Aluksnes kalendari». J. Rauskam — «Blāzmu» un «Laiks».

Līdz ar vairākiem citiem jauniem skolotājiem, mani aizrāva toreizējās nacionali-revolucionarās idejas. Aiz pārliecīga straujuma un naivuma, iegāzos pats, pa daļai iegāzdams ari citus. Mani apcietināja un noturēja apmēram pusgadu, pēc kam atkal atsvabināja, pierādījumu trūkuma dēļ. Valkas apr. cietumā uzrakstīju (uz zāļu pulverīšu papīriņiem) «Akordi iz sajūtu pasaules». Rīgā, Centralcietumā iepazinos ar nelaikiem Dr. A. Priedkalnu un A. Deglavu. No tālienes dabūju redzēt ari Kārli Krūzu un Melnalksni.

Pēc atsvabināšanas, darbojos kā skolotājs Valkas «Silamūrnieku» skolā, Ziemeru pag. skolā un Lāzberģos, līdz beidzot vietējais barons Volfs bij izdabūjis manu atstādināšanu no amata. (Par „Sadzīvē" nodrukāto pamfletu: „Klausait, kāda balss skan gaisā: Zemnieki — palaidņi, lielkungus bāž maisā...") Starp 1909. un 1912. g. mētājos apkārt, kā nederīgs naudas gabals, jo biju apzīmogots ar «politiski neuzticams». Rīgā iebraucu ar 16 rbļ. 50 kap. un ar šo naudu iztiku gandrīz 3 mēnešus; pēc tam strādāju Daugavmalā, vācu avizēm sludinājumus, rakstīju tirgotājiem reklamas, biju par komiju, pastinieku; pasniedzu privatstundas un mācījos pats. Neilgu laiku strādāju ari Strenčos, Sūnas vilnas fabrikā, kur iepazinos ar turienes vājprātīgo iestādi. Turpat uzrakstīju stāstu «Divas liesmas» un iesāku romanu «Zem saules». Pirmais, lielākais prozas darbs ir „Bez virsraksta", uzrakstīts 1909. g., dru-

kāts «Dzimt. Vēstn.» un tagad krājumā: «Iegribu vērdzībā». — Izturējis Pleskavā mājskolotāja eksamenu, klejoju apkārt pa Krieviju, pabūdams Maskavā, dienvidos pie Melnās jūŗas un Somijā, nereti nonākdams līdz baskāja stāvoklim. Šinī laikmetā pabeidzu romanu «Zem saules» un uzrakstīju stāstu «Zīna Siliņ». Iepazīnos ar Līgotņu Jēkabu. Pateicoties viņa laipnai palīdzībai, manus rakstus sāka drukāt «Dzimtenes Vēstnesis». — Iestājoties «Dienas Lapā» par korektoru un vēlāk — redakcijā, biju tā apkrauts darbiem, ka līdz 1915. g. esmu uzrakstījis tikai ap 50 mūsu dienu pasakas, labu tiesu dzejoļu, gaŗāku stāstu «Mīla un māņi» un dažus sīkākus stāstiņus. Visvairāk rakstīju feļetonus par aktueliem dienas jautājumiem.

Bēgļu vilnis mani aizrāva līdz ar citiem projām no Latvijas. Ilgāku laiku darbojos poziciju būvju kantoros; tad iestājos bij. Latvju strēlniekos. Kaŗa laikā esmu rakstījis tikai dzejoļus un īsākus tēlojumus, kuŗi iznākuši zem kopīga virsraksta «Vīri un sievas».

Okupacijas laikā, apstākļu spiests, kļuvu par grāmatu tirgotāju — J. Rozes veikalā, līdz Bermonta uzbrukumam. No tā laika atrodos armijā, izpildot pa lielākai daļai dažādus militari-literariskus un pedagoģiskus darbus. Latvijas valsts patstāvības laikā esmu uzrakstījis romanu «Zelta raktuvēs», 3 cēlienu komediju «Patiesības dzēriens», dažas mazākas ludziņas un vairākus stāstus, kuŗi ietilpst krājumā «Iegribu vērdzībā».

Daudzi pārmet man, ka es ļoti daudz rakstot. Patiesībā — rakstu samērā maz, bet pagājušos 17 literariskas darbības gados ir sakrājies laba tiesa darbu (pa lielākai daļai izkaisīti periodiskos izdevu-

mos), kuŗus tagad izlaižot atsevišķās grāmatās, rodas maldīgs jēdziens par «daudzražību».

Kritika nav mani lutinājusi. Pa lielākai daļai — viņa mani pieminējusi tikai gaŗāmejot, vai ari pavisam noklusējusi. Nezinu, varbūt esmu vājš rakstnieks. Bet man paliek labā apziņa, ka neesmu troksni cēlis, nedz putekļus taisījis. Ari neesmu akli piekļāvies nevienam mūsu «vadošam» virzienam. Kaut ar' mans ceļš, varbūt, līkumains, vietvietām — vēl nelīdzens, tak — viņš ir manis paša izcirsts!

Skujenieks

21. Kārlis Ieviņš

* * *

Esmu gluži vienkāršs cilvēks — tāds pat, kā visi citi. Neesmu nekāds pārcilvēks un ari, laikam, nekāds nāves grēku grēcinieks . . . Piedzimu un uzaugu sava tēva mazajā mājā Zemgalē — Džūkstē, kuŗa reiz bija kļuvusi slavena kā viens no gaišākiem apvidiem Latvijā, pateicoties skolotāju Veidemaņa, Puškaiša un Rob. Bērziņa pūlēm. Tagad pēc manām domām no viņas vārda izmetams burts «ž».

Es iesāku savu karjeru dzīvē augsti: uzreizi par govju ganu. Ar savām trijām, četrām govīm un aitām es klīdu līdzenajos laukos, plašajos lapu mežos un krūmājos, dzīvodams zem bērziem, eglēm, lagzdām, alkšņiem pats savā dzīvē un pasaulē. Zaļā līriskā daba visapkārt bija manas dvēseles pirmais un lielākais veidotājs. Un vēl tagad!

Pēc septītā gada iemācījos lasīt. No šī laika grāmatas kļuvušas par manu otro lielāko skolotāju un veidotāju. Lasīju milzīgi daudz. Džūkstes prāvo biedrības biblioteku gandrīz visu izlasīju gaŗajos ziemas vakaros tēvam priekšā. Jau bērnībā biju izlasījis un pazinu nevien visus mūsu, bet ari daudzus cittautu rakstniekus. Ari ganus un citus darbus raudzīju savienot ar grāmatu lasīšanu.

Skolā mācījos viegli un liecības dabūju labas. Ar biedriem satiku labi: neplēsos, nekāvos un neaiztiku meitenes, bet nadzīgs biju uz bumbas, ķerbuļa, ripas sišanu un pikošanos ziemā. Rob. Bērziņš bija vienpusīgi ātrs, bet citādi labs un spējīgs pedagogs. Ar pateicību atminos viņu, negribēdams gandrīz pie-

minēt to, kā viņš mani vienreiz nevainīgu nosodīja, lietu neizmeklējis un manu apelaciju neievērojis.

Arklu un visus citus zemkopības rīkus sāku cilāt jau no desmitā gada. Augumā biju liels un stiprs; līdz sešpadsmitajam gadam mana fiziskā attīstība turpinājās strauji — vēlāk lēnāk.

Četrpadsmit gadu vecumā kļuvu jau gandrīz par patstāvīgu saimnieku. Nomira tēvs, brālis bija seminārā — man bija jāpalīdz mātei vadīt saimniecību. Bija jāzin, kā visi zemes darbi padarīti. Viss uzarts, apsēts, nopļauts, novākts, nokults. Lielāko tiesu visus darbus padarīju pats. Vaļas brīžos gatavojos uz seminaru. Gribēju dabūt kroņa stipendiju Valmieras skolotāju seminarā. Aizbraucu, eksamenu noliku, bet stipendiju nedabūju, jo viņu bij maz un lielā puse tika dota pareizticīgiem. Braucu atkal mājās un sāku gatavoties uz realskolas piekto klasi. Bet īsi priekš eksameniem mans repetitors — brālēns, students, saslima un es nepaguvu izņemt algebras. Tamdēļ uz eksameniem nemaz nebraucu. Vēlāk sāku gatavoties uz mājskolotāja eksamenu, bet, lai vieglāki tiktu vietā, noliku Rīgā vispirms tautskolotāja eksamenu, laikam 1907. g. pavasarī. Tā paša gada rudenī tiku ievēlēts par otro skolotāju Jaunpilī, Kurzemē, kur sabiju septiņus gadus līdz lielā kara sākumam.

Šie gadi, varbūt, ir manā mūžā vislabākie. Skola atradās kalnā; mana istabiņa bija otrā stāvā. Cauri kuplajām liepām lūkojās iekšā plaši zili apvārkšņi, krāšņi meži, spodri lauki. Ļaudis bija labi, sirsnīgi, dzīvi; jauniešu ar garīgām interesēm un inteliģenci — daudz. Sadraudzīgajā biedrībā bija rosīga darbība. Man bija jāpiedalās teatŗa izrāžu sarīkošanā, jābūt bieži par aktieri, jākrāso dekoracijas, jāuzņe-

mas biedrības sekretara pienākumi. Šais gados uzrakstīju lielāko daļu no savām «Meklētāja dziesmām», kuŗas izdevu 1912. gadā.

Dzejot sāku ap trīspadsmito gadu. Pirmais impulss radās nejauši: kādreiz uzgāju brāļa kladē dzeju, kuŗu vai nu viņš pats, vai cits kāds bija sacerējis, tūdaļ bija jārauga man ari — un no tās reizes atradu savādu prieku un baudu dzeju sacerēšanā. Līdz sešpadsmitajam gadam biju sacerējis vismaz kādus pāri simts dzejoļus, kuŗus tanī laikā gandrīz visus sadedzināju, jo biju dzirdējis, ka jauniem dzejniekiem vajagot būt stingrai paškritikai. Tagad nožēloju, jo tur bija dažs palabs dzejolis. Atlikušie nāca vēlāk „Meklētāja dziesmu" pirmajā daļā. Pirmais mans dzejolis „Dzīve" nodrukāts Veismaņa „Latv. Avizēs" laikam 1904. gadā.

Jaunpilī pēdējos gadus sāku slimot — un no tā laika nekad vairs vesels neesmu juties. Slimoju ar sirdi, nerviem un plaušām. Gŗūtais fiziskais darbs bērnībā, reizēm pārmērīgs sports, skolotāja gadi — bija vainīgi. Gulēju slims mājās, slimnīcā, beigās braucu dziedināties uz Krimu, Kaukazu, Somiju. Pēc mobilizacijas 1914. g., kad mani atsvabināja, aizbraucu uz Turkestanu. No turienes braucu 1915. g. rudenī mājās — meklēt bēgles, māti un māsu. Neatradu un aizbraucu uz Somiju atpūsties. No turienes devos uz Zivedriju, jo «Līdumā» izlasīju, ka tur nodibinājusies biedrība, kuŗa palīdz sazināties ar palicējiem Kurzemē. Domāju, ka piederīgie varbūt palikuši dzimtenē, jeb atgriezti. Zviedrijā palikos un sāku strādāt krievu Sarkanā Krusta komitejā, vēlāk vadīju mūsu Informacijas Biroju Stokholmā un izpildīju konzuļa pienākumus mūsu sūtniecībā. 1920. g. rudenī mani pārcēla uz Ārlietu ministriju, bet vietu

nepieņēmu, izstājos un aizbraucu atpakaļ uz Stokholmu. No tā laika dzimtenē pavadu tikai vasaras. Ziemu uzturos dažādās Eiropas valstīs, bet visvairāk Zviedrijā, iepazīdamies ar turienes tautām, kulturu, dzīvi un apmeklēdams izdevībā kā brīvklausītājs ari augstskolas, noklausīdamies lekcijas par filosofiju.

Zviedrijā pavadītie kara gadi bija smagi un drūmi. Apstākļi spieda strādāt kopā un saieties dažreiz ar ļoti man pretīgiem cilvēkiem — karjeristiem un intrigantiem. Tie bija lielāko tiesu krievi, poļi, — ari daži latvieši. Izņemot dažas dzejas, šai laikā nekā neuzrakstīju. Gara stāvoklis bija nospiests, apatisks, dzīve, uztraukumu un traucējumu pilna un laiks pagāja ikdieniškajā darbā, tāpat mācoties valodas, sevišķi skandinaviešu.

Bet ari lielu labumu man šie gadi nesuši. Noberzu no sevīm mūsu specifisko latviešu provincialismu, krievu, vācu rūsu, un iezīdu sevī brīvās Skandinavijas gaisu un garu. Radikali pārgrozījās mans garīgais redzes aploks, uztvere, sapratne, — paša un pasaules dzīves kopzuma iznāca citādāka.

Sāku jau palikt noguris, apatisks. Liekas, ka nav vērts kaut ko meklēt dzīvē un pasaulē, cilvēces nākotnē. Tomēr vēl māc šaubas. Cerība saka vēl: varbūt! Gribas vēl redzēt visas tautas, iepazīties ar viņu dzīvi, kulturu, redzēt zemi, dabu, kurā tās dzīvo. Līdzšim par visaugstāk tikušām un pašas cildenākās kulturas radītājām turu skandinaviešu tautas. Vēlos, lai mēs viņas saprastu un ņemtu par priekšzīmi.

Pilsēta man arvien riebusies un viņas kulturu turu par saģiftētu sēni — mušām baroties un nomirt. Bites iet medu meklēt zaļos laukos. Bet idealizēt mūsu tagadējo zemniecību — negribu. Tikai mums

neatliekami jāstrādā pie jaunas, gaišas, apzinīgas zemniecības radīšanas. Skandinavijā kulturas kokam tikai tamdēļ tik skaisti un gārdi augļi, ka tur zemniecība jau no sākuma ieaugusi viņa saknēs un stumbrā.

Pasaules dzīve par daudz aizelsusies, dzīta no savām sērgām un indevēm. Ātra gaŗām pagājēja, ceļmalā pametēja, pavirša, banala apspriedēja, atzinēja. Es mīlu noiet sāņis, atgriezties atpakaļ, apskatīties, pakavēties pie tā, kas man liekas skaists, īsts, daiļš un cildens. Lai ari viņš būtu neievērojams, vienkāršs, pamests, aizmirsts, vecmodīgs. Esmu stūrgalvis, kas iet arvienu pats savu ceļu un citiem, vispārībai, virzieniem piemēroties nevaru. Un tā es palicis dzīvei aiz muguras. Bet man pārliecība, ka viņa, riņķos maldīdamās, atnāks atkal atpakaļ, kad būs atradusi, kā tās mantas, pēc kuŗām dzinusies, mazvērtīgākas par tām, kuŗas pametusi ceļmalā. Un tad varbūt es vairs nebūšu viņai aiz muguras. Tikai tik ilgi nekad nedzīvošu.

Daba un skaidra, patiesa cilvēka sirds — man vismīļākas. Intrigantus, karjeristus, tos, kuŗi viena santima dēļ spējīgi Dievu nozaimot — neieredzu. Tamdēļ ari vismīļāk dzīvoju lauku ļaudīs. Tikai vienkāršais, tīrais latvju zemnieks izmirst. Bet vismaz te vilki ir pašu ādās, ne avju drēbēs. Un komedianti neprot izlikties.

Tā tad — vēl gribu pagaidām cerēt, ka cilvēcei ir sava apsolītā zeme, kuŗā viņa ieies, kad būs izmaldījusies tuksnesī. Gribu būt vēl ceļa meklētājs, izlūks, kuŗš cenšas pārnest uz savas nūjas vīna ķekaru. Jeb vismaz mirstot nokļūt Nebo kalnā . . .

Par citu lai stāsta tas, ko kādreiz uzrakstu.

Kārlis Ieviņš

22. Kārlis Freinbergs

M. Šneidera BIBLIOTĒKA RIGĀ

Autobiografiska skice.

Mana dzimtene ir Engures jūrmala. Mana bērnība norisinājās uz paša jūras krasta. Jūra man arvien izlikās tuva un skaidra, — pa viņu esmu daudz braucis ar laivām, ar silēm un ledus gabaliem, daudz peldējis viņā un pat slīcis, bet uz sevi viņa mani prom neviļināja. Daudz noslēpumaināks un vilinošāks bija mežs, kur es bērnībā ne vienu vien reizi esmu gājis meklēt pasaules malu (reiz saorganizēju pat veselu bērnu baru un vedu tos uz to vietu, kur saule nolaižas, bet apmaldījāmies mežā, un tikai daudzās raudas atsauca pie mums kādu sievu, kas likvidēja mūsu ekspediciju).

Mans tēvs pēc amata bij kalējs, bet drīz vecāki pārņēma uz renti Engures Piketa māju, un te tad ari pavadīju savus raibākos gadus, jo bērnība man ir bijusi dzīva un daudzkrāsaina. Tā norisinājās, kā es vēlāk redzēju, tīri kā pēc kāda gluži dabiska Frebeļa sistemas: šaī bērnības dzīvē nebij nekā mākslīga vai bagāta, bet tā norisinājās lielā brīvībā (varbūt, jau no šejienes ir radusies mana dziņa pēc brīvības un neatkarības), kaut gan audzināšana bij stingra. Mūsu māju pudurī bērnu bij liels daudzums un mēs dzīvojām itkā paralelu dzīvi lielajiem, — mums bij pašiem sava kuģniecība, zvejniecība, lauksaimniecība, skola, māja, baznīca. Mēs izdarījām ari daudz nedarbu. Par katru no tiem dabūjām krietnu sutu, bet tā nāca post factum un nekādu iespaidu neatstāja, jo viss atkārtojās ar vēl lielāku meistarību, sevišķi nemitīgā karu vešana (mētāšanās ar akmeņiem) u. tml. Brīnums, kā neviens no

mums netika sakroplots. Es biju bieži kā barvedis, kaut gan, kā viens no jaunākiem, jau drusku vēlāk un pie tam vairāk citā nozarē — „kulturēlā": sa-lasījies grāmatas un avizes, es visu darīju tām pakaļ un dibināju mūsu plūksnas kuģu sabiedrības, naudas iestādes, skolas, baznīcas, bet ari laupītāju bandas. Tomēr jo sevišķi esmu nodevies teatra spēlēm, kaut gan es par teatri nemaz nedomāju, nedz ari kaut ko par viņu zināju. Mana pirmā lektira un mīļākās grāmatas bij: bībele, Robinsons Krūziņš, Vectēva Lamberta ala, Unkeļa Toma būda (šīs trīs jau no mana vectēva un tēva laikiem), Vecā Stendera pasakas, Podnieks Jermola (kuŗu lasīju dienām, raudādams) u. t. t. Vēlāk esmu šai laikā izlasījis vai visu toreizējo latv. literaturu ar visiem briesmu un lubu stāstiem, „Austrumiem" un zinātniskiem rakstiem, un nebij nevienas mājas, kur bij grāmatas un avizes, kuŗas es nebūtu apciemojis, lai dabūtu lasāmu vielu, jo mums pašiem tolaik bij naudas maz, tā kā par pašiegādātām grāmatām daudz nevarēja domāt. Grāmatu es iemācījos nepilnus četrus gadus vecs, noskatīdamies, kā piedzīvotāja sieva mācīja savu zēnu, kuŗam šī gudrība padevās grūti. Rakstīt iemācīja māte un tēvs. Vācu rakstus, rēķinus un dažādas citas „rakstu skunstes" ierā īja vectēvs, kuŗš jau toreizējos laikos, kā muižas brīvcilvēks, bij baudīj's ari skolas mācību. Krieviski es iemācījos no kādas paceltas grāmatu lapas, kuŗas burtus man pateica skolas zēni. Es kļuvu kaislīgs lasītājs un visa mana dzīve pagāja lasīšanā un lasīto izvedot spēlēs, sevišķi no daudzlasītās bībeles, izņemot Jāņa parādīšanas grāmatu, no kuŗas man bij bail, Robinsonu, laupītāju Medinski, pasakas u. t. t. Mans pirmais „scenarijs" bij

no „Unkeļa Toma būdas", kuŗu es četru gadu vecumā iestudēju savam spēļu biedrim un sev un kuŗš pastāvēja vienīgi no tā, ka es ierāpos kādā trauku skapja plauktā un šķaudīju, bet manam biedrim aiz aiztaisītām skapja durvīm bij jāprasa: „Kas tur pie manas tabakas dozes?" Lielie par to, gan smiedamies, mūs sabrāza, jo es varēju apgāzties ar visu skapi.

Es pakavējos pie šīs bērnības sīkāk, jo tā man mīļa un mēs, varbūt, dažreiz nemaz neapjaužam, cik daudz mēs no tās paņemam līdzi visā savā vēlākā dzīvē.

Man bij slava, ka man „viegla galva". Vecāki mani, kā vienīgo dēlu (jaunākie brālis un māsa nomira epidemiskās slimībās), ļoti mīlēja un labprāt gribēja skolot. Bet jau sākumā bij lielas grūtības. Mūsu pagastā bērnu bij daudz, bet skola maza, tā kā lielāko daļu — sevišķi jaunākos, kuŗus pēc diviem gadiem nebija jāiesvēta, atraidīja, bet man vēl trūka ļoti daudz gadu līdz iesvētāmam laikam. Pieņēmāji — pag. vecākais, mācītājs un skolotājs — atraidīja arī mani. Tā man bij vesela traģēdija. Visādās iešanās vecāki mani laida pilnīgi patstāvīgu un tā arī uz 5 verstes atstato skolu es aizgāju iestāties viens pats. Uz mājām, nepanācis savu karstāko vēlēšanos, es nevarēju iet: es iestājos skolas kaktā (vienīgā reize, kur es skolā esmu stāvējis kaktā) un sāku raudāt arvien lielākā crescendo, beidzot skaļi brēkdams un visādi nosaukādams ir pag. vecāko, ir mācītāju, ir pat skolotāju, ka mani neuzņem skolā. Visi jau sen bij aizbraukuši, bet mani ne ar labu, ne ar varu nevarēja dabūt no skolas ārā, kamēr skolotājs beidzot, plātot rokas un smiedāmies, apsolījās mani kaut kur piesēdināt.

Es vēl raustījos elsās, bet sajutu priekā, ka man skola ir droša. Bet es biju populars pa visu pagastu, jo citi, lēkādami, aizgājuši mājā, bet es viens iekaŗojis skolu. Un tas ari ir bijis priekš manas dzīves īsts varoņdarbs, jo ja es toreiz nebūtu ieticis skolā, es bez viņas ari būtu palicis, nekurp neaizticis. Vēlreiz savā jaunajā dzīvē ar asarām esmu uzvarējis, bet jau, tā sakot, pats sevi. Kad es jau gāju Tukumā pilsētas skolā un mani, kā labāko skolēnu, pielaida ari skolotāju bibliotekā, es kādā zinātniskā žurnalā uzgāju rakstu par filozofiju, bet tik pārpilnu svešvārdiem, ka es itnekā nesapratu. Ar šausmām es redzēju, cik maz man vēl zināšanu, bet rūgti raudādams, es neatlaidos, mocijos, tulkoju šo rakstu un meklējos pa svešvārdu grāmatām, kamēr beidzot ieguvu kaut kādu nojaudu par to, kas tur bij stāstīts. Un tā neatlaidība man palika itkā par īpašību.

Tieksmes uz rakstniecisku darbību man radās jau pašā bērnībā. Kā zēns es biju jau sarakstījis „humoristisku" stāstu par precību kāro kaimiņu meitu, rakstīju mūsu mājas dievvārdniecei iedzīvotājai „spredikus" un dziesmas, kuŗām nevarēja sameklēt meldijas, jo panti un rindas bij vai nu par īsiem, vai par gaŗiem. Apm. šai pašā laikā minēju mīklas „Latv. Avizēs". Tā kā reizēm nebij naudas vēstuļu markām, tad es vienojos ar kādu saimnieka dēlu, kuŗš man deva markas, bet es liku viņu līdz ar sevi uzminētājos (zem viņa vārda ir nodrukāta „Latv. Av." ari kāda mana mīkla). Pilsētas skolā jau pašā sākumā es nodibināju pats savu žurnalu-avizi, bet kad to uzgāja vecāko klasu skolēni un skolotāji, kas mani visādi uzmundrināja, bet ari sāka saukt par dzejnieku, es kaunēdamies to izbeidzu. Domu

rakstos rakstīju daudz stāstu, par ko skolotāji mani slavināja. Skolā mācījos, bez kalšanas, ļoti labi un viegli, jo man bij ļoti vērīga atmiņa. Tas notika ari tādēļ, ka labprāt gribēju būt vienmēr pirmais un saņemt uzslavas, patika ari paši mācāmie priekšmeti un bij ari bailes, ka dabūjot sliktākas atzīmes, es varētu zaudēt iespēju, apmeklēt skolu, jo jāpārtiek jau tā bij no visniecīgākiem grašiem, kuŗus vecāki varēja atlicināt no sava darba peļņas (šai laikā, rentes gadiem beidzoties, viņi bij izdabūjuši tiesību, celt māju uz kroņa zemes un tādēļ vajadzības bij jo sevišķi spiedīgas). Bez tam pilsētā izdevumi bij samērā prāvi. Reiz jau biju uz tāda ceļa, ka vairs nevarēju kādu laiku iet uz skolu, jo nebiju samaksājis skolas naudu. Skolotāji man ieteica iesniegt lūgumu pēc atsvabinājuma no skolas naudas, ko es iegūšot, bet man tas izlikās kā ubagošana, ko mans lepnums toreiz nevarēja pielaut. Un uz to es arvien esmu bijis lepns, ka viss, ko es esmu sasniedzis, ir sasniegts paša spēkiem. (Še pilsētas skolā sākās ari mana līdzdarbība pie „Pēterburgas Avizēm" (korespondences); bez tam Rozena „Jaunības Draugā" iespiests kāds pārstrādājuma raksts „Par sauli".)

Kad nobeidzu pilsētas skolu, es vairs negribēju apgrūtināt vecākus, kuŗi man vienmēr parādījuši savu vislielāko mīlestību un pašaizliedzību, un vēlējos būt patstāvīgs pelnītājs, tādēļ nevarēju tūliņ doties studēt, ko nodomāju darīt vēlāk, un nobeidzu Cēsu pedagoģisko skolu, lai taptu par skolotāju. Pēc tam biju īsu laiku par skolotāju Engures jūŗskolā un Emburgā. Te drīz pienāca 1907. gads, kuŗš priekš manis bij liktenīgs. Man nerimās vēlēšanās, padarīt savu pagastu par gaišu apvidu, un tādēļ ar

lielām pūlēm nodibināju pirmo jaunā veida Izglītības Biedrību. Laikraksti to atzīmēja trekniem burtiem, kā lielu panākumu tumšajos reakcijas gados. Es jau sapņoju par parlamentisku darbību biedrībā, par tautas namu, augstāku skolu, kooperativiem, kooperativu Lielupes kuģi un taml., bet to visu pārtrauca sveša vara. Uz Mellera-Zakomeļska pavēli mani par „slikta iespaida atstāšanu uz apkārtni" izsūtīja trimdā uz Smoļensku, aizliedzot uzturēties Latvijā pa visu kara stāvokļa laiku. Bet es biju devis sākumu veselai izglītības kustībai, kura līdz pat karam bij atsvars tā laika kailam prakticismam. — No Smoļenskas strādāju pie latv. laikrakstiem un turienes krievu avizē (pārtulkoju kādu latv. stāstu, sarakstīju krievu valodā lielu noveli, kura bij nolemta drukai, bet redakcijas maiņā gāja pazušanā) un darbojos zemstes statistikā, kā ari kā repetitors un vācu un franču stundu pasniedzējs. Tie bij grūti laiki, jo sabendēja nervus un sākumā bij saistīti ar vislielāko, badam līdzīgu, trūkumu, jo izsūtītos nekur sabiedriskā darbā negribēja pielaist. Pārbraucis mājās, 1909. gadā iestājos „Dzimtenes Vēstneša" redakcijā, kur vadīju krievu laikrakstu nodaļu. No šī laikraksta, kurš bij itkā parlaments ar dažādām strāvām, īsi pirms kara 1914. g. biju spiests atstāties viņa retrograda tieksmju dēļ. Taī pašā laikā avizi „Līdums" pārvērta par dienas laikrakstu un nodeva manās rokās. Līdz 1915. gadam „Līdums" iznāca pilnīgi manā faktiskā vadībā. Vēlāk izdevēji grozīja virzienu un es īsu laiku paliku vēl tikai par literariskās nodaļas vadītāju. 1915. gada rudenī aizbraucu uz Maskavu, kur darbojos bēgļu nodaļā un Kulturas birojā un 1916. g. kā Maskavas teatra vadītājs. Bez tam Šaņavska

universitatē studēju jurisprudenci (tagad Latvijas universitatē studēju filosofiju).

Tā kā neviens veikalnieks vairs neizdeva žurnalus, jo tie nesolīja vairs peļņu, es, atzīdams, ka tāds ir vajadzīgs latvju garīgā spēka un kulturas kopošanai un Latvijas patstāvības (starp rindām: pašnoteikšanās) idejas propogandēšanai, sāku izdot un rediģēt žurnalu „Taurētājs". Es biju daudz nodarbojies jau Rīgā biedrību dzīvē, bet uz komisijām es daudz nepalaižos un atzīstu vairāk personīgu iniciativi. Tā es esmu nodibinājis nevien „Taurētāju", bet ari citus pasākumus. „Taurētāju" es sīksti vilku cauri visiem laikiem, paturot patstāvīgu un neaptraipītu viņa karogu visās brāzmās, kaut ari man, piem., vācu okupacijas laikā viņa dēļ draudēja visādas briesmas. — Mana literariskā darbība ir izpaudusies rediģēšanas darbos un daudzos rakstos, galvenā kārtā par teatri un literaturu, kuŗi izkaisīti dažādos laikrakstos, tā kā ari es pats tos, laikam, nevarētu sameklēt. jo ilgus laikus uzskatīju pilna vārda lietošanu par dīžošanos vai ari rakstus par ne tik pilnīgiem, ka tos varētu parakstīt, un tādēļ lietoju daždažādas šifras. Sevišķi daudz manu rakstu ir manis paša vadītos teatra žurnalos. Visi šie, kā ari daudzi sīki „maizes darbi" mani stipri atvilkuši no beletristiskiem darbiem, — bez daudziem neizvestiem nodomiem, kuŗiem es gribu piegriesties turpmāk, esmu iespiedis dažas noveles un lugu „Tumsā un salā", kaut gan padomā ir vēl daudzi citi darbi. Mans otrs lielais galvenais uzdevums ir teatra māksla, kuŗu esmu uzsācis 1912. gadā kā Jaunā Rīgas Teatra dramaturgs un turpinu tagad Latvijas Nacionalā Teatrī.

Šaī mākslā es gribu sacīt vēl patstāvīgu vārdu, kad tas būs pilnīgi iespējams.

Manos rakstos arvien atspoguļojušies mani tiešie pārdzīvojumi. Savos uzskatos es esmu stipri individualistisks un partiju dzīvē lāgā nevaru ietilpt, tāpēc ari ne pie vienas partijas neesmu piederējis. Tomēr manas tieksmes iet arvien uz lielāko gara brīvību un cilvēcību, — uz g a r a politiku, kā ari cenšos ienest un radīt jaunu un nebijušu mūsu gara dzīvē, cik tas man iespējams. Savos rakstos es jūtu stipru atbildību par vārdu un, ja aiz iekšējas taisnīgas vajadzības, piem., man bijuši kādreiz jāizdara uzbrukumi, tad tas man sajūtā vienmēr ir sagādājis lielākās mokas. Varbūt, par visu to nemaz tagad nebūtu jāraksta, bet — ja jau „atziņas", tad atziņas.

Kārlis Frenbergs

23. Pavils Rozīts

Mana autobiografija.

Esmu dzimis 1889. gada 2. decembrī. Cēsu apriņķa, Liepas pagastā. Plašāki savu dzivi atmiņēties un pārdomāt vēl nav bijis vaļas.

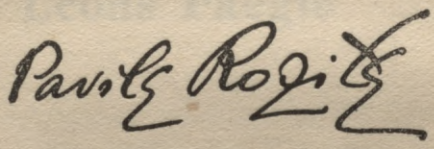

24. Leons Paegle

Iss atskats uz dzīvi.

Dzīvot ir cīnīties. Par eksistenci, izglītību, tiesībām, taisnību, idealiem. Pret dabu, gadījumu, socialo netaisnību. Jo aktivāks cilvēks, jo intensivāka cīņa. Aktivam būt arvienu esmu uzskatījis par cilvēka pienākumu.

Mana dzimtene Vidrižu pagastā, „Lauču" mājās, Vidzemē. Kalēja dēls. Tēvs stiprs, muskuļots, kluss, sevī nogrimis, liels literaturas cienītājs, mākslinieks savā arodā. Māte skaļa, strauja, labsirdīga, ar dzīvu fantaziju. Kalēja mājiņa veca. Pie tās dažas pūravietas zemes. Rente „Lauču" gruntniekam, manam krusttēvam, pārmērīgi augsta. Kalvinieki pa lielākai daļai trūcīgi un vāji maksātāji. Tēvs ļoti godīgs, pamatīgs, bet lēns darbā pie tādiem apstākļiem turību sakalt sev nevarēja, bet kāvās ar trūkumu, kā nabaga brālis pasakā. Man jau agri vajadzēja cīnīties līdzi. Kopā ar jaunāko brāli gājām ganos. Papriekšu pie vecākiem, tad — pāris vasaru katru dienu pie „Lauču" saimnieka. Grūti bij. Bez svētdienas. Reizēm pat naktī aiz nervu pārpūlēšanas vajadzēja pa murgiem lekt augšā un skriet lopiem pakaļ. Ar saimniekiem mūsu attiecības nebij labas, kaut tie bija radinieki. Skopi bij, no augšas raudzījās: jūs esat kalpi. Ne reizi vien dzirdējām: kalpu bērni nav līdzīgi saimnieku bērniem Un vēlāk, kad tēvs sāka mūs skolot: kas šiem par smalkiem bērniem, skolā sūta, kas gan strādās! Sāpīgi bija un reizēm naidīgi. Domāju: pagaidiet, pieaugšu, parādīšu savu pārākumu.

Piecu gadu vecumā iemācījos lasīt. Lasīju dziesmu grāmatā un man ienāca prātā, ka es ari varu līdzīgas dziesmas uzrakstīt. Pasaucu vēl otru zēnu, sadabūju papiru un zīmuļus, rakstījām dzejas pēc dziesmu grāmatas parauga. Kas tur iznāca, neatceros, bet tas bija mans pirmais mēģinājums dzejot 6 vai 7 gadu vecumā. Izlasīju aizliegtās un mātes skapī noslēgtās „Mīlestība, kas pastāv vēl pēc nāves", „Mātes svētība", „Turaidas Roze" u. c. Uz istabas augšas uzgāju divus skapjus ar dažādiem laikrakstiem, ko tēvs bija abonējis daudzos gados. Nogrimu tur un pazudu pasaulei un mātei, kas mani tādos brīžos saukdama nesasauca. Dzīvoju brīnišķīgā pasaulē. Rokambols, Vācu Miķelis, Mārtiņš Gieze un citi vēsturiski un nevēsturiski varoņi veda mani līdzi savās dēkainās gaitās. Lasīšana bija kļuvusi par manu kaislību. Izlasīju ari visas grāmatas, ko varēju dabūt no kaimiņu puišiem un meitām. Pa lielākai daļai tās bija no „Īstās tautas bibliotekas" un lubu romani, bet gadījās ari labas grāmatas. Lasīšana attīstīja galvenām kārtām manu fantaziju. Ganos iedams stāstīju brālim pašizdomātas pasakas. Vienu no tām ari uzrakstīju.

Četrus gadus nogāju Vidrižu pagasta skolā. Biju pirmais skolnieks, pēdējos divus gadus izpildīju uzrauga pienākumus un palīdzēju skolotājam. Turpināju lasīt. Grāmatas man tagad nesa mani uzraugāmie, lai nebūtu pret viņiem pārāk bargs. No skolā izlasītām grāmatām man visstiprāk atmiņā iespiedās Merķeļa „Vanems Imanta" un es līdz asarām biju sarūgtināts par latviešiem nodarīto pārestību. Katru gadu Jāņu dienā mums vajadzēja iet uz muižu pie baroniem Budbergiem līgot un pateikties par to, ka tie deva skolai par brīvu pus-

dienās vai nu zupu vai tēju. Ka šie gājieni bija savienoti nevien ar patīkamo, bet ari ar pazemojumu, redzams manā stāstā „Rej, rej, krancīt!". Vispāri, es biju ļoti jūtīgs pret katru netaisnību, ko pieredzēju, vai piedzīvoju pats, un mēģināju uz to aktivi reaģēt. Mani pretinieki no manis baidījās, jo biju spēcīgs zēns. Skolā labprāt zīmēju un bieži sapņoju palikt vai nu par mākslinieku vai slavenu karavadoni. Tas droši vien bija izlasīto grāmatu iespaids. Iemīlējos ari kādā bagātā saimniekmeitenē un viņas dēļ bieži kaunējos par savām pastalām. Lai atsvērtu šo trūkumu viņas acīs, mācījos vēl jo čaklāk.

1903. gada rudenī iestājos Lēdurgas draudzes skolā, lai gan māte iepriekš noraudājās par to, ko dot līdzi pavalgam un kā samaksāt skolas naudu. Bet es ne par ko mājās nepaliktu, un ari tēvs noteica: lai tur vai kas, bet skolā iet vajaga. Vasaru ganos iedams jau biju paspējis izlasīt kādu vēstures mācības grāmatu un iemīlēt vēsturi. Draudzes skolā mani tūliņ ielika vecākā nodaļā un iecēla par uzraugu, laikam uz agrākās prakses pamata. Vecākais skolotājs Moors, cimzists, bija liels muzikas un dievvārdu cienītājs. Savu dievbijību tas prata iepotēt ari man, kaut gan mans tēvs skatījās uz ticības lietām ļoti skeptiski un bieži mēdza pazoboties par pretrunīgo Bībeli. Bez dievvārdiem Moors pasniedza ari vācu un latviešu valodas. Ar maniem domu rakstiem tas bija ļoti apmierināts, bet rokrakstu pēla, jo bija pedantisks kaligrafs. Pie viņa ņēmu ari muzikas stundas, bet bez sevišķiem panākumiem, jo neesmu muzikali apdāvināts. Otrais skolotājs Zālīts mani aizrāva ar savām krievu literaturas stundām. Pie viņa varēju patstāvīgi domāt,

un ieskatīties klasiskās krievu dzejas skaistumā. Latviešu stundās par paraugu tika nostādīts Auseklis. No viņa dzejām ari mācījos rakstīt savus pantus, sēdēdams kaut kur mežā vai lielajā skolas dārzā.

Pavasarī pie apriņķa komisijas noliku pirmmācības skolas gala eksamenu. Tas izdevās spīdoši un palielināja gribu uz mācīšanos. Moors ieteica iet vēl draudzes skolā un gatavoties uz Valmieras skolotāju seminaru. Tēvs piekrita, bet māte šaubījās: kur ņemt naudu seminaram? Stipendija, — sacīja skolotājs. Bet stipendiju varēja dabūt retie izredzētie. Kāds radinieks lika priekšā iestāties par telegrafista mācēkli. Nopirku fiziku, studēju elektribu un iemācījos no galvas visu Morzes ābeci. Bet fizika man nepatika. Domas arvienu kavējās pie vēstures un literaturas. Rudenī tomēr pierunāju vecākus laist mani vēl draudzes skolā. Pavadīju tur vēl divus gadus. Oficialās zināšanas daudz nepavairojās, bet daudz lasīju un rakstīju. Iepazinos ar Raiņa, Aspazijas, Treimaņa, Veidenbauma darbiem. No krieviem lasīju Puškinu un Ļermontovu, kā ari žurnalu „Ņiva", ko man deva otrais skolotājs Hartmanis, kas nāca Zālīša vietā. Viņš pasniedza man ari gluži par velti privatstundas.

1905. g. vasarā biju aculiecinieks satricinošiem notikumiem Vidrižu kapsētā, kur baroni nošāva vairākus cilvēkus. Šos notikumus esmu aprakstījis stāstā „Asinis uz akmeņa". Manī pirmo reizi tika pamodināts revolucionars. Es dabūju vecu revolveri un turēju to skolā aiz sijas — varbūtējiem cīņas gadījumiem ar melno sotņu. Kad vēlāk ieradās soda ekspedicija, nošāva Lēdurgā 3 cilvēkus un daudzus

nežēlīgi pēra, es vairākas dienas staigāju apkārt dziļi satriekts.

1906. g. rudenī uzvilku savus pavecos svārkus ar caurajiem elkoņiem un braucu eksaminēties uz Valmieras seminaru. No 130 eksaminentiem uzņēma tikai 38. Es eksamenu noliku, bet stipendijas nedabūju. Kā pirmais stipendiats tika uzņemts tagad labi pazīstamais literaturas skolotājs un kritiķis K. Kārkliņš. Noriju asaras un apņēmos tomēr palikt, jo ja brauktu mājās, vecāki diezin vai laistu atpakaļ. Aizrakstīju tēvam, lai gādā 25 rubļi iestāšanās naudas. Čik grūti tēvam nācās šo naudu sadabūt, redzams manā stāstā „Apsolītā zeme". Stipendiju dabūju tikai pēc 2 gadiem, kad biju lielām pūlēm šā tā sities cauri. Dzīve mani agri nostādīja uz paša kājām, un es pelnījos gan stundas pasniegdams, gan kalendariem sludinājumus vākdams.

Mūsu kursā (no 1906.—1910. g.) bija daudzi vēlāk redzami sabiedriski darbinieki: rakstnieks Jānis Ezeriņš, jau minētais Kārlis Kārkliņš, kritiķis un plaši pazīstamais revolucionars Vilis Knoriņš, Latvijas bijušais ārpusskolas izglītības komisars Kārlis Janelis, Centrālās Sibirijas kara komisars Antons Ruskis, pazīstamais skolu darbinieks Rudolfs Klepers, Austrālijas konservatorijas absolvents Voldemars Dumpe, Stiglica absolvents, gleznotājs Hermanis Aplociņš u. c. Kursā valdīja iekšēja vienība un progresivs, dzīvs gars. Gandrīz katrs kaut ko mācījās ārpus noteiktās programas. Es, starp citu, mācījos vācu, franču un latiņu valodas un domāju par studijām pēc seminara beigšanas.

Tuvāka draudzība man bij ar nelielo, enerģisko,

aso domātāju R. Kleperi un spēcīgo, muzikalo, mistiski romantisko V. Dumpi. Bij mums ari savs pulciņš ar mākslinieciskū noskaņu. Viņā, bez manis, piedalījās J. Ezeriņš, H. Aplociņš un pa daļai ari Kārkliņš un Dumpe. Atsevišķi stāvēja K. Janelis, V. Knoriņš un A. Ruskis, kā cilvēki ar noteikti kreisiem uzskatiem. Ar viņiem mums bij labas attiecības. Turpretīm, ar kādu citu grupu, kuŗas priekšgalā stāvēja P. Breikšs un J. Kupčs, mēs atradāmies naidā. Par politiku toreiz interesējos maz.

Abi ar Ezeriņu rakstījām dzejas. Iepazinām ar grāmatu izdevēju P. Liepu, kas izdeva divus no mums sastādītus krājumus bērniem: „Rīta vēji" un „Zem zvaigznēm". Tur, starp citu, bija ievietoti mūsu oriģinaldarbi. P. Liepa izdeva ari manu pirmo tulkoto grāmatu — Fr. Vedekinda „Pavasaŗa atmošanās". Bez tam vēl Liepam pārtulkoju Krosbi „Tolstojs kā pirmmācības skolas skolotājs" un G. Petrova „Nepareizi sākts", bet uz A. Millera pieprasījumu Laščinova „Mimikas mākslu" un Ibsena „Heddu Gabler", ko izrādīja Jaunajā teatrī. Līdz ar to manī pamodās stipra interese par teatri.

Lasīju daudz. Bez krievu klasiķiem iepazinos ari ar krievu modernistiem, sākot ar Baļmontu un beidzot ar Z. Gippius un Sologubu. Lasīju ari franču un angļu rakstniekus krievu tulkojumā; mazāk vāciešus. Visaugstāk tomēr cienīju norveģus Knutu Hamsunu un Ibsenu. Pēdējo uzskatīju par paraugu dramā. No latviešiem mani aizrāva Akuratera skaļā, nemierīgā dzeja, kautgan labprāt lasīju ari Skalbi, Raiņi un Aspaziju. Romantiķi man šinī laikmetā patika labāk par realistiem. Tas sakrita ar romantiku manā dzīvē, jo biju iemīlējies kādā jaunā kundzē.

Šī mīla man sagādāja ciešanas, bet ari ierosināja uz dzeju rakstīšanu. Taī pašā laikā iepazinos ar Antonu Austriņu, kas bija mums ar Ezeriņu pirmais literariskais skolotājs. Vēlāk iepazinos ar Annu Brigader un Arturu Bērziņu, kas noteica manu līdzstrādāšanu pilsoniskos laikrakstos. 1908. gadā „Latvijā" tika nodrukāts mans pirmais dzejolis „Audejai" romantiski mistiskā garā. Šis romantisms bija iespaidojums no ārpuses, jo mani stāsti bij reali un ari dzejā manījās tieksmes uz realismu. Mēģināju meklēt ari sakarus ar „Jaunās Dienas Lapas" un „Domu" aprindām, kur tika nodrukāti daži mani darbi.

Par seminara dzīvi še plašāk nav iespējams runāt. Jāpiemin tikai, ka divus gadus mums par direktoru bija Pavlovs, lāga večuks, kas neliedza mums iegādāties seminara bibliotekā latviešu grāmatas un vispāri atļāva mums būt brīviem un patstāvīgiem. Pazīstamais melnsimtnieciskais kurators Prutčenko viņu kā „nolaidīgu" pārcēla uz zemāku vietu un atsūtīja uz Valmieru izvirtuli Strachoviču, Kuldīgas seminara direktoru. Par laimi, mēs bijām jau tik tālu „samaitāti", ka Strachoviča metodēm pie mums nebija nekāda iespaida.

Seminaru beidzu 1910. gada pavasarī, kopā ar K. Kārkliņu kā pirmie absolventi. Rudenī mani ievēlēja par pirmo skolotāju Krimuldas pagasta skolā.

Še jāpiemin kāds cilvēks, kam bija stiprs iespaids uz manu jaunību un toreizējo literarisko darbību. Tas bija Pēteris Karlsons, vienkāršs cilvēks, bez sevišķas izglītības, bet skaidru prātu un dziļu dvēseli, filosofs un dzīves novērotājs, kuŗu esmu aprakstījis vairākos darbos („Pēteŗa Meklētāja bērnība", „Gāju putni"). Viņš mācīja mani novērot un izprast dzīvi un cilvēkus un deva vielu vairākiem

literariskiem darbiem. Tuvu man ir stāvējis un grūtos brīžos moraliski pabalstījis arī mans bērnības draugs M. B., ļoti apdāvināts, muzikals un piedzīvojumu bagāts cilvēks, kuŗa vārds reiz pats par sevi runās.

Krimuldā nodzīvoju vienu gadu. Par otru skolotāju še bija Asja S. un ziemu pie manis pavadīja arī V. Dumpe. Mūsu savstarpējās attiecības un attiecības ar pagastu noderējušas par vielu romanam „Gāju putni", I. daļai. Ar pagastu ne visai satiku, jo tas maz rūpējās par skolu. Vēl mazāk satiku ar mācītāju Ērmani, kas uzskatīja par nepielaižamu, ka neprecējies skolotājs un neprecēta skolotāja strādā kopā. Ne reizi vien man nācās Ērmani apstrādāt „Latvijas" „Skaidienā". Piedalījos arī sabiedriskā dzīvē, spēlēju teatri un vadīju režiju. Pa starpām uzrakstīju dažus stāstus un dzejolus. Vasaru pie manis dzīvoja A. Austriņš un A. Bērziņš. Atbrauca arī L. Laicēns, komponists Zālīts u. c. Jutos ievests rakstnieku un mākslinieku pasaulē.

Rudenī pārgāju uz Vecmīlgrāvi, Augusta Dombrovska fabrikas skolā par skolotāju. Vecmīlgrāvis toreiz bij rakstnieku un mākslinieku centrs. Dombrovska celtā Burtnieku mājā dzīvoja Barontēvs, K. Skalbe, J. Jaunsudrabiņš, J. Kļaviņš, K. Jakobsons, Kalve u. c. Burtnieku mājā ievietoja arī mani. Proģimnazijā par skolotāju bija Ed. Lejgalietis. Darbojos aktivi „Ziemeļblāzmā", kur vēlāk tiku ievēlēts par valdes locekli. Lasīju lekcijas „Ziemeļblāzmā", Rīgā un citur par dažādiem tematiem („Estetiskā audzināšana", „Skolnieku pašnāvības", „Vecuma un nāves filosofija", „Alkohols un sabiedriba", „Krievu jaunākā literatura", „Vācietība un latvietība", „Ēģiptes kultura" u. c.). Darbojos teatra komisijā un

spēlēju ari teatri Aleksandra Freimaņa režijā. Kādu laiku biju bibliotekars. Uz manu ierosinājumu pie „Ziemeļblāzmas" nodibināja sporta un vingrošanas sekciju, lai atvilktu jaunatni no ielas un ieinteresētu derīgam sportam. Lai varētu būt aktivs ari šinī nozarē, apmeklēju Rīgā vingrošanas kursus. Priekš manis tomēr šī lieta beidzās bēdīgi, jo nokritu no vingrošanas riņķiem un pārlauzu plecu, kamdēļ vingrošana bij jāatmet.

1912. g. pavasarī noliku mājskolotāja eksamenu vēsturē un krievu valodā. Taī pašā pavasarī biju slims ar kaklu un izcietu operaciju. Mani slimnīcas piedzīvojumi aprakstīti stāstā „Baraka Nr. 17". 1912. gada vasarā apprecējos ar Ainu Kalniņ, kuŗa bij tikko beigusi Draudziņ ģimnaziju un kuŗu mīlēju jau vairāk gadus. Dzīvojam ļoti labi. Mana sieva izrādījusies par manu darbu labāko kritiķi un viņas spriedumiem es varu paļauties. Ari visās dzīves likstās un cīņās viņa vienumēr uzticīgi stāvējusi man blakus.

Mīlgrāvī kļuva ražīgāka mana literariskā darbība. 1912. g. vasarā uzrakstīju romana „Gāju putni" I. daļu, bet 1913. g. II. daļu un dramu „Dievi un cilvēki". Tā bij mana pirmā drama, uzrakstīju to mēneša laikā un strādāju ar lielu sajūsmu. Rakstīju dažādos laikrakstos un žurnalos, kā pilsoniskos, tā socialistiskos (starp citu, „Jaunā Dienas Lapā", „Domās" un „Vārdā"). Daži mani pretinieki mīl argumentēt pret mani ar to, itkā es senāk būtu bijis pilsonības ideoloģijas piekritējs un pēc tam kļuvis par socialistu. Principā es apsveicu katru, kas aiz godīgas pārliecības no pilsoņa paliek par socialistu, jo vienīgi socialisti ir cilvēcības kaŗotāji. Bet attiecībā uz sevi man jāsaka, ka pilsonības ideo-

loģiju nekad neesmu sludinājis, kā tas redzams no manas dzīves un visiem maniem tā laika lielākiem darbiem. Vienīgi dažos dzejoļos maksāti mesli jaunromantikai, kuŗa pēc savas būtības bij un ir pilsoniska. Tikai mana politiskā apziņa bija vēl maz izkopta un pasaules uzskats nenodibinājies. Nopietni par šo jautājumu sāku padomāt, kad radās opozicija pret manu uzņemšanu strādnieku biedrībā „Ideja", kamēr strādāju pilsoniskos laikrakstos, kautgan rakstīju tikai beletristiku. Šī opozicija, protams, bij dibināta un viņas priekšgalā tolaik stāvēja dzejnieks J. Kārkliņš.

Mīlgrāvī jau pašā sākumā nostājos opozicijā pret kārklu vācietību un garīgo mietpilsonību, kas valdīja ap mecenatu A. Dombrovski. Pēdējais bija enerģisks un talantīgs vīrs, bet pārāk neiecietīgs, lai varētu sastrādāt ar citiem un izvest savus reizēm grandiozos planus. Turpretīm dāmas, kas šādā vai tādā ceļā bij pratušas iegūt mecenata labvēlību un turēja savās rokās Dombrovska mācības iestādes, pa lielākai daļai bija īsts pusvāciskās, puslatviskās mietpilsonības paraugs. Cīņa vilkās pāris gadus un beigās pieņēma ļoti asu raksturu, pie kam viņā, bez manis, ņēma dalību ari Lejgalietis un pa daļai Skalbe ar kundzi. Kad, paša Dombrovska izaicināti, mēs ar Lejgalieti atklājām nebūšanas, kas notiek „Ziemeļblāzmā" un proģimnazijā, mūs atlaida no vietas. No „Ziemeļblāzmas" aizgāja ari Skalbe ar kundzi. Tas notika 1914. g. vasarā.

1914. g. rudenī, karam sākoties, kopā ar sievu devāmies uz Maskavu, par ko sen jau bijām sapņojuši. Es gribēju studēt, bet sieva iestāties konservatorijā, jo Rīgā jau pusgadu bij mācījusies dziedāt. Maskavā es iestājos vēsturiski-filosofiskā fakultatē

Šaņavska universitatē, kur tolaik lasīja Krievijas labākie profesori un nāca klausītāji no visas valsts. Sieva konservatorijā netika, bet iestājās kādā privatā muzikas skolā. 1916. g. pavasarī viņa nopietni saslima ar plaušām un ārsti aizliedza tai turpināt dziedāšanu.

Pirmais gads Maskavā materielā ziņā mums bija ļoti grūts. Darba nevarējām dabūt, kautgan izskrējāmies pa visiem sludinājumu kantoriem. Ēdām pusdienas par 10 rbļ. mēnesī, pie kam iztikām katrs no pusporcijas. Tomēr biju apmierināts, jo lekcijas mani aizrāva ar varenu spēku. Atvērās jaunas zinātnes un skaistuma pasaules. Prof. Kizevettera lekcijas man nepārprotami rādīja, ka visa līdzšinējā Krievijas vēsture dibināta uz šausmīgu netaisnību un varmācību. Manuilova un Žeļeznova lekcijas politiskā ekonomijā lika nopietni pārdomāt ekonomiskos jautājumus, kas līdz tam mani bij maz interesējuši. Maldījos pa dažādām teorijām, ar kuŗām nāca Vinogradovs filosofijas ievadā, Chvostovs etikā, Višeslavcevs politiskās mācībās un citi ne mazāk slaveni lektori. Meklēju teoriju, ar kuŗas palīdzību vislabāk novērst pretrunas un netaisnību dzīvē, teoriju, uz kuŗas varētu dibināt pasaules uzskatu. Pamazām, bet noteikti es apstājos pie K. Marksa vēsturiskā materialisma, kas bija visloģiskākā, noteiktākā un taisnīgākā mācība.

Aizrāvos ari no mākslas. Apmeklēju Maskavas teatrus, koncertus, muzejus, galerijas, izstādes. Noklausījos mākslas vēstures kursus, ko brīnišķīgā valodā lasīja Vippers, ievadu mākslā pie Rozanova un teatra vēsturi pie Sachnovska. Materialie apstākļi vēl arvienu bija grūti. Beidzot, uz pavasaŗa pusi, dabūju skolotāja vietu pazīstamā Dr. Kaščenko

defektivo bērnu sanatorijā. Še strādāja pirmklasīgi skolotāji, kas sekoja katram pedagoģijas jaunākam vārdam. Viss bija dibināts uz darba metodes, ar ko varēju še praktikā iepazīties.

1915. g. vasarā bijām Latvijā. Nāca bēgļu laikmets. Kopā ar sievu un skolotāju R. Kleperi, kas no Kurzemes bēgdams bij visu pazaudējis, iestājāmies par darbiniekiem III. Vidzemes evakuacijas komisijā un redzējām bēgļu briesmas visā kailumā. Kad komisija izbeidza savu darbību, ar dažiem desmit rubļiem kabatā, trijātā devāmies atkal uz Maskavu. Še sākās latviešiem jauns laikmets. Pilsoņi nodibināja Maskavas latviešu bēgļu apgādāšanas komiteju. Es taī laikā biju jau noskaņojies noteikti kreisi un kopā ar citiem radikalajiem Maskavas latviešiem organizējamies Latviešu palīdzības biedrībā, kur kādu laiku biju valdes loceklis. Drīzumā nodibinājās pazīstamais Maskavas Kulturas Birojs. Pēc sīvas cīņas pilsoniskie elementi no Kulturas Biroja tika izspiesti vai izstājās. Par priekšnieku nāca P. Dauge, par pedagoģiskās nodaļas vadītāju K. Dēķēns. Mani ievēlēja par pedagoģiskās nodaļas sekretaru. Šis amats bija algots. Bez tam vēl biju audzinātājs un skolotājs Rostovceva ģimnazijā un vēlāk vēstures un literaturas skolotājs Zalamana amatniecības skolā. Par Kulturas Biroja darbību tuvāk runāt še nav iespējams. Jāatzīmē tikai, ka mēs izstrādājām jaunu pamatskolu programu (es personīgi vēstures un fiziskās audzināšanas programas projektus), Latvijas autonomijas projektu (pilsoņi neuzdrošinājās autonomijas vārdu toreiz pat lāgi mutē ņemt, izņemot „Dzimtenes Atbalsi", ar Laicēnu, kas pacēla Latvijas valsts karogu), atvērām dažas skolas un

M. Šneidera BIBLIOTĒKA RIGĀ

strādnieku vakaru kursus, kuŗus es vadīju, u. t. t. Šinī laikā turpināju ari studijas un uzrakstīju dažus stāstus no bēgļu dzīves („Straujupju māte", „Tie, kas neatgriezīsies" u. c.). Sastādīju 1915. g. ziemā „Samoučitjel russkago jazika", ko nodrukāja Kukurs Pēterpilī, un 1916. g. vasarā, dzīvodams Pēterpils tuvumā Ozerkos, „Ievadu vēsturē", kas pašulaik iznāk ceturtā izdevumā.

Kulturas Biroja darbība izbeidzās ar 1917. g. revoluciju, kuŗa mani aizrāva kā nepieredzēts brīnums, kā varenākais un skaistākais, ko cilvēks jebkad var piedzīvot. Uzrakstīju daudzus revolucijas dzejoļus un dramu „Augšāmcelšanās", ko izrādīja Maskavā, Pēterpilī un citās Krievijas pilsētās un ar kuŗu 1919. g. atklāja I. Latviešu nacionalo teatri Rīgā (pirmā latviešu luga operas namā). Šī drama vēl nav nodrukāta, jo stipri jāpārstrādā. Maskavas latviešu bēgļu apgādāšanas komiteja nāca revolucionaru rokās un es tiku uzaicināts par Komitejas Izglītības nodaļas vadītāju A. Ķeniņa vietā. Šinī pavasarī izbeidzu ari savas studijas Šaņavska augstskolā, apmeklējis to 3 gadus un izbeidzis oficialo kursu, nolikdams eksamenus vēsturē un literaturas vēsturē.

Ar 1917. g. pavasari galveno vērību piegriezu aktivai cīņai par jaunām pedagoģiskām atziņām. Kopā ar R. Kleperi un citiem papildinājām Kulturas Biroja pamatskolu programu, aizstāvējām savu projektu Maskavas un Pēterpils skolotāju konferencēs un beidzot Tērbatas skolotāju kongresā, kur reprezentējām tā saukto maskaviešu virzienu, kas prasīja skolu uzbūvi uz jauniem pamatiem. Šis laiks bija līgsmas cīņas un gaiša jaunradīšanas prieka

pilns. Es ticēju drīzai labākai nākotnei un biju gatavs visus spēkus ziedot cīņai par to.

Maskavā sanāca Kurzemes bēgļu kongress un izvēlēja Kurzemes zemes padomi. Izpildu Komitejā tiku ievēlēts ari es. Kopā ar J. Sviķi braucām pa daudzām Krievijas un visām Latvijas pilsētām propagandas nolūkā. Še pirmo reizi pilnīgi izjutu, kāds spēks ir ar temperamentu un pārliecību teiktam vārdam ļaužu masās. Runāt uz tautu man šķita kā skaistākā dzeja, es suģestēju sevi un citus un man bij panākumi. Rīgā piedalījos pirmā Latvijas autonomijas apspriedē Rīgas pilī, kur ņēma dalību visas lielākās organizacijas, izņemot galējo labo spārnu.

1917. g. rudenī nacionalās bēgļu komitejas apvienojās internacionalā Maskavas pilsētas bēgļu savienībā, kuŗā es biju padomes loceklis. Kulturas nozares palika autonomas. Nodibinājās Latviešu skolu padome, kuŗā mani ievēlēja par priekšsēdētāju, bet R. Kleperi par sekretāru. Šīs padomes locekļi toreiz bija ari tagadējais Latvijas pamatskolu vadītājs K. Melnalksnis un inspektors Zalamans. Būdams par padomes priekšsēdētāju, es nācu ciešos sakaros ar dažādām Krievijas izglītības un socialās apgādes iestādēm un iepazinos ar viņu pozitīvajām un negatīvajām īpašībām. Caurām naktīm strādādams un uztraukdamies par dažādām nekārtībām un nolaidībām kā pretinieku, tā draugu pusē, biju pārpūlējies. Parādījās sirdskaite, no kuŗas neesmu ticis vaļā līdz šai dienai.

Vēlā rudenī 1918. g., kopā ar sievu, mazo meitiņu Ilgu, māsu un brāli, kuŗi ari bija Maskavā, iebraucām Rīgā, jo Maskavā latviešu skolas nodeva pilsētas pārziņā un ari ilgas pēc dzimtenes bij kļuvušas stipras. Drīzi pēc tam Latvijā nodibinājās

padomju iekārta. Mani izvēlēja par I. pilsētas vidus skolas (bij. pilsētas ģimnazijas) pārzini. Skolotāji tika pieņemti, neraugoties uz viņu politisko pārliecību. Savā būtībā es vēl arvienu biju idealists un ticēju kādai augstākai cilvēcībai, kas visus izlīdzina. Rakstīju šinī laikā par pedagoģiskiem jautājumiem, lasīju lekcijas par vēstures un latviešu valodas pasniegšanu darba skolas instruktoru kursos, pārtulkoju Hauptmaņa „Audējus" un ņēmu dalību savas lugas inscenēšanā Operas namā. Padomju varai krītot, man draudēja nāve. Trīs dienas redzēju Rīgā šausmīgo strādnieku slepkavošanu, no kuŗas mati sāka nosirmot. Ar brāļa palīdzību bēgu no Rīgas uz Kurzemi, kur dzīvoju zem sveša vārda, vairākas reizes būdams nāves briesmās. Nodibinājoties nacionalai valdībai, atgriezos Rīgā. Še mani pasteidzās denuncēt tie paši cilvēki, kas caur mani bija tikuši vietā un kuŗus es biju aizstāvējis, kad centralās varas gribēja tos atlaist. Bija ari tādi, kam es biju palīdzējis pat ar personīgiem naudas līdzekļiem, bet kas tagad atteicās man par labu liecināt. Tas mani smagi satrieca. Ne mazāk sāpīga man bij nolaidība un pārkāpumi, ko bija pielaiduši daudzi no tiem cilvēkiem, kam vajadzēja jaunu, labāku pasauli celt. Ilgāku laiku biju zaudējis dvēseles līdzsvaru. Dažus mēnešus nodzīvoju ilegali, pie kam manai sievai bija jāpārcieš vairākas kratīšanas un meklēšanas no policijas. Beidzot uz iekšlietu ministra biedra goda vārdu, ka netikšu arestēts, ierados Drošības departamentā savu lietu noskaidrot. Mani tomēr arestēja un ievietoja Centralcietumā. Pēc dažām dienām uz iekšlietu ministra biedra rīkojumu tiku atsvabināts un nolikts zem policijas uzraudzības. Vietā mani neapstipri-

nāja, kaut gan dažas vidus skolas uzaicināja mani par latviešu literaturas skolotāju. Šinī laikā pārtulkoju prof. R. Vippera „Seno laiku vēsturi". Vēlāk ari „Vidus laiku vēsturi" un „Jauno laiku vēsturi", ko izdeva A. Gulbis. Nodibinoties Tautas Augstskolai, tiku uzaicināts par lektoru, lasīju seno austrumu literaturas vēsturi un vadīju latviešu literaturas seminaru. Sāku uzstāties ari ar dažām publiskām lekcijām par mākslas un kulturas jautājumiem. Turpināju savu kulturēli-sabiedrisko darbu, jo nevarēju palikt pasivs, redzot vispārējo kulturas sabrukumu un tautas labākās daļas ilgas pēc jaunas, labākas dzīves. Uzrakstīju lugu „Gadsimtu sejas", ko izrādīja 1922. g. Tautas Augstskolas „Kulturas svētkos". Šī luga bija mēģinājums ievest teatrī kolektivismu un izvest to no četrām sienām zem klajas debess, kas bija pirmais tamlīdzīgais mēģinājums Latvijā. 1921. g. pavasarī tiku arestēts, 2 nedēļas noturēts politiskā apsardzē bez kādiem apvainojumiem un pēc tam atsvabināts, ar noteikumu — 10 dienu laikā atstāt Latviju. Tāds pats liktens bija Linardam Laicēnam. Tomēr nāca kabineta maiņa un noteikums par izsūtīšanu tika atcelts.

1922. gadā tiku ievēlēts Rīgas pilsētas domē un Ārpusskolas izglītības kongresa padomē un valdē. No zināmas iestādes nāca priekšlikums, atteikties no pilsētas domes locekļa pienākumiem, ko es, protams, nevarēju izpildīt. Tā paša gada augusta sākumā tiku uzstādīts par kandidatu Saeimas vēlēšanās no Rīgas arodniekiem un arestēts atkal kopā ar Linardu Laicenu un daudziem citiem. Cietumā nosēdēju 8 mēneši. Cietuma režims stipri iespaidoja manu jau agrāk saslimušo sirdi. Bet galvenais, mana sieva nepanesa sitienu un saslima ar plaušu

tuberkulozi. Kādas moraliskas ciešanas tas sagādāja man, par to še nav ko runāt. Pēc 8 mēnešiem, uz amnestijas pamata, mani no cietuma atsvabināja un kopā ar sievu aizbraucām uz Vāciju, kur uzkavējāmies vairākus mēnešus, kaut cik uzlabojām veselību un iepazināmies ar Vācijas kulturas un mākslas stāvokli. Atgriezies, ražīgi nodevos literariskam darbam. Pēdējā gadā iznākušas kādas 6 manas grāmatas, skolas grāmatas neieskaitot. Kad rakstu šīs rindiņas, man ir kabatā biļete uz Italiju, kurpu braucam atkal abi ar slimo draugu un ceram atgūt fiziskus un garīgus spēkus jaunam kulturas darbam.

Pēdējo gadu pie- un pārdzīvojumus nevaru še kautcik pietiekoši ne attēlot, ne novērtēt. Tam būs savs laiks. Varu tikai teikt, ka manas cīņas mērķis un ciešanu attaisnojums ir cilvēces garīga un miesīga atbrīvošana. Esmu pārliecināts, ka uz vecā drupām top jauna, skaistāka un pilnīgāka māksla un kultura. Liels prieks man ir bijis strādāt kopā ar tūkstošiem jaunās dzīves veidošanas darbu. Bet jaunradīšanas prieks ir lielāks par visdziļām ciešanām.

Rīgā, 1924.

Leons Paegle

25. Jānis Grīns

Mazas atzīšanās.

Biju septiņpadsmit gadus vecs zēns, palīdzēju tēva mājās pie lauku darbiem un gausi audzināju apņemšanos palikt par skolotāju. Biju jau daudz lasījis — bez sistēmas, ķerot ik grāmatu, kas vien sasniedzama. Bet šinī laikā sāku baudīt dzeju ar savādu skurbumu. Pašlaik iznāca «Dzelme», «Stari», laikraksts «Latvija» ar labu pielikumu. Pats tagad neizprotu, kā tas nācās toreiz, bet es dzejoļus no šiem izdevumiem — droši vien pusi no visiem — zināju no galvas bez kādas mācīšanās. Un tad, sevišķi braucot (uz lauku, uz dzirnavām, uz mežu, uz pilsētu ar malku u. t. t.) es tos neapnicis dudināju pie sevis, ari dažreiz klusi dziedāju improvizētās meldijās — simtām reižu. Ar neizsakāmu baudu es dzīvoju savā jaunajā, nule atrastajā pasaulē, reibu un tvīku tajā. Es glaudīju, mīlināju, skūpstīju dzejas vārdus, pinu un pārpinu vārsmas kā pin līgavas matus. Drīz es atradu, ka visvairāk derīga vīna manām dzīrēm ir Skalbes dzejā, sevišķi krājumā «Kad ābeles zied». Dienvidos, kad citi atpūtās, es gulēju pļavā, galvu nolicis ziedos, un dungoju: «Ļaujat man līgot pa ziedošām lejām» un tālāk — ad infinitum. Es biju kā jauns klostera novics, kuŗam nekad neapnīk lūgt . . .

* *
*

Pāris vārdu par to, ko esmu pie sevis novērojis par daža sava darbiņa iesākumu. Parasti sākas no maza, grūti apjaušama vilnīša-impulsa, kuŗš ir vilnītis sui generis gara dzīves līmenī. Mazs psiholoģisks novirziens no parastās gara dzīves gaitas, viegla atraisīšanās, patīkama brīvības viegluma sa-

jūta. Atraisoties itkā pieķēries pie kādas gleznas, pie pāris tēliem, pat skaņām — tās tevi nes. Kaut kas veŗas vaļā, nāk tev pretī gleznas, tēli, domas — nekārtīgi grupēdamies ap to, pie kā tu pieķēries. Tad pēkšņi viss nozūd kā miražs, un tu nepatīkami atjēdzies kā atgriezies saltajā ikdienībā. Pēc kāda laika var pārcelties atkal pie toreiz radušās materialu kaudzes — ar nodomu vai ari vienkārši neapzinīgi turpu aizklīst. Tad var tur parakņāties, šo to atmest kā nederīgu, piepildīt dažu trūkumu, meklēt pēc sistēmas. Stāvi kā namdaris pie materialu kaudzes. Tā vairākas reizes atgriezies pie tās, dažreiz tvīkdams darba priekā, dažreiz auksts un skeptisks. Esmu no dabas savāds entuziasma un skeptiķa maisījums, kāpēc tas pilnīgi saprotams. Parasti ar katru atgriešanos pie materiala palieku vēsāks, varbūt ari stingrāk to novērtēju. Bieži šī saradušos materialu kaudze tā ari paliek kaut kur, es to piemirstu, un atziņu, ka tā nav bijusi derīga, silti apsveic mans slinkums, kuŗam viens no lielākiem ienaidniekiem ir rakstīšanas procedura.

* * *

Neesmu vēl pārvarējis tēlošanas procesa grūtības. Vieglāk ir kaut ko pateikt, konstatēt faktu vai darbību, nekā rādīt, tēlot. Tēlošanā pašā par sevi, liekas, priekš manis par maz prieka, tā saistīta ar zināmu gausību. Bet viņa ir vajadzīga! Vai es to sasniegšu? Pagaidām es instinktivi turos pie rakstniecības žanriem, kur tās trūkums mazāk sajūtams.

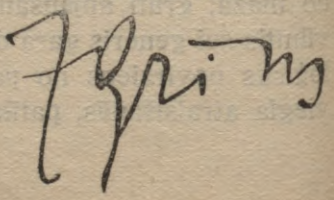

25. Pēters Ērmanis

M. Šneidera
BIBLIOTĒKA
RIGĀ

Īsas ziņas par mani pašu.

Esmu dzimis 1893. g. 21. janvarī (v. st.), Vidzemē, Plāņu Kalna-Ruķos. Mazs daudz slimoju un māte, kuŗai jau pirmais dēls bij miris, mani ļoti lutināja. Tas ari vienīgais, ko varu viņai pārmest. Citādi māte bijusi manas dzīves jaukākā gaisma vienmēr; vienmēr viņa jutusi līdz manām sāpēm, priecājusies līdz maniem priekiem.

Vientulībā, bez brāļu un māsu augot, drīz vien iedraudzējos ar grāmatām un, 10 gadu vecumā, biju jau daudz ko izlasījis. Bet ar rakstīšanu un sevišķi ar rēķināšanu veicās plāni. 1904. g. vasaras sākumā vecāki mani aizveda uz Tiepeles Ozolskolu, kur skolotājs bij mana tēva radinieks. Šai pagastskoliņā man klājās labi, bet mācības nevedās aiz tā iemesla, ka biju sācis pārāk nodarboties ar latviešu rakstniecības pētīšanu. Tas izklausās smieklīgi, bet tā tas bija; man vajadzēja zināt un no galvas nosaukt visu, ko vien mūsu rakstnieki rakstījuši, t. i. virsrakstus. Ar stāstiem un lugām tā lieta gāja, bet dzejoļu virsrakstu bijā par daudz un tos visus nevarēju iegaumēt. Vēl vairāk savā literaturas pasaulē iegāju Smiltenes draudzes skolu apmeklējot (1906.—1908.). Tur visām mācībām paliku pilnīgi pakaļ, jo pa vakariem dzīvoju pie grāmattirgotāja P. Gailīša (rakstījis «Austrumā» stāstus kā Kalniņu Pēters) un izlasīju visas viņa veikala grāmatas. Draudzes skolu vadīja vecais cimzianers un Kronvalda draugs D. Dambergs, savāds pedagogs, kuŗš stundās ieradās 5 minutes pirms beigām, lika apturēt pulksteni, šo to papļāpāja un aizgāja; otrs skolotājs (Ed. Pēter-

sons) bij stingrs un enerģisks. Draudzes skolu beidzot biju stipri sanīcis ar nerviem, pusotra gada dzīvoju mājās un pirmo reiz sāku rakstīt drukāšanai. Pirmais raksts, kuŗu uzrakstīju un iesūtīju «Latvijai» bij: «Trīs latv. inteliģences priekšstāvji latv. rakstniecībā» (Niedras pagastvecākais Ozols «Skaidrā sirdī», Pērsieša Krastiņš «Pēc gadu desmitiem» un Ernests A. Birkerta stāstā «Kā viņi mirst»). Rakstu protams, atraidīja, tāpat kādu apcerējumu par Andreju Upīti, ko iesūtīju «Dzimt. Vēstnesim». Mans pseidonims bij Kalēju Indriķis, pēc Niedras «Nespēcīgās dvēseles» Kalēja, — tēla, kuŗu es dievināju. Par literaturas jautājumiem sāku sarakstīties ar R. Klaustiņu, kuŗu ļoti cienīju un kuŗa stils bija izmanāms visos manos pirmajos mēģinājumos.

Pa to laiku Smiltenē nodibinājās tirdzniecības skola un es viņā iestājos 1909. g. rudenī. Te nu es vairāk piespiedos, nododamies ari skolas priekšmetiem, lai gan šausmīgā matematika darīja lielas raizes; tāpat nepanesamas likās ari dažādās komercziņības. Skolu beidzu (1912.), bet nav man ne jausmas no dubultās grāmatvešanas. Jāpiemin, ka 1911. g. uzrakstīju pirmo beletristisko darbu, stāstiņu «Maija». Tas iespiests tirdzniecības skolas izdotā kalendarā «Jaunais Gads» 1912. gadam. Mācījos pazīt ari cittautu rakstniecību un nodevos tai ar tādu pat kaisli, kā latvju rasktniecībai.

Skolu beidzot, saslimu ar tīfu. Mātes kopšana mani izglāba no nāves, bet slimības sekas mani tā nogurdināja, ka kļuvu ārkārtīgi nervozs un nespēcīgs un par tāļāku skološanos un studēšanu nebij ko domāt. Biju jau ari 20 gadus vecs. Paliku mājās, darbojos Smiltenes zemkopības biedrības bibliotekā

un rakstīju, bet maz jau tika drukāts. Tad (1913.) iznāca arī mana pirmā grāmata: stāstiņa «Maija» pārstrādājums ludziņas veidā «Jāņu vakarā». To izdeva J. Zušmanis turpat Smiltenē un samaksāja veselus piecus rubļus. Vairāk jau arī nebija vērts. Pirmo dzejoli «Divi gaismas varoņi» uzrakstīju 1912. g. novembrī. To Linards Laicēns (viens no maniem dedzīgākiem pabalstītājiem manas gaitas sākumā) nodrukāja Valkas «Kāvos» (1913., Nr. 20.). Šo dzejoli, domas un uztvēruma dēļ, esmu uzņēmis arī krājumā «Laiki un ceļi».

Karā mani iesauca 1915. g. rudenī un, līdz ar citiem otrās šķiras zemessargiem, nosūtīja apmācībā uz Novgorodas guberņu, Medveģa sādžu (tā sauktās Arakčejeva kazarmēs). Turienes šausmīgo dzīvi esmu attēlojis stāstiņā «Svešumā» (grāmatā «Atsacīšanās»), bet jāsaka, šai stāstiņā es vēl esmu krāsas mīkstinājis; īstenībā šī dzīve bij vēl nejēdzīgāka. Māte brauca pie manis ciemā uz Krieviju 5 reizes pusgada laikā, nebēdādama par toreizējām ceļa grūtībām un sirdskaiti. Neaizmirstams biedris Medveģā man bij Julijs Sīlis, tagad skolotājs Liepājā un rakstnieks. Tā kā sliktā rokraksta dēļ nevarēju strādāt nevienā kancelejā un savu dažādo rakstura dīvainību dēļ arī citādi karadienestā nespēju tikt uz priekšu, tad izbaudīju zaldāta pirti visā viņas sūrumā un vēl dubulti tik smagi kā citi. No Medveģa mani aizsūtīja uz Oranienbaumas ložmetēju pulku un vēlāk uz Pēterhofu. No turienes (1916. g. aprilī) nobraucu uz latviešu bataljoniem. Režims, protams, arī te bija nežēlīgs un bargs, virsnieki un apakšvirsnieki reizēm lamājās niknāki, nekā krievi (liekās, zināmo «trīsstāvaino» krievu izteicienu latvieši lietoja vairāk, nekā paši krievi) un kad dzirdu pārmē-

rīgi slavinot šos bataljonus, man vienmēr gribas šo to piezīmēt. Tādēļ sapratu ari revolucionaro strēlnieku naidu pret virsniekiem un daudzas 1917. g. parādības. — 1917. g. atrados frontē un izdzīvoju līdz visus brīvības «medus mēnešus», visas sapulces, katastrofalo Rīgas krišanu un citas parādības. Novēroju 12. armijas šausmīgo izvirtību, lielinieku gudro ieperināšanos varas sēdekļos etc. Nācu pie daudzām atziņām. Ienīstu katru necilvēcības un rupjas varmācības parādību, vienalga, vai viņa rīkojas militarisma, komunisma, vai citā kādā vārdā.

1918. g. uz Krieviju savam pulkam līdz es nebraucu un okupacijas gadu nodzīvoju mājās. 1919. g. biju Rīgā kā mobilizēts sarkanarmietis. 22. maijā biju iegājis J. Misiņa (ar to iepazinos jau 1917. g.) bibliotekā un tur nejauši uzkavējies. Pa to laiku ienāca landesvērs. Misiņš mani paglāba veselu mēnesi, tad tiku pāri frontei un mani mobilizēja Latvijas valdība. Pēc Bermonta uzbrukuma mani piekomandēja štaba informacijas nodaļai, kur atradu priekšā daudz koleģu-rakstnieku. Nu reiz varēju intensīvi nodoties dzejas darbam. Bez tam lasīju korekturu jaunajam laikrakstam «Latvijas Karęivis» un vēlāk pāra mēnešus strādāju ari tā redakcijā.

Daudzie pārdzīvojumi, daudzās atziņas prasija īpatnēju formu. Sāku rakstīt savā «bezritma» ritmā, bet redaktori un koleģi mani vienmēr pamācija, ka tā tak nu rakstīt nevarot. Mani pabalstīja J. Grīns un J. Ezeriņš, kuŗus allaž atminēšos kā mīļākos koleģus. Sadraudzējies tuvāk esmu ari ar Krūzu, Austriņu, Sudrabkalnu, vēlāk ar Rudzīti un Veseli, lai gan mans un Veseļa raksturs tik pretēji. Dziļi sapratēji un sirsnīgi labvēļi man ari brāļi K. un R. Egles, tāpat dziļā pateicībā un cienībā man jāpiemin

dzejniece Anna Brigader un jaunā kritiķe Zenta Mauriņa. Rīgā šai laikā dzīvoju pie Misiņa, ar kuŗu mums dažas kopējas tieksmes.

1921. g. sākumā mani demobilizēja. Pārgāju dzīvot uz laukiem, tomēr drīz vien atgriezos Rīgā, 1923. g. pavasarī apprecējos ar Annu G., sen jaunībā iecerēto un vēlāk pazaudēto līgavu. Tad apmetos atkal tēva mājās. Manā dzimtenes pagastā mans labākais draugs ir bibliofils, etnografs un tautas gara mantu vācējs, Kārlis Jansons, dažā ziņā viens no interesantākiem cilvēkiem, kuŗus man gadījies sastapt.

No savas literariskās darbības varu atzīmēt «bezritma» grāmatiņas «Es sludinu» iznākšanu 1920. g. beigās. Par to esmu saņēmis gan ļoti atzinīgas, gan neatzinīgas, gan vienkārši lamājošas atsauksmes. 1922. g. iznāca «Es sludinu» turpinājums «Es šaubos, es ticu», kuŗu es turu par māksliski gatavāku un pilnīgāku, nekā pirmo grāmatiņu. Taī pašā gadā iznāca mani labākie līdzšinējie prozas tēlojumi «Lietuvēna laikā», kā arī lielākā un varbūt labākā mana dzejoļgrāmata «Laiki un ceļi», kuŗu tik maz kritika ievēroja un saprata. Pašlaik rodas jauns liels dzejoļu krājums, kuŗam vēl trūkst divu svarīgāko lietu: virsraksta un izdevēja.

Par sevi kā rakstnieku pagaidām gribu aizrādīt tik to, ka neesmu ne Apsīšu Jēkaba, ne Valta Vitmeņa skolnieks, ko man grib par vari uztiept pat daži ļoti gudri ļaudis. Nodomu ārkārtīgi daudz, bet cik no tiem varēšu izvest — zina tik Dievs.

1924. gada septembrī.

Pēters Ērmanis.

Sakārtotāja

bibliogrāfiskās piezīmes

1. KĀRLIS SKALBE dzimis 7. novembrī (26. oktobrī) 1879. gadā Vecpiebalgas Incēnu kalēja mājiņā, Vidzemē, kā kalēja dēls. Apmeklējis tuvējo Veļķu pagasta (1887.—1890.) un Vecpiebalgas draudzes skolu (1891.—1895.), tāļāko izglītību ieguva pašmācības ceļā, mēģinādams pelnīties kādu laiku kā kolportiers, skrīveŗa palīgs, pat kā vēršu dzinējs. Tad Jēkabmiestā tautskolotāja tiesības ieguvis, viņš pieņēma (1901.) skolotāja vietu Ergļu pagasta skolā. Rosīgi darbodamies nevien rakstniecībā un skolā, bet ari vietējā sabiedrībā, te viņš sabija līdz 1904. gada vasaras beigām, kad, nelegalas revolucionaras darbības dēļ, nokļuva policijas aizdomās un bij spiests skolotāja darba lauku atstāt uz visiem laikiem. Viņa dzīvē sākās īsts klaidu laikmets. Brīžam viņš uzturējās Rīgā, brīžam izbrauca uz laukiem pie paziņām un draugiem (Vecpiebalgā, Koknesē, Ģipkā u. c.), līdz beidzot emigrēja un uzturējās vairākus lāgus ārzemēs: Vācijā, Šveicē u. c. (1905.—1906.), Somijā (1906.—1907.) un Zviedrijā un Norveģijā, īpaši Kristianijā (1908.—1909.). Sākot ar 1904. gadu viņa gaitām dzīvoja līdz dzīves biedre Lizete, dzimusi Erdman (pazīstama ari pati kā žurnaliste un daiļdarbu tulkotāja). No Norveģijas 1909. gadā dzimtenē pārbraucis, Skalbe izcieta viņam piespriesto sodu (1½ gada cietoksnī) un nometās Rīgā kā rakstnieks un žurnalists, kur darbojās (kaŗa un bēgļu laikus izņemot) vēl līdz šim. Politisko pārvērtību laikā viņš ņēma dzīvu dalību Nacionalā un Tautas Padomē (1917.—1920.), tad, Latvijai nodibinoties, tika ievēlēts Satversmes Sapulcē (1920.—1022.) un beidzot ari Saeimā (1922.). Šai laikā viņš studiju nolūkos apceļoja Italiju (1921.), kā ari piedzīvoja plašu un sirsnīgu sumināšanu savas rakstnieka darbības 25 gadu jubilejas gadījumā. Viņa literariskā darbība iesākās ar dzeju S a p n i s, kas nodrukāta Balss 1896. gada 27. nrā (ar parakstu Austris).

Grāmatas:

Pie jūŗas. Dziesma. Mazas ainas I. Rīgā 1898.

Cietumnieka sapņi. Dzejoļi. Cēsīs 1902., otrs papildināts izdevums 1906.

Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties. Oriģinalliteratura I. Cēsīs 1904., 2. izdev. Pēterburgā (bez gada skaita), 3. izdevums Rīgā (bez gada skaita). (Bez tam īpašs izdevums A. Jessena Vispārīgā bibl., Rīgā bez gada skaita).

Kad ābeles zied. Dzejoļi. Pēterburgā 1904., 2. papildināts izdevums Cēsīs 1905., 3. izdev. Pēterburgā (bez gada skaita).

Sķaņas iz tāļumiem. (Tēlojums). Cēsīs 1905.

Dzejas. Rīgā 1906.

Kāvi. Žurnals literaturai un sabiedriskai dzīvei. Redaktors K. Skalbe. (Iznāca 1. un 2. burtnīca). Rīgā 1906.

Ziemas naktis I. Rakstu krājums K. Skalbes vadībā. Rīgā (1906.).

Ziemas naktis II. Rakstu krājums K. Skalbes vadībā. Rīgā 1907. (?)

Kārļa Skalbes Raksti I. Rīgā 1906.

Kārļa Skalbes Raksti II. Rīgā 1910.

Zemes dūmos. Dzejoļi. Rīgā 1906.

Harca ceļojums. Heinricha Heines. Tulkojusi Lizete Erdman. Dzeju tulkojums K. Skalbes. Rīgā (bez gada skaita).

Veļu laikā. Dzejoļi. Rīgā 1907.

Ezerieša meita. (Stāsts). Rīgā 1907.

Emigranta dziesmas. Rīgā 1909.

Bālas lapas. (Tēlojums). Rīgā (bez gada skaita).

Pavasara ūdeņi. J. S. Turgeņeva stāsts. No krievu valodas tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā 1911.

Pazemīgas dvēseles. (Pasakas). Pēterburgā 1911.

Pirmā mīlestība. J. S. Turgeņeva stāsts. Tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā 1911.

Latvju Dainu izlase I. Druvas un darba dziesmas. Pēterburgā (bez gada skaita), jauns (otrs) izdev. Rīgā 1921.

Latvju Dainu izlase II. Bāŗu dziesmas. Pēter-

burgā (bez gada skaita), jauns (otrs) izdev. Rīgā 1921.
Latvju Dainu izlase III. Dziesmas un jaunība. Pēterburgā (bez gada skaita), jauns (otrs) izdev. Rīgā (bez gada skaita).
Latvju Dainu izlase IV. Precību un kāzu dziesmas. Pēterburgā (bez gada skaita), jauns (otrs) izdev. Rīgā (bez gada skaita).
Sapņotājs. Knuta Hamsuna romans. Tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā 1912.
Oskara Vailda (Uailda) Pasakas un stāsti. Tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā (bez gada skaita).
Aizvējā. J. S. Turgeņeva stāsts. Tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā (bez gada skaita).
Piķa dāma un citas noveles. No A. S. Puškina. Tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā (bez gada skaita).
Sapņi un teikas. Dzejas. Pēterburgā (bez gada skaita).
Bads. Knuta Hamsuna romans. Tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā (bez gada skaita).
Pēdējie stāsti. No L. N. Tolstoja. No krievu valodas tulkojis K. Skalbe. Pēterburgā (bez gada skaita).
Sarkangalvīte un citas pasakas. Pēterburgā (bez gada skaita). (Tā pati ari skolas literatura Nr. 2, Rīgā, trijos izdevumos).
Sirds un Saule. Dzejoļi. Rīgā 1911.
Saules puķes. Izmeklētas dzejas. Rīgā (bez gada skaita), 2. izdevums 1924.
Ziemas pasakas. Pēterburgā (bez gada skaita), 2. izdevums Rīgā (1921.). (Tās pašas vācu valodā, A. Gulbja izdotā latvju autoru darbu virknē, 1921. Tāpat dažas no viņām pārliktas un izlaistas ari latgaļu izloksnē ar virsrakstu Posokas).
Kara gleznas. Rīgā 1914.
Kara dziesmas, veltītas tautas karavīriem. Sakopojis K. Skalbe. Rīgā 1916., 2. izdev. 1917.
Latvju Strēlnieks. Rakstu krājums. K. Skalbes sakopojumā. Rīgā 1916.
Atspīdumi. Laika tēlojumi. Pēterpili (bez gada skaita).
Laiks. Literarisks žurnals. Redakt.-izdev. K. Skalbe. Rīgā 1917.

Daugavas viļņi. Dzejoļi (1913.—1918.). Limbažos (bez gada skaita).

Jaunā Latvija. (Mēnešraksts). Redakcijas komisijas vārdā (sākot ar 2. nru): A. Kroders un K. Skalbe. vēlāk (7. un 8. nrus) vienīgi K. Skalbe. Valkā 1918.

Kurzemē. Pasakas un zīmējumi. Rīgā (1919.).

Pa dzimtenes ceļiem. Ceļojuma piezīmes laika pieminai. Rīgā 1920.

Mazās piezīmes. Rīgā (bez gada skaita).

Izmeklēti raksti. Rīgā 1921.

Kopoti raksti I. Ar A. Birkerta biografiski-kritisku skici. Rīgā 1922.

Kopoti raksti. Ar A. Birkerta biografiski-kritisku skici. II. Dzejas. Rīgā 1922.

Kopoti raksti. Ar A. Birkerta biografiski-kritisku skici. III. Pasakas. Rīgā 1923.

Kopoti raksti. Ar A. Birkerta biografiski-kritisku skici. IV. Stāsti un tēlojumi. Rīgā 1923.

Kopoti raksti. Ar A. Birkerta biografiski-kritisku skici. V. Stāsti, tēlojumi un zīmējumi. Rīgā 1923.

Pēclaikā. Dzejoļi. Rīgā (bez gada skaita).

Sarkanās lapas. Kara laika tēlojumi. Rīgā 1924.

Pasaka par vecāko dēlu un citas. Rīgā 1924.

Сказки. С биографическим очерком и портретом под редакцией В. Гадалина. Рига 1924.

Raksti par K. Skalbi:

Poruku Jāņa atsauksme Jaunākie dzejas ziedi (par krājumu Cietumnieka sapņi), Balt. Vēstnesis 1902., 123. nrā.

Bideru Juŗa atsauksme par to pašu, Balss 1902., 35. nrā.

J. Villīt (?) par to pašu, Dienas Lapa 1902., 223. nrā.

J. Ak. (uratera) par dzejām Kad ābeles zied, Dienas Lapa 1904., 49. nrā

Andr. Upīša atsauksme par dzejām Kad ābeles zied, Austrums 1904., 12. burtnīcā; par rakstu krājumu Ziemas naktis, Balss 1906., 190. un Dzimt. Vēstn. 1908., 34. nrā; par Dzejām, Balss 1907., 4. un 63. nrā; par dzejām Sapņi un teikas, Jaun. Dienas Lapa 1913., 85. nrā; par Skalbi vispār, Latv. Jaun. rakst. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921. gadā.

Anonima autora (A. Niedras?) apcerējums par pasaku Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties, Austrums 1904., 10. un 12. burtnīcā.

A. Brača raksts Austrums pret Skalbi, Pēterburgas Avīzes 1905., 6. nrā. (?).

Rudolfa Blaumaņa fantazija Kārlis Skalbe, Vērotājs 1905., 1. burtnīcā.

K. Krūzas atsauksme par rakstu krājumu Ziemas naktis, Stari 1907., 1. burtnīcā; par Emigranta dziesmām, Latvija 1910., 92. nrā; par dzejām Sapņi un teikas, Latvija 1913., 278. nrā; apcerējums Piecas vēstules par Kārli Skalbi, viņa dzeju un jubileju, Latv. Vēstnesis 1921., 247. nrā.

K. Landera atsauksme par rakstu krājumu Ziemas naktis, Vārpas 1908., 4. nrā.

Fr. Bārdas atsauksme par dzejām Sapņi un teikas, Dzimt. Vēstn. 1913., 22. un par izmekl. dzejām Saules puķes, turpat 1914., 72. nrā.

P. Rozīša apcerējums Sāpju estetika (Kārlis Skalbe), Druva 1913., 6. burtnīcā (tas pats pārdrukāts ari grāmatā Kulturas slāpes, Rīgā 1920. un 1924.); apcerējums (sakarā ar jubileju) Kārlis Skalbe, Ritums 1921., 1. burtnīcā.

M. L. (iepas) par romana Bads tulkojumu, Upiša Vārds II., 1913.

V. Kn. (oriņa) par Ziemas pasakām, Domas 1914., 4. burtn.

Rt. par to pašu, Druva 1914., 5. burtnīcā.

J. A. par Kaŗa gleznām, Dzimt. Vēstnesis 1915., 160. nrā.

K. Egles par to pašu, Latvija 1915., 54. un par Izmeklētiem rakstiem, Latvijas Kareivis 1921., 246. nrā.

V. Bastjāņa piezīmes K. Skalbe un Maskavas studenti. Jaun. Pēterpils Avizes 1915., 23. nrā.

V. Dāvida par Kaŗa dziesmām, Baltija 1916., 158. nrā.

K. Dziļlejas apcerējums par Kaŗa dziesmām, Jaunais Vārds 1917., 13. nrā; īsas piezīmes Kārlis Skalbe, Zocialdemokrats 1921., 247. nrā.

A. B. atsauksme par rakstu krājumu Latvju Strēlnieks, Baltija 1917., 21. un 22. nrā.

K. Dz. atsauksme par tēlojumiem Atspīdumi, Laika domas 1918., I. burtnīcā.

A. A. (ustriņa) piezīme Kārlis Skalbe (40. dzimš. dienas gadījumā), Latvijas Rīts 1919., 2./3. nrā; apcere Pie K.

Skalbes, Brīvā Zeme 1919., 87. un Latv. Vēstnesis 1919., 247. nrā (pielikumā).

Art. Bērziņa apcere K. Skalbes dzeja, Jaun. Ziņas 1919., 138. un Kārlis Skalbe (Piemiņas lapiņa jubilejai), turpat 247. nrā.

Pēteŗa Ērmaņa raksturojums dzejā Kārlis Skalbe Helzingforsā, Brīvā Zeme 1919., 87. nrā, un īsas piezīmes Kārlis Skalbe, Ilustrēts Žurnals 1921., 10. nrā.

J. Bankava piezīmes K. Skalbe — politikā, Jaun. Ziņas 1919., 138. nrā.

A. Ersa atsauksme par zīmējumiem un pasakām Kurzemē, Latvijas Sargs 1919., 223. nrā; alegorija Smaidošais brāmins (25 g. jubilejas gadījumā), Latvis 1921., 51. nrā.

K. Jēkabsona piezīmes kritiskā studijā Skalbe, Akuraters, Jaunsudrabiņš vispārīgos vilcienos, Latv. Kaŗeivis 1920., 202. un 204. nrā; īsas piezīmes Kārlis Skalbe, Brīvā zeme 1921., 248. nrā, un Sapņu un pasaku dzejnieks Kārlis Skalbe, Kult. Vēstnesis 1921., 8./9. nrā (paraksts R. Sk.).

Plūdoņa (Kārlim Skalbem viņa 40. dzimšanas dienā veltīta literariska etide) Dzejnieka diena, Jaun. Tekas 1920., 2. burtnīcā.

J. Ezeriņa atsauksme par piezīmēm Pa dzimtenes ceļiem, Brīvā Zeme 1921., 6. un 8. nrā.

Antona Birkerta plašā monografija Kārlis Skalbe, K. Skalbes Kopotu rakstu ievadā I.—V. sējumā, Rīgā 1922—1923.

J. Kārkliņa apcere Kārlis Skalbe kā ceļotājs, Jaun. Ziņas 1921., 247. un 250. nrā.

L. Šanteklera feļetons Kārļa Skalbes valstībā, Jaun. Ziņas 1921., 246. un apraksts Svētku mielastā, turpat 245. nrā.

Jāņa Siliņa piezīmes Kārlis Skalbe, Latvija 1921., 21. un Latvijas Sargs 247. nrā.

V. Eglīša Kārļa Skalbes 25 gadu darbības jubilejā, Latv. Kareivis 1921., 246. nrā.

Līgotņu Jēkaba apcere Sirds un saules dzejnieks, Jaun. Tekas 1921., 10. nrā (tāpat Vērotājs, 1905., 5.).

J. Akmeņa apcerējums K. Skalbes īpatnējie izteiksmes līdzekļi, Ritums 1921., 2. burtnīcā.

A. Švābes apcerējums Kārļa Skalbes pasakas, Ritums 1921., 3. burtnīcā.

Edg. Sūnas atsauksme par dzejām Pēclaikā, Latvju grāmata 1923., 4. un par Kopotiem rakstiem, turpat 1923. g. 5./6. un 1924., 3. burtnīcā.

Julija Vecozola atsauksme par Kopotiem rakstiem, Izglīt. Min. Mēnešraksts 1923., 2. burtnīcā.

A. Gobas par to pašu (visi 5 sējumi), Izgl. Min. Mēnešraksts 1924., 5. burtnīcā.

2. **AUGUSTS BRAČS** dzimis 23. (11.) maijā 1880. gadā Vecpiebalgas Jaunzemjos, Vidzemē, kā saimnieka dēls. Pirmo izglītību pie Kaudzītes Matīsa vietējā Ogrēnu (1889—1891), tad draudzes skolā (1896) ieguvis, tanī pat (1896) gadā iestājās toreizējā Valkas skolotāju seminarā, Rīgā. Seminara kursu 1899. gadā beidzis, darbojās kā skolotājs pirms Raunas draudzes (1899—1904), tad Jonatāna biedrības skolā Rīgā (1904./1905. māc. gadā), vēlāk R. Müllera realskolā (1906—1915), pasniegdams brīžiem latvju valodu vai citus priekšmetus ari Aleksandra un Dolgich ģimnazijās, Blūma realskolā, Dubura dramatiskos, Laboremus, Paegļa u. c. kursos. Kara apstākļu dēļ minētām skolām evakuējoties, nometās 1915. gadā savās, mātes linijā mantotās, mājās — Vecpiebalgas Vecgropiņos, kur dzīvo līdz šim kā praktisks zemkopis, darbodamies ari rakstniecībā, īpaši kritikā. Savu literarisko darbību viņš iesāka ar tulkojumiem, no kuŗiem kā pirmie nāca klajā I. S. Turģeņeva stāsts Satikšanās (Balt. Vēstnesis 1898., 131.) un Vlad. Koroļenko Čerkess (turpat 1898., 219. un 220. nrā); gadu vēlāk tiem sekoja oriģinaldarbs Divi suņi, Jaunā Ražā, III, 1899.

Grāmatas:

Heinricha Heines Dzejas. Latviešu dzejnieku tulkojumā. Sakopojis Augusts Bračs. Cēsīs 1905.

Ziniski raksti I. Elektrība. Vispārīgs pārskats. Cēsīs 1905.

Jūtekļu vilšanās. Apcerējums iz psicholoģijas. Ziniski raksti Nr. 2. Cēsīs 1905.

Rakstniecības teorija. 1. daļa: Sacerējumu ārējās īpašības (stilistika). Cēsīs 1905., 2. izdevums (1. daļai pievienota ari 2. daļa), Rīgā 1906.

Aukstā ēnā. Stāsti un līdzības. Pēterburgā (1905., 2. izdev. kopotos rakstos, Cēsīs 1921.).

No atzīšanas koka. Stāsti. Rīgā 1910. (Otrs pārstrādāts izdevums Kopot. rakstos, Cēsīs 1921.).

Nost ar rakstniecību! V. Kraukļa apcerējums. Rīgā 1911. (?).

Domas pusnaktī. Dzejas. Rīgā 1913. (Otrs izdevums Kop. rakstos, Cēsīs 1921.).

Drupas. (Dzejas). Rīgā 1914. (Otrs izdevums Kop. rakstos, Cēsīs 1921.).

Rakstniecības teorija. 1. daļa. (Stilistika). (Otrais, bet ievada un stilistikas trešais izdevums). Cēsīs 1920.

Rakstniecības teorija. 2. daļa. (Kompozitika). (Otrais izdevums; Kompozitika pilnigi pārstrādāta). Cēsīs 1920.

Dzejiskie raksti. I. Dzejoļi. Cēsīs 1921.

Dzejiskie raksti II. Stāsti un pasakas. Cēsīs 1921.

Īsa rakstniecības mācība. (Rakstniecības teorija). Cēsīs 1921.

Īsa rakstniecības mācība II. (Rakstniecības vēsture). Cēsīs 1922.

Pareizrunas mācība, ābece un lasāmgrāmata starptautiskos skaņu rakstos. Palīgs visiem, kas grib izmācīties pareizu, no izlokšņu savādībām brīvu latvisku izrunu. Cēsīs 1922.

Atsauksmes:

Andrieva Niedras par stāstu Divi suņi. (Sakarā ar Jauno Ražu III.), Austrums 1900.

Anonima par Heines dzeju sakopojumu, Balss 1905., 12. nra pielikumā.

Ar. par Rakstniecības teoriju I., Balss 1905., 33. pielikumā.

V. par to pašu, Dienas Lapa 1905., 199. nrā.

Andreja Upīša par stāstiem No atzīšanas koka, Dzimt. Vēstnesis 1909., 302. nrā. (Sakarā ar to polemika, Dzimt.

Vēstn. 1910., 12., bet vēlāk citā jautājumā, Jaun. Dien. Lapa 1910., 76. nrā); par Braču vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

A Spr. par dzejām Domas pusnaktī, Druva 1913., 10. burtn.; par dzejām Drupas, Dzimt. Vēstn. 1914., 235. nrā.

K. Dziļlejas par dzejām Domas pusnaktī, Dzīve 1913., 164. nrā.

J. L. (apiņa) par to pašu, Domas 1913., 6. burtnīcā; garāks apcerējums Augusts Bračs, Līdums 1915., 26. un 33. nrā un Latvju Grāmata 1924., 6. burtnīcā.

K. Krūzas par dzejām Drupas, Latvija 1914., 88. nrā.

K. D. par dzeju krājumu Drupas, Domas 1914., 10./11. burtn.

Emiļa Granta par to pašu, Jaun. Dienas Lapa 1915., 2. nrā.

K. par grāmatu Rakstniecības teorija, Latv. Sargs 1920., 207. nrā.

J. Kārsteņa par kopojumu Dzejiskie raksti, Latv. Vēstn. 1921., 46. nrā.

K. Egles par to pašu, Ritums 1922., 5. burtnīcā.

Edg. Sūnas par to pašu, Latvju Grāmata 1922., 4. burtn.

J. Ziemeļnieka par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksta 1922., 12. burtnīcā.

Augusta Ģiezēna par grāmatu Pareizrunas mācība, Latvju Grāmata 1922., 2. burtnīcā.

K. Strauberga par grāmatu Īsa rakstniecības mācība, Izgl. Min. Mēnešraksts 1924., 2. burtnīcā.

3. **APSESDĒLS,** īstā vārdā Augusts Apsīts, dzimis 14. (2.) augustā 1880. gadā Lenču pagasta Rāceņu mājās, Vidzemē, kā mūrnieka dēls. Apmeklējis Lenču pagasta skolu (1889.—1892.), iestājās kā mācēklis vilnas kārstuvē Vaidavā, kur sabija 4 gadus. Mācekļa gadus nokalpojis, mēģināja atkal turpināt izglītību pirms Cēsu pilsētas elementarskolā (1897.), tad turpat K. Millera (Zariņu Kārļa) realskolā (1898.—1900.), no kuŗas trešā gadā viņu izslēdza. Pēc gada (1901.) viņš iestājās atkal 4. klasē, bet līdzēkļu trūkuma dēļ bija spiests izglītību pārtraukt un pieņemt pārvaldnieka palīga vietu Ziemeru muižā (1902.—1903.). Nesaskaņu dēļ šo vietu atstājis, klaidoja pa Latviju (Liepājā, Cēsīs, Jelgavā u. c.), nesaistīdamies noteiktā darbā un piekopdams re-

volucionaru propagandu. Pēc 1905. gada notikumiem, kuŗos viņš ņēma dzīvu dalību, A. bij spiests slapstīties, līdz 1907. gadā to apcietināja. Par piederību pie Socialdemokratu Savienības kaŗa tiesa piesprieda viņam 10 gadus spaidu darbu, kuŗus tas izcieta Rīgā (Centralcietumā) un Smoļenskā. Sodu izcietušu, 1916. gada beigās viņu izsūtīja uz Sibiriju nometināšanā, no kurienas viņš 1917. gada martā (amnestēts) pārradās dzimtenē. Kopš 1919. gada dzīvo Rīgā kā algādzis, darbodamies ari rakstniecībā. Adolfa Allunana 1900. gadam izdotā Zobgaļa kalendarā (1899. gadā) iespiestā četrrinda Dažiem tautas draugiem (Draugi, lai nu kausus pildot) iezīmē viņa literariskās darbības sākumu.

Grāmatas:

Tumsā un tvanos. Dzejoļi. I. Cēsīs 1905.
Tāļu vēl rīts. Dzejoļi. II. Cēsīs 1905.
Nākotnes valsts. Dr. A. Mengera. Anarchisms, īpatnējā un komunalā valsts. Tulkojis Apsesdēls. Rīgā 1906.
Gurstot. Dzejoļi. III. Rīgā (bez gada skaita).
Smagas domas. Dzejoļi. Rīgā 1912.
Debess un zeme. Misterija no Bairona. No angļu valodas tulkojis Apsesdēls. Pēterburgā (bez gada skaita).
Gar aizu malu. Dzejoļi. Rīgā 1921.
Mans klusais brīdis. Rīgā 1921.
Valodas nojauta. Mēģinājums pielietojamā valodniecībā. Valmierā — Cēsīs (1922.).
Nu labi. Dzejnas. Rīgā 1923.
Es un Mans. (Dzejas). Cēsīs un Rīgā 1924.

Atsauksmes:

J. Ak. (uratera) par dzejām Tumsā un tvanos, Pret Sauli 1906., 1. nrā.
A. R. (Arņa) par dzejām Tāļu vēl rīts, Pret Sauli 1906., 1. nrā; par dzejām Gar aizu malu, Jaun. Ziņas 1921., 69. un par dzejām Es un Mans, turpat 1924., 103. nrā.
A. U. (pīša) par dzejām Tumsā un tvanos un Tālu vēl rīts, Balss 1906., 97. nrā; par dzejām Smagas domas, Domas

M. Sneidera BIBLIOTĒKA

1913., 1. burtnīcā; par Bairona misterijas Debess un Zeme tulkojumu, Domas 1914., 7. burtnīcā; par Apsesdēlu vispār, Jaun. latv. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

Fr. Bārdas par dzejām Smagas domas, Dzimtenes Vēstnesis 1913., 51. nrā.

K. Krūzas par to pašu, Latvija 1913., 295. nrā.

P. Rt. (Rozīša) par to pašu, Druva 1913., 6. burtnīcā.

J. Veseļa par fantaziju Mans klusais Brīdis, Latv. Kareivis 1921., 284. nrā.

K. Egles par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 7. burtn.

J. Ziemeļnieka par dzejām Gar aizu malu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 7. burtnīcā.

V. Eg. (līša) par fantaziju Mans klusais Brīdis, Latv. Kareivis 1922., 112. nrā.

A. Švābes par apcer. Valodas nojauta, Ritums 1922., 8. burtnīcā.

A. Brača par dzejām Es un Mans, Latvju Grāmata 1924., 4. burtnīcā.

H. Kr. (ūmiņš) par dzejām Gar aizu malu, Zocialdemokrats 1924., 40. nrā.

4. **JULIJS PĒTERSONS** dzimis 19. (7.) novembrī 1880. gadā Smiltenes Blomu pagasta Cūkgalvas krogū kā krodzinieka dēls. Pirmmācību Bilskas Pauzuļu un Smiltenes draudzes skolā ieguvis, apmeklēja divus gadus K. Millera (Zariņu Kārļa) realskolu Cēsīs un iestājās par aptiekara mācekli Bergmaņa aptiekā, Smiltenē (ap 1898. gadu). Dažus gadus nostrādājis, aizbrauca uz Maskavu, kur klausījās lekcijas turienas universitates medicinas fakultatē, farmacijas nodaļā (1906.—1909.). Aptiekara palīga eksamenu ieguvis, pārnāca uz Rīgu un darbojās kā rakstnieks un žurnalists, līdz vācu iebrukumam Kurzemē (1915.), pārvaldidams vasarās ari aptieku Majoros, jūrmalā. Ar 1919. gadu nodibināja Rīgā savu drukātavu, kuŗu vada līdz šim. Viņa pirmais drukātais oriģinaldarbs, stāsts Mātes sirds, parādījās laikrakstā Vārds, 1902. gadā no 51.—53. nram.

Grāmatas:

Runcītis. Joks vienā cēlienā no Kellera. Latviešu skatuvēm pārstrādājis Julijs Pētersons. Rīgā 1907.

Sastingušās dvēseles. Skatu luga piecos cēlienos. Rīgā 1910.

Seklā, pelēkā ikdienība! Divi cēlieni iz godīgu pilsoņu dzīves. Rīgā 1911., 2. izdevums 1915.

Ilgas. Viens cēliens. Rīgā (bez gada skaita).

Miera svētki. Gerharda Hauptmaņa. Ģimenes katastrofa trijos cēlienos. Tulkojis Julijs Pētersons. Rīgā 1911.

Dadzis. Satirisks žurnals dzīvei un mākslai. Atbildīgais redaktors Julijs Pētersons. Rīgā 1912.

Misterijas. Knuta Hamsuna. Tulkojis Julijs Pētersons. Rīgā 1912.

Audzināšana laulībai. Satira trijos cēlienos no O. E. Hartlebena. Tulkojis Julijs Pētersons. Rīgā 1913.

Lietuvēns. Žurnals satirai. Rediģējis Julijs Pētersons. Rīgā 1913.—1915. un 1917.

Cēlie mērķi. Satira trijos cēlienos. Rīgā 1913., 2. izdev. 1917.

Redaktors Podiņš. Satira divos cēlienos. Rīgā 1914.

Nelaimīgais automobils. Satira vienā cēlienā. Rīgā 1914.

Lietuvēna kalendars. Pirmais gada gājums. Julija Pētersona redakcijā. Rīgā 1915.

Ideala sieva. Drama trijos cēlienos. Rīgā (?).

Idealā sabiedrība. Satira četros cēlienos. Rīgā 1917.

Divējādas mērauklas. Viencēliens. Rīgā 1920.

Tā pate vecā greizsirdība. Gandrīz ģimenes drama vienā cēlienā. Rīgā 1921.

Prāta cilvēki. Komedija piecos cēlienos. Rīgā (1924.).

Atsauksmes:

A. U. (pīša) par lugu Seklā, pelēkā ikdienība (apcerējumā Latviešu drama), Izglītība 1911., 5. burtnīcā; par viencēlienu Ilgas, Domas 1912., 12. burtnīcā; par satiru

Cēlie mērķi, Domas 1913., 5. burtnīcā; par satirām Redaktors Podiņš un Nelaimīgais automobils, Domas 1914., 5. burtnīcā; par Pētersonu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rigā 1921.

Slt. (Zeltmata) par viencēlienu Ilgas, Druva 1913., 3. burtnīcā; par satirām Redaktors Podiņš un Nelaimīgais automobils, Druva 1914., 5. burtnīcā.

Lt. (Līgotņu Jēkaba) apcere Rakstnieks Julijs Pētersons (sakarā ar lugu Ideala sabiedrība izrādi Rīgā un Pēterpilī), Vaŗavīksna 1916., 1. nrā.

Art. Bērziņa par komediju Prāta cilvēki, Latvju Grāmata 1924., 1. burtnīcā; tāpat par šās lugas izrādi, Jaun. Ziņas 1924., 248. nrā.

J. Priedes par to pašu, Latv. Vēstnesis 1924., 42. nrā.

Edg. Sūnas par to pašu, Rītums 1924., 7. burtnīcā.

R. Krodeŗa par lugas Prāta cilvēki izrādi, Latv. Vēstnesis 1924., 254. nrā.

O. Liepiņa par to pašu, Latvis 1924., 935. nrā.

J. Grīna par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1924., 11. burtn.

Ed. Virzas par to pašu, Brīvā Zeme 1924., 250. nrā.

Vald. Puķes par to pašu, Latv. Sargs 1924., 253. nrā.

J. Grota par to pašu, Zocialdemokrats 1924., 250. nrā.

5. **KĀRLIS STRĀLS** dzimis 25. (13.) novembrī 1880. gadā Stukmaņu Bebinlejā kā amatnieka (ādmiņa un plostnieka) dēls. Apmeklējis Stukmaņu pagasta Sofijas (1886.—1893.) un īsu laiku Kokneses draudzes skolu, tālāko izglītību ieguva vienīgi pašmācības ceļā, dzīvodams tēva mājās kā zemkopis, plostnieks un Daugavas pārcēlājs Pļaviņās (1893.—1902.). Tikai krietni vēlāk kā eksterns viņš ieguva Rīgā pirmmācības skolotāja tiesības. No 1902. gada rudeņa līdz 1905. gada ziemai izpildīja kaŗa dienastu. Mājās pārnācis, iestājās 1906. gadā Blaumaņa vadītā laikrakstā Latvija redakcijā, kuŗā nostrādāja līdz 1907. gdam. Tanī pat laikā uzņēmās ari literaturas un mākslas žurnala Dzelme izdevēja-redaktora pienākumus un parakstīja īsu laiku kā atbildīgais redaktors laikrakstu Plēsums (1907.). Vēlāk piegriezās tikai rakstniecībai. Lielā kaŗa laikā kā virsnieks viņš ņēma dalību cīņās Galicijā, Polijā un citur. Revoluciju pārmaiņas pavadīja Kubaņas apgabalā, no

kurienas 1920. gada rudenī pārbrauca dzimtenē. Kopš tā laika dzīvo Rīgā kā rakstnieks. Savas literariskās gaitas viņš iesācis ar dzejām Gredzentiņš un Saites, kas parādījušās Pēterburgas Avižu 1902. gadā (pilnībā šis gada gājums nebij pieejams, tālab norādīt tuvāk nru nav iespējams).

Grāmatas:

Dzelme. Literarisks mākslas žurnals. Redaktors-izdevējs K. Strāls. Rīgā 1906., 1907. un 1908.
Spoki. Henrika Ibsena. Ģimenes drama trijos cēlienos. Tulkojis Kārlis Strāls. Rīgā (bez gada skaita).
Jautrīte. Oto Ludviga novele. Tulkojis K. Strāls. Rīgā 1908.
Zirnekļa tīklā. Dzejoļi. Rīgā 1910.
Dieviņa ļaudis. Stāsti. Rīgā (1919.).
Dzintara vārtos. Tēlojumi un stāsti. Rīgā (bez gada skaita).
Saulīt tecēj' tecēdama. Stāsti. Rīgā (bez gada skaita).
Katrīnīte. Stāsts. Rīgā (bez gada skaita).
Sapņotāji. Stāsti. Rīgā (bez gada skaita).
Kauja pie Glēmu Liepas. Vēstule oktavās. Vāku un ilustracijas zīmējis Aleksandrs Štrāls. Rīgā 1922.
Karš. Romans. 1. daļa. Rīgā 1922.
Uguņainie krasti. Ainas no kara lauka. Rīgā 1923.
Bēžežani. Ainas no kara lauka. Rīgā 1923.
Osu Jānis. Ainas no kara lauka. Rīgā 1923.

Atsauksmes:

A. U. (pīša) par Ibsena dramas Spoki tulkojumu, Izglītība 1909., 3. burtnīcā; par dzejām Zirnekļa tīklā, turpat 1910., 12. burtnīcā; par periodikā iespiestiem stāstiem, Vārds I., 1912.; par Štrālu vispār, Latv. jaunākā rakstniecības vēsturē, Rīgā 1921.

Art. Bērziņa par dzejām Zirnekļa tīklā, Latvija 1910., 274. nrā.

J. Vainovska par to pašu, Dzimt Vēstnesis 1910., 267. nrā.

J. Kārsteņa par stāstiem Dieviņa ļaudis, Balt. Vēstnesis 1919., 167. nrā.

J. Grīna par to pašu, Latv. Sargs 1919., 180. nrā.

K. Jēkabsona apcerējums Kārlis Štrāls, Latvijas Vēstnesis 1920., 72. nrā, tāpat apcerējumā Dzejnieku trijstūris, Latv. Kareivis 1920., 190. nrā; atsauksme par dzeju Kauja pie Glemu Liepas, Latv. Kareivis 1922., 288. nrā; par romanu Karš, Latv. Vēstnesis 1923., 96. nrā.

P. Ērmaņa par stāstu Saulīt tecēj' tecēdama, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 4. burtnīcā; par stāstiem Uguņainie krasti, Ritums 1923., 4. burtnīcā; eseja Kārlis Strāls, grāmatā Četras sejas 1924. (pirmais garākais un nopietnākais Štrāla personības un darbības raksturojums).

J. Sudrabkalna par dzeju Kauja pie Glemu Liepas, Latv. Vēstnesis 1922., 281. nrā.

J. Veseļa par romanu Karš, Latv. Sargs 1922., 149. un par stāstiem, Latv. Kareivis 1922., 149. nrā.

J. Vecozola par romanu Karš, Izglīt. Min. Mēnešraksts 1922., 9. burtnīcā.

A. Kraujas par to pašu, Ritums 1922., 9. burtnīcā.

Līgotņu Jēkaba par to pašu, Kult. Vēstnesis 1922., 7./8. burtnīcā.

Paulas Jēger-Freimanes par to pašu, Latvis 1922., 256. nrā.

V. Damberga par to pašu, Latvju Grāmata 1922., 1. un par stāstiem Uguņaini krasti, turpat 1923., 5./6. burtnīcā; par stāstiem Dzintara vārtos, Latv. Karšeivis 1921., 110. nrā.

K. Zariņa par K. Štrāla stāstiem, Latv. Vēstnesis 1922., 136. un Latv. Sargs 151. nrā.

Edg. Sūnas apcere Kārlis Štrāls, Ritums 1924., 4. un 5. burtnīcā.

6. **EDUARDS CĀLĪTIS** dzimis 20. (8.) aprilī 1881. gadā Rīgā kā strādnieka dēls. No 3. līdz 15. dzīves gadam pavadījis uz laukiem, Ezeres (Lielezeres) pagastā, Kurzemē, uz kurieni bij aizgājuši no Rīgas viņa vecāki kā algādži. Še tad viņš apmeklēja vietējo ministrijas skolu (1892.—1896.), tālāko izglītību iegūdams vienīgi pašmācības ceļā. Viņam jau agri nācās nostāties dzīvē pil-

nīgi uz savām kājām. Īsi pēc ministrijas skolas beigšanas (1896.), viņš pārcēlās uz Rīgu, kur izmēģinājās dažādos amatos, bet bez panākumiem. Tas spieda viņu vairākkārt doties no Rīgas uz laukiem un atkal atpakaļ, līdz 1901. gadā viņš galīgi piegriezās rakstniecībai un žurnalistikai,darbodamies šajā laukā vēl dīdz šim (no 1922. gada Brīvās Zemes redakcijā). Izņemot posmu no 1909.—1913. gadam, no tā laika viņš ari pastāvīgi uzturas Rīgā. Savu literarisko darbību C. iesāka Dienas Lapā 1898. gadā, kur feļetona 83. nrā nāca klajā viņa stāstiņš Alīde (parakstīts ar šifru).

Grāmatas:

Latviešu dzīves ideals. (Apcerējums). Rīgā 1904.

Revolucija un pretrevolucija. Apcerējums. Rīgā 1905. (Aizliegta).

Domas par literaturu un tās sakaru ar dzīvi. Rīgā 1905.

Dzīvība. Stāsts. Pēterpilī 1905.

Sava zemes stūrīša dēļ un citi raksti. (Rīgas Der. Gr. Nod. 1905. gada kalendara liter. pielikums). Rīgā 1906.

Trīs pirksti. Drama četros cēlienos. Rīgā 1906.

Milža gals. (Stāsts). Rīgā 1910.

Delibaras posts. (Stāsts). Rīgā 1910.

Kinkinas plūdi. Arnolda Pareva piedzīvojumi. Rīgā 1910.

Celmi un ataugas. Stāsti un skices. Rīgā 1911.

Pa saules teku. Alegorijas. Rīgā 1911.

Ints Grīns. Stāsts. Rīgā (bez gada skaita).

Vienalga! Stāsts. Rīgā 1921.

Zuze un citi stāsti. Rīgā 1921.

Dzīves tiesība. Stāsts. Rīgā 1923.

Partizaņi. Stāsts. Rīgā 1923.

Vesela miesa. Joks trijos cēlienos. Rīgā 1923.

Stāstu izlase I. Rīgā 1924.

Sātāna smiekli. (Stāsts). Rīgā 1924.

Atsauksmes:

A. U. (pīša) par stāstu Dzīvība, Balt. Vēstnesis 1905., 232. nrā; par stāstiem Cēlmi un ataugas, Jaun. Dienas Lapa 1911., 255. nrā; par stāstu Ints Grīns, Domas 1913., 12. burtn.; par Cālīti vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

A. P. par lugu Gundals, Mājas Viesis 1910., 8. nrā.

Līgotņu Jēkaba par stāstiem Celmi un ataugas, Dzimt. Vēstnesis 1911., 226. nrā; apcerējums Eduards Cālītis kā stāstu rakstnieks, Rītums 1923., 8. burtnīcā.

A. L. par alegorijām Pa saules teku, Liepājas Atbalss, 1911., 94. un par Celmi un ataugas, turpat 201. nrā.

J. A. (kuratera) par alegorijām Pa saules teku, Latvija 1911., 35. nrā.

A. Šv. (ābe) par stāstiem Celmi un ataugas, Vārds I., 1912.

J. Kr. par stāstu Ints Grīns, Druva 1914., 8. burtnīcā.

K. Dz. par to pašu, Jaun. Dienas Lapa 1914., 140 nrā.

K. Egle par stāstu Vienalga, Latvijas Kareivis 1921., 233. nrā; apcere Eduards Cālītis, Latvju Grāmata 1923., 9./10. burtnīcā.

K. Jēkabsona par stāstu Vienalga, Latv. Sargs 1921., 291. nrā.

Ed. Virzas apcerējums Eduards Cālītis, Brīvā Zeme 1923., 228. nrā.

J. Ziemeļnieka atsauksme par stāstu Partizaņi, Latv. Vēstnesis 1923., 229. nrā.

P. Ermaņa par to pašu, Latvju Grāmata 1923., 9./10. burtn.

A. Brača par Stāstu izlasi I., Latvju Grāmata 1924., 5. burtn.

R. Dievkociņa par joku lugu Vesela miesa, Latv. Sargs 1924., 209. nrā.

7. **HARALDS ELDGASTS,** īstā vārdā Jānis Miķelsons, dzimis 8. junijā (27. maijā) 1882. gadā Dīķeru pagasta Siliņos, Vidzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis (slimības dēļ ar pārtraukumiem) Pils Burtnieku draudzes (1892.—1896.) un Pēteŗa I. realskolu Rīgā (1897.—1899.), pārgāja 1899. uz Tērbatas realskolu, kuŗas kursu beidza 1900. gadā un iestājās tūliņ toreizējā Rīgas Politechnikā studēt komerczinības. Pēdējos valsts eksamenus 1910. nolicis, darbojās pirms Vologdā (1909.—1914.), tad Nikolajevā, Krievijas dienvidos, (1914.—1919.) kā vācu

valodas un dažādu specialpriekšmetu pasniedzējs valrākās vidusskolās un kursos, uzstādamies ari kā lektors Nikolajevas tautas universitatē. Lielinieku vajāts, ieradās 1919. gadā Odesā, kur viņu 1921. gadā tomēr apcietināja un noturēja ilgāku laiku cietumā. Pateicoties Latvijas un Ukrainas miera līgumam, viņam kā optantam radās iespēja pārnākt dzimtenē. Ar bēgļu ešalonu 1922. gada aprilī Latvijā ieradies, viņš apmetās Rīgā kā rakstnieks un žurnalists. No 1923. gada janvara līdz šam laikam dzīvo un vada laikrakstu Kurzemes Vārds. Liepājā. Krievijā dzīvodams, viņš drukājis savus darbus ari krieviski dažādos periodiskos izdevumos. Viņa pirmais drukātais darbs, apcerējums Jānis Rozentāls, parādījās Vērotāja 1904. gada 6. un 7. burtnīcās (ar parakstu J. M.).

Grāmatas:

Zvaigžņotās naktis. Vienas dvēseles stāsts. (Iespiests Cēsīs 1905.).

L. Tolstoja uzskati un mācība par valsti, likumiem un īpašumu. Dr. P. Elebachera. Tulkojis Haralds Eldgasts. Rīgā 1907.

Cilvēka dvēsele un socialisms. O. Uailda. Tulkojis Haralds Eldgasts. Rīgā 1908.

Vižņi. (Stāsti). Rīgā (bez gada skaita).

Demona paradīzē. Psicholoģiski filosofisks likteņa tēlojums piecās ainās. Rīgā 1908.

Uz Venus altara. Dramatiska studija trijās epizodēs ar epilogu. Rīgā (bez gada skaita), 2. izdevums Rīgā un Liepājā 1924.

Bez sirdsapziņas. II. Rīgā (bez gada skaita).

Pa okeanu. No Rīgas līdz Ņujorkai un atpakaļ. Ar ilustracijām. (Ceļojuma apraksts). Rīgā 1912., 2. pārlabots un papildināts izdevums Cēsīs un Rīgā 1924.

Lords. Biografiska skice. Rīgā 1923.

Agarta. Drama no mākslinieku dzīves četros cēlienos. Rīgā (1923.).

Pie zilā bezdibeņa. (Nerefiorda pasaciņa). (Tēlojumi). Rīgā un Liepājā 1924.

Mirstošais gulbis. (Novele). Rīgā un Liepājā 1924.

Stari tumsībā. Politiski fragmenti. Liepājā 1924. Sudrabotā saulē. Romans 2 daļās. Veltīts latvju jaunatnei. Cēsīs un Rīgā 1924.

Atsauksmes:

Rudolfa Blaumaņa raksts Haralds Eldgasts, Latvija 1906., 22. nrā.

V. E. (glīša) atsauksme par romanu Zvaigžņotās naktis, Pret Sauli, 1906. gada aprīļa un par romanu Sudrabotā Saulē, Balss 1924., 14. nrā.

Zeltmata apcerējums par romanu Zvaigžņotās naktis, Balss 1906., 113. nrā.

K. S. (kalbes) par to pašu, krāj. Ziemas naktis I., 1907. gadā.

K. Krūzas par lugu Demona paradīzē, Latvija 1907., 137. n.

Art. Bērziņa par to pašu, Latvija 1907., 297. nrā; par stāstiem Vižņi, Latvija 1909., 70. un par ceļojuma aprakstu Pa okeanu, turpat 1912., 227. nrā.

Andr. Upīša atsauksme par H. E. darbiem, apcerējumā Mūsu jaunākā lirika, Dzimt. Vēstnesis 1907., 11. nrā; par ceļ. aprakstu Pa okeanu, Vārds I., 1912.; par Haraldu Eldgastu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

Teodora par ceļojuma aprakstu Pa okeanu, Dzimt. Vēstnesis 1912., 112. nrā.

Edg. Sūnas par dramu Agarta, Latvju Grāmata 1923., 3. burtnīcā.

Nikolaja Viļņa par noveli Lords, Zocialdemokrats 1923., 283. nrā; par noveli Pie zilā bezdibeņa, Domas 1924., 8. burtnīcā.

Zentas Mauriņ par noveli Lords, Latvju Grāmata 1923., 11./12. burtnīcā.

V. Damberga par to pašu, Ritums 1924., 7. burtnīcā.

R. Dievkociņa par noveli Mirstošais gulbis, Latvijas Sargs 1924., 256. nrā.

8. **LINARDS LAICENS** dzimis 15. (3.) novembrī 1883. gadā Jaunrozes Metumos, Vidzemē, kā šo māju nomnieka dēls. Apmeklējis vietējo (1892.—1895.) un Opes pag. skolu (1895.—1897.), tālāk papildinājās pašmācības

ceļā, darbodamies kādu laiku ari Bormaņu muižā kā dārznieka māceklis. Pamācījies vienu semestri Liepiņa progimnazijas 4. klasē (Valmierā), līdzēkļu trūkuma dēļ no tās izstājās un strādāja dažādās vietās kā algādzis. Tikai 1905. gadā viņš kā eksterns ieguva tautskolotāja tiesības, bet darbojies netika, jo revolucionaras darbības dēļ emigrēja un apmetās Somijā (1906.—1907.). Dzimtenē pārnācis dzīvoja uz svešas pases līdz viņu apcietināja un ievietoja cietumā (1909.—1911.). Atsvabināts, no 1913.—1916. gadam klausījās Šaņavska universitatē Maskavā lekcijas vēsturiski-filoloģiskā fakultatē. Tad pārnāca uz Valmieru un darbojās tur kā Latvijas vēstures un latvju literaturas skolotājs vietējā sieviešu ģimnazijā un citās skolās (1917.—1918.). No 1919. gada dzīvo Rīgā kā rakstnieks un žurnalists. Viņa pirmais nodrukātais darbs, īss apraksts Tomati, parādījās Pēterburgas Avižu 1902. gada 17. nrā (Zemkopības nodaļā, ar parakstu Malenietis), kuram sekoja dzejas, un skice Zeme būs (Līgotņa Rīta skaņās II.).

Grāmatas:

Kvēle. Dzejoļi. (1905.—1907.). Valmierā (bez gada skaita).

Nāves uzvara. Fjodora Sologuba. Traģedija trijos cēlienos ar prologu. Tulkojis Linards Laicens. Pēterburgā (bez gada skaita).

Pilsētā un laukā. Dzejoļi. (1908.—1912.). Rīgā (bez gada skaita).

Tūkstots un viena nakts. Arabiešu pasakas. Pirmais sējums. Tulkojis Linards Laicens. Valkā 1912.

Tūkstots un viena nakts. Arabiešu pasakas. Otrais sējums. Tulkojis Linards Laicens. Valkā (bez gada skaita).

Vēji un aizvēji. Stāsti. (1906.—1912.). Rīgā (bez gada skaita).

Malienā. Stāsti. (1910.—1913.). Rīgā (bez gada skaita).

Skola un dzīve. G. Petrova. Tulkojis L. Laicens. Otrs pilnīgs izdevums. Cēsīs 1913.

Latvijas valsts. (Politisks apcerējums). Maskavā 1918. (Latviešu Nacionaldemokratu Partija Nr. 1. L. L.).

Bula vasara. Stāsts. Valkā (bez gada skaita).
Laterna tumsā. Kolektivtipi. (1911.—1915.). Valkā (bez gada skaita).
Ieslēgtie. Stāsti. (1906.—1915.). Valkā (1918.).
Attaisnotie. Stāsti. (1917.—1920.). Rīgā (1920.).
Mimozu zari. Miniaturas. (1906.—1920.). Rīgā (bez gada skaita).
Karavane. Dzejoļi (1913.—1919.). Rīgā (bez gada skaita).
Panāma. Visu sezonu nebeidzams bojeviks. Mazo, jauno un slimo valstju kino-notikumi 7 daļās, 197 skatos. Ar starpbrīžiem. Sarakstījuši Linards Laicens un Leons Paegle Rīgā (bez gada skaita).
Don-Žuans. Ponte-da Lorenco. V. A. Mocarta opera divos cēlienos. Tulkojis Linards Laicens. (Rīgā) 1921.
Vālodzes šūpulis. Grāmata lasīšanai, rotaļām un darbam. 2. daļa. Pamatskolu 2. klasei. Sastādījuši Leons Paegle un Linards Laicens. Rīgā 1922.
Vālodzes šūpulis. Grāmata lasīšanai un darbam. 3. daļa. Pamatskolu 3. klasei. Sastādījuši Leons Paegle un Linards Laicens. Ilustrējis Jānis Liepiņš. Rīgā 1923.
Ho-Taĭ. Dzejoļi. (1921.—1922.). Rīgā (bez gada skaita).
Dzejas principi. (Teoretisks apcerējums). Rīgā 1923.
Princis puķēs. Bērnu teatrs. Rīgā (bez gada skaita).
Šūjmašina un vējdzirnava. Bērnu teatrs. Rīgā (bez gada skaita).
Semafors. Linarda Laicena trejos gados dzejots. 1920.—1922. Rīgā (bez gada skaita).
Berline. Dzejoļi. Rīgā 1924.
Mēbelīgā Rīga un pielikumi. 1921.—1923. (Stāsti). Rīgā (bez gada skaita).
Tūkstots un viena nakts. Arabu pasakas. Otrā grāmata. Tulkojis Linards Laicens. Ilustrējis Aleksandrs Apsīts (Rīgā, bez gada skaita).
Kalevala. Somu tautas eps. No somu valodas tulkojis Linards Laicens. Rīgā 1924.

Raksti par Laicenu:

K. Krūzas atsauksme par dzejām Kvēle, Latvija 1908., 257. nrā.

Noras piezīmes apcerējumā Mūsu jaunākās lirikas dārzā, Mēnešraksts 1908., 3. nrā.

A. U. (pīša) par dzejām Kvēle, apcerējumā Dzejnieki un dzeja, Dzimt. Vēstnesis 1908., 68. nrā; par stāstiem, Vārds I., 1912. un Domas 1914., 12. burtnīcā; par Laicenu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

R. Kl. (austiņa) par arabu pasaku Tūkstots un viena nakts tulkojumu, Druva 1912., 10. burtnīcā.

Līgotņu Jēkaba par stāstiem Vēji un aizvēji, Dzimt. Vēstnesis 1913., 158. nrā.

Indriķa Vītola par stāstiem Vēji un aizvēji, Kāvi 1913., 18. un 19. nrā.

Art. Bērziņa par to pašu, Latvija 1913., 16. nrā; par stāstu Bula vasara, Latvijas Kareivis 1920., 123. nrā.

J. L. (apiņa) par stāstiem Vēji un aizvēji, Jaun. Dienas Lapa 1913., 46. nrā; par dzejām Pilsētā un laukā, Domas 1914., 4. burtnīcā; apcerējums Linards Laicens, Līdums 1915., 105. nrā.

Vold. Odiņa par dzejām Pilsētā un laukā, Jaun. Latv. Avizes 1914., 8. pielikumā.

P. Rt. (Rozīša) par to pašu, Druva 1914., 3. burtnīcā.

Fr. Bārdas par to pašu, Dzimt. Vēstnesis 1914., 111. nrā.

A. Kl. par to pašu, Liepājas Atbalss 1914., 132. nrā.

Š. (vābe) par stāstiem Malienā, Domas 1914., 9. burtnīcā; apcerējums Kas viņus attaisno? (par stāstiem Attaisnotie), Darba Balss 1921., 2. nrā; par dzejām Ho-Taï, Rītums 1922., 8. burtnīcā.

K. Dz. par tulkojumu Skola un dzīve, Jaun. Dienas Lapa 1914., 57. nrā.

J. A. (kmeņa) par stāstiem Ieslēgtie, Balt. Vēstnesis 1919., 100. nrā.

J. R. par to pašu, Latvijas Sargs 1919., 127. nrā.

K. Jēkabsona par to pašu, Brīvā Zeme 1920., 279. nrā; par stāstu Bula vasara, Latv. Vēstnesis 1920., 135. nrā; par dzejām Karavane, Latvijas Sargs 1920., 255. (256.?) nrā (apcerējumā Demonisms mūsu dzejā); par Laicenu

vispār (apcerējumā Dzejnieku trijstūris), Latvijas Kareivis 1920., 190. nrā; par stāstiem Laterna tumsā, Latvijas Sargs 1921., 19. nrā.

J. Grīna par stāstiem Laterna tumsā, Vaiņags 1920., 3. burtn.

Viktora Egliša par dzejām Karavane, Latvijas Kareivis 1920., 110. nrā; par stāstu Bula vasara, turpat 123. nrā; par stāstiem Attaisnotie, Latvijas Kareivis 1921., 95. un 100. nros; par apcerējumu Dzejas principi, Latvijas Kareivis 1923., pielik. 38. nrā; par dzejām Ho-Taĭ, Brīvā Zeme 1923., 244. nrā.

R. Egles par dzejām Ho-Taĭ, Latvju Grāmata 1922., 2. un par apcerējumu Dzejas principi, turpat 7./8. burtnīcā.

J. Ziemeļnieka par dzejām Ho-Taĭ, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 10. burtnīcā.

Edg. Sūnas par dzejām Ho-Taĭ, Latvis 1923., 36. nrā; par stāstiem Mēbeligā Rīga un pielikumi, Latvju Grāmata 1924., 1. burtnīcā; un apcerējums Linarda Laicena dzejiskie priekšstati, Latvju Grāmata 1924., 4. burtnīcā.

Nikolaja Viļņa par apcerējumu Dzejas principi, Zocialdemokrats 1923., 212. nrā.

Kārļa Dzelza par stāstiem Mēbeligā Rīga un pielikumi, Domas 1924., 1. burtnīcā.

L. P. (aegles) par Linarda Laicena jaunākiem dzeju krājumiem, Domas 1924., 7. burtnīcā.

9. **ANTONS AUSTRIŅŠ**, parakstijies ari pieņemtiem vārdiem Fra, Fr. Airētājs, Herolds u. c., dzimis 31. (19.) janvarī 1884. gadā Vecpiebalgas Kaikašos, Vidzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis vietējo Upītes (1893.—1896.) un draudzes skolu (1896.—1900.), iestājās Valkas skolotāju seminarā Rīgā (1900.), bet jau pēc gada (1901.) pārgāja uz Pēterpils zemstes seminaru, kura kursu beidza 1904. gadā. Seminaru beidzis, pieņēma tūliņ skolotāja vietu Ģipkā pie Dundagas, kur nostrādāja līdz gada beigām. Demonstracijā pie dzelzs tilta (Rīgā) 1905. gada 13. janvarī (v. st.) ievainots un krievu administracijas vajāts, viņš bij spiests skolotāja vietu atstāt un pavadīt ilgus gadus bez dokumentiem un noteiktas piemetnes Pēterpilī, Iekškrievijā, Latgalē u. c., darbodamies kā rakstnieks un žurnalists. Īsu brīdi tas bija Rīta Vēst-

neša (1910.), tad Līduma (1915.—1917.), vēlāk Latvijas Vēstneša (1920.—1923.) redakcijas loceklis. Kopš 1923. gada dzīvo tikai kā rakstnieks Rīgā. Viņa pirmais drukātais darbs, piemiņas atzīme Jēkabs Kornets, parādījās Balss 1900. gada 31. nrā, kuŗam sekoja satira Cik galvu, tik prātu, Dienas Lapas 1901. gada 3. un 4. nrā.

Grāmatas:

Bads. Knuta Hamsuna romans. Latviski no E. Jansona un A. Austriņa. Valmierā (1904.).

Zaglis. Skatu luga vienā cēlienā no Oktava Mirbò. Tulkojis Herolds. Rīgā 1905.

Vakardiena. Dzejas. (1902.—1906.). Rīgā 1907.

Mākoņu gaita. Dzejoļi. (1906.—1909.). Rīgā 1909.

Kaspars Glūns. (Kāda bēgļa naktsgrāmata no 19... novembra līdz 19... martam). Vāka zīmējums J. Rozentala. Valmierā 1908.

Kristus un Antikrists. D. Merežkovska trilogija. Tulkojis Antons Austriņš. Rīgā 1908.

Marija Klara Margaritas Odū romans. Ar Oktava Mirbò priekšvārdu. Tulkojis Antons Austriņš. Rīgā 1911.

Pušelnieki un suselnieki. Grāmatiņa iz tautas dzīves. Valmierā (bez gada skaita), 2. izdev. Rīgā 1921.

Augšāmcelšanās. L. N. Tolstoja romans. Antona Austriņa un Edvarta Jansona autorizēts tulkojums. Rīgā 1911.

Vērpetē. Stāsti un studijas. Rīgā (bez gada skaita).

Cīruļu putenis. Laika vērojums. (Rīgā) 1913., 2. izdev. Rīgā 1924.

Dzērvju zābaki. Stāsts. (Ilustrēta bērnu literatura). Rīgā 1913.

Puņins un Baburins. J. S. Turgeņeva stāsts. Tulkojis Antons Austriņš. Pēterburgā 1912.

Kauslis. J. S. Turgeņeva novele. Tulkojis A. Austriņš. Pēterburgā (bez gada skaita).

Priekšvakarā. J. S. Turgeņeva romans trīsdesmit piecās nodaļās. Tulkojis A. Austriņš. Pēterburgā (bez gada skaita).

Dzīves gūstekņi. Fjodora Sologuba. Drama pie-

piecās nodaļās. Tulkojis A. Austriņš. Pēterburgā (bez gada skaita).

Stepju karalis Līrs. J. S. Turgeņeva novele. Tulkojis Antons Austriņš. Pēterburgā (bez gada skaita).

Rudiņs. J. S. Turgeņeva romans divpadsmit nodaļās ar epilogu. Tulkojis Antons Austriņš. Pēterburgā (bez gada skaita).

Sarkanā saule. Darba un brīvības dziesmas. Sakopojis Fra. Valkā 1917. (?).

Māras zemē. Latgales tēlojumi. Rīgā (bez gada skaita), 2. izdevums 1922.

Necilvēks. Poema. Rīgā (bez gada skaita).

Nopūtas vējā. Stāsti un miniaturas. Rīgā (bez gada skaita).

Klusuma gaviles. Dzejas. Rīgā 1921.

Naidnieki. Dramatiska studija četros cēlienos. Rīgā (bez gada skaita).

Sakasnis. (Dzejas un stāsti). Rīgā (bez gada skaita).

Saules grieži. Veclatviskais gads. Rīgā 1923.

Muižnieku pereklis. Romans XLV. nodaļās ar epilogu no J. S. Turgeņeva. Tulkojis Antons Austriņš. Rīgā (bez gada skaita).

Mikel-Andželo. Vēsturiska novele. Tulkojis Antons Austriņš. Rīgā (bez gada skaita).

Raksti par Austriņu:

A. Br—s atsauksme par romana Bads tulkojumu, Mūsu Laiki 1906., 4. nrā.

Al. D.(ulbes) atsauksme par dzejām Vakardiena, Rīgas Avize 1907., 58. nrā.

Fr. B.(ārdas) atsauksme par to pašu, Stari 1907., 6. burtn.

Andreja Upīša par grāmatu Kaspars Glūns, Dzimtenes Vēstnesis 1908., 159. nrā; par romana Julians Atkritējs tulkojumu, Dzimt. Vēstn. 1909., 42. nrā; par stāstiem Pušelnieki un suselnieki, Izglītība 1910., 1. burtnīcā; par dzejām Mākoņu gaita, Jaun. Dienas Lapa 1910., 1. un 2. nrā; par stāstiem Cīruļu putenis, Vārds II., 1913.; par Austriņu vispār, Latv. Jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

Bp. (Baltpurviņa) par stāstiem Pušelnieki un suselnieki, Latvija 1909, 298. nrā.

Alfr. R.(ozentala) par tulkojumu Pēteris un Aleksejs, Latvija 1910., 215. nrā.

K. S. par dzejām Mākoņu gaita, Latvija 1910., 30. nrā.

A. A. piezimes Ant. Austriņa stāsti un dzejas, Upiša Vārds I., 1912.

Art. Bērziņa par stāstiem Cīruļu putenis, Latvija 1913., 135. nrā un par stāstiem Pušelnieki un suselnieki, Jaun. Ziņas 1921., 162. nrā.

V. Damberga par stāstiem Cīruļu putenis, Druva 1913., 7. burtnīcā.

V. Knoriņa par to pašu, Domas 1913., 5. burtnīcā un par lugas Dzives gūstekņi tulkojumu, Upiša Vārds II., 1913.

J. Sudrabkalna par tēlojumiem Māras zemē, Latvijas Sargs 1919., 202. nrā.

J. Grīna par tēlojumiem Māras zemē, Latvijas Rīts 1919., 4. burtnīcā; par stāstiem Vērpetē, Brīvā Zeme 1920., 67. nrā.

K. Zariņa (Valerija) par tēlojumiem Māras zemē, Balt. Vēstnesis 1919., 167.; par dramu Naidnieki, Latvijas Kareivis 1920., 199. nrā un par dzejām Klusuma gaviles, Latvijas Sargs 1921., 206. nrā.

L. Paegles par tēlojumiem Māras zemē, Taurētājs 1920., 2. burtnīcā.

Līgotņu Jēkaba apcerējums Erotomans Grāms, Brīvā Zeme 1920., 148. un 149. nrā.

P. Ērmaņa par stāstiem Nopūtas vējā, Latv. Vēstnesis 1921., 5. nrā; par dzejām Klusuma gaviles, Rītums 1921., 1. burtnīcā; par stāstiem Pušelnieki un suselnieki, Latvijas Vēstnesis 1921., 219. nrā; par tēlojumiem Sakasnis, Latvju Grāmata 1923., 7. burtnīcā; apcerējums Antons Austriņš, grāmatā Četras sejas, Rīgā 1924.

J. Kārsteņa par stāstiem Nopūtas vējā, Latvijas Kareivis 1921., 28. nrā.

K. Jēkabsona par stāstiem Vērpetē, Brīvā Zeme 1920., 188. nrā; par stāstiem Nopūtas vējā, Latvijas Sargs 1921., 12. nrā; par dzejām Klusuma gaviles, Brīvā Zeme 1921., 176. nrā; par dramu Naidnieki, Latvijas Kareivis 1921., 106. nrā; par stāstiem Pušelnieki un suselnieki, Latvijas Kareivis 1921., 187. nrā.

M. Sneidera BIBLIOTĒKA

Ed. Virzas par stāstiem Vērpetē, Latvijas Kareivis 1920., 24. nrā un apcerējums Antons Austriņš, Brīvā Zeme 1922., 249. nrā.

V. Egliša par dzejām Klusuma gaviles, Latvijas Kareivis 1921., 81. nrā.

A. Ersa par poemu Necilvēks, Ritums 1921., 4. burtnīcā.

K. Kārkliņa par dzejām Klusuma gaviles, Latvijas Vēstnesis 1922., 17. un 22. nrā; apcerējums Antons Austriņš, Ritums 1922., 8. nrā un atsauksme par dzejām Saules grieži, Latvijas Vēstnesis 1923., pielik. 4.

A. Švābes par tēlojumiem Māras zemē, Ritums 1922., 3. burtnīcā.

R Egles par dzejām Saules grieži, Latvju grāmata 1923., 3. burtnīcā.

J. Akmeņa par to pašu, Latvis 1923., 470. nrā.

J. Ziemeļnieka par to pašu, Latvija 1923., 31. nrā; par tēlojumiem Sakasnis, Latvju Grāmata 1923., 9./10. burtnīcā un par stāstiem Cīruļu putenis, Jaun. Ziņas 1924., 148. nrā.

10. **JULIJS VECOZOLS** dzimis 24. (12.) februarī 1884. gadā Lakšu Klinceniekos, Vidzemē, kā zemturа dēls. Pagasta un Nitaures draudzes skolu apmeklējis, pārcēlās uz Rīgu, kur nodevās pašmācībai, dzīves uzturam nodarbodamies dažādos arodos. 1905. gadā emigrēja un uzturējās vairāk kā 15 gadus ārzemēs, galvenām kārtām Šveicē un Francijā, kuru augstskolās studēja filosofiju, filoloģiju un valsts zinības. Neilgu laiku dzimtenē pavadījis (1922—1923), kopš 1923. gada rudeņa studiju pabeigšanas nolūkos uzturas Francijā. Savā emigracijas laikmetā viņš daudz rakstījis arī ārzemju, sevišķi vācu, periodikā (Die Schweiz, Die Neuen Wege, Das Neue Europa, Davoser Blätter u. c.). Vairāki viņa darbi tulkoti vācu, zviedru, somu, itaļu u. c. valodās. Viņa literariskā darbība iesākās ar Niecšes dzejas Sveicinājums tulkojumu, kas nāca klajā Apskata 1905. gada 505. lp. pusē.

Grāmatas:

Auf dem weissen Stern. Mysterien aus dem

Kurleben von Davos. Davos (Šveicē, Tristan-Verlag) 1912.

Riga und die Düna im Spiegel der lettischen Volksdichtung. Sonderabdruck aus der «Schweiz» mit einem Nachtrag: Ueber den Einfluss der Volksdichtung auf die moderne lettische Litteratur. (Dem Schweizerischen Komitēē zum Studium der lettischen Frage überreicht vom Verfasser). Bern (Verlag A. Francke, Šveicē) 1918.

Lai nāk Tava valstība. Romans. Rīgā (bez gada skaita).

Madonna un Venera. Stāsts. Rīgā, 1922.

Dantes Dievišķās komedijas komentari. Rīgā 1923.

Vēstules no manām dzirnavām. Alfonsa Dodē. Tulkojis Julijs Vecozols. Rīgā (bez gada skaita).

Atsauksmes:

A. U. (pīša) par krājumu Auf dem weissen Stern, Domas 1913., 5. burtnīcā un Vārds II., 1913.; par romanu Lai nāk Tava valstība, Rītums 1923., 5. burtnīcā; par Vecozolu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

B.l. par krājumu Auf dem weissen Stern (rakstā Latvju rakstnieks vācu literaturā), Druva 1913., 12. burtnīcā.

Dr. Kurts Wüsts par krājumu Auf dem weissen Stern, Davoser Blätter 1912.

Hermans Aellens par to pašu, Die Aehre 1912.

N. N. par apcerējumu Riga und die Düna etc., Deutsche Rundschau 1918. (augustā).

X. X. par to pašu, Die Ostsee 1918. (25. junijā).

K. Egles par romanu Lai nāk Tava valstība, Latvijas Kareivis 1922., 95. (647.) nrā.

Paulas Jēger-Freimanes par to pašu, Latvis 1922.

A. Kraujas par to pašu, Latvju Grāmata 1922., 3. burtnīcā.

Zentas (Mauriņ) par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 4. burtnīcā.

Edg. Sūnas par stāstu Madonna un Venera, Latvju Grāmata 1923., 9./10. burtnīcā.

A. Gobas par to pašu, Rītums 1923., 5. burtnīcā.

J. Sudrabkalna par Vecozola atvadīšanās vakaru, Latv. Vēstnesis 1923., 242. nrā.

Ed. Meklera par Dantes Dievišķās komedijas komentariem, Latvju Grāmata 1924., 3. burtnīcā.

11. **KĀRLIS KRŪZA**, literariskās darbības sākumā pazīstams vairāk pieņemtā vārdā Vēsmiņu Kārlis (vēlāk ari Bendradarbis), dzimis 18. (6.) aprili 1884. gadā Jaunzvārdes Kalna-Sēleišos, Kurzemē, kā kalpa dēls. Apmeklējis Renģes pagastskolu (1895.—1900.), tālāko izglītību ieguva pašmācības ceļā, mācīdamies pie tam fotografiju A. Putniņa grafisko mākslu iestādē Plaviņās (Stukmaņos, 1900.—1901.). Staigājis īsu laiku ari kā kolportiers (1901./1902. g. ziemā). Ar 1902. gadu nometās Rīgā kā rakstnieks, ņemdams dzīvu dalību ari sabiedriskā dzīvē un revolucionarā kustībā. Pēdējā iemesla dēļ 1906. gada rudenī to apcietināja un ievietoja Rīgas Centralcietumā, bet kara tiesa 1908. gadā viņu attaisnoja. No 1909. gada beigām līdz 1914. viņš izpildīja pie laikraksta Latvija gan korektora, gan vienas vai otras nodaļas vadītāja pienākumus. Kara laikā darbojās bēgļu sazināšanās centralbirojā Cēsīs un Rīgā (1915.—1917.), bet no 1917. gada līdz pēdējam laikam latvju valodas un literaturas skolotājs Rīgā, pirms Klaustiņu, tad Latv. Izgl. Biedrības, M. Beker u. c., tagad Rīgas pils. 2. vidusskolā. Drukā viņa pirmie mēģinājumi, satiriskas dzejas Apmierināšanās un Es miršu, parādījās D. Zeltiņa izdotā Zobgala kalendarā (Rīgā 1900.).

Grāmatas:

Ceļmalas ziedi. I. (Dzejas). Rīgā 1904.
Cīņas dziesmas. Vēsmiņu Kārļa. Rīgā 1905.
Zelta laipa. Dzejoļi. Rīgā 1909.
Saltā namā. Dzejoļi. Rīgā 1913.
Trauslā traukā. Trioletas. Rīgā 1922.
Tautas tiesa. Trioletas. Rīgā 1924.
Teiku tīklā. Trioletas. Rīgā 1924.
Enu ejas. Akordi. Rīgā 1924.
Skaidrie strauti. Sonetas. Rīgā 1924.

Raksti par K. Krūzu:

P. J. atsauksme par dzejām Ceļmalas ziedi, Vērotājs 1904., 9. burtnīcā.

Fr. Pl. par to pašu, Apskats 1904., 35. nrā.

Andreja Upiša par dzejām Zelta laipa, Dzimtenes Vēstnesis 1909., 127. nrā; par dzejām Saltā namā, Domas 1913., 8. burtnīcā; par Krūzu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1911. un 1921.

A. — par dzejām Zelta laipa, Izglītība 1909., 9. burtnīcā.

K. Jēkabsona par dzejām Zelta laipa, Rīgas Avize 1910., 23. nrā; par trioletām Trauslā traukā, Latv. Kareivis 1922., 294. nrā.

R. Sk. par dzejām Saltā namā, Spogulis 1913., 12. nrā.

Viktora Eglīša par to pašu, Latvija 1914., 140. un par trioletām Trauslā traukā, Brīvā Zeme 1923., 244. nrā.

Ligotņu Jēkaba par dzejām Trauslā traukā, Latvis 1922., 383. nrā.

R. Egles par to pašu, Latvju Grāmata 1922., 3. burtnīcā.

P. Ērmaņa par to pašu, Ritums 1922., 9. burtnīcā; apcerējums Kārlis Krūza, grāmatā Četras sejas, Rīgā 1924.

K. Kārkliņa atsauksme par trioletām Trauslā traukā, Latvijas Vēstnesis 1923., pielik. 4. nrā.

Paulas Jeger-Freimanes par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts, 1923., 5. burtnīcā.

12. **EDUARDS MEKLERS** dzimis 8. junijā (27. maijā) 1884. gadā Nītaures Kalna-Kuilēnos, Vidzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis Rīgas pils. savienotās elementarskolas Totlēbena bulvarī 8, mācījās kādu laiku Müllera realskolā, tad Rīgas pilsētas un Nikolaja ģimnazijā. Pēdējās 6. klasi sasniedzis, 1905. gadā viņš bij spiests no tās izstāties, pie kam tikai 1907. gada rudenī kā eksterns nolika turpat gala eksamenu. Ģimnazijas gala eksamenu ieguvis, iestājās tanī pat gadā Terbatas universitatē, kur klausījās lekcijas pirms juridiskā (1907.—1908.), tad filoloģiskā fakultatē (1908.—1909.). No Tērbatas 1909. gada rudenī uz Maskavas universitati pārcēlies, beidza pēdējās filoloģisko fakultati (1913. g. septembrī), valsts eksamenus 1914. gada pavasarī nolikdams. Augstskolu beidzis, darbojās kā skolotājs Dubultos (1913.—1915.) un

Ņižņinovgorodas guberņā (1915.—1916.), bet no 1916. gada rudeņa līdz pēdējam laikam Rīgā. Studiju nolūkos pēdējos gados ņēma dalību ari ekskursijās uz Italiju. Drukā viņa pirmie darbi parādījās grāmatās.

Grāmatas:

Chaosa Derība. Filosofiski mitoloģiska drama piecos cēlienos. Rīgā 1909.
Meteors. Pravietojums. Rīgā (bez gada skaita).
Svētnīcā. (Dzejoļi). Rīgā 1912.
Dzīvība. (Dzeja prozā). Rīgā 1912.
Quo vadis, Domine? (Apcerējums). Rīgā (bez gada skaita).

Atsauksmes:

Andr. Upīša par pravietojumu Meteors, Jaun. Dienas Lapa 1910., 59. nrā; tāpat īsumā par Mekleri vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.
Ed. —lers par grāmatiņu Dzīvība, Domas 1912., 1. burtnīcā.

13. **ANGELIKA GAILĪT** dzimusi 14. (2.) junijā 1884. gadā Vecpiebalgas dzirnavās, Vidzemē, kā dzirnavnieka meita. Apmeklējusi vietējo pagasta un draudzes skolu, iestājās un 1903. gadā beidza sieviešu ģimnaziju Daugavpilī, pēc kam darbojās kā skolotāja Ķeniņu ģimnazijā Rīgā (1903.—1910.). Šajā laikā apprecējās ar Haraldu Eldgastu-Miķelsonu, no kura vēlāk šķīrās. No 1910.—1914. viņa dzīvoja un darbojās Vologdā, apceļodama šajā laikā ari ārzemes, vispirms Spāniju (1910.), tad Italiju (1914.). Kara laikā pārgāja par skolotāju Marijas institutā Maskavā (1916.—1920.), papildinādamās pie tam ari pati sieviešu ausgtākos kursos, vēsturiski filoloģiskā fakultatē. 1920. gadā dzimtenē pārbraukusi, iestājās ārlietu min. dienastā kā ārzemju preses referente, pasniegdama stundas ari Franču licejā. Ārlietministrijas dienastu 1923. gadā atstājusi, strādā kā audzinātāja minētā licejā un turpina studijas Latvijas universitatē. Viņas pirmais nodrukātais darbs, atsauksme Knuta Hamsuna vasara un rudens, parādījās laikraksta Latvija 1910. gada 23. nrā.

Grāmatas:

Ilgas un maldi. Studijas un tēlojumi. Rīgā 1913.
Vērojumi un sapņojumi. Italijas ceļojuma piezīmes. Rīgā (bez gada skaita).
Dzirkstis sniegā. Noveles. Rīgā (bez gada skaita).

Atsauksmes:

Līgotņu Jēkaba par tēlojumiem Ilgas un maldi, Dzimt. Vēstnesis 1913., 158. un 164. un par ceļojuma aprakstu Vērojumi un sapņojumi, Brīvā Zeme 1920., 269. nrā; par stāstiem Dzirkstis sniegā, Kult. Vēstnesis 1922., 7./8. burtnīcā.

A. J. par tēlojumiem Ilgas un maldi, Druva 1913., 9. burtnīcā.

V. Kn. (oriņa) par to pašu, Jaun. Dienas Lapa 1913., 138. nrā.

S. — par to pašu, Spogulis 1913., 1. nrā.

A. U. (pīša) par to pašu, Vārds II., 1913. un Domas 1913., 6. burtnīcā; par Angeliku Gailīt vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

A. B. par tēlojumiem Ilgas un maldi, Latvija 1913., 235. nrā.

P. Ērmaņa par stāstiem Dzirkstis sniegā, Latvis 1922., 229. nrā.

K. Egles par to pašu, Rītums 1922., 6. burtnīcā.

14. **ANDREJS KURCIJS,** īstā vārdā Kuršinskis, dzimis 1. oktobrī (19. septembrī) 1884. Meženieku Apšu mājās, Kurzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis Ordangas (?) pagasta skolu (1895.—1898.), iestājās (1899.) Liepājas realskolā, kuŗas kursu beidza 1904. gadā. Realskolu beidzis studēja pirms toreizējā Rīgas Politechnikā komerciju (1904.—1905.), tad Jenas universitatē, Vācijā, filosofiju un medicinu (1905.—1911.), nobeigdams 1911. gadā medicinas fakultati ar Dr. med. grādu. Papildinādamies, beidza pēc tam ari Kazaņas universitates medicinas fakultati (1913.). Jau no skolas gadiem viņš ņēma dzīvu dalību ari sabiedriskā un politiskā dzīvē, izpildīdams dažādus amatus un uzdevmuus; pēckaŗa laikmetā viņš bij starp citu Latvijas Pašnolemšanās Savienības priekšsēdētājs Pēterpilī (1918.) un Tautas Padomes (1920.), vēlāk Satversmes Sapulces loceklis

(1920.—1924.). No 1922.—1923. studēja Berlinas universitatē filosofiju un mākslas tēoriju. Sākot ar 1915. gadu praktizē ari kā ārsts Pēterpilī (1915.—1918.), bet no 1919. gada līdz šim Rīgā. Savu literarisko darbību viņš uzsāka 1908. gadā ar dzeju * * * (Zema debess aukstā miglā tita), kas parādījās Rīgas Apskata 63. nrā (ar parakstu A. K.).

Grāmatas:

Saules bēdas. Dzejas. Rīgā 1910.
Bez prieka un dailes. Dzejas. (Vieta nav uzrādīta). (1915.).
Skatuve. Žurnals literaturai un mākslai. Redakcijas koleģja: A. Kurcijs, K. Dziļleja, J. Daumants un E. Smilģis. Pēterpilī 1917.
Skatuve. Žurnals literaturai un mākslai. Redaktors: A. Kurcijs. Pēterpilī 1918.
Mana grāmata. Dzejas. 1915.—1918. Rīgā (bez gada skaita).
Pasaules klajumā. Dzejas. 1919.—1920. Rīgā 1921.
Nākošie. Žurnals darbam un kulturai. Iznāk 8 reizas gadā. Redakcijas koleģijas vārdā: A. Kuršinskis (Kurcijs). Rīgā (bez gada skaita).
Vita nuova. Poema. Rīgā (bez gada skaita).
Dvēseles kabarejs. Dzejas. Rīgā 1921.
Dziesmas melnbaltai Madonnai. Rīgā 1922.
Lielpilsēta. Bruno Šenlanka. Daudzbalsīga runa. No vācu valodas Andrejs Kurcijs. Rīgā 1923.
Aktivā māksla. (Teoretisks apcerējums). Berlinē 1923.
Cīņa ar Nezināmo. Stāsti. Rīgā (bez gada skaita).

Raksti par Kurciju:

A. Asā atsauksme par dzejām Saules bēdas, Liepājas Atbalss 1909., 297. nrā.
Proprimu par to pašu, Vārpas 1909., 70.
Andreja Upīša par dzejām Saules bēdas, Jaunā Dienas Lapa 1910., 48. nrā; par dzejām Mana grāmata, Cīņa

1919. gadā; par dzejām Pasaules klajumā, Darbs un Maize 1922., 1. burtnīcā; par dzejām Dvēseles kabarejs un Dziesmas melnbaltai Madonnai, Ritums 1922., 8. burtnīcā; par Andr. Kurciju vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

K. Krūzas par dzejām Saules bēdas, Latvija 1910., 256. nrā.

T. (eodora) par dzejām Saules bēdas, Izglītība 1910., 5. burt.

Fr. Bārdas par dzejām Bez prieka un dailes, Dzimtenes Vēstnesis 1915., 118. nrā.

K. Dz. (ilļejas) par to pašu, Domas 1915., 5. burtnīcā; par dzejām Dvēseles kabarejs u. c., Zocialdemokrats 1922., 80. nrā; apcerējums Andrejs Kurcijs, Ritums 1923., 2. burtnīcā.

J. A. par dzejām Mana grāmata, Balt. Vēstnesis 1919., 57. nrā.

V. Eg. (līša) atsauksme par dzejām Dvēseles kabarejs, Latvijas Kareivis 1922., 65. nrā.

Edgara apcere A. Kurcija dzeja, Darba Balss 1922., 110. nrā.

Edgara Sūnas apcere Andreja Kurcija dzejas, Latvju Grāmata 1923., 1. un atsauksme par grāmatu Aktivā māksla, Ritums 1924., 7. burtnīcā.

J. Ziemeļnieka atsauksme par stāstiem Cīņa ar Nezināmo, Izgl. Min. Mēnešraksts 1924., 8. burtnīcā.

L. L. (aicena) atsauksme par grāmatu Aktivā māksla, Domas 1924., 6. burtnīca.

Uga Skulmes par to pašu, Latvju Grāmata 1924., 3. burtn.

15. **ADOLFS ERSS,** īstā vārdā Rūniks, dzimis 12. junijā (31. maijā) 1885. gadā Ežu Ģibēnos, Vidzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis Ežu pagasta (1894.—1897.), Skujenes draudzes (1897.—1900.) un Cēsu pilsētas skolu (1900.—1902.), beidza 1904. gadā pie pēdējās pedagoģiskos kursus un pieņēma tūliņ skolotāja palīga vietu Dzērbenē (1904.—1905.), uzņemdamies pie tam ari grāmatveža palīga pienākumus vietējā krājkasē. Revolucionaras darbības dēļ vajātam, šo vietu viņam tomēr drīz vajadzēja atstāt. Viņa dzīvē sākās ilgs klaidu laikmets, kas viņu noveda kādu laiku Pēterpilī (1906.—1907.), kur viņš (1906.) apmeklēja Abvakumova muzikas skolu, tad dažādās vietās Iekškrievijā kā māskolotāju, telefona mechaniķi, svētceļnieku (1907.—1909.) vai muzikantu Maskavā (1910.). Piegriezdamies rakstniecībai, turpmākos gadus

viņš pavadīja Latgalē (1911.—1914.), līdz kara laikā pārcēlās uz Rīgu kā korektors un žurnalists pirms Līduma, vēlāk Latvja (1921.—1922.) un citās redakcijās. Kopš 1923. gada dzīvo un darbojas kā rakstnieks Rīgā. Viņa pirmais nodrukātais darbs, dzeja Rudens, parādījās K. Ducmaņa vadītā laikrakstā Pēterburgas Vēstnesis, 1906. gada 25. nrā.

Grāmatas:

Lūzumi. Dziesmas dzimtenei. A. Runika. (Izdošanas vieta nav uzrādīta) 1906.
Šķiru cīņa. S. Vinka. Tulk. R. A—is. Sv. Pēterburgā 1906.
Dzīvības maize. Dzejas. (Bez vietas norādījuma un bez gada skaita).
Sešas poemas. 1913.—1920. Rīgā 1920.
Maskas. Stāsti. Rīgā 1920.
Greizos ratos. Stāsti. Rīgā 1921.
Satirs un Krusts. Stāsts. Rīgā (bez gada skaita).
Lamančas Don-Kichots, ārprātīgais un daudz piedzīvojušais hidalgo. Migueļa Servantesa Savedras sacerējums. Tulkojis A. Erss. 1. daļa. Rīgā 1921., 2. daļa 1922.
Raganas dziesma. E. Vildenbrucha balade. Latviski A. Erss. Rīgā 1922.
Krustceļos. Tēlojumi. Rīgā (bez gada skaita).
Italija. Dzejoļi. Rīgā 1923.
Vienpadsmit mozaikas no Italijas. (Ceļojuma apraksts). Rīgā 1923.
Amora dārzs. Dzejas. Rīgā 1923.

Raksti par A. Ersu:

Andreja Upīša atsauksme par dzejām Lūzumi, Balss 1906., 214. nrā; par dzejām Dzīvības maize, Vārds II., 1913.; par stāstu Satirs un Krusts (rakstā par jaunākiem romaniem), Rītums 1922., 7. burtnīcā; par Ersu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

A. Šv. (vābes) par dzejām Dzīvības maize, Domas 1912., 11. burtnīcā.

P. Rt. (Rozīša) par dzejām Dzīvības maize, Druva 1913.,

2. burtnīcā; par stāstu Satirs un Krusts, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 10. burtnīcā.

K. Jēkabsona par grāmatu Sešas poemas, Latvijas Vēstnesis 1920., 45. nrā; par stāstu Satirs un Krusts, Latv. Sargs 1922., 76. nrā; par stāstiem Maskas, Brīvā Zeme 1921., 38. nrā; par dzejām Amora dārzs, Latvijas Kareivis 1924., 221., 227. un 256. nrā.

Ed. Virzas par grāmatu Sešas poemas, Latvijas Kareivis 1920., 57. un par stāstiem Maskas, turpat 253. nrā; apcerējums Adolfs Erss, Brīvā Zeme 1922., 272. nrā; atsauksme par dzejām Amora dārzs, Brīvā Zeme 1923., 240. nrā.

J. Kārsteņa par stāstiem Greizos ratos, Latvijas Kareivis 1921., 90. nrā.

V. Eglīša par stāstu Satirs un Krusts, Latvijas Kareivis 1921., 293. un par dzejām Amora dārzs, Latvijas Vēstnesis 1923., pielik. 58.

V. Damberga par stāstiem Maskas, Latv. Vēstnesis 1921., 32. nrā.

P. Ērmaņa par stāstiem Greizos ratos, Latv. Vēstnesis 1921., 107. nrā.

Paulas Jeger-Freimanes par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 6. burtnīcā.

K. Egles par stāstu Satirs un Krusts, Ritums 1922., 3. burtn.

J. Ziemeļnieka par tulkojumu Raganas dziesma, Izglīt. Min. Mēnešraksts 1922., 6. burtnīcā; par tēlojumiem Krustceļos, Latvju Grāmata 1923., 5./6. burtnīcā; par dzejām Amora dārzs, Izgli. Min. Mēnešraksts 1923., 12. burtnīcā.

A. Gobas apcerējums Adolfs Erss, Ritums 1923., 3. burtn.

Julija Vecozola par Vienpadsmit mozaikas no Italijas, Latvijas Vēstnesis 1923., pielik. 32.

A. Brača par stāstiem Maskas, Ritums 1923., 9. burtnīcā un par dzejām Amora dārzs, Ritums 1924., 9. burtnīcā.

Edg. Sūnas par dzejām Amora dārzs, Latvis 1923., 629. nrā.

R. Egles par romana Don-Kichots tulkojumu, Latvju Grāmata 1923., 5./6. un par dzejām Amora dārzs, turpat 11./12. burtnīcā.

J. Veseļa par stāstu Satirs un Krusts, Latv. Sargs 1922.; par Vienpadsmit mozaikas no Italijas un tēlojumiem

Krustceļos, Latv. Vēstnesis 1923., pielik. 33.; par dzejām Amora dārzs, Latvijas Vēstnesis 1924., 39. nrā.

Valta Davīda par dzejām Amora dārzs, Domas 1924., 3. burtnīcā.

Nikolaja Viļņa par tēlojumiem Krustceļos, Domas 1924., 3. burtnīcā.

L. P. (aegles) par dzejām Italija un Vienpadsmit mozaikas no Italijas, Domas 1924., 6. burtnīcā.

16. JĀNIS LAPIŅŠ dzimis 25. (13.) junijā 1885. gadā Veselauskas Pintuļos, Vidzemē, kā saimnieka (senākā skolotāja) dēls. Apmeklējis vietējo pagasta (1895.—1899.) un Raunas draudzes skolu (1899.—1902.), mācījies Millera (Zariņu Kārļa) realskolā Cēsīs (1902.—1903.), tad Liepiņa realskolā Valmierā (1903.—1904.) un Jelgavā privati (1904.—1905.). Mājskolotāja tiesības Pēterpilī 1905. gadā ieguvis, darbojās kā skolotājs Cēsu draudzes skolā (1905.—1906.), Rīgā (1906.—1907.) un tirdzniecības skolā Valkā (1907.—1910.). Lai papildinātu izglītību, 1909. ierakstījās Maskavas komercinstituta pedagoģiskā nodaļā, kuŗu beidza 1914. gadā. Pabijis 1914. un 1915. gadā dažus mēnešus Jaun. Dienas Lapas un Līduma redakcijās, valsts eksamenus nolika 1916. Šaņavska universitatē (Maskavā) un pārcēlās uz Valmieru, kur palika līdz 1918. gadam. Kopš 1919. gada Jelgavas ģimnazijas direktors. Politisku pārvērtību laikā 1917. viņš ņēma dalību ari politiskā dzīvē un bija kādu laiku Vidzemes zemes Padomes prezidija loceklis. Studiju nolūkos vairākkārt apceļojis Vakareiropu, sevišķi uzkavēdamies Vīnē un Leipcigā. Savu literarisko darbību viņš iesāka ar apcerējumu Tumša lapa pagātnē (19. gadusimteņa pirmā pusē latv. vēsturē), kas parādījās Galvas Pilsētas Avīzes 1906. gada 8. un viņas pēcteces Pēterburgas Lapas 1906. gada 1. nrā.

Grāmatas:

Latvija mijkrēslī. (Piezīmes par Latvijas valsti). Rīgā 1917.

Latvijas ģeografijas kurss. Fiziskā, politiskā un salīdzinoši saimnieciskā ģeografija. Vidusskolai un

pašmācībai. I. daļa. Valmierā 1920., 2. un 3. — 1921., 4. izdevums 1922.

Latvijas ģeografijas kurss II. Salīdzinoši saimnieciskā ģeografija. Valmierā 1920.

Eiropas ģeografijas kurss. Rīgā 1920., 2. izdevums 1922.

Zemgales dārzos. Jaunatnes rakstu krājums I. J. Lapiņa redakcijā. (Jelgavā) 1921.

Zemgales dārzos. Jaunatnes rakstu krājums II. J. Lapiņa redakcijā. (Jelgavā) 1922.

Ģeogrfijas pirmsākumi. Fiziskā ģeografija pamatskolām un īss Eiropas apraksts. Trešais mācības gads. Valmierā un Cēsīs 1922.

Latvijas ģeografijas kurss pamatskolām Kaimiņu valstis. Zemes ārpus Eiropas. Ceturtais mācības gads. Otrs, pārlabots un papildināts izdevums. Valmierā un Cēsīs 1924.

Psicholoģija. Prof. G. Čelpanova. Vidusskolu kurss. Tulkojis J. Lapiņš. Rīgā 1921., 2. izdevums 1923.

Ausekļa Kopoti raksti. Pirmais pilnīgs Ausekļa rakstu izdevums ar monografiju par dzejnieka dzīvi un darbiem J. Lapiņa sakopojumā un redakcijā. Rīgā (1923.).

Atsauksmes:

A. Baltpurviņa par krājumu Zemgales dārzos, Latv. Vēstnesis 1921., 145. nrā (sakarā ar to, turpat tuvākos nros viņa polemika ar J. Lapiņu).

Prof. K. Baloža par Latvijas ģeografijas kursu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1921., 12. burtnīcā.

J. Endzelīna par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1921., 12. burtnīcā.

Edv. Virzas par Ausekļa rakstu rediģējumu, Brīvā Zeme 1923., 11. nrā.

A. Gobas par to pašu, Latvis 1923., 546. nrā.

V. Eglīša par to pašu, Latvijas Kareivis 1923., pielik. 35. nrā.

P. Ērmaņa par to pašu, Ritums 1923., 7. burtnīcā.

R. Egles par to pašu (garāka apcere), Latvju Grāmata 1923., 9./10. burtnīcā.

Teodora (Zeiferta) par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1924., 9. burtnīcā. (Sakarā ar to polemika, turpat 11. burtnīcā).

Fr. Dravnieka par Ģeografijām, Mūsu Nākotne 1924., 22. nrā.

17. **ELZA STERSTE,** savas literariskās darbības sākumā pazīstama vairāk pieņemtā vārdā Naurēnu Elza, dzimusi 18. (6.) martā 1885. gadā Vecpiebalgas Naurēnos, Vidzemē, kā advokata meita. Apmeklējusi Paucker jaunkundzes augstāko meiteņu skolu Jelgavā (1896.—1902.), studēja Pēterpils konservatorijā muziku (1906.—1910.), tad Sorbonas universitatē klasisko filoloģiju (1911.—1913.). Pēc tam darbojās kā skolotāja Ķeizariskā muzikas skolā Jelgavā (1913.—1915.) un (bēgļu laikus savā dzimtenes apkaimē pavadījusi) Latv. Izglīt. Biedrības, vēlāk Rīgas pils. 2. vidusskolā (1918.—1920.). Apprecējusies ar dzejnieku Edvartu Virzu (Liekni), skolotājas darba lauku 1920. gadā atstāja un piegriezās tikai rakstniecībai. Viņas pirmais drukātais darbs, dzeja Krusts, parādījās Apskata 1903. gada 15. nrā (243. lp.).

Grāmatas:

Preludijas. Naurēnu Elzas dzejoļi. Jelgavā 1913.
Eizebijs un Florestans. Dzejoļi. (1914.—1921.). Rīgā 1921.
Odiseja dēla Telemaka piedzīvojumi. Fenelona. Romans. Tulkojusi E. Sterste. Rīgā 1921.
Stāsts par Tristanu un Izoti. Jozefa Bedjē. Tulkojusi Elza Sterste. Rīgā 1922.

Atsauksmes:

Fr. Bārdas par dzejām Preludijas, Dzimt. Vēstnesis 1914., 111. nrā.
P. Rt. (Rozīša) par to pašu, Druva 1914., 4. burtnīcā.
K. Dz. par to pašu, Domas 1914., 9. burtnīcā.
V. Damberga par dzejām Eizebijs un Florestans, Ritums 1921., 2. un par stāsta Tristans un Izote tulkojumu, turpat 1923., 1. burtnīcā.

V. Egliša par dzejām Eizebijs un Florestans, Latvijas Kareivis 1921., 120. nrā.

K. Jēkabsona par to pašu, Latvijas Sargs 1921., 182. nrā.

J. Ziemeļnieka par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 10. burtnīcā.

Ed. Virzas par stāsta Tristans un Izote tulkojumu, Brīvā Zeme 1923., 260. nrā.

18. **VALDEMĀRS DAMBERGS** dzimis 23. (11.) maijā. 1886. g. Družnoseļje muižā, Pēterpils guberņā (pie stacijas Siverskaja), kā muižas pārvaldnieka dēls. Pirmmācību mājās ieguvis, iestājās 1899. Jelgavas realskolā, kuŗu beidza 1905. gadā. Studēja bij. Rīgas politechnikā mechaniku (1905.), tad sagatavojās latiņu valodā un turpināja Tērbatas universitatē klasisko filoloģiju (1908.—1916.). Kursu beidzis nokļuva armijā, kuŗā sabija 4 gadus (1916.—1920.). Tikai 1920. gada rudenī kā Troickas pulka karodznieks (leitnants) pārbrauca dzimtenē, no kuŗa laika dzīvo un darbojas Rīgā kā rakstnieks. Viņa pirmie nodrukātie darbi, dzejas (teksti komponistiem) Sidrabmiglā, Andantabile u. c., nāca klajā Muzikas Druvā (Jelgavā) 1906. 5./6. nrā, tāpat Izredzētie (dzeja), Latvija tā paša gada pielikuma 32. nrā.

Grāmatas:

Zīmējumi. (Dzejas). Rīgā 1907.

Bareljefi. (Dzejas). (Jelgavā, bez gada skaita).

Ziedu viesulī. Komedija četros cēlienos. Rīgā (bez gada skaita).

Dvēseles ritmi. (Dzejoļi no 1909.—1920.). Rīgā 1921.

Atraikne. (Novele). Rīgā 1923.

Gaitniecības ceļi. Romans. Rīgā (bez gada skaita).

Mēs viņus gūstīsim. Komedija piecos cēlienos. Rīgā (bez gada skaita).

Visvalda Tūla stāsti — miniaturas. Rīgā (bez gada skaita).

Krustotie šķēpi. Jaunākās latv. rakstniecības kopojums. Rediģējis V. Dambergs. Rīgā 1924.

Raksti par Dambergu:

Fr. B. (ārdas) par dzejām Zīmējumi, Stari 1908., 2. burtn.

Alfr. R. par dzejām Bareljefi, Dzimt. Vēstnesis 1910., 167. n.

Andreja Upīša par dzejām Barejelfi, Jaun. Dienas Lapa 1911., 3. nrā; par Visvalda Tūla stāstiem, Domas 1924., 6. nrā; par Dambergu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

K. Jēkabsona rakstā Dzejnieku trijstūris, Latvijas Kareivis 1920., 190. nrā; par komediju Ziedu viesulī, Latv. Sargs 1921., 172. nrā un par dzejām Dvēseles ritmi, Latv. Sargs 1921., 259. nrā.

V. Egliša par dzejām Dvēseles ritmi, Latvijas Kareivis 1921., 142. un 143. nrā.

Līgotņu Jēkaba par to pašu, Brīvā Zeme 1921., 150. nrā; par romanu Gaitniecības ceļi, Kult. Vēstnesis 1922., 7./8. (ari Latvija 37. nrā) un par Visvalda Tūla stāstiem, Latvju Grāmata 1923., 11./12. burtnīcā.

J. Grīna par komediju Ziedu viesulī, Latvis 1921., 20. nrā.

K. Strāla par romanu Gaitniecības ceļi, Latvijas Kareivis 1922., 128. nrā.

Paulas Jēger-Freimanes par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 9. burtnīcā.

P. Rozīša par to pašu, Rītums 1922., 5. burtnīcā.

J. Veseļa par to pašu, Latvijas Sargs 1922., 161. nrā un par kopojumu Krustotie šķēpi, Latvju Grāmata 1924., 5. burtnīcā.

Edg. Sūnas par to pašu, Latvis 1922., 224. nrā; par Visvalda Tūla stāstiem, Brīvā Zeme 1923., 275. nrā un par komediju Mēs viņus gūstīsim, Latvju Grāmata 1923., 7./8. burtnīcā.

A. Kraujas par romanu Gaitniecības ceļi, Latvju Grāmata 1923., 2. burtnīcā.

Edv. Virzas apcerējums Valdemars Dambergs, Brīvā Zeme 1923., 64. (?) nrā.

A. Gobas par poemu Atraikne, Latvju Grāmata 1923., 4. burt.

K. Dz. par kopojumu Krustotie šķēpi, Domas 1924., 6. burtnīcā.

19. P. RAMIZARS, īstā vārdā Pēteris Ozoliņš, dzimis 26. (14.) decembri 1886. gadā Vecpiebalgas Jaundzumos, Vidzemē, kā rokpeļņa dēls. Apmeklējis vietējo Ogrēnu pa-

M. LIEPĀJAS BIBLIOTĒKA

pagastskolu (1896.—1900.) un draudzes skolu (1900.—1902.), mācījās Rīgas amatniecības biedrības skolā (1903.—1905.) un Valmieras skolotāju seminarā (1907.—1910.). No 1910.—1918. pavadīja kara dienastā bij. Krievijas, vēlāk (mobilizēts kā virsnieks) Padomju Krievijas armijā (1918.—1921.). Dzimtenē pārbraucis, pēc attiecīgu pārbaudījumu izturēšanas, no 1922. gada darbojas līdz šim kā skolotājs un rakstnieks Rīgā. Viņa pirmie darbi, dzejas Šķirties u. c. drukā parādījās 1906. gadā nelegalajā laikrakstā Cīņa. Lietodams pieņemtu vārdu Ra-Miza, dažādos izdevumos viņš rakstījis daudz ari kā satiriķis. Kāda šo pēdējo darbu daļa sakopota grāmatiņā Skābi pilieni (Rīgā 1922.).

20. **GOTFRĪDS MĪLBERGS**, kā stāstu un feļetonu autors pazīstams vairāk pieņemtā vārdā Skuju Fridis, dzimis 11. janvarī 1887. gadā (30. decembrī 1886.) Aluksnes Sproģos, Vidzemē, kā zemturu dēls. Apmeklējis vietējo pagasta un draudzes skolu (1896.—1902.), mācījās Valkas pilsētas skolā, nobeigdams pie tās pedagoģiskos kursus (1907.). Vēlāk sagatavojās un nolika ari mājskolotāja eksamenu (1909.). Skolotāja tiesības ieguvis, darbojās Ziemeru un Lasberģa, tad Liellugažu pagasta skolā, pie Valkas (1907.—1910.). Vēlāk piegriezās vairāk žurnalistikai. No 1918. gada dzīvo Rīgā un kalpo Nacionalā Armijā kā virsnieks. Viņa pirmie mēģinājumi parādījās drukā Valkā, 1906. gadā Pauliņa izdotā Latviešu tautas kalendarā, tāpat Rausks izdotā — Blāzmā.

Grāmatas:

Akordi iz sajūtu pasaules. Valkā 1908.

Skolmeistars. Iz vecajiem labajiem laikiem. Joku luga priekš bērniem vienā cēlienā. Valkā 1909.

Zaglis. Dramatizējums bērnu izrādēm divos cēlienos. Cēsīs 1910.

Bailes no sievas. Komedija vienā cēlienā. Rīgā 1911.

Nelaime nelaimes galā. Dzīves karikatura vienā cēlienā. Rīgā 1912., 2. izdev. 1921. un 3. izdev. 1923.

Zem saules. Romans Modonā 1912., 2. izdevums Valmierā 1924.

Zem maskas. Mūsu dienu pasakas. Iļģeciemā (bez gada skaita).

Skursteņskrāpis. Jautra spēle vienā paņēmienā. Rīgā 1922.

Salauzta atslēga. Komiska traģedija 1 cēlienā. Rīgā 1922.

Pieminat viņus... (Latvijas atbrīvošanas cīņās kritušie, bez vēsts pazudušie un no ievainojumiem mirušie karavīri). 1918.—1920. Sastādījis G. Milbergs. Rīgā 1921.

Apmainīta mīlestība. Gabaliņš no dzīves komedijas vienā cēlienā. Rīgā (bez gada skaita).

Karogs. Dramatisks fragments vienā cēlienā. Rīgā (bez gada skaita).

Vīri un sievas. Stāsti, tēlojumi. Rīgā 1923.

Zelta raktuvēs. Romans. Valmierā un Cēsīs 1923.

Mīla un māņi. Stāsts. Rīgā 1923.

Divas liesmas. Stāsts. Rīgā 1924.

Aizsargs. Militari zinātnisks un literariski sabiedrisks mēnešraksts. Atbildīgais redaktors G. Milbergs. Rīgā 1923. un 1924.

Iegribu vērdzībā un citi stāsti. Rīgā 1924.

Patiesības dzēriens. Komedija trijos cēlienos. Rīgā 1924.

Pātagas cirtieni ūdenī. Tēlojumi, miniaturas, refleksijas. Rīgā (bez gada skaita).

Sudrabota saule lēc. Romans. Rīgā 1924.

Ielenktā mājā. Dramatisks fragments vienā cēlienā. Rīgā 1924.

Atsauksmes:

Lt. (Līgotņu Jēkabs) par grāmatiņu Akordi no sajūtu pasaules, Mēnešraksts (Liepajā) 1908., 3. burtnīcā; par romanu Zem Saules, Dzimt. Vēstnesis 1912., 274. nrā; par romanu Zelta raktuvēs, Jaun. Ziņas 1923., 211. un par stāstiem Vīri un sievas, Latvija 1923., 37. nrā; par stāstu Divas liesmas, Jaun. Ziņas 1924., 22. nrā.

A. B. par karikaturu Nelaime nelaimes galā, Latvija 1912., 161. nrā.

Pr. par pasakām Zem maskas, Liep. Atbalss 1913., 52. nrā.
Andr. Iksena par grāmatu Pieminat viņus, Latvijas Kareivis 1921., 238. nrā.
R. Dievkociņa par komediju Apmainīta mīlestība, Latv. Sargs 1923., 126. un par stāstu Mīla un māņi, turpat 263. nrā; par komediju Patiesības dzēriens, Latvijas Sargs 1924., 121. nrā.
A. O. par romanu Zelta raktuvēs, Brīvā Zeme 1923., 239. nrā.
K. Dz. apskats Skuju Fridis (stāsti un romani), Domas 1924., 3. burtnicā.
A. Gurtiņa par stāstiem Iegribu verdzībā, Latvija 1924., 33. nrā.
K. Merta par romanu Sudrabota saule lec, Latvija 1924., 73. nrā.
J. Ziemeļnieka par grāmatu Pātagas cirtieni ūdenī, Latvju Grāmata 1924., 4. burtnciā.
Terzīta (satiriska) par dramas fragmentu Ielenktā mājā, Sikspārnis 1924., 89. nrā.

21. KĀRLIS IEVIŅŠ dzimis 8. martā (25. februarī) 1888. gadā Džūkstes Paķuļu mazmājiņā, Kurzemē, kā namdaŗa dēls. Apmeklējis vietējo pagasta skolu, mēģināja turpināt izglītību Valmieras skolotāju seminarā (1904.), bet līdzekļu trūkuma dēļ bij spiests no šā nodoma atteikties. Strādādams tēva mājās, sagatavojās un 1907. gada pavasarī ieguva Rīgā tautskolotāja tiesības. Šās tiesības ieguvis, aizgāja tanī pat gadā par skolotāju uz Jaunpili, Kurzemē, kur sabija līdz 1914. gada rudeņam. Vāciem Kurzemē iebrūkot, skolotāja vietu atstāja un pavadīja vairāk kā gadu Ukrainā, Kaukazā, Turkestanā un citur (1914.—1915.), bet no 1916. gada līdz pārbraukšanai dzimtenē (1921.) uzturējās Zviedrijā, Latvijas valdības uzdevumā izpildīdams kādu laiku arī konzuļa pienākumus legacijā. Daudz viņš šajos gados ari ceļojis, apmeklēdams Vakareiropas ievērojamākās vietas, kā arī klausīdamies lekcijas dažās universitatēs (Freiburgā, Upsalā). Ziemas pavadīdams ārzemju ceļojumos, kopš 1921. gada dzīvo dzimtenē kā rakstnieks. Savu literarisko darbību viņš iesāka Latv. Avīzēs ar dzeju Dzīve (ap 1905. gadu. Tuvāk norādīt nav iespējams, jo šie laik-

raksta gada gājumi bibliotekās pilnībā nav bijuši līdz šim man pieejami).

Grāmatas:

Meklētāja dziesmas. (Dzejas). Rīgā 1912.
Latvijas vasara. (Dzejas). Rīgā 1923.

Atsauksmes:

Ligotņu Jēkaba par Meklētāja dziesmām, Dzimtenes Vēstnesis 1912., 203. un par Latvijas vasara, Jaun. Ziņas 1924., 26. nrā.
V. Gaitn. par Meklētāja dziesmām, Mūsu Domas 1912., 109. nrā.
V. Kn. (oriņa) par to pašu, Domas 1912., 10. burtnīcā.
K. Krūzas par to pašu, Latvija 1913., 10. nrā.
A. U. (pīša) par to pašu, Jaun. Dienas Lapa 1913., 73. nrā un Vārds II., 1913.; par Ieviņu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.
P. Ermaņa par dzejām Latvijas vasara, Latvju Grāmata 1924., 2. burtnīcā.
A. Gobas par to pašu, Latvis 1924., 731. nrā.
Valta Dāvida par to pašu, Domas 1924., 2. burtnīcā.

22. **KĀRLIS FREINBERGS** dzimis 30. (18.) julijā 1888. gadā Engures pagastā, Kurzemē, kā kalēja dēls. Apmeklējis vietējo pagasta un Tukuma pilsētas skolu (1899.—1903.), beidza 1904. gadā Cēsu pilsētas skolas pedagoģisko klasi un sabija kādu laiku par skolotāju Engurē un Emburgā. Sakarā ar politiski sabiedrisku darbību, krievu administracija izsūtīja viņu 1907. gadā trimdā uz Smoļensku, no kurienas viņš 1909. gadā pārbrauca un iestājās pirms Dzimt. Vēstneša (1909.—1914.), vēlāk Līduma redakcijās (1914.—1915.). Izņemot kara un bēgļu gadus, kopš tā laika dzīvo un darbojas Rīgā kā žurnalists un teatŗa darbinieks. Papildinādamies izglītībā, bēgļu likmetā klausijās lekcijas Šaņavska universitates juridiskā fakultatē, Maskavā (1915.—1917.), bet no 1922. gada studē Latvijas universitatē filosofiju un filoloģiju, izpildīdams kopš 1919. gada dramaturga pienākumus Nacionalā teatrī. Viņa pirmais nodrukātais darbs, ne-

liels rakstiņš Saule, parādījās Jaunības Drauga 1902. gada 12. nrā.

Grāmatas:

Raiņa «Uguns un nakts». (Apcerējums). Rīgā 1912.

Emils Rozenovs un viņa «Pakrēšļa ļaudis». (Apcerējums). Rīgā 1912.

Kārlis Guckovs un viņa «Uriels Akosta». (Apcerējums). Rīgā 1913.

Tumsā un salā. Drama četros cēlienos. Rīgā (bez gada skaita).

Skatuve un dzīve. Redaktors K. Freinbergs. Rīgā 1913., 1914. un 1915.

Taurētājs. Literarisks, sabiedriski-politisks un zinātnisks žurnals. Redaktors K. Freinbergs. Maskavā 1916., 1917./18., 1919.

Un gaisma spīd tumsā. Ļeva Tolstoja. Drama četros cēlienos (9. ainās). Tulkojis Kārlis Freinbergs. Rīgā 1920.

Skatuves Vēstnesis. Izdev.-redakt., vēlāk tikai vadītājs K. Freinbergs. Rīgā 1920., 1921.

Spēlēju, dancoju. Sakarā ar Raiņa traģedijas «Spēlēju, dancoju» iestudējumu Ncionalā teatrī. Rīgā (1921., novilkums no žurnala «Teatra Vēstnesis»).

Teatra Vēstnesis. Vadītājs K. Freinbergs. Rīgā 1922./24. un 1924./25. gada sezona.

Vācu-latviešu vārdnica. Rīgā 1922.

Līra. Antoloģisks žurnals jaunai dzejai. Redaktors Kārlis Freinbergs. Rīgā 1923., 1924.

Ziemeļnieki. Artura Järviluomas. Drama trijos cēlienos. Tulkojis Kārlis Freinbergs. Rīgā (bez gada skaita).

Ministru prezidents. Ungaru rakstnieka L. Nagi komedija trijos cēlienos. Tulkojis K. Freinbergs. Rīgā (bez gada skaita).

Liljoms. Ungaru rakstnieka Franca Molnara priekšpilsētas leģenda 7 ainās ar scenisku prologu. Tulkojis Kārlis Freinbergs. Rīgā (bez gada skaita).

Legrò kundze. Heinricha Manna. Drama trijos cēlienos. Tulkojis Kārlis Freinbergs. Rīgā (bez gada skaita). Pasaules literatura. Romanu un stāstu žurnals. Redaktors K. Freinbergs. Rīgā 1924.

Atsauksmes:

Vold. Puķes par Teatra Vēstnesi, Latvijas Sargs 1921., 214 nrā.

Andr. Upīts par lugu Tumsā un salā, un par Freinbergu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

Paulas Jeger-Freimanes par dramas Tumsā un salā izrādi, Izgl. Min. Mēnešraksts 1922., 2. burtnīcā.

K. J. (ēkabsona) par antoloģisko žurnalu Līra, Latvju Grāmata 1924., 1. burtnīcā.

23. **PĀVILS ROZĪTS** dzimis 2. decembrī (19. novembrī) 1889. gadā Liepas pagasta Auduļos, Vidzemē, kā zemturņa dēls. Apmeklējis vietējo pagasta skolu (1900—1902), Liepiņa progimnaziju Valmierā (1902—1906) un Černajeva kursus Pēterpilī (1908—1909), 1910. g. aizbrauca uz Maskavu, kur iestājās Šaņavska universitatē (1910—1914). Studiju nebeidzis, kara laikā ieradās Rīgā (1915), bet vācu iebrukuma dēļ drīz bij spiests doties uz dienvidiem, kur uzturējās Baku pilsētā, Kaukazā, kā bēglis (1915—1918). Dzimtenē pārbraucis apmetās Rīgā kā rakstnieks un žurnalists, sākot ar 1921. gadu, turpinādams ari studijas Latvijas universitates juridiskā fakultatē. Latvju rakstn. un žurnalistu arodbiedrībai atjaunojoties viņš izpildija 5 gadus tās valdes priekšsēdētāja pienākumus. Savu literarisko darbību viņš iesāka ar tulkojumiem, kuŗi nāca klajā Dzimtenes Vēstnesī (1907.). Tiem sekoja drīz gaŗāks tulkojums Neredzamās verdzības ķēdes (atsevišķā grāmatā).

Grāmatas:

Neredzamās verdzības ķēdes. K. N. Ventceļa. Tulkojis P. R—ts. Ar Pāvila Rozīša priekšvārdu. Dikļos 1908.

Kaijas. Dzejas. (Izdošanas vieta neuzrādīta), 1910.

Ziedu krūze. Dzejas. Rīgā 1912.

Ļaunā sabiedrībā. V. G. Koroļenko stāsts. Tulkojis P. Rozīts. Pēterburgā (bez gada skaita).

Pasaka par mīlu. Nikolaja Krašeņiņņikova. Mazs romans, zvaigžņu pasaka. Tulkojis Pavils Rozīts. Pēterburgā (bez gada skaitļa).

Zīļu rota. Trioletas (1917). Cēsīs 1918.

Es un viņas. Stāsti un tēlojumi. (1910—1918). Cēsīs 1919.

Skanošais laiks. Dzejas (1914—1918). Valkā 1919.

Jaunavības tornis. Oktaves. Rīgā 1919.

Ceļš uz paradīzi. Stāsts. Rīgā 1920.

Granatu ziedi. Stāsti un tēlojumi. Rīgā (bez gada skaita), 2. izdev. 1924.

Nāves vižņi. Stāsti un tēlojumi. Rīgā (bez gada skaita), 2. izdevums (bez gada skaita).

Miglas svilpes. Stāsti. Rīgā 1920.

Zobens un lilija. Dzejas. Rīgā (bez gada skaita).

Kulturas slāpes. Kritiskas studijas. Rīgā 1920., 2. pārlabots izdevums 1923.

Dafnis un Chloa. Longa pastorale. Tulkojis Pāvils Rozīts. Pēc grieķu oriģinala rediģējis K. Straubergs. Rīgā (bez gada skaita).

Divas sejas. Romans. Rīgā 1921.

Ritums. Literaturas un mākslas žurnals. Vada Pāvils Rozīts. Rīgā 1921., 1922., 1923. un 1924.

Portrejas. Noveles. Rīgā (bez gada skaita).

Atriebība un citas noveles. Rīgā 1923.

Mans korans. Dzejas. Rīgā 1923.

Uguns ceļi. Romans. Rīgā 1924.

Atsauksmes:

L. N—rs par dzejām Kaijas, Jaunā Dienas Lapa 1910., 138. nrā.

Andr. Upiša par to pašu, Dzimt. Vēstnesis 1910., 170. nrā; par romanu Divas sejas, Ritums 1922., 7. burtnīcā; par Rozīti vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

K. Krūzas par dzejām Kaijas, Latvija 1910., 277. un par dzejām Ziedu krūze, Latvija 1912., 299. nrā.

V. Kn. (oriņa) par dzejām Ziedu krūze, Jaun. Dienas Lapa 1912., 150 nrā.

Lt. (Līgotņu Jēkaba) par dzejām Ziedu Krūze, Dzimt. Vēstnesis 1912., 143. nrā; par romanu Divas sejas, Brivā Zeme 1921., 193. nrā; par novelēm Portrejas, Brivā Zeme 1922., 97. nrā; par dzejām Mans Korans, Kulturas Vēstnesis 1923., 2./4. burtnicā.

A. Šv (ābes) par dzejām Ziedu krūze, Upīša Vārds I, 1912., par dzejām Zobens un Lilija, Ritums 1. burtnicā.

E. C. par Krašeņiņņikova Pasakas tulkojumu, Latvija 1914., 160. nrā.

Viktora Eglīša atbilde Pavilam Rozīšam, Līdums 1915., 219. nrā; par stāstiem Nāves vižņi, Latvijas Sargs 1919., pielik. 5. nrā; piezīmes pie Rozīša raksta «Restaurēt vai jaunradīt», Latvijas Vēstnesis 1920., 88. un 89. nrā; par Dafnis un Chloa tulkojumu, Latv. Sargs 1920., 1. nrā; par dzejām Zobens un Lilija, Latvijas Karaivis 1920., pielik. 19. (199.) nrā.

J. Sudrabkalna par trioletām Zīļu rota, Jaun. Ziņas 1919., 162. un par dzejām Skanošais laiks, Latvijas Sargs 1919., 191. nrā.

J. Akmeņa par dzejām un stāstiem, Balt. Vēstnesis 1919., 57., 84. un 93. nrā.

L. L. (aicena) apcere Pāvila Rozīša grāmatas, Latvijas Rīts 1919., 2./3. burtnicā.

K. Jēkabsona apcere Pavils Rozīts kā dzejnieks un rakstnieks, Brivā Zeme 1920., 160. nrā; atsauksme par dzejām Zobens un Lilija, Latvijas Sargs 1920., 249. un par stāstiem Miglas svilpes, turpat 275. nrā; par esejām Kulturas slāpes, Latvijas Karaivis 1920., 276. nrā; par stāstiem Granatu ziedi u. c., Brivā Zeme 1920., 220. nrā; piezīmes Vēstule maniem literaturas draugiem, Latv. Karaivis 1921., 60. nrā; par romanu Uguns ceļi, Brivā zeme 1924., 160. nrā.

V. Damberga par dzejām Zobens un Lilija, Latvijas Vēstnesis 1920., 98. nrā; par romanu Divas sejas, Ritums 1921., 3. burtnicā; par novelēm Portrejas, Ritums 1922., 5. burtnicā.

J. Veseļa par romanu Divas sejas, Latvijas Karaivis 1921., 178. nrā.

K. Kārkliņa par stāstiem Nāves vižņi, Izgl. Min. Mēnešraksts 1921., 2. burtnicā.

Edg Sūnas apcerējums Krāsu elementi Pavila Rozīša

dzejā, Ritums 1922., 5. burtnīcā; par novelēm Atriebība un citas, Latvju Grāmata 1923., 7./8. burtnīcā; par dzejām Mans Korans, Latvju Grāmata 1923., 2. burtn.

Paulas Jēger-Freimanes par romanu Divas sejas, Latvis 1922., 113. nrā.

A. Kraujas par to pašu, Latv. Grāmata 1922., 4. burtnīcā; par stāstiem Miglas svilpes, Ritums 1922., 10. burtnīcā; par novelēm Atriebība, Jaun. Ziņas 1923., 85. nrā.

K. Egles par stāstiem Nāves vižņi, Latv. Vēstnesis 1922., 22., par novelēm Miglas svilpes, turpat 75. un par novelēm Portrejas, turpat 117. nrā.

Richarda Rudzīša par novelēm Portrejas, Izgl. Man. Mēnešraksts 1922., 6. burtnīcā.

J. Gr. (ī n a) par to pašu, Latvis 1922., 203. nrā; par stāstiem Granata ziedi, Latv. Karejvis 1920., 36. nrā.

A. Brača par dzejām Mans Korans, Ritums 1923., 3. burtn.

Valta Dāvida par to pašu, Domas 1924., 1. burtnīcā.

R. Egles par grāmatu Kulturas slāpes, Latvju Grāmata 1924., 3. burtnīcā.

K. Dz. (i l l e j a) par to pašu, Domas 1924., 6. burtnīcā.

24. **LEONS PAEGLE** dzimis 9. junijā (28. maijā) 1890. Vidrišu Laučos, Vidzemē, kā kalēja dēls. Apmeklējis Vidrišu pagasta (1899—1902) un Lēdurgas draudzes skolu (1902—1905), iestājās 1906. Valmieras skolotāju seminarā, kura kursu beidza 1910. gadā. Seminaru beidzis darbojās kā skolotājs Krimuldas pagasta (1910—1911) un Dombrovska skolā Mīlgrāvī (1911—1914), iegūdams šajā laikā (1912) ari mājskolotāja tiesības vēsturē un krievu valodā. Skolotāja vietu Mīlgrāvī atstājis, viņš devās uz Maskavu, kur studēja Šaņavska universitatē vēsturi un filosofiju (1914—1917), darbodamies ari kā skolotājs dažās skolās. Studijas pārtraucis, piegriezās politikai un vadija Maskavas latv. skolu nodaļu (1917—1919). Latvijā 1919. gadā ieradies, sabija lielinieku laikā īsu laiku kā skolotājs Rīgas pilsētas I. vidusskolā. Kopš tā laika dzīvo un darbojas Rīgā kā rakstnieks. Viņa pirmais nodrukātais darbs, dzeja A u d ē j i, parādījās laikraksta Latvija 1908. gada pielik. 44. nrā.

Grāmatas:

Pavasara atmošanās. Bērnu traģedija piecos cēlienos no Franka Vedekinda. Tulkojis Leons Paegle. Valmierā (1908).

L. N. Tolstojs kā pirmmācības skolotājs. E. Krosbi. Papildināts pēc L. N. Tolstoja vēstulēm par audzināšanu. Tulkojis L. Paegle. Valmierā (1908).

Nepareizi sākts. G. Petrova. Tulkojis L. P. (aegle). Valmierā (bez gada skaita).

Mimikas māksla. Sastādījis V. P. Laščinovs. Tulkojis L. Paegle. Rīgā (bez gada skaita).

Dievi un cilvēki. Drama piecās ainās. Rīgā 1914.

Melnā grāmata. Vācu zvēriskā ricība. Dr. M. V. Golovinska redakcijā. Latviski no Leona Paegles. Rīgā (bez gada skaita).

Lāsts iesācējiem. O. L' D'ora. Tulkojis L. Paegle. Pleskavā 1915. (?)

Krievu valodas skolotājs. Grāmata pašmācībai vēstulēs. Pēc Dr. S. Rozentala un Dr. Ričarda metodes ar vairāku skolotāju līdzdalību sastādījis Leons Paegle. Petrogradā (bez gada skaita).

Vālodzes šūpulī. Lasīšana, rotaļas un darbs pirmskolā un pamatskolas pirmajā klasē. Sastādījis Leons Paegle. Ar ilustracijām un notīm. Rīgā 1920., 2. pārlabots un bagātīgi ilustrēts izdevums 1923.

Vālodzes šūpulī. Lasīšanas, rotaļas un darbs. II. Bērni un daba. (Izdošanas vieta un gads nav uzrādīti).

Vālodzes šūpulis. Ābece mājām un skolām. Sastādījis Leons Paegle. Ilustrējis Niklavs Strunke. Rīgā 1922 (1921).

Vālodzes šūpulis. Grāmata lasīšanai, rotaļām un darbam. II. daļa. Pamatskolu 2. klasei. Sastādījuši Leons Paegle un Linards Laicens. 37 Niklava Strunkes ilustracijas. Rīgā 1922.

Vālodzes šūpulis. Grāmata lasīšanai un darbam. III. daļa. Pamatskolu 3. klasei. Sastādījuši Leons Paegle un Linards Laicens. Ilustrējis Jānis Liepiņš. Rīgā 1923.

Audēji. Gerharta Hauptmaņa. Drama no četrdesmito gadu laikmeta. Tulkojis Leons Paegle. (Izdošanas vieta un gads nav uzrādīti.)

Ievads vēsturē. Jaunākām klasēm un pašmācībai. Sarasktījis Leons Paegle. Rīgā 1922., 2. pārlabots un papildināts izdevums 1921., 3. — 1922., 4. izdev. 1924. (Pārlikta un iznākusi vairākos izdevumos ari latgaļu izloksnē, tāpat krievu valodā).

Jauno laiku vēsture. Prof. R. Vippera. Saīsināts kurss. Tulkojis L. Paegle. Rīgā 1920., 2. izdevums (1921).

Seno laiku vēsture. Prof. R. Vippera. Tulkojis L. Paegle. Otrs izdevums. Rīgā 1920., 3. izdevums. 1922.

Vidus laiku vēsture. Prof. R. Vippera. Tulkojis L. Paegle. 1. un 2. izdevums Rīgā 1920., 3. izdevums (bez gada skaita).

Latviešu valoda krievu un vācu skolā. Sastādījuši J. Riekstiņš un L. Paegle. 2. izdevums. Rīgā 1922.

Darba vēsture. Sakarā ar saimnieciskās dzīves pārmaiņām Rietumeiropā. S. G. Lozinska. Tulkojis Leons Paegle. Rīgā 1921.

Грамматика Латышского языка. Этимология и краткия сведения из синтаксиса. Для русских школ в Латвии. Составил Л. Паэгле. Рига 1921.

Самоучитель Латышского языка. Полный курс. По методу С. Розенталя составил Л. Паэгле Рига 1921.

Jauno vanagu sasaukšanās. Jaunatnes dzeja. Rīgā 1921.

Āzis un maskas. Vienčēliens bērniem. Rīgā 1921.

Gadsimtu sejas. 4 kolektivainas vēstures perspektivē ar prologu. Rīgā 1921.

Darba bērni. Stāsti jaunatnei. Rīgā 1921.

Seno laiku vēstures chrestomatija. Skolām un pašmācībai. Sastādījis Leons Paegle. Rīgā 1921.

Spārni. Dzejas 1910—1915. (Rīgā 1921.). 1922.

Pār sāpju sliegsni. Stāsti. 1910—1916. Valmierā un Cēsīs (bez gada skaita).

Свободная речь. Азбука и первое чтение после азбуки. Часть I. Составил Л. Паэгле. Ceturtais izdevums. Rīgā 1924.

— Часть II. Otrs izdevums. Rīgā 1924.

— „ III. Русская Хрестоматия для школ и самообразования. Составил Л Паэгле. Rīgā (?).

Karogi. Dzejas. (Rīgā 1922).

Iela. Laikmeta prelude četrās ainās. Rīgā 1922.

Panama. Visu sezonu nebeidzams bojeviks. Mazo, jauno un slimo valstu kino notikumi 7 daļās, 197 skatos, ar starpbrīžiem. Sarakstījuši Linards Laicens un Leons Paegle. Rīgā (bez gada skaita).

Par un pret. Dramatiska spēle četros cēlienos. Piemērojama lauku skatuvēm. (Izdošanas vieta un gads nav uzrādīti).

Cietumi nelīdz. Dzejas. (Izdošanas vieta un gads nav uzrādīti.)

Kurš mani mīl? Romans 2 daļās. (Rīgā) 1923.

Leons Paegle dzejo intimi. (Rīgā) 1923.

Skiti. Divpadsmit. A. Bloka. Latviskojis Leons Paegle. (Rīgā) 1923.

Kādas mazas meitiņas piedzīvojumi. Bērnu teatrs dzejā un dejā. (Rīgā) 1924.

Nāves kalējs. Viencēliens. (Rīgā) 1924.

Atsauksmes:

A. U. (pīša) par tulkojumu Pavasara atmošanās, Dzimt. Vēstnesis 1908., 85. nrā; par lugu Dievi un cilvēki, Domas 1914., 5. burtnīcā; par dzejām Jauno vanagu sasaukšanās, Produkts 1921., 9. burtnīcā; apcere Leona Paegles grāmatas, Latvju grāmata 1923., 3. burtnīcā; par Paegli vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

J. Ezeriņa par tulkojumu Pavasara atmošanās, Dzimt. Vēstnesis 1908., 130. nrā.

Dubura par tulkojumu Mimikas māksla, Dzimt. Vēstnesis 1910., 202. nrā.

Ed. Lejgalieša par dramu Dievi un cilvēki, Druva 1914., 7. burtnīcā.

P. — apcere Andrejs Upīts un Leons Paegle, Arājs 1920., 1. nrā.

Prof. P. Šmita par grāmatu Ievads vēsturē. Izglīt. Min. Mēnešraksts 1920., 10. burtnīcā.

Prof. L. Arbuzova par to pašu, Izgl. Min. Mēnešraksts 1923., 5. burtnīcā.

A. Švābes par dzejām Spārni, Ritums 1922., 2. burtnīcā.

V. Eg. (līša) par to pašu, Latvijas Karęivis 1922., 112. nrā.

Fr. Goliata par dzejām Karogi, Domas 1924., 1. burtnīcā.

J. Priedes par lugu Par un pret, Latv. Vēstnesis 1924., 42. nrā.

Valta Dāvida apskats Leona Paegles dzejas, Domas 1924., 4. burtnīcā.

K. Dz. apskats Leona Paegles lugas, Domas 1924., 7. burtn.

A. Brača par romanu Kuŗš mani mīl? (rakstā Trīs stāstu grāmatas), Latvju Grāmata 1924., 5. burtnīcā.

25. JĀNIS GRĪNS dzimis 23. (11.) martā 1890. gadā Biržu pagasta Ziedos, Kurzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis Biržu pagasta (1899—1902) un Jēkabpils pilsētas skolu (1902—1905), sagatavojās pie pēdējās (1905—1906) un, vienu gadu tēva mājās kā laukstrādnieks pavadījis, nolika 1907. gadā tautskolotāja eksamenu. Pašmācību mājās turpinādams, 1908. gadā Rīgā ieguva mājskolotāja tiesības ģeografijā un krievu valodā, un darbojās kā skolotājs Bauskā Kļaviņa (1908—1910), Rūjienā Stalaža proģimnazijā (1910—1911) un Cēsīs Ausēja realskolā (1911—1919). No Cēsīm viņš 1919. gadā pārnāca uz Rīgu, iestādamies pirms Izglītības ministrijā, darbodamies īsu laiku arī dažās skolās, bet vēlāk — laikrakstu Latvijas Karęivis (1920—1921) un Latvis (1921—1923) redakcijās. Ar 1921. gadu studē arī Latvijas universitatē jurisprudenci. Savu literarisko darbību viņš iesāka ar dzeju Mana bērnība, kas parādījās Dzimtenes Vēstneša 1909. gada 75. nrā.

Grāmatas:

Pie valstības vārtiem. Dramatiskas triloģijas prologs četros cēlienos no Knuta Hamsuna. Tulkojis J. Grīns. Bauskā 1909.

Par pašizglītību. V. Čarnoluska. Tulkojis J. Grīns. Bauskā (bez gada skaita).
Pirmdiena. Dzejas. (1909—1911). Cēsīs 1911.
Lapu pa lapai. Bērnu un jaunības literatura V. Sakopojis J. Grīns, Cēsīs 1912., 2. izdev. 1922.
Glābts gods. Joks vienā cēlienā. Cēsīs 1912.
Rožu uguni. Dzejoļi. (1911—1914). Cēsīs 1914.
Bērnības pagalmos. Bērnu un jaunības literatura VI. Sakopojis J. Grīns. Cēsīs 1914., 2. pārrediģēts izdev. Cēsīs un Rīgā 1923.
Saules ciemos. Bērnu un jaunības literatura VII. Sakopojis J. Grīns. Cēsīs 1917.
Apvārkšņi. Bērnu un jaunības literatura VIII. Sakopojis J. Grīns. Cēsīs 1917.
Lauķu ziedi. Jaunības literatura IX. Sakopojis J. Grīns. Cēsīs 1918.
Viršu vainags. Jaunības raksti X. Sakopojis J. Grīns. Cēsīs 1918.
Seno laiku vēstures mācības grāmata. Sastādījis J. Grīns. (II. daļa: Senā Roma, ari atsevišķi). Cēsīs 1918., 2. — Rīgā 1919., 3. — 1920. un 4. izdevums 1923.
Rūsa rietumos. Leģendas un stāsti. Rīgā (1920).
Imperfektum. Dramatiska etide vienā cēlienā. Rīgā 1920., 2. izdev. 1924.
Ķēniņš Edips. Sofokla. Traģedija. Tulkojis J. Grīns. Pēc grieķu oriģinala rediģējis K. Straubergs. Rīgā (bez gada skaita).
Fuente Ovechuna. (Avju avots). Lope de Vegas. Drama trijos cēlienos. Atdzejojis J. Grīns. Rīgā (bez gada skaita).
Jauno laiku vēsture. Prof. A. Vulfius. Mācības grāmata vidusskolām. Tulkojis J. Grīns. Pielikums: V. Baloža — Krievija jaunos laikos. Rīgī 1922. 2. izdevums 1924.
Laikmeta kumediņi. Stāsti un skices. (Rīgā) 1923.
Valoda. Lasāma grāmata pamatskolai. Pirmais gads. Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. Mākslinieciskais iekārtojums E. Brencena. Rīgā 1923.
Valoda. Lasāma grāmata pamatskolai. Otrais gads.

Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. Mākslinieciskais iekārtojums J. Kugas. Rīgā 1923.

Valoda. Lasāma grāmata pamatskolai. Trešais gads. Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. Mākslinieciskais iekārtojums I. Zeberiņa. Rīgā 1923.

Valoda. Lasāma grāmata pamatskolai. Ceturtais gads. Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. Ar 4 gleznu reprodukcijām un 15 fotografiskiem uzņēmumiem, Rīgā 1923.

Valoda. Lasāma grāmata pamatskolai. Piektais gads. Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. V. Krūmiņa mākslinieciskais iekārtojums. Rīgā 1924.

Valoda. Lasāma grāmata pamatskolai. Sestais gads. Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. Ar rakstnieku ģimetnēm, autografiem un mākslas pielikumiem. A. Prandes iekārtojumā. Rīgā 1924.

Valodiņa. Ābece un lasāma grāmata pirmskolai. Sastādījuši J. Ezeriņš un J. Grīns. E. Brencēna mākslinieciskais iekārtojums. Rīgā 1924.

Atsauksmes:

Līgotņu Jēkaba par dzejām Pirmdiena, Dzimt. Vēstnesis 1911., 291. nrā.

Leona Paegles par dzejām Pirmdiena, Latvija 1911., 291. nrā.

Fr. Bārdas par to pašu, Druva 1912., 1. burtnicā; par dzejām Rožu ugunī, Līdums 1915., 43. nrā.

A. B. — par lugu Glābts gods, Latvija 1912., 161. nrā.

T. (eodora) par dzejām Rožu ugunī, Druva 1914., 9./12. burtnicā.

Andr. Upiša par dzejām Rožu ugunī, Jaun. Vārds 1915., 139. nrā; par Grīnu vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

J. Sudrabkalna par stāstiem Rūsa rietumos, Latv. Vēstnesis 1920., 5. nrā.

K. Jēkabsona par to pašu, Latvijas Sargs 1920., 192. nrā.

Ed. Virzas par lugu Imperfektum, Latvijas Karaivis 1920., 15. un par stāstiem Rūsa rietumos, turpat 45. nrā.

P. Ermaņa par lugu Imperfektum, Vaiņags 1920., 2. burtnicā; apcerējums Jānis Grīns, Ritums 1924., 7. burtn.

A. Boka (cand. hist.) par Seno laiku vēstures mācības grāmatu, Latvijas Vēstnesis 1921., pielik. 78. un 119. nrā.

V. Eglīša par stāstiem Laikmeta kumediņi, Latvijas Kareivis 1923., pielik. 46. nrā.

Edg. Sūnas par stāstiem Laikmeta kumediņi, Jaun. Ziņas 1923., 265. un Brīvā Zeme 268. nrā.

P. Rozīša par stāstiem Laikmeta kumediņi, Rītums 1924., 2. burtnīcā.

26. PĒTERS ĒRMANIS dzimis 2. februarī (21. janvarī) 1893. gadā Plāņu Kalna-Ruķos, Vidzemē, kā saimnieka dēls. Apmeklējis Tiepeles Ozola pagastskolu (1904—1906) un Smiltenes draudzes skolu (1906—1908), iestājās 1909. tirdzniecības skolā Smiltenē, kuŗu beidza 1912. gadā. Skolu beidzis, dzīvoja kādu laiku tēva mājās, izpildidams bibliotekara pienākumus Smiltenes Zemkopīb. biedrībā (1913—1915). Pasaules kaŗa laikā iesaukts, no 1915.—1919. atradās bij. Krievijas, bet no 1919.—1921. Latvijas nacionalā armijā. No kaŗa dienasta atsvabināts, uzturējās Rīgā (1921.—1923.), bet kopš 1923. gada tēva mājās kā rakstnieks. Viņa pirmais nodrukātais darbs, stāstiņš no skolnieku dzīves Maija, parādījās Smiltenes tirdzn. skolas 1912. gadam izdotā kalendarā Jaunais gads (Smiltenē, 1911.).

Grāmatas:

Jāņu vakarā. Sajūsmu tēlojums no mūsu skolēnu vasaras dzīves divās ainās. Smiltenē (bez gada skaita).

Atsacīšanās. Piecas miniaturas. Rīgā 1920.

Es sludinu. (Dzejojumi). Rīgā 1920.

Lietuvēna laikā. Stāsti. Rīgā (bez gada skaita).

Es šaubos, es ticu. Dzejojumi. 1920—1922. Rīgā (bez gada skaita).

Laiki un ceļi. Dzejoļi 1912—1922. Rīgā 1922.

Rudolfs Blaumanis 1863—1908—1923. Atmiņu kopojums Pētera Ērmaņa redakcijā. Rīgā 1923.

Dziesminieki. Latviešu jaunākās lirikas antoloģija. Pēteŗa Ērmaņa kopojumā. Rīgā 1923.

Ciņas un uzvaras. Astoņas miniaturas. Rīgā (bez gada skaita).

Četras sejas. Literariskas studijas. Antons Austriņš, Kārlis Jēkabsons, Kārlis Krūza, Kārlis Strāls. Rīgā 1924.

Atsauksmes:

J. K.-Ļandava par tēlojumu Jāņu vakarā, Domas 1913., 5. burtnīcā.

Edv. Virzas par miniaturām Atsacīšanās, Latvijas Karejvis 1920., 15. nrā; par dzejām Laiki un ceļi, Brīvā Zeme 1922., 290. nrā.

Valerija (K. Zariņa) par miniaturām Atsacīšanās, Latvijas Vēstnesis 1920., 52. nrā.

R. Sk. (K. Jēkabsona) par to pašu, Republikas Sargs 1920., 19. nrā.

A. Švābes par dzejām Es sludinu, Darba Balss 1921., 3. nrā.

V. Eglīša par dzejām Es sludinu, Latvijas Karejvis 1921., 2. nrā; par dzejām Laiki un ceļi, Latvijas Vēstnesis 1923., 55. nrā.

Andrejs Upīts par Ērmani vispār, Latv. jaun. rakstn. vēsturē, Rīgā 1921.

K. Egles par miniaturām Atsacīšanās, Latv. Sargs 1921., 253. un par dzejām Es sludinu, turpat 258. nrā.

Anonīma par dzejām Es sludinu, Nākošie 1921., 1. burtn.

J. Veseļa par stāstiem Lietuvēna laikā, Latv. Vēstnesis 1922., 202. nrā.

K. Strāla par antoloģiju Dziesminieki, Brīvā Zeme 1922., 290. nrā.

J. Ziemeļnieka par stāstiem Lietuvēna laikā, Ritums 1922., 7. burtnīcā; par dzejām, Latv. Vēstnesis 1923., pielik. 67. nrā; par kritikām Četras sejas, Skaidrība 1924., 7. nrā.

Zentas (Maurių) par stāstiem Lietuvēna laikā, Izglīt. Min. Mēnešraksts 1922., 10. burtnīcā; par dzejām Laiki un ceļi u. t. t.; Latvju Grāmata 1923., 2. burtnīcā; par kritikām Četras sejas, Latv. Vēstnesis 1924., 151. nrā.

R. Egles par antoloģiju Dziesminieki, Latv. Grāmata 1923., 2. burtnīcā; par krājumu Rudolfs Blaumanis, turpat 5./6. burtnīcā; par kritikām Četras sejas, turpat 1924., 5. burtnīcā.

Valta Dāvida par dzejām Es šaubos, es ticu, Ritums 1923., 1. burtnīcā.

Paulas Jēger-Freimanes par to pašu un par dzejām Laiki un ceļi, Izgl. Min. Mēnešraksts 1923., 5. burtnīcā; par krājumu Rudolfs Blaumanis, Latvis 1923.

A. Gobas par dzejām Laiki un ceļi, Ritums 1923., 2. burtnīcā; par miniaturām Cīņas un uzvaras, turpat 3. burtn.

K. Dziļlejas par kritikām Četras sejas, Domas 1924., 7. burtnīcā.

Edg. Sūnas par to pašu, Brīvā Zeme 1924. (Turpat autora atbilde.)

Ligotņu Jēkabs par to pašu un par krājumu Rudolfs Blaumanis, Jaun. Ziņas 1923., un Jaun. Tekas 1924., 6. burtnīcā.

Nikolajs Vilnis par stāstiem Cīņas un uzvaras, Domas 1924., 9. burtnīcā.

M. Šneidera BIBLIOTĒKA RĪGA

Saturā:

1) Kārļa Skalbes Par sevi 5
Bibliogrāfija 367
2) Augusta Brača (Autobiografija) . . 9
Bibliografija 373
3) Apsesdēla Mans dzīves gājums . . . 27
Bibliografija 375
4) Julija Pētersona * * * 37
Bibliografija 377
5) Kārļa Strāla Pirmais posms manā rakstnieka dzīvē 51
Bibliografija 379
6) Eduara Cālīša Manas dzīves stāsts . 67
Bibliografija 381
7) Haralda Eldgasta Manas dzīves siluets 75
Bibliografija 383
8) Linarda Laicena Biografiskas piezīmes 95
Bibliografija 385
9) Antona Austriņa Radu raksti . . 109
Bibliografija 389
10) Julija Vecozola Es un mana dzīve 121
Bibliografija 393
11) Kārļa Ķrūzas Dzīves velki 139
Bibliografija 395
12) Eduarda Meklera Ceļā 181
Bibliografija 396
13) Angelikas Gailīt Autobiografiska skice 185
Bibliografija 397
14) Andreja Kurcija Par sevi 191
Bibliografija 398

15) Adolfa Ērsa Mani trīsdesmit gadi . . 201
Bibliografija 400
16) Jāņa Lapiņa Autobiografiska skice . 237
Bibliografija 403
17) Elzas Sterste * * * 259
Bibliografija 405
18) Voldemāra Damberga Mana autobiografiia 275
Bibliografija 406
19) P. Ramizara Mikļi 297
Bibliografija 407
20) G. Mīlberga Īsas piezīmes 305
Bibliografija 408
21) Kārļa Ieviņa * * * 313
Bibliografija 410
22) Kārļa Freinberga Autobiografiska skice 321
Bibliografija 411
23) Pavila Rozīša Mana autobiografija . 331
Bibliografija 413
24) Leona Paegles Īss atskats uz dzīvi . 335
Bibliografija 416
25) Jāņa Grīna Mazas atzīšanās 355
Bibliografija 420
26) Pētera Ērmaņa Īsas ziņas par mani pašu 360
Bibliografija 423
27) *Sakārtotāja bibliografiskās piezīmes* . . . 365

ATZIŅAS.

Latvju rakstnieku autobiografijas.

K. Egles sakārtojums un bio-bibliografija.

Pirmā daļa.

Saturā: Kr. Barona, J. Lautenbacha, Kaudzītes Matīsa, P. Blau'a, Ķiemeļa, Apsīšu Jēkaba, Fridr. Adamoviča, J. Janševska, T. Zeiferta, Valda, J. Raiņa, Ed. Treimaņa, Aspazijas, Zeltmata, Andreja Mezīša, Annas Brigader, Linduļa, L. Bērziņa un Fridr. Plostnieka sevis pašu raksturojumi.

Otrā daļa.

Saturs: E. Birznieka-Upīša, Lejas-Krūmiņa, A. Baltpurviņa, E. Pīpiņa (Vizuļa). Anša Gulbja, Līgotņu Jēkaba, Ata Ķeniņa, M. Liepas, Fr. Jansona, J. Akuratera, Antona Birkerta, A. Melnalkšņa, Tirzmalietes, Ivandes Kaijas, Viktora Eglīša, J. Jaunsudrabiņa, Andr. Upīša, Emilijas Prūsas, Pāvila Gruznas, K. Jēkabsona un Arveda Smilgas sevis pašu raksturojumi.

KAŪDZĪTES MATĪSS

ATMIŅAS

no

«tautiskā laikmeta» un viņa lielākiem aizgājušiem darbiniekiem.

Piedzīvojumi un novērojumi cēlā p a g ā t n ē. Laika biedriem par a t m i ņ u, bet pēcnākamiem par p i e m i ņ u.

P i r m a i s s ē j u m s.

S a t u r ā: Tautiskā laikmeta priekšvakarā. Pirmās tautības jūtu zimes līdz «Mājas Vieša» sākumam. Atmiņas par A. Leitanu. «Pēterburgas Avižu laiks. P. Krumberģis un Kr. Valdemars. Atmiņas par J. Ruģēnu. Pirmie studenti. Atmiņas par E. Dünsberģi. B. Dīriķis ar «Baltijas Vēstnesi». Andrejs Pumpurs. Biedrību sākums. Atmiņas par Lapas Mārtiņu. Pirmie vispārīgie dziesmu svētki. Sadursme starp Kronvaldu, Cimzi un Bīlensteinu. Cimze un Kronvalds tuvākā amatā. Atmiņas par Fr. Mālberģi. Vispārējās skolotāju sapulces. Par Kronvaldu Ata pēdējām mūža dienām. Atmiņas par Ausēkli, līdzā pieminot savādniecīgo Madlienas prātnieku Švarbacku.

O t r a i s s ē j u m s.

S a t u r ā: Atmiņas par Fr. Treulandu- Brīvzemnieku. Atmiņas par Adolfu Alunanu un latviešu teatra sākumu. Atmiņas par Materu Juri un «Balt. Zemkopi». Atmiņas par Jāni Ilsteri. Atmiņas par Ale-

ksandri Veberi — Varaidošu Zanderi un viņa vadīto «Balsi». Atmiņas par Lerchi-Puškaiti. Rīgas Latviešu Biedrības Zinību Komisijas vasaru sapulces. Atmiņas par Rudolfu Blaumani. Atmiņas par Emili Dārziņu, līdzā pieminot viņa vecākus. Atmiņas par Juri Kalniņu-Prātkopi un par Vietalvas pagātni. Atmiņas no tautas skolotāju dzīves. Atmiņas par brāli Reini. Atmiņas par Sterstu Andreju. Atmiņas par mācītāju Robertu Auniņu. Atmiņas par Jurjanu Andreju. Vārpu salasījums atmiņu tīrumā. Par «Mērnieku laiku» izcelšanos. Nobeigums. Pielikums.

LATVIJAS NACIONALA BIBLIOTEKA
0307026875